

ლევან თენიეშვილი

დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას
შესრულებული ქორწინების შედეგი კანონიკურ
სამართალში

წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი

თბილისი, 0159, საქართველო

2025 წელი

საავტორო უფლება © 2025 წელი, ლევან თენიეშვილი

აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი
იურიდიულ და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ვადასტურებთ, რომ გავეცანით ლევან თენიშვილის მიერ შესრულებულ სადისერტაციო ნაშრომს დასახელებით: **„დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი კანონიკურ სამართალში“** და ვაძლევთ რეკომენდაციას აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტის იურიდიულ და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოში მის განხილვას სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი : _____ (დავით ბოსტოლანაშვილი)

რეცენზენტები: _____

თარიღი: ____/____/____

რეზიუმე

სადისერტაციო ნაშრომი იკვლევს ქორწინების გამომრიცხავ გარემოებებს სხვადასხვა სამართლის წყაროების მიხედვით. კვლევის მთავარი მიზანია ამ საკითხის სიღრმისეული შესწავლა ისტორიული და თანამედროვე პერსპექტივიდან, რაც საშუალებას გვაძლევს უკეთ გავიაზროთ საქორწინო სამართლის განვითარების ტენდენციები და თავისებურებები.

პირველ თავში განხილულია ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების ისტორიული განვითარება "მოსეს სამართლიდან" ქართულ კანონიკურ სამართლამდე. ეს ანალიზი იწყება ძველი აღთქმის პერიოდის დეტალური შესწავლით, სადაც გამოყოფილია სამი მნიშვნელოვანი ეტაპი: პატრიარქთა ეპოქა, მოსეს სამართლის პერიოდი და მოსეს შემდგომი პერიოდი. თითოეული ეს პერიოდი ხასიათდება განსხვავებული მიდგომებით საქორწინო ურთიერთობების მიმართ, რაც აისახება შესაბამისი ეპოქის საკანონმდებლო ნორმებში.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მოსეს სამართალში არსებულ საქორწინო რეგულაციებს, რომლებმაც შემდგომში საფუძველი ჩაუყარეს საეკლესიო კანონმდებლობის პირველად დებულებებს. ეს რეგულაციები წარმოადგენს პირველ სისტემურ მცდელობას, საქორწინო ურთიერთობების სამართლებრივი მოწესრიგებისა, რამაც მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია შემდგომი პერიოდის საკანონმდებლო განვითარებაზე.

ამ ისტორიული კონტექსტის ფარგლებში, კვლევა დეტალურად აანალიზებს ძველად აღთქმისეულ საქორწინო წესებს, რომლებიც მოიცავს რამდენიმე მნიშვნელოვან ასპექტს: პირველ რიგში, ეს არის ნიშნობის ინსტიტუტი, რომელიც წარმოადგენდა ქორწინების აუცილებელ წინაპირობას და განსაზღვრავდა მომავალი მეუღლეების უფლება-მოვალეობებს; მეორე მნიშვნელოვანი ასპექტია სისხლით ნათესაობის შემთხვევაში ქორწინების აკრძალვა, რაც ემსახურებოდა როგორც გენეტიკური, ისე სოციალური სტაბილურობის შენარჩუნებას.

გარდა ამისა, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა უცხოტომელებთან ქორწინების შეზღუდვებს, რაც უკავშირდებოდა რელიგიური და კულტურული იდენტობის შენარჩუნების საჭიროებას. ასევე მნიშვნელოვანია სოციალურად უთანასწორო ქორწინების საკითხები, რომლებიც ასახავდა იმდროინდელი საზოგადოების იერარქიულ სტრუქტურას.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება განქორწინების საფუძვლებისა და პროცედურების ანალიზს მოსეს სამართლის მიხედვით. ეს საკითხი წარმოადგენს მნიშვნელოვან წინაპირობას შემდგომი პერიოდის საეკლესიო სამართლის განვითარებისთვის, რადგან სწორედ აქ ჩაეყარა საფუძველი იმ პრინციპებს, რომლებიც დღემდე აქტუალურია საქორწინო-საოჯახო სამართალში.

კვლევის შემდგომი ნაწილი ეძღვნება რომაულ-ბიზანტიური საოჯახო სამართლის სიღრმისეულ ანალიზს, რომელიც მოიცავს პერიოდს არქაული ეპოქიდან იუსტინიანეს კოდიფიკაციამდე. ამ კონტექსტში განსაკუთრებული

მნიშვნელობა ენიჭება ჰ.მოდესტინიუსის მიერ შემოთავაზებულ ქორწინების განმარტებას, რომელმაც ფუნდამენტური გავლენა იქონია არა მხოლოდ რომაული სამართლის განვითარებაზე, არამედ მთლიანად ევროპული სამართლებრივი აზროვნების ჩამოყალიბებაზეც.

რომაული სამართლის მიდგომები საქორწინო ასაკის, სოციალური სტატუსისა და ნათესაური კავშირების მიმართ წარმოადგენს განსაკუთრებული ინტერესის საგანს. ეს რეგულაციები ასახავს რომაული საზოგადოების რთულ სოციალურ სტრუქტურას და იმ პერიოდის სამართლებრივი აზროვნების განვითარების დონეს. განსაკუთრებით საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ რომაული სამართალი დეტალურად არეგულირებდა არა მხოლოდ ქორწინების წინაპირობებს, არამედ მის შედეგებსაც, რაც მოიცავდა როგორც პირად, ისე ქონებრივ ურთიერთობებს მეუღლეებს შორის.

საგულისხმოა, რომ რომაული სამართლის გავლენა აისახა შემდგომი პერიოდის საეკლესიო კანონმდებლობაზეც. ამ მხრივ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იუსტინიანეს კოდიფიკაცია, რომელმაც მოახდინა რომაული სამართლის ნორმების სისტემატიზაცია და მათი ჰარმონიზაცია ქრისტიანულ მსოფლმხედველობასთან. ეს სინთეზი გახდა საფუძველი შუა საუკუნეების კანონიკური სამართლის განვითარებისთვის.

ამ ისტორიული მიმოხილვის ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენს ქართული კანონიკური სამართლის წყაროების ანალიზი. კვლევაში დეტალურადაა განხილული ისეთი ფუნდამენტური დოკუმენტები, როგორიცაა "დიდი სჯულისკანონი" და "მცირე სჯულისკანონი", რომლებიც წარმოადგენენ ქართული საეკლესიო სამართლის უმნიშვნელოვანეს წყაროებს. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა რუის-ურბნისის კრების დადგენილებებს, რომლებმაც მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს ქართული საეკლესიო სამართლის განვითარებაში.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ ქართული საეკლესიო კანონმდებლობა, მართალია, ძირითადად მიჰყვებოდა მსოფლიო საეკლესიო სამართლის პრინციპებს, მაგრამ ამავედროულად ავლენდა გარკვეულ თავისებურებებს. ეს თავისებურებები განპირობებული იყო ადგილობრივი სოციალურ-კულტურული კონტექსტით და ქართული ეკლესიის ისტორიული განვითარების სპეციფიკით.

ნაშრომის მეორე თავში წარმოდგენილია ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების სისტემური კლასიფიკაცია და მათი დეტალური დახასიათება. ანალიზი იწყება ერთსქესიანთა ურთიერთობების განხილვით, რომელიც საეკლესიო კანონებით განიხილება როგორც უმძიმესი დანაშაული და გათანაბრებულია მრუშობის ცოდვასთან. ამ საკითხის განხილვა ეფუძნება როგორც ბიბლიურ სწავლებას, ისე საეკლესიო მამათა ნაშრომებს და საეკლესიო კრებების დადგენილებებს.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა არსებული ქორწინების, როგორც ახალი ქორწინების ხელისშემშლელი გარემოების ანალიზს. ამ კონტექსტში ხაზგასმულია მართლმადიდებლური ქორწინების მკაცრად მონოგამიური

ხასიათი, რაც წარმოადგენს მნიშვნელოვან განმასხვავებელ ნიშანს როგორც ძველი აღთქმის, ისე რომაული სამართლის მიდგომებისგან.

საგანგებო მნიშვნელობა ენიჭება სამღვდლო ხარისხის მქონე პირთა საქორწინო ურთიერთობების რეგულირების საკითხებს. კვლევაში დეტალურადაა გაანალიზებული ის სპეციფიკური შეზღუდვები და აკრძალვები, რომლებიც უკავშირდება სასულიერო პირების მდგომარეობას და მათ განსაკუთრებულ როლს საეკლესიო ცხოვრებაში.

ნაშრომის მესამე თავი, რომელიც ეძღვნება ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგებს, წარმოადგენს განსაკუთრებით აქტუალურ საკითხს თანამედროვე კონტექსტში. ეს აქტუალობა განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში ხშირად გვხვდება კანონიკური მოთხოვნების დარღვევით შესრულებული ქორწინებები.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საეკლესიო იკონომიის საკითხს, რომელიც წარმოადგენს უნიკალურ მექანიზმს კანონიკური ნორმების შესაძლო შერბილებისთვის კონკრეტულ შემთხვევებში. თუმცა, როგორც კვლევა აჩვენებს, ეს პრინციპი გამოიყენება დიდი სიფრთხილით და მხოლოდ სათანადო უფლებამოსილების მქონე პირების მიერ, რათა არ მოხდეს საეკლესიო კანონების ფუნდამენტური პრინციპების დარღვევა.

დასკვნის სახით, კვლევა ხაზს უსვამს მართლმადიდებელი ეკლესიის მტკიცე პოზიციას ქორწინების სიწმინდის დაცვის საკითხში. მიუხედავად იმისა, რომ ეკლესია აღიარებს ადამიანურ სისუსტეებს და გარკვეულ შემთხვევებში უშვებს დათმობებს, იგი მაინც ინარჩუნებს მკაცრ კანონიკურ სტანდარტებს საქორწინო კავშირის მთლიანობის შესანარჩუნებლად და მორწმუნეთა სულიერი ხსნის უზრუნველსაყოფად. ეს მიდგომა ასახავს ეკლესიის ისტორიულ გამოცდილებას და მის პასუხისმგებლობას მორწმუნეთა სულიერი ცხოვრების მიმართ, რაც კვლავაც რჩება აქტუალურ საკითხად თანამედროვე საზოგადოებაში.

Resume

The dissertation investigates the circumstances that preclude marriage according to various sources of law. The main goal of the research is to conduct an in-depth study of this issue from historical and contemporary perspectives, allowing us to better understand the trends and peculiarities in the development of marriage law. The first chapter examines the historical development of impediments to marriage from "Mosaic Law" to Georgian canonical law. This analysis begins with a detailed study of the Old Testament period, where three significant stages are identified: the Patriarchal era, the period of Mosaic Law, and the post-Mosaic period. Each of these periods is characterized by different approaches to marital relationships, which are reflected in the legislative norms of the respective epochs. Special attention is paid to the marital regulations in Mosaic Law, which later laid the foundation for the primary provisions of ecclesiastical legislation. These regulations represent the first systematic attempt to legally regulate marital relationships, which had a significant impact on subsequent legislative development.

In this historical framework, the research examines Old Testament marital rules, which cover many significant topics. First and foremost is the institution of betrothal, which was a necessary precondition for marriage and defined the rights and obligations of future spouses. The second important aspect is the prohibition of marriage in cases of blood relation, which served to maintain both genetic and social stability. Additionally, special attention is given to restrictions on marriages with foreigners, which was related to the need to preserve religious and cultural identity. Also significant are the issues of socially unequal marriages, which reflected the hierarchical structure of society at that time. Particular importance is given to the analysis of the grounds and procedures for divorce according to Mosaic Law.

This dispute established the norms that currently govern marriage and family law, which was crucial to the formation of ecclesiastical law.

The next part of the research is devoted to an in-depth analysis of Roman-Byzantine family law, covering the period from the archaic era to the Justinian codification. In this context, particular importance is given to the definition of marriage proposed by Modestinus, which had a fundamental influence not only on the development of Roman law but also on the formation of European legal thought as a whole. Roman law approaches to marriageable age, social status, and kinship ties are of particular interest. These regulations reflect the complex social structure of Roman society and the level of development of legal thought of that period. It is especially noteworthy that Roman law regulated in detail not only the preconditions for marriage but also its consequences, which included both personal and property relations between spouses. It is significant that the influence of Roman law was also reflected in the ecclesiastical legislation of the subsequent period. In this regard, the Justinian codification is particularly important, which systematized the norms of Roman law and harmonized them with the Christian worldview. This synthesis became the basis for the development of canon law in the Middle Ages.

Following this historical overview is the analysis of Georgian canonical law sources. The study examines in detail such fundamental documents as the "Great Nomocanon" and the "Small Nomocanon", which represent the most important sources of Georgian ecclesiastical law. Special attention is paid to the decrees of the Ruis-Urbnisi Council, which played a significant role in the development of Georgian ecclesiastical law. While Georgian ecclesiastical law largely aligned with global church law principles, it developed distinct characteristics.

The local socio-cultural background and Georgian church history shaped these idiosyncrasies. The second chapter of the work presents a systematic classification of impediments to marriage and their detailed characterization. The analysis begins with a discussion of same-sex relationships, which are considered by church canons as a grave offense and equated with the sin of adultery. The examination of this issue is based on biblical teachings, as well as the works of church fathers and the decrees of church councils

The study emphasizes the Orthodox Church's position on existing marriages as impediments to new ones, highlighting the strictly monogamous nature of Orthodox marriage in contrast to Old Testament and Roman law approaches. It also examines specific regulations governing clerical marriages and their unique restrictions.

The third chapter addresses the contemporary challenge of marriages performed despite impediments, focusing on the concept of ecclesiastical economy as a mechanism for canonical norm flexibility. This principle, while allowing for some adaptation, is applied cautiously and only by authorized individuals to maintain fundamental ecclesiastical principles.

The research concludes by affirming the Orthodox Church's commitment to marriage sanctity. While acknowledging human limitations and allowing certain concessions, the Church maintains strict canonical standards to preserve marital integrity and ensure spiritual well-being, reflecting its historical responsibility toward believers' spiritual life.

შინაარსი

შესავალი	11
ლიტერატურის მიმოხილვა	18
თავი I. ქორწინების გამომრიცხავი გარემოებების მიმოხილვა სამართლის წყაროების მიხედვით	20
1.1 ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები „მოსეს სამართალ“-ში...	20
1.2 საქორწინო ურთიერთობების განვითარების თავისებურებები რომაულ-ბიზანტიურ სამართალში	43
1.2.1 რომის საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობები არქაული პერიოდიდან იუსტინიანეს კოდიფიკაციამდე.....	43
1.2.2 ბიზანტიური საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები იუსტინიანეს კოდიფიკაციის საფუძველზე	53
1.3 საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელი ქართული კანონიკური სამართლის წყაროები	56
თავი II. ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების კლასიფიკაცია და მათი დახასიათება.....	65
2.1 ერთსქესიანთა ურთიერთობა, როგორც ქორწინების გამომრიცხავი გარემოება	65
2.2 არსებული ქორწინება, როგორც ახალი ქორწინების ხელისშემშლელი გარემოება. მონოგამიურობა	67
2.3 მომდევნო ქორწინებების კანონიკურ-სამართლებრივი სტატუსი.....	72
2.4 სამღვდელთა ხარისხის მქონე პირთა საქორწინო ურთიერთობები	77
2.5 სამონაზვნო ცხოვრება, როგორც ქორწინების ხელისშემშლელი გარემოება	81
2.6 ნათესაური კავშირი, როგორც ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება	84
2.6.1 ქორწინების დამაბრკოლებელი სისხლით ნათესაური კავშირები .	88
2.6.2 ქორწინების დამაბრკოლებელი მძახლობით ანუ მოყვრობითი ნათესაური კავშირები.....	92
2.6.2.1 ქორწინების დამაბრკოლებელი გერობითი ნათესაური კავშირები.....	96
2.6.3. ქორწინების დამაბრკოლებელი ნათესაური კავშირი წარმოშობილი შვილად აყვანის (სახელდების) შედეგად	98
2.6.4 ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები მესამე მოყვრობითი ნათესაობის (სამნათესაობა) პირობებში.....	99

2.6.5 ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, რომელიც წამოიშვება კანონის დარღვევით შესრულებული ქორწინების შედეგად დაბადებული პირების ნათესავებთან	101
2.6.6 სულიერი (ნათლობით) ნათესაობა, როგორც ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება	102
2.7 ნების თავისუფლების საკითხი საქორწინო ურთიერთობების დამყარებისას	110
2.8 განსხვავებული აღმსარებლობა, როგორც ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება	113
2.9 საქორწინო ურთიერთობისთვის ხელისშემშლელი ჯანმრთელობის მდგომარეობა	115
2.10 საქორწინო ასაკი	117
2.11 ქვრივის ქორწინების საკითხები და ქორწინება გლოვისა და მარხვის პერიოდებში	118
2.12 კანონიკური იკონომია და ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები	119
თავი III. განქორწინება და საეკლესიო სასჯელები, როგორც დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი	127
3.1 ქორწინების შეწყვეტის კანონიკურ-სამართლებრივი შინაარსი	127
3.2 საეკლესიო სასჯელი, როგორც დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგები	141
დასკვნა	155
ბიბლიოგრაფია	163

გამოყენებული აბრევიატურების ნუსხა

დაბ.	-	ძველი აღთქმის პირველი წიგნი „დაბადება“
გამ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „გამოსვლათაი“
ლევ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „ლევიტელთაი“
II რჯლ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „მეორე რჯული“
რუთი	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „რუთი“
1 მეფ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „პირველი მეფეთა“
2 მეფ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „მეორე მეფეთა“
3 მეფ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „მესამე მეფეთა“
ნაუმ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „ნაუმ წინასწარმეტყველი“
ეს.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „წინასწარმეტყველი ესაია“
იერ.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „წინასწარმეტყველი იერემია“
ოს.	-	ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი „წინასწარმეტყველი ოსია“
მათე	-	მათეს სახარება
მარკ.	-	მარკოზის სახარება
ლუკა	-	ლუკას სახარება
იოანე	-	იოანეს სახარება
რომ.	-	წმ. პავლე მოციქულის ეპისტოლე რომაელთა მიმართ
I კორ.	-	წმ. პავლე მოციქულის I ეპისტოლე კორინთელთა მიმართ
II თეს.	-	წმ. პავლე მოციქულის II ეპისტოლე თესალონიკელთა მიმართ
ეფეს.	-	წმ. პავლე მოციქულის ეპისტოლე ეფესელთა მიმართ
ებრ.	-	წმ. პავლე მოციქულის ეპისტოლე ებრაელთა მიმართ
კათ.	-	კათალიკოსთა სამართალი
დიგ.	-	იუსტინიანეს დიგესტები
ინსტ.	-	იუსტინიანეს ინსტიტუციები
კოდ.	-	იუსტინიანეს კოდექსი
ნოვ.	-	იუსტინიანეს ნოველები
პროჰ.	-	ბიზანტიური სამართლის ძეგლი „პროჰირონი“
ეკლგ.	-	ბიზანტიური სამართლის ძეგლი „ეკლოგა“
ბლსტ.	-	მათე ბლასტარის „ანბანური სინტაგმა“
ტრულ	-	ტრულის მსოფლიოს საეკლესიო კრების კანონები
ანვ.	-	ანკვირიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების კანონები
კართ.	-	კართაგენის ადგილობრივი საეკლესიო კრების კანონები
ბას.	-	წმ. ბასილი დიდის კანონები

შესავალი

სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის სფერო ზოგადად მოიცავს კანონიკურ (საეკლესიო) საოჯახო სამართლს, კონკრეტულად კი საქორწინო ურთიერთობებს კანონიკური სამართლის მიხედვით. კვლევის საგანს წარმოადგენს დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინება და მისგან გამომდინარე კანონიკურ-სამართლებრივი შედეგები.

საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების საკითხი ყოველთვის წარმოადგენდა სახელმწიფოსა და საზოგადოების განსაკუთრებული ინტერესის საგანს. ოჯახი, როგორც საზოგადოების უმნიშვნელოვანესი უჯრედი, საჭიროებს სათანადო სამართლებრივ დაცვას და რეგულირებას. თანამედროვე გლობალიზაციისა და სეკულარიზაციის პირობებში, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქორწინების ინსტიტუტის ისტორიული განვითარების გააზრება და მისი თანამედროვე გამოწვევებთან დაკავშირება.

კვლევის აქტუალობა განპირობებულია იმით, რომ საქართველოს თანამედროვე საოჯახო სამართალი დგას მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე, რომელთა გადაჭრა მოითხოვს ისტორიული გამოცდილების გათვალისწინებას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმის გარკვევა, თუ როგორ შეიძლება ისტორიული სამართლებრივი პრინციპების ადაპტირება თანამედროვე რეალობასთან საოჯახო სამართლის სფეროში.

თეორიული ჩარჩო ეფუძნება სამართლებრივი პლურალიზმის კონცეფციას, რომელიც საშუალებას გვაძლევს გავანალიზოთ რელიგიური და სეკულარული სამართლებრივი სისტემების ურთიერთქმედება ქორწინების რეგულირების სფეროში. ეს მიდგომა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს კონტექსტში, სადაც ისტორიულად თანაარსებობდა საეკლესიო და სამოქალაქო სამართალი.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ საკითხისადმი არსებობს სამეცნიერო ხასიათის კვლევები სამოქალაქო სამართლებრივი და თეოლოგიური თვალსაზრისით, კანონისტ მეცნიერ-იურისტთა მხრიდან აღნიშნული

საკითხი არაა სათანადოდ გამოკვლეული. ქორწინების გამომრიცხავი გარემოებები, ისევე როგორც ქორწინებასთან და განქორწინებასთან დაკავშირებული საკითხები დღემდე აქტუალურია. პრობლემით დაინტერესებული საზოგადოება ნაკლებადაა ინფორმირებული. მეცნიერული შესწავლის თვალსაზრისით კანონიკური სამართალი ჯერ კიდევ განვითარების საწყის სტადიაშია. კანონიკური სამართლის თვალსაზრისით ჩატარებული კვლევა კი საინტერესო იქნება არამარტო სამართლის ისტორიის, არამედ თანამედროვე სამართლის გადმოსახედიდანაც. შერჩეული თემა კიდევ ერთი ნაბიჯი იქნება ამ თვალსაზრისით არსებული „თეთრი ლაქების“ ამოსავსებად.

2016 წელს კუნძულ კრეტაში შეკრებილი „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია განმარტავს, რომ ოჯახის ინსტიტუტს დღეს საფრთხე ემუქრება ისეთი მოვლენებით, როგორიცაა სეკულარიზაცია და მორალური რელატივიზმი. მართლმადიდებელი ეკლესია, როგორც თავის ფუნდამენტურ და უდავო სწავლებას, ინარჩუნებს, რომ ქორწინება წმინდაა. მამაკაცისა და ქალის თავისუფლად შექმნილი კავშირი ქორწინების აუცილებელი წინაპირობაა. მართლმადიდებელ ეკლესიაში ქორწინება ითვლება ღვთიური სამართლის უძველეს ინსტიტუტად, ვინაიდან ის დაწესდა ადამისა და ევას, პირველი ადამიანების შექმნასთან ერთად (დაბ. 2:23)¹. თავისი წარმოშობიდან, ეს კავშირი არა მხოლოდ გულისხმობს დაქორწინებული წყვილის - მამაკაცისა და ქალის - სულიერ ზიარებას, არამედ უზრუნველყოფს კაცობრიობის გაგრძელებას. ამგვარად, მამაკაცისა და ქალის ქორწინება, რომელიც დალოცვილი იყო სამოთხეში, გახდა წმინდა საიდუმლო, როგორც ეს ნახსენებია ახალ აღთქმაში, სადაც ქრისტე ასრულებს თავის პირველ სასწაულს, წყლის ღვინოდ გადაქცევას კანას ქორწილში გალილეაში, და ამგვარად ავლენს თავის დიდებას (იოანე 2:1-12)². მამაკაცისა და ქალის განუყოფელი კავშირის საიდუმლო არის ქრისტესა და ეკლესიის

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 16.

² იქვე, 1753.

ერთიანობის ხატი (ეფეს. 5:32)¹. კაცისა და ქალის კავშირი ქრისტეში წარმოადგენს "მცირე ეკლესიას" ან ეკლესიის ხატს. მხოლოდ ის უზრუნველყოფს ბავშვების უსაფრთხოებასა და ფორმირებას, როგორც ეკლესიის სულიერი მისიისთვის, ისე საზოგადოებრივი ცხოვრებისთვის. ყოველთვის აუცილებელი სიმკაცრითა და სათანადო სამწყსო მგრძნობელობით, პავლე მოციქულის თანაგრძნობის მანერით (რომ. 7:2-3²; 1კორ. 7:12-15, 39³), ეკლესია ეპყრობოდა როგორც დადებით წინაპირობებს (სქესთა შორის განსხვავება, კანონიერი ასაკი და ა.შ.), ისე უარყოფით დაბრკოლებებს (სისხლით და ნათესაობით ნათესაობა, სულიერი ნათესაობა, არსებული ქორწინება, რელიგიის განსხვავება და ა.შ.) ქორწინებაში შესვლისთვის. სამწყსო მგრძნობელობა აუცილებელია არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ბიბლიური ტრადიცია განსაზღვრავს ურთიერთობას ქორწინების ბუნებრივ კავშირსა და ეკლესიის საიდუმლოს შორის, არამედ იმიტომაც, რომ საეკლესიო პრაქტიკა არ გამორიცხავს ბერძნულ-რომაული ბუნებითი სამართლის გარკვეული პრინციპების ჩართვას, რომლებიც აღიარებენ მამაკაცსა და ქალს შორის საქორწინო კავშირს, როგორც საღვთო და ადამიანური კანონის ერთობას, რომელიც შეესაბამება ეკლესიის მიერ მინიჭებული ქორწინების საიდუმლოს სიწმინდეს. დღევანდელ საზოგადოებაში მწვავე საკითხია ქორწინება, რომელიც ოჯახის ცენტრია, და ოჯახი არის ის, რაც ამართლებს ქორწინებას. თანაცხოვრების ახალი ფორმების აღიარების ზეწოლა რეალურ საფრთხეს წარმოადგენს მართლმადიდებელი ქრისტიანებისთვის. ქორწინებისა და ოჯახის ეს სხვადასხვაგვარად გამოვლენილი კრიზისი ღრმად აღელვებს მართლმადიდებელ ეკლესიას არა მხოლოდ საზოგადოებაზე უარყოფითი შედეგების გამო, არამედ იმის გამოც, რომ საფრთხეს უქმნის კონკრეტულ ურთიერთობებს ტრადიციული ოჯახის ფარგლებში. ამ ტენდენციების

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1922.

² იქვე, 1856.

³ იქვე, 1878 და 1879.

მთავარი მსხვერპლნი არიან თავად წყვილები და განსაკუთრებით ბავშვები, რადგან სამწუხაროდ, ბავშვები ხშირად ადრეული ასაკიდან განიცდიან დიდ ტანჯვას, თუმცა არანაირი პასუხისმგებლობა არ აკისრიათ ამ სიტუაციაზე. ეკლესია არ უშვებს თავისი წევრებისთვის ერთი და იმავე სქესის პირთა კავშირების ან ქორწინების გარდა სხვა ფორმის თანაცხოვრების დადებას. ეკლესია ყველა შესაძლო სამწყსო ძალისხმევას იყენებს, რათა დაეხმაროს თავის წევრებს, რომლებიც ასეთ კავშირებში შედიან, გაიგონ მონაწილეთა და სიყვარულის ჭეშმარიტი მნიშვნელობა, როგორც ეს ეკლესიის მიერ არის კურთხეული. ამ კრიზისით გამოწვეული მძიმე შედეგები ქორწინებისა და ოჯახის ინსტიტუტებში ვლინდება განქორწინებების, აბორტების და ოჯახური ცხოვრების სხვა პრობლემების შემაშფოთებელ ზრდაში. ეს შედეგები წარმოადგენს დიდ გამოწვევას ეკლესიის მისიისთვის თანამედროვე მსოფლიოში, რის გამოც ეკლესიის მწყემსები ვალდებული არიან, გააკეთონ ყველაფერი შესაძლებელი ამ პრობლემების მოსაგვარებლად. მართლმადიდებელი ეკლესია სიყვარულით მოუწოდებს თავის შვილებსა და ყველა კეთილი ნების ადამიანს, დაიცვან ეს ერთგულება ოჯახის სიწმინდის მიმართ.¹

ამდენად ღრმა და საკრალური შინაარსი აქვს ოჯახს და ქორწინებას კანონიკურ-სამართლებრივ სივრცეში. თუმცა, თანამედროვე მართლმადიდებელ საზოგადოებაში ჩვეულებრივ მოვლენად არის ქცეული განქორწინება, ქალისა და მამაკაცის თავისუფალი სქესობრივი თანაცხოვრება, რაც ქრისტიანული სწავლებით მკაცრად იკრძალება.

ადამისთვის ცოლის შექმნის განსაკუთრებული სახით უფალი გვიჩვენებს, რომ ცოლ-ქმარი ბევრად უფრო მჭიდრო თანაცხოვრებისთვის არიან განსაზღვრულნი, ვიდრე ცხოველთა წყვილები. მდებრობითი სქესის ცხოველები მამრობითი სქესის ცხოველებისგან დამოუკიდებლად შექმნა უფალმა, რაც იმის მიმანიშნებელია, რომ ისინი სჯულით არ არიან

¹ 2016 წლის „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია -[<https://www.oac.gr/en/agia-kai-megali-synodos/message-of-the-holy-and-great-council-of-the-orthodox-church-p143.html>] <30.01.25>.

დაკავშირებულნი განუყრელი თანაცხოვრებისათვის. ერთადერთი მიზანი ცხოველების წყვილების შექმნისა მათი გამრავლების საჭიროებაა, რისთვისაც სულაც არ არის აუცილებელი განუყრელი თანაცხოვრება. სულ სხვაგვარადაა საქმე ცოლ-ქმრის ურთიერთობაში. ქალის მამაკაცის სხეულისაგან შექმნა იმაზე მიანიშნებს, რომ განუყრელი ურთიერთობისათვის არიან შექმნილნი, რომ სიკვდილამდე ერთმანეთის ერთგულნი უნდა იყვნენ და ერთად არა მხოლოდ იმიტომ უნდა იცხოვრონ, რომ გამრავლდნენ, არამედ შვილები ერთად, ერთობლივი ძალისხმევით აღზარდონ.¹

განქორწინების ცნება, სამოქალაქო სამართლისგან განსხვავებით, კანონიკურ-სამართლებრივი სივრცისათვის უცნობია. არსებობს მხოლოდ მეორედ ქორწინების ცნება, რაც არ აქარწყლებს თავდაპირველი ქორწინების ფაქტს. გავრცელებული შეხედულება ე.წ. „ჯვრის აყრის“ შესახებ მხოლოდ მითია.

სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობისას ძირითადად გამოყენებული იქნა სამეცნიერო კვლევის დედუქციური მეთოდი. თუმცა გარკვეულ შემთხვევებში არ გამოირიცხება კვლევის ინდუქციური მეთოდის მოშველიებაც. ასევე აქტიურად იქნა გამოყენებული ანალიზის და სინთეზის მეთოდები; შედარების მეთოდი, რაც გამოიხატება სხვადასხვა წარმოშობის კანონიკური სამართლებრივი ნორმების, მათ შორის სამოქალაქოს და კანონიკურის, შედარებაში.

საკვლევი საკითხის გათვალისწინებით სადისერტაციო ნაშრომში პასუხი გაეცემა ფუნდამენტურ კითხვებს - ქორწინებისთვის დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას რა ბედი ელის უკვე შესრულებულ ქორწინებას და დასაშვებია თუ არა განქორწინება? თუ დასაშვებია რა შემთხვევებში? რა შემთხვევაში დაიშვება წყვილის დაშორება და რა პირობებშია ნებადართული მეორედ ქორწინება? აღნიშნულ კითხვებს

¹ თარაშვილი ნ. ქრისტიანული ოჯახი, ქორწინების სიწმიდე ძველი აღთქმის მიხედვით, გაზეთი „საპატრიარქოს უწყებანი“ № 31-35, 2002
[https://www.orthodoxy.ge/ojakhi/ojakhi_2.htm] <30.01.2025>.

გაეცემა ამომწურავი და სრულყოფილი პასუხები კვლევისას, რაც აისახება სადისერტაციო ნაშრომში.

დამაბრკოლებელი გარემოების ხარისხზე დამოკიდებული, მიეცემა თუ არა წყვილს თანაცხოვრების უფლება სამომდევრო იკონომიის (შეწყალება) საფუძველზე. რაც შეეხება მეორედ ქორწინებას, იგი დასაშვებია შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე პირთა ნებართვით, ისიც მხოლოდ გარკვეული გარემოებების არსებობისას. გამონაკლის და მეტად იშვიათ შემთხვევებში ასევე გაიცემა ნებართვა მესამე ქორწინებაზე, ხოლო მეოთხე და შემდეგი აკრძალულია კატეგორიულად. მეორე და მესამე ქორწინებისას ჯვრისწერის წესი ატარებს განსხვავებულ ხასიათს.

თანამედროვე საზოგადოების იმ ნაწილში, რომელიც მართლმადიდებელი აღმსარებლობის მქონეა, ნათლობისა და ქორწინების ურთიერთკავშირის შესახებ საკითხმა განსაკუთრებული აქტუალობა შეიძინა უკანასკნელი ათეული წელია. აღნიშნული უკავშირდება საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია მეორეს 2007 წლის ინიციატივას საქართველოში მძიმე დემოგრაფიული მდგომარეობის გამოსასწორებლად, მართლმადიდებელ ოჯახებში ყოველი მესამისა და მომდევნო ბავშვის მონათვლის შესახებ. კანონიკური სამართალი ნათლობით დამყარებულ ნათესაურ ურთიერთობებს, რიგ შემთხვევებში, მიიჩნევს ქორწინების დამაბრკოლებელ, გამომრიცხავ გარემოებად. შესაბამისად ჩნდება ლეგიტიმური კითხვა - დასაშვებია თუ არა პატრიარქის ნათლულებს შორის ქორწინება?

საკითხების აქტუალობა ასევე დაკავშირებულია უკანასკნელ წლებში მსოფლიო საპატრიარქოს აქტივობასთან 2016 წელს კრეტაზე გამართულ „წმინდა და დიდი კრების“ ერთ-ერთ განსახილველ საკითხად წარმოდგენილი იყო ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების გადახედვა, მათ შორის, სასულიერო პირთათვის დაქვრივების შემთხვევაში ხელახლა ქორწინების უფლების მინიჭების საკითხი და ქორწინება მართლმადიდებლებისა არამართლმადიდებლებთან, რამაც გამოიწვია

არაერთგვაროვანი რეაქცია ადგილობრივ ეკლესიებს შორის. რამდენიმე მათგანმა, მათ შორის საქართველომ, უარი განაცხადა აღნიშნული დღის წესრიგით კრებაში მონაწილეობაზე.¹

¹ საქართველოს საპატრიარქოს სინოდის სხდომის ოქმი [patriarchate.ge/news/1575] <30.01.2025>.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ნაშრომზე მუშაობის პროცესში დამუშავებული იქნა საკვლევ თემასთან შემხებლობაში მყოფი არაერთი ქართული და უცხოენოვანი (რუსული, ინგლისური და ბერძნული) ნორმატიული მასალა და თეორიული ლიტერატურა.

საკანონმდებლო ბაზა, რის საფუძველზეც იქნა კვლევა წარმოებული წარმოადგენს, როგორც ქართული ასევე უცხოურ საკანონმდებლო აქტებს. პირველ რიგში ესაა ბიბლია (ძველი და ახალი აღთქმის წიგნები), ასევე საქართველოს ეკლესიის წმ. სინოდის დადგენილებები, ქართული კანონიკური საკანონმდებლო ძეგლები, მსოფლიო კანონიკური საკანონმდებლო. შესწავლილ იქნა განსახილველი საკანონმდებლო დებულებების კომენტარები, რომლებიც შესრულებულია ქართველი და უცხოელი საეკლესიო მოღვაწეებისა და სამართლის ისტორიკოსების მიერ. მათ შორის აღსანიშნავია საეკლესიო კანონების ცნობილი ბერძენი კომენტატორები იოანე ზონარა და თეოდორე ბალსამონი, რომელთა კვლევები თანდართული აქვს წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოს მილაშს საეკლესიო კანონების განმარტებისას, ასევე „ათონურ სინტაგმა“-სა და „თოთხმეტ ტიტლოვან“ ნომოკანონებში. საეკლესიო კანონების განმმარტებლებთან შესწავლილია შუა საუკუნეების, ასევე არანაკლებ ცნობილი, საეკლესიო მოღვაწის, კანონისტის მათე ბლასტარის კომენტარები, წარმოდგენილი მისსავე შედგენილ კრებულში „ანბანურ სინტაგმა“-ში, რასაც ასევე თან ერთვის ი.ზონარასა და თ.ბალსამონის კომენტარები. მ.ბლასტარის კრებული საეკლესიო კანონებთან ერთად გადმოგვცემს იმავე პერიოდის ბიზანტიური საერო კანონმდებლობის კომენტარებსაც, რაც საუკეთესო შესაძლებლობაა მოცემული ორი სამართლებრივი სისტემის საკანონმდებლო აქტების შედარებისთვის.

საეკლესიო კანონების შესწავლისას გამოყენებულ იქნა ისტრია-დალმატიის მთავარეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) მიერ შესრულებული

განმარტებები. ტექსტის დადგენისას ამავე საეკლესიო მოღვაწის მიერ შედგენილი კრებულიდან იქნა ნახელმძღვანელები საეკლესიო კრებების და ავტორიტეტულ საეკლესიო მოღვაწეთა ეპისტოლეები.

ცალკეულ კანონიკურ-სამართლებრივ საკითხებზე შესწავლილ იქნა პროფესორ გიორგი ნადარეიშვილის და აკადემიკოს ედიშერ ჭელიძის შრომები. ასევე შესწავლილი იქნა ცნობილი რუსი კანონისტების ი.მეოდორფის, ისოკოლოვის და მ.გორჩაკოვის ნაშრომები.

საკითხი შესწავლილი იქნა ისტორიული კუთხითაც, რისთვისაც გამოკვლეული იქნა სახელმძღვანელოები და სტატიები, სადაც განხილულია ძველ ისრაელში, რომისა და ბიზანტიის იმპერიებში, ასევე საქართველოში მოქმედი საკანონმდებლო აქტები და კრებულები.

ზემოხსენებულ ლიტერატურაში განსახილველი საკითხის კვლევა წარმოდგენილია შედარების, ანალიზის და დედუქციის მეთოდების გამოყენებით. მითითებულ ავტორებს განსახილველი საკითხი შესწავლილი აქვთ დოგმატური და საღვთისმეტყველო კუთხით. განხილვა მიმდინარეობს საკითხის სახარებისეულ სწავლებებთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით.

წარმოდგენილი ნაშრომის კვლევისას, განსხვავებით გამოყენებული ლიტერატურაში არსებულისა, განსახილველი საკითხი შესწავლილი იქნა იურიდიული-სამართლებრივი კუთხით, გაანალიზებულია ცალკეული ელემენტის იურიდიული ხასიათი და განსაზღვრულია მათი სამართლებრივი კატეგორია. ასევე, შედარების პროცესი მიმდინარეობს მსოფლიოს კანონიკური ნორმების ქართულ კანონიკურ საკანონმდებლო სივრცეში მოქმედ დებულებებთან შედარების გზით.

შედეგად სახეზეა კვლევა, რომელიც იძლევა ინფორმაციას საკვლევი კითხვის პასუხებზე.

თავი I. ქორწინების გამომრიცხავი გარემოებების მიმოხილვა სამართლის წყაროების მიხედვით

1.1 ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები „მოსეს სამართალ“-ში

ძველი აღთქმა მოიცავს პერიოდს სამყაროს შექმნიდან იესო ქრისტეს განკაცებამდე. ბიბლიის პირველი ნაწილის - ძველი აღთქმის პირველ ხუთ წიგნს¹ ქრისტიანულ სწავლებაში უწოდებენ „ხუთწიგნეულს“, ხოლო ებრაულ სწავლებაში იგი იწოდება, როგორც „თორა“. ავტორად მამამთავარი მოსე არის მიჩნეული.

ძველი აღთქმის პერიოდი, სამართლებრივი რეგულაციების დაწესების ჭრილში, პირობითად, შეიძლება დავყოთ სამ ქვეპერიოდად: 1) სამყაროს შექმნიდან წინასწარმეტყველ მოსეს თაოსნობით ებრაელი ხალხის ეგვიპტიდან გამოსვლამდე. ამ დროს ასევე ეწოდება „პატრიარქთა ეპოქა“, რა დროსაც ებრაელი ანუ ძველი აღთქმის ხალხი ხელმძღვანელობდა მათი განსახლების არეალში მოქმედი ტრადიციებით და გადმოცემებით. ამ გარემოებით აიხსნება ის წინააღმდეგობები საქორწინო წესებში, რასაც ადგილი აქვს ძველ აღთქმაში. მაგალითად ახლო ნათესავებზე ქორწინება, მრავალცოლიანობა, ხარჭის არსებობა, რაც აკრძალულია მოსეს სამართლის მიხედვით. 2) პატრიარქთა ეპოქას მოსდევს ე.წ. მოსეს სამართლის პერიოდი, ებრაელი ერის ორმოცწლიანი მოგზაურობა უდაბნოში (რა დროსაც დაიწერა ხუთწიგნეული) და აღთქმულ ქვეყანაში ცხოვრების პერიოდი, რომელიც მოიცავს პერიოდს ეგვიპტის დატოვებიდან თავისუფლების დაკარგვამდე, დამპყობელთა ტყვეობასა და გადასახლებაში ყოფნის პერიოდამდე. სწორედ „ხუთწიგნეულის“ შემადგენელ წიგნებში „ლევთან“-ში, „რიცხვთა“-ში და „მეორე რჯულ“-შია მოცემული მოსეს კანონები, მათ შორის, საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობების მომწესრიგებელი დებულებები. 3) მოსეს

¹ მცხეთური ხელნაწერის მიხედვით - დაბადებისა, გამოსვლათა, ლევიტელთა, რიცხუთა, მეორისა შჯულისა - ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 3.

შემდგომ პერიოდში, განსაკუთრებით მას შემდეგ, როდესაც ებრაელი ერი სხვადასხვა დამპყრობლის - ბაბილონი, ასურეთი, ბოლოს რომაელების მონობის ქვეშ იმყოფებოდნენ, „თორაში“ გამოცემულ ქცევის წესებს დაემატა სხვადასხვა პერიოდში სწავლული რაბინების ე.წ. „სწავლულ კაცთა“¹ მიერ შედგენილი დებულებები, როლებმაც შეავსო და დროის მოთხოვნათა შესაბამისად დაარეგულირა საქორწინო-საოჯახო ქცევის წესები.

კვლევის საგანს წარმოადგენს მოსეს პერიოდისეული ქცევის წესები ანუ რა გარემოებები ქმნიდა წინააღმდეგობას საქორწინო ურთიერთობისთვის, რა შემთხვევაში იყო დაშვებული განქორწინება და როგორი შედეგი მოჰყვებოდა დამაბრკოლებელ გარემოებებში შესრულებულ ქორწინებას „მოსეს სამართლის“ მიხედვით. სწორედ აღნიშნული ქცევის წესების საფუძველზე აღმოცენდა საეკლესიო კანონმდებლობის პირველადი დებულებები.

ძველადთქმისეული თხრობა ქალისა და მამაკაცის ერთობლივი თანაცხოვრების შესახებ იწყება ბიბლიის პირველი წიგნის - „დაბადების“ მეორე თავში - „და უწოდა მათ ადამ სახელები ყოველთა საცხოვართა და ყოველთა მფრინველთა ცისათა და ყოველთა მკეცთა ქვეყანისათა, ხოლო ადამისა არა იპოვა შემწე, მსგავსი მისი“ (დაბ. 2:20).² სამოთხეში ანუ ედემის ბაღში დასახლებული პირველი ადამიანი იყო მამრობითი სქესის. თუ სხვა არსებები შეიქმნა ერთდოულად ორივე სქესისანი, ადამიანის შემთხვევაში მხოლოდ მამრობითი არსებაა სახეზე, რომელიც ილტვის თავისი მსგავსი არსებისაკენ. შესაბამისად „და თქუა უფალმან ღმერთმან: არა კეთილ არს კაცისა ამის მარტოისა ყოფაი, უქმნეთ მაგას შემწე, მისებრი“ (დაბ. 2:18)³ და „დასდვა ღმერთმან განკვრევაჲ ადამს და დაადინა; და მოიღო ერთი გუერდთა მისთაი და აღმოუვსო კორცითა მის წილ. და აღუშენა უფალმან ღმერთმან გუერდი იგი, რომელი მოიღო ადამისგან, ცოლად და მოიყვანა იგი

¹ ხახუბია ი. ქორწინება და განქორწინება მოსეს რჯულის მიხედვით, გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი 2006, 15.

² ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 16-17.

³ იქვე, 16.

ადამისა“ (დაბ. 2:21-22).¹ ამრიგად მდედრობითი სქესის ადამიანი შეიქმნა მამრის სხეულის ნაწილისგან - „და თქვა ადამ: ესე აწ - ძუალი ძუალთა ჩემთაგანი და ჳორცი ჳორცთა ჩემთაგანი. ამას ეწოდოს ცოლ, რამეთუ ქმრისა მისისაგან მოღებულ იქმნა იგი“ (დაბ. 2:23).² ამ მოცემულობით ძველ აღთქმაში ხაზგასმულია ის მისტიური და ნათესაურზე ამაღლებული კავშირის ხასიათი, რითაც კანონიკური დოგმები განასხვავებს ქორწინებას ნებისმიერ სხვა საოჯახო-ნათესაობითი კავშირისგან. „ამისთჳს დაუტეოს კაცმან მამაჲ თვისი და დედა თვისი და შეეყოს ცოლსა თვისსა და იყვნენ ორნივე იგი ერთ ჳორც“ (დაბ. 2:24-25).³ „ვინაიდან ქალი მამაკაცისაგან არის გამოღებული“, მათ შორის კავშირი ბევრად უფრო მჭიდროა, ვიდრე მშობლებსა და შვილებს შორის. დედ-მამა ცოდვის გარეშე შეუძლია მიატოვოს ძემ ქორწინებისას და შექმნას ცალკე ოჯახი. მაგრამ ცოლის თვითნებურად მიტოვება ან სხვაში გაცვლა ქმარს ცოდვის გარეშე არ შეუძლია. მათ შორის ერთხელ დამყარებული კავშირი დაურღვეველია. „ქმარი მიეწებება თავის დედაკაცს, რათა ერთხორცად იქცნენ“. ანუ მათი ურთიერთობა იმდენად მჭიდრო უნდა იყოს, რომ ისინი თითქოს ერთი ადამიანი, ერთი პიროვნება არიან.⁴ ძველადღაბისეული ეს სწავლება (ისევე როგორც, სხვა მრავალი, რომელთა შესახებაც ქვემოთაა მოცემული მსჯელობა) შეწყნარებულია ახალ აღთქმაში (წარმოადგენს კანონიკური სამართლის წყაროს) - პავლე მოციქული კორინთელთა მიმართ თავის პირველ ეპისტოლეში განმარტავს, რომ „ცოლი თავისთა ხორცთა ზედა არა უფალ არს, არამედ ქმარი; ეგრეთცა და ქმარიცა თავისთა ხორცთა ზედა არა უფალ არს, არამედ ცოლი“ (1 კორ. 7:4).⁵

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 17.

² იქვე.

³ იქვე.

⁴ თარაშვილი ნ. ქრისტიანული ოჯახი, ქორწინების სიწმიდე ძველი აღთქმის მიხედვით, გაზეთი „საპატრიარქოს უწყებანი“ № 31-35, 2002

[https://www.orthodoxy.ge/ojakhiojakhio_2.htm] <30.01.2025>

⁵ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1877.

მოსეს სამართალში საქორწინო ურთიერთობებთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ ქორწინებას წინ უძღოდა ნიშნობა და საქორწინო ხელშეკრულების გაფორმება. საქორწინო ურთიერთობის დასაწყისად ითვლებოდა საქმროს მიერ საცოლისადმი, მოწმეების თანდასწრებით, საჯაროდ ბეჭდის გადაცემა, რასაც ახლდა შემდეგი სიტყვები „ამ ბეჭდით მე მემღვნება შენი თავი მოსესა და ისრაელის კანონის მიხედვით“.¹ საცოლეს მიერ ამ ბეჭდის მიღება წარმოადგენდა თანხმობას ქორწინებაზე. ნიშნობის დროს საქმრო საცოლეს გადასცემდა საქორწინო ხელშეკრულებას, სადაც საქმრო სხვადასხვა მატერიალურ და მორალურ-ზნეობრივ ვალდებულებებს კისრულობდა.²

ქორწინების ათვლა, მიუხედავად ხორციელი სიახლოვის აკრძალვისა, იწყებოდა ნიშნობიდან. დაუშვებელი იყო დანიშნული ქალი ან მამაკაცი ან სხვაზე დანიშნულიყო, ან უფრო უარეს შემთხვევაში სხვასთან ჰქონოდა ფიზიკური სიახლოვე. ბიბლიის ძველი აღთქმის წიგნი „მეორე რჯული“-ს ოცდამეორე თავში მოცემულია აკრძალვა სხვის მიერ დანიშნულ ქალთან სქესობრივი ურთიერთობის შესახებ, რისთვისაც სასიკვდილო განაჩენია გათვალისწინებული „თუ კაცზე დანიშნულ ყმაწვილ ქალს, ქალწულს, ქალაქში ვინმე შეხვდა და დაწვა მასთან, გაიყვანონ ორივენი ამ ქალაქის კარიბჭესთან და ჩაქოლონ სასიკვდილოდ - ყმაწვილი ქალი იმის გამო, რომ ხმა არ გაიღო ქალაქში, კაცი კი იმის გამო, რომ ძალა იხმარა მოყვასის ცოლზე. აღმოფხვრი ბოროტებას შენი წიაღიდან“ (II რჯული 22:23-24).³ საინტერესოა მითითებული მუხლის ძველქართული თარგმანი სადაც დაწინდული იწოდება როგორც „გათხოვილი“, ხოლო დაქორწინებული „ქმრისაცოლი“ - „და თუ ვინმე შეიპყრას მამაკაცი ქმრისცოლისა თანა სიძვასა, მოსწყვიდნეთ ორნივე იგი ერთად მამაკაციცა და დედაკაციცა და მოსპო ბოროტი იგი შორის ისრაელსა, იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და

¹ The Pentateuch and Haftorahs, edit by DR. J. H. Hertz, sec. edition, London 5742-1981, 932.

² იქვე.

³ ახალი აღთქმა, მეორე რჯული თავი 22:23-24

[<https://www.orthodoxy.ge/tserili/biblia/2rjuli/2rjuli-22.htm>] <30.01.25>

განთხოვილ იყოს და შეიპყრას სხუამან კაცმან ქალაქსა შინა და შეაგინოს იგი, გამოიყვანეთ იგი გარეშე ქალაქსა მათსა და ქვაჲ დაჰკრიბონ მათ და მოწყდენ ქალსა მას მით, რამეთუ არა ჰმა-ყო მამაკაცსა ამით, რამეთუ აგინა ცოლი მოყუსისა თვისისაჲ და მოისპენ ბოროტი იგი თქუენ შორის“ (II რჯული 22:22-24).¹ შესაბამისად დანიშნულები იწოდებოდნენ ცოლ-ქმრად. ამ ფაქტს ადასტურებს ღვთისმშობელ მარამის და იოსებ დამწინდველის შესახებ მათეს და ლუკას სახარებებში (მიუხედავად იმისა, რომ სახარებები ახალი აღთქმის წიგნებია, ამ საკითხთან დაკავშირებული მუხლები ეხება ჯერ კიდევ ქრისტეს განკაცებამდე ანუ ძველი აღთქმის პერიოდს) მოყვანილი მუხლები, სადაც მარიამი იწოდება იოსების ცოლად - „ხოლო იესუ ქრისტეს შობაჲ ესრეთ იყო, რამეთუ: თხოვილ იყო დედაჲ მისი მარიამ იოსებისა და, ვიდრე შერთვადმდე მათა, იპოვა იგი მიდგომილ სულისაგან წმიდისა. ხოლო იოსებ, ქმარი ამისი, მართალი იყო და არა უნდა განმხილებაჲ მისი, იზრახა ფარულად განტევებაჲ მისი“ (მათე 1:18-19),² ასევე „ქალწულისა, თხოვილისა ქმრისა, რომლისა სახელი იოსებ, სახლისაგან და ტომისა დავითისა, და სახელი ქალწულისაჲ მის მარიამ“ (ლუკა 1:27)³ და „აღწერად მარიამის თანა, რომელი მითხოვილ იყო მისა, და იყო იგი მიდგომილ“ (ლუკა 2:5).⁴ დანიშნული ქალის მამაც საქმროს მოიხსენიებდა როგორც სიძეს „განვიდა ლოტ თხოვრად სიძეთა თვისთა, რომელთა მიეყვანნეს ასულნი მისნი...“ (დაბ. 19:14).⁵

ძველი აღთქმის ებრაულ სოციალურ წარმოდგენდა რაოდენობრივად მრავალწევრიანი ოჯახები, სადაც ქორწინების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დანიშნულება, გარდა მორალურ-ზნეობრივისა, იყო გამრავლება, შვილიერება თქუა, „და აკურთხნა იგინი ღმერთმან და თქუა: აღორძინდით და განმრავლდით. და ადავსეთ ქუეყანაჲ და ეუფლებდით მას ზედა ...“ (დაბ.

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 328-329.

² იქვე, 1611.

³ იქვე, 1697.

⁴ იქვე, 1699.

⁵ იქვე, 39.

1:28),¹ ასევე „კურთხევით გაკურთხო შენ და განმრავლებით განვამრავლო ნათესავი შენი, ვითარცა ვარსკულავნი ცისანი და ვითარცა ქვშად ზღვსკიდისად, და დაიმკვდროს ნათესავმა შენმა ქალაქები მტერთა შენთაი“ (დაბ. 22:17-18)² - გადმოგვცემს ბიბლია. შვილიერება მიჩნეული იყო პრივილეგიით, ხოლო უშვილობა კი დამამცირებელ მდგომარეობად. ამის ნათელი მაგალითებია მამამთავარი აბრაამი და სარა (დაბ. 15),³ ასევე იოანე ნათლისმცემლის მშობლები ელისაბედი და ზაქარია და სხვები. ლუკას სახარებიდან ცნობილია თუ როგორ ჰმადლობს უფალს წმ. იოანე ნათლისმცემლის დედა ელისაბედი დაგვიანებული შვილიერებისთვის: „და შემდგომად დღეთა მათ მიუდგა ელისაბედ, ცოლი მისი, და იფარვიდა თავსა თვისსა ხუთ თუე და იტყოდა, ვიტარმედ: ესრეთ მიყო მე უფალმან დღეთა ამათ, რომელთა მოხედვა-ყო მოსპოლვად ყუედრებაი ჩემი კაცთა შორის“ (ლუკა 1:24-25).⁴ აღნიშნულის გარდა მრავალშვილიან ოჯახს სხვა სოციალური მნიშვნელობაც ენიჭებოდა, იგი მატერიალური წარმატების და სიმტკიცის წინაპირობას წარმოადგენდა. ამავე მიზეზით დაუოჯახებელი მამაკაცი ითვლებოდა არასრულფასოვან პირად, რომელმაც ვერ აითვისა სრულად ის პოტენციალი, რომელიც მასში არის ჩადებული დაბადებიდან.⁵

გამრავლების და მეტი შვილიერების მიზნით გარკვეულ შემთხვევებში ნებადართული იყო პოლიგამიური ურთიერთობებიც, მიუხედავად იმისა, რომ „მოსეს სამართალი“-ს მიხედვით ქორწინებას გააჩნდა მონოგამიური შინაარსი. ებრაელი მამაკაცი მოწოდებული იყო არ ჰქონოდა პარალელურად ორი ან რამდენიმე, როგორც საქორწინო, ასევე სხვა რაიმე სახის ოფიციაური თუ არაოფიციაური ურთიერთობები. ამ წესიდან გამონაკლისს კანონი უშვებდა ქალის უნაყოფობის დროს, თუ მეუღლე (ქალი) იყო ამაზე თანახმა. ამის მაგალითს ბიბლიიდან წარმოადგენს

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 15.

² იქვე, 44.

³ იქვე, 33-34.

⁴ იქვე, 1697.

⁵ The Pentateuch and Haftorahs, edit by DR. J. H. Hertz, sec. edition, London 5742-1981, 930.

მამამთავარ აბრაამის და სარას შემთხვევა. როდესაც უნაყოფო სარა, განაყოფიერების მიზნით სთავაზობს აბრაამს „შევიდეს“ მის მხევალ აგართან (დაბ. 16:2-3).¹ მრავალცოლიანები იყვნენ მამამთავარ ისაკის შვილი ესავი (დაბ. 26:34),² მამამთავარი იაკობი (მას ჰყავდა ორი ცოლი და ორიც მხევალი - დაბ. 29),³ მეფეები დავითი და სოლომონი. თუმცა ეს უკანასკნელი შემთხვევები არ ითვლებოდა ნორმად და კანონის დარღვევით არსებულ ქორწინებებად აღიქმებოდა, შესაბამისად უარყოფით კონტექსტშია ნახსენები ბიბლიაში.

პოლიგამიური ურთიერთობა ნებადართული იყო „ლევირატის“⁴ წესის დროს, როდესაც უშვილოდ გარდაცვლილი მამაკაცის ცოლი უნდა დაქორწინებულიყო მეუღლის ახლო ნათესავზე (ძმა, ბიძაშვილი ან სხვა), თუნდც ეს უკანასკნელნი ცოლიანები ყოფილიყვნენ, რათა უშვილოდ გარდაცვლილისთვის შთამომავლობა გაეგრძელებია („თესლი აღედგინა“). ლევირატულ ქორწინებას „აკანონებს“ მეორე რჯულის 25-ე თავი „და-თუ-მკვდრებულ იყვნენ შენ შორის ორნი ძმანი ერთად და მოკუდეს ერთი იგი მათგანი და ცოლი იგი მისი უშვილოი დაშთეს, ნუ განვალნ იგი ქმრისა უცხოისა, არამედ ძმამან მისმან მიიყვანოს იგი და შეირთოს ცოლად. და თუ ესუას მისგანი შვილი, დაადგინოს იგი სახელად ძმისა მის თჳსისა მომკუდრისა...“ (II რჯული 25:5-6).⁵ ამ წესს ადგილი ჰქონდა მოსეს რჯულის დადგენამდე ბევრად ადრე. ძველ აღთქმაში მოთხრობილია იაკობის შვილის იუდას შვილების ონანის და ყერის შემთხვევის შესახებ. იუდას უფროსი შვილის ყერის გარდაცვალების შემდეგ მისი ქვრივი თამარი დააქორწინეს იუდას მომდევნო შვილზე ონანზე, რომელმაც არ ისურვა დადგენილი ტრადიციის შესრულება, რის შემდეგაც თამარი მოტყუებით დაორსულდა

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 34.

² იქვე, 52.

³ იქვე, 56-58.

⁴ ლევირატი ლათინურ ენაზე (levir) ნიშნავს მეუღლის, ქმრის ძმას ანუ მამას - ჭაბაშვილი მ. უცხო სტყვათა ლექსიკონი, გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, 1973, 237.

⁵ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 332.

იუდასგან მისი მეუღლის შთამომავლობის გასარგძელებლად (დაბ. 38:8).¹ ლევირატული ქორწინების შესახებ ასევე საინტერესო მაგალითია მოთხრობილი ძველი აღთქმის წიგნში „რუთი“, სადაც დაქვრივებული ქალი რუთი თხოვს თავისი მეუღლის ნათესავს, რომელიც იმყოფება ქორწინებაში, მასზეც იქორწინოს, პატივი სცეს გარდაცვლილს და შეასრულოს ლევირატის წესი. ხოლო მამაკაცი, პირველ ჯერზე, უარით ისტუმრებს რუთს უკვე არსებული ქორწინების მიზეზით „ჰრქუა ნათესავმან მან: ვერ ჰელ-მეწიფების მე თავისა ჩემისა თვისყოფად მისა, ნუუკუე განვრყუნე სამკვდრებელი ჩემი და ეთვისე შენ სამკვიდრებელსა მას ჩემსა ზედა, რამეთუ მე ვერ ძალ-მიც თვისყოფად“ (რუთი 4:6),² ხოლო საბოლოო ჯამში არსებული, თუმცა უკვე მივიწყებული ტრადიცია, საკითხის მნიშვნელობის გამო, შესრულდება. ამ შემთხვევაშიც რუთი ცდილობს გააგრძელოს თავისი გარდაცვლილი მეუღლის შთამომავლობა.³ მოსეს და, განსაკუთრებით, შემდგომ პერიოდში, როგორც წესი, ქორწინება ატარებდა მკაცრად ჩამოყალიბებულ მონოგამიურ შინაარსს. პოლიგამიური ქორწინებები საბოლოოდ (მიზნის მიუხედავად) აიკრძალა და აღმოიფხვრა ბაბილონის ტყვეობიდან დაბრუნების შემდეგ.⁴

მოსეს კანონი კრძალავს ებრაელის ქორწინებას „უცხოტომელთან“ - „არცა ემზახო მათ: ასული შენი არა მისცე ძესა მისსა და ასული მისი არა მოჰუარო ძესა შენსა“ (II რჯლ. 7:3).⁵ მამამთავრების ისაკის და იაკობის საცოლის მოძიების და ქორწინების ისტორიები ადასტურებს აღნიშნულს. ორივემ ცოლად შეირთო თავიანთი „ტომის“ წარმომადგენლები, უფრო მეტიც იაკობის ცოლები რახელი და ლეა დედის ძმის ლაბანის შვილები

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 75.

² იქვე, 439.

³ რუთის ცხოვრებას ბიბლიაში დათმობილი აქვს ცალკე თავი სახელწოდებით „რუთი“. იგი იყო ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იუდას შტოს უკანასკნელი წარმომადგენლის მეუღლე. როგორც ცნობილია ამ შტოს წარმომადგენლებში უნდა განკაცებულიყო იესო ქრისტე. სწორედ ამ შტოს უწყვეტობის წარმოჩენის მიზნით არის მოთხრობილი რუთის ცხოვრების და განსაკუთრებით ქორწინების პერიპეტეიები.

⁴ The Pentateuch and Haftorahs, edit by DR. J. H. Hertz, sec. edition, London 5742-1981, 932.

⁵ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 302.

იყვნენ. ამ კანონის მიუხედავად საპირისპირო მაგალითები მრავლადაა ძველ აღთქმაში. უცხოტომელები იყვნენ ესავის (დაბ. 26:34),¹ იოსების (დაბ. 41:45),² მოსეს (გამ. 2:21),³ მეფე დავითის (3 მეფ. 3:3),⁴ ისრაელის მეფე აქაბის (3 მეფ. 16:31)⁵ ცოლები და სხვა. ებრაელი ხალხის ერთმორწმუნე ერი, ისევე როგორც დღეს, არც ძველ მსოფლიოში არ მოიძებნებოდა. ამიტომ ერთმორწმუნეობა თავისთავად ასოცირდებოდა ერთეროვნულობასთან. ეს შეზღუდვა მიზნად ისახავდა მცირერიცხოვანი იუდაური აღმსარებლობის მქონე ერის დაცვას სხვა, წარმართული, სარწმუნოების ზეგავლენისგან. ამ წესის დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით საკმაოდ მკაცრ აკრძალვას იძლევა „მეორე რჯული“-ს წიგნი „ძალისა სასყიდელი და სიძვისა სასყიდელი ნუ შეიწირვიედ ტაძრად უფლისა“ (II რჯლ. 23:2),⁶ რაც ნიშნავს, რომ ებრაულ საზოგადოებაში ადგილს ვერ დაიმკვიდრებდა არაებრაული წყვილისგან დაბადებული ბავშვი. აკრძალვა განსაკუთრებით ეხებოდა ებრაელებისადმი მტრულად განწყობილ ერებთან - ამორეველებთან, მოაბელებთან და ფილისტიმელებთან საქორწინო ურთიერთობებს.⁷ ასევე ძირითადი ტრადიცია იყო არა მხოლოდ ეროვნულ-რელიგიური საზღვრების დაცვა, არამედ, ჩვეულებისამებრ, საქორწინო ურთიერთობები მყარდებოდა ერთი შტოს⁸ ფარგლებში. ამ ტრადიციის მიზანი იყო შტოს მემკვიდრეობის შენარჩუნება.

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 52.

² იქვე, 81.

³ იქვე, 101.

⁴ იქვე, 556.

⁵ იქვე, 589.

⁶ ძველი აღთქმა, მეორე რჯული, თავი 23:2

[<https://www.orthodoxy.ge/tserili/gadasatseri/dzveli/2rjuli/2rjuli-23.htm>] <30.01.25>

⁷ ბიბლია განმარტებებით, რედ. თამარ მამაცაშვილი, თბილისი 2019, 514.

⁸ ებრაელი ხალხი, შედგებოდა 12 შტოსგან, იაკობის 12 შვილის (რეუბენი, სიმეონი, ლევი, იუდა, დანი, ნაფტალი, გადი, აშერი, ისაქარი, ზებულონი, იოსები, ბენიამინი) შთამომავლობის მიხედვით. თითოეულ ამ შტოს თავიანთი დატვირთვა ჰქონდა. მაგალითად მხოლოდ ლევის შტოდან ირჩევდნენ მღვდლებს და ლევიტელებს, ასევე წინასწარმეტყველების მიხედვით იუდას შტოდან წარმოიშვებოდა მაცხოვარი, შესაბამისად ღვთისმშობელიც და იოსებ დამწინდველიც იუდას შტოდან იყვნენ და ა.შ.

მოსეს სამართალისთვის მისაღები იყო სოციალურად უთანასწორო ქორწინება. სოციალურად განსხვავებული სტატუსის მქონე პირებს შორის ქორწინების ორი შემთხვევა განიხილებოდა, ესენია ქორწინება მოსამსახურე და დატყვევებულ ქალთან.

პირველ შემთხვევასთან დაკავშირებით მითითებები მოცემულია „გამოსვლათა“ წიგნში - „უკუეთუ ვინმე მისცეს ასული თჳსი მონასა, არა განვიდეს იგი, ვითარცა-იგი განვიდიან მკევალნი. უკუეთუ არა სათნო-ეყოს უფლისა მას თჳსსა, რომელი-იგი მან აღუთქუა მას, გამოიქსნეს იგი, ხოლო ნათესავსა უცხოსა ვერ ხელ-წიფების მისყიდად მისა, ვითარმცა შეურაცხ-ყო იგი. უკუეთი ძესა აღუთქუას იგი, მსგავსად სამართლისა მის ასულთაისა უყოს მას. უკუეთუ სხუაი მოიყვანოს თავისა თვისისა, საზრდელი და სამოსელი და რაი აღუთქუა, არა დააკლოს“ (გამ. 21:7-10).¹ აქ საუბარია დაბალი სოციალური სტატუსის მქონე ებრაული ანუ იუდაური აღმსარებლობის მქონე ოჯახის წევრზე, რომელიც ოჯახის უსახსრობის გამო, შესაბამისი ანაზღაურების სანაცვლოდ, დასაქმებულია სხვა ოჯახში მოახლედ. ანაზღაურებას, რათქმაუნდა, ღებულობს ოჯახი, კერძოდ ოჯახის უფროსი - მამა. ამ შემთხვევაში ქალი არის ებრაული სჯულის მიმდევარი, იგი მონა არაა, არც დატყვევებულია და არც სავალო კაბალაში არ იმყოფება - „უკუეთუ ვინმე მისცეს ასული თჳსი მონასა, არა განვიდეს იგი, ვითარცა-იგი განვიდიან მკევალნი.“ (გამ. 21:7).² ასეთი ქორწინების შედეგად ქალი სოციალურად უთანაბრდებოდა მეუღლეს, ამ ქორწინების შინაარსი არაფრით არ განსხვავდებოდა სხვა ქორწინებისგან. განქორწინების პირობებიც და პროცედურაც იდენტურია. განქორწინების შემდეგ ქალი ინარჩუნებდა ქორწინების შედეგად შეძენილ სტატუსს.

სოციალურად უთანასწორო ქორწინების მეორე შემთხვევა იყო ქორწინება დატყვევებულ ქალთან, რომელიც წარმოადგენდა ე.წ. „სამხედრო ნადავლს“ - „უკეთუ განხვიდე ბრძოლად მტერთა შენთა და მოგცნეს შენ

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 131-132.

² იქვე.

უფალმან ღმერთმან შენმან ჯელთა შენთა და წარმოსტყუენო ნატყუენავი იგი მათი. და იხილო შენ ნატყუენავსა მას შორის დედაკაცი ქმნულკეთილი და შეგონდეს იგი და გინდეს ცოლად, და შეიყვანო იგი სახიდ შენდა და დაჰყვნო თავი მისი, და მოუყვინნე ფრჩხილნი მისნი, და განსძარცო ყოველი იგი სამოსელი ტყუეობისა მისისაჲ. და დაჯდეს სახლსა შენსა და სტიროდის მამასა თვისსა და დედასა თვსსა თთუე ერთ. მაშინდა შეხვდე და შეერთო იგი და იყოს მიერთგან იგი შენდა ცოლად, და იყოს, უკუეთუ არა ინებო იგი, გამოავლინო იგი შენგან განთავისუფლებული და სყიდით არა განჰყიდო იგი ვეცხლად და არცა შეურაცხ-ჰყო იგი, რამეთუ შეაგინე“ (II რჯლ. 21:10-14).¹

ამ შემთხვევაში, პირველისგან განსხვავებით, ქალი არის უცხოტომელი, სხვა რელიგიის მიმდევარი. ტყვე ქალთან ქორწინება ერთადერთი გამონაკლისი შემთხვევაა, როდესაც კანონი უშვებს საქორწინო ურთიერთობას არაებრელთან ანუ სხვა რჯულის მატარებლებს შორის. ამ შემთხვევაში ქალის ეროვნულ წარმომავლობას ყურადღება არ ექცევა, რადგან დატყვევებული ქალი კარგავს ყოველგვარ ურთიერთობას თავის ხალხთან და სრულად ასიმილირდება ებრაულ საზოგადებაში. განსხვავებულია მხოლოდ ქორწინების წინაპირობები და პროცედურები, ხოლო უფლებრივ ასპექტში არ განსხვავდება სხვა, სტანდარტული, ქორწინებისგან. ქალი ასევე იძენს ქმრის სოციალურ სტატუსს და ინარჩუნებს მას განქორწინების შემდეგაც.

ქორწინების შიდაეთნიკური ხასიოთის მიუხედავად მოსეს კანონი მკაცრად სჯიდა სისხლით ნათესაებს შორის ქორწინებას. ამგვარი ქცევის ამკრძალავი დებულებები მოცემულია ძველი აღთქმის მესამე წიგნის - „ლევიტელთა“-ს მე-18 თავში, სადაც დადგენილია ნათესაური კავშირის მქონე პირთა წრე, რომელთა შორისაც ნებისმიერ შემთხვევაში აკრძალულია სქესობრივი ურთიერთობა, მათ შორის საქორწინო ხაისათისაც: „კაცი ყოველივე თვსსა ჯორცსა არა მოუჯდეს გამოცხადებად სარცხვნელისა,

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 326.

რამეთუ მე ვარ უფალი ღმერთი თქუენი. სარცხენელი მამისა შენისაჲ და სარცხენელი დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ დედაჲ შენი არს, და არა გამოაცხადო სარცხენელი მათი. სარცხენელი მამისცოლისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ სარცხენელი მამისა შენისაჲ არს. სარცხენელი დისა შენისაჲ არა გამოაცხადო მამით, ანუ დედით, შინა-შობილისა ანუ გარე-ნაშობისაი, არა გამოაცხადო სარცხენელი მისი. სარცხენელი ასულისა მისა შენისაჲ, გინა თუ ასულისა ასულისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ სარცხენელი შენი არს. სარცხენელი ასულისა მამისცოლისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ ზოგადისა მამისაჲ დაი არს, არა გამოაცხადო სარცხენელი მისი. სარცხენელი მამისა-დისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ თვსი მამისა შენისაჲ არს. სარცხენელი დედის-დისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ თვსი დედისა შენისაჲ არს. სარცხენელი მამისძმისა შენისაჲ არა გამოაცხადო და ცოლსა მისსა არა მოუკდე, რამეთუ ნათესავი შენი არს. სარცხენელი სძლისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ ძისცოლი შენი არს და არა გამოაცხადო სარცხენელი მისი, ასული მისა მისისაჲ და ასულის ასული მისი არა მოიყვანნე გამოცხადებად სარცხენელისა მათისა, რამეთუ თვსნი შენნი არიან და უღმრთოება არს. სარცხენელი ძმისცოლისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ სარცხენელი ძმისა შენისაჲ არს. სარცხენელი ცოლისა და ასულისა მისისაჲ არა გამოაცხადო, ასული მისა მისისაჲ და ასული ასულისა მისისაჲ არა მოიყვანო გამოცხადებად სარცხენელისა მათისა, რამეთუ თვსნი შენნი არიან და უღმრთოება არს. და ცოლად დაჲ მისი არა მოიყვანო მოშურნედ, გამოცხადებად სარცხენელი მისი მის თანა ცხორებასა მისსა“ (ლევ. 18:6-18).¹

მეთვრამეტე თავში დასახელებული სისხლით ნათესავთა წრე (ხარისხები), რომელთა შორისაც აკრძალულია საქორწინო ურთიერთობები, საკმაოდ ვიწროა. საკითხი განსახილველია ნათესაური ხაზებისა და

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 199-200.

ხარისხების ჭრილში - აღმავალი, დაღმავალი, გვერდითი ხაზების და ხარისხის რაოდენობათა მიხედვით.

აღმავალი ხარისხის ნათესავეების კატეგორიიდან დასახელებულია მშობლები ან მათთან გათანაბრებული პირები - დედა, მამა, დედინაცვალი, მამის ცოლი. მეშვიდე მუხლით იკრძალება საქორწინო ურთიერთობა შვილებსა და მშობლებს შორის. ამ შემთხვევაში სახეზეა, როგორც აღმავალი ხაზი ასევე დაღმავალიც. ორივე შემთხვევაში აკრძალვა ეხება ნათესაობის პირველ ხარისხს.

მომდევნო მუხლი განსაზღვრავს ვაჟის ურთიერთობას მამის მეუღლესთან. აქ იგულისხმება, როგორც დედინაცვალი, ასევე მამის „სხვა“ ცოლი, რომელთანაც მამა თანაცხოვრობს შვილის დედასთან ერთად. ორცოლიანობის შემთხვევას შესაძლოა ადგილი ჰქონოდა მხოლოდ ლევირატის წესის დროს ან წყვილის უშვილობის გამო, შვილიერების მიზნით, ხარჭასთან დამყარებული ურთიერთობისას. ამ მუხლის დარღვევის ფაქტი ძველ აღთქმაში დასახელებულია იაკობის შვილის რეუბენის მიერ იაკობის ხარჭა ბილჰასთან დამყარებული სქესობრივი ურთიერთობის სახით (დაბ. 35:22).¹ მიუხედავად იმისა, რომ მერვე მუხლში დასახელებულ პირებს შორის არ არსებობს სისხლით ნათესაური კავშირი, მორალურ-ზნეობრივი თვალსაზრისით ამ კატეგორიის პირებს შორის ურთიერთობა გათანაბრებულია ნათესაობის პირველ ხარისხთან ანუ მშობლებისა და შვილების ურთიერთობასთან. აღმავალი ხაზის ნათესაობის ფარგლები „მოსეს კანონში“ ამით ამოწურულია.

დაღმავალი ხაზის ნათესავეებს შორის დასახელებულია შვილები და შვილიშვილები. ამ შემთხვევაში ქორწინება აკრძალულია პირველ და მეორე ხარისხებში, როგორც ზემოთ, მეშვიდე მუხლის განხილვისას, აღინიშნა. მეათე მუხლი კრძალავს ქორწინებას დაღმავალი ხაზის მეორე ხარისხში ანუ ეს აკრძალვა ეხება შვილიშვილებს - „ვაჟის ასული ან ქალის ასული“. რაც

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 70.

შეეხება მომდევნო ხარისხებს, მათთან საქორწინო ურთიერთობის ამკრძალავი ნორმა მოცემული არაა.

აღმავალი და დაღმავალი ხაზის ნათესავეებს შორის აკრძალული საქორწინო ურთიერთობების ხარისხების გარკვევა მეტნაკლებად ნათლადაა წარმოდგენილი „ხუთწიგნულში“. გარკვეული ურთიერთსაპირისპირო გარემოებებია მოყვანილი გვერდითი ხაზის ნათესავეებთან საქორწინო ურთიერთობის ამკრძალავ დებულებებთან დაკავშირებით. გვერდითი ხაზის ნათესავეებს შორის „მოსეს რჯულით“ ქორწინება აკრძალული ჰქონდათ მეორე და მესამე ხარისხში - დედამამიშვილებს და მშობლების დედამამიშვილებს შორის. მეცხრე მუხლი განსაზღვრავს დედამამიშვილების წრეს, ესენია საერთო დედის და მამის შვილები, ასევე მხოლოდ საერთო დედის ან მხოლოდ საერთო მამის შვილები. მეთერთმეტე მუხლით ამავე წრეშია მოქცეული დედინაცვალის შვილებიც. მუხლის ტექსტი მათ განასხვავებს ტერმინით „შინ დაბადებული“ ან „გარე დაბადებული“.

გვერდითი ხაზის ნათესაობაში საქორწინო ურთიერთობების ამკრძალავ ნორმებთან დაკავშირებით საყურადღებოა, რომ ძველ აღთქმაში მრავლადაა მოცემული საქორწინო ურთიერთობები, რომლებიც დამყარებულია გვერდითი ხაზის ნათესაობის აკრძალულ ხარისხებში (ლევ. 18:9,11,12,13).¹ მაგალითად მამამთავარი აბრაამის მეუღლე სარა იყო თავისი ნახევარდა ანუ მამის შვილი სხვა ქორწინებიდან (დაბ. 20:12),² მოსეს დედა იყო მოსეს მამის მამიდა (გამ. 6:20)³ და სხვა. ამ საკითხის განხილვისას აუცილებლად გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომელზეც საუბარია ამ ქვეთავის განხილვის დასაწყისში. კერძოდ, ძველი აღთქმის ეპოქაში სხვადასხვა პერიოდის ქცევის წესები იყო განსხვავებული. საქორწინო ურთიერთობის მომწესრიგებელი დებულებები მოსემდე და მოსეს მიერ რჯულის კანონის დადგენამდე განსხვავდებოდა ერთმანეთისგან.

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 41.

² იქვე, 107.

³ იქვე, 199.

შესაბამისად მაგალითებში დასახელებული მოვლენები ვითარდებოდა „მოსეს რჯულის“ დადგენამდე და ლოგიკურად ვერ დაარღვევდა განხილული მუხლების დებულებებს. აბრაამსაც არ დაურღვევია რჯულის მოთხოვნა, როდესაც ნახევარდაზე იქორწინა და არც მოსეს მშობლები იმყოფებოდნენ უკანონო ქორწინებაში. აღნიშნულს ადასტურებს მეფე დავითის შვილების მაგალითი. მეფის უფროსი შვილი ამნონი აიძულებს თავის ნახევარდას თამარს დაამყაროს მასთან ინტიმური ურთიერთობა, რის საპასუხოდაც ქალი მოიშველიებს მოსეს რჯულს, თუმცა კი ამაოდ „და მან შეართვა იგი, და შეიპყრა იგი ამნონ და აიძულებდა დაწოლად მის თანა. რქუა მას თამარ, დამან მისმან: ნუ ჯერ-გიჩნს ეგე, ძმაო ჩემო, ნუ იყოფინ გინებაჲ ეგე! რამეთუ არასადა ყოფილ არს ისრაჴლსა შორის, ნუ იქმ ბილწებასა მაგას საქიქელსა. რამეთუ არა იყოს ადგილი, სადა არა მიიწიოს სირცხვლი და ყუედრებაჲ ჩემი, და შენ იქმნე შორის ისრაჴლისა, ვითარცა უგუნური! და უკუეთუ ეგე გნებავს, მომითხოვე უფალსა ჩემსა მეფესა და უწყი, რამეთუ არა იყოს უნებელი შენი! (2 მეფ. 13:11-13).¹

მითითებული თავი ასევე ითვალისწინებს საქორწინო აკრძალვებს ზოგიერთი ხარისხის მოყვრობით ნათესავებს შორის - შვილის ცოლთან, ძმის ცოლთან, ცოლის დასთან და მამის ძმის ცოლთან. მოყვრობითი ნათესაობა, მოსეს რჯულის მიხედვით, ქორწინებისთვის ხელისშემშლელ გარემოებას წარმოადგენს პირველ, მეორე და მესამე ხარისხებში. კანონი კრძალავდა ქორწინებას შვილის ცოლთან, ძმის ცოლთან, მამის ძმის ცოლთან იმ შემთხვევაშიც კი, თუ შვილი, ძმა, მამის ძმა განქორწინებული იყო. ასევე აკრძალულია ცოლის დასთან ქორწინება თუ მამაკაცი განქორწინდა ცოლთან. ცოლის დასთან დაკავშირებით მეთვრამეტე მუხლი განმარტავს, რომ ცოლის დის შერთვა გამოიწვევს ცოლის (მოქმედის ან განქორწინებულის) და მისი დის ურთიერთდაპირისპირებას და ქიშპობას, რის თავიდან ასაცილებლადაც კანონი კრძალავს ცოლის დასთან

¹ მეორე მეფეთა, თავი 13:11-13 – [<https://www.orthodoxy.ge/tserili/mtskheturi/2mep11-15.htm>] <30.01.25>

ქორწინებას. ამის საფუძველზე განმმარტებლები აღნიშნავენ, რომ ცოლის გარდაცვალების შემდეგ ასეთი ქორწინება ნებადართული იყო.¹ ძველ აღთქმაში ასევე მოხსენიებულია საქორწონო შემთხვევები, რომლებიც არღვევს ზემოთხსენებულ აკრძალვებს. მაგალითად, მამამთავარი იაკობი ერდროულად იყო დაქორწინებული დებზე - რახელზე და ლეაზე (დაბ. 29).² ამ შემთხვევაშიც საკითხი დაკავშირებულია დროის იმ პერიოდთან, როდესაც მსგავსი აკრძალვები არ მოქმედებდნენ.

მოყვრობით ნათესაობაში დადგენილი აკრძალვებიდან რჯულის კანონი უშვებს გამონაკლის ძმის ცოლთან ქორწინებისას. გამონაკლისი ეხება ე.წ. ლევირატულ ქორწინებას (საკითხზე მსჯელობა მოცემულია ზევით). სწორედ კანონის ამ მოთხოვნის გამო ამხელდა წმ.იოანე ნათლისმცემელი მეფე ჰეროდეს, რომელსაც ცოლად ჰყავდა გარდაცვლილი ძმის ცოლი. კანონის დარღვევა გამოიხატებოდა იმ ფაქტით, რომ ჰეროდიადას ჰყავდა შვილი ჰეროდეს ძმისგან - სალომეა (მათე 14:3-4).³

განსახილველ მეთვრამეტე თავში საქორწონო ურთიერთობებისთვის აკრძალულ ნათესავთა წრეში დასახელებულია გერობითი ანუ შვილად ხელდების ნათესაობა. ამ ხაზის ნათესავთა შორის მეჩვიდმეტე მუხლი ასახელებს ცოლის შვილს, ცოლის ვაჟის შვილს და ცოლის ქალიშვილის შვილს. კანონი კრძალავს ქორწინებას გერობითი ნათესაობის პირველ და მეორე ხარისხებში, რადგან ამ ხარისხის ნათესაობაში მყოფი პირები უტოლდებიან შვილებს და შვილიშვილებს. როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, მამის ცოლი აღმავალი ხაზის ნათესავებს მიეკუთვნება. დედინაცვალის, ან ამ შემთხვევაში ცოლის შვილები და შვილიშვილები გერობითი ნათესაობის პირველ და მეორე ხარისხში არიან.

აკრძალულ ნათესაობით წრეში კანონის დარღვევით შესრულებული ქორწინება, ერთმნიშვნელოვნად, ექვემდებარებოდა განქორწინებას. უფრო

¹ The Pentateuch and Haftorahs, edit by DR. J. H. Hertz, sec. edition, London 5742-1981, 491.

² ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 56-58.

³ იქვე, 1633.

მეტიც, თუ სახეზე იქნებოდა ახლო ნათესავთა წრე, რომელიც დასახელებულია „ლევიტელთა“-ს მე-18 თავში, სასჯელის სახით გათვალისწინებული იყო სიკვდილით დასჯა. რაც შეეხება შვილებს, ამ შემთხვევაში დაბადებული შვილების სოციალური სტატუსი ებრაულ საზოგადოებაში არ ექვემდებარებოდა დისკრიმინაციას და ისინი სრულფასოვანი პირები იყვნენ.¹

ძველი აღთქმა ითვალისწინებს შემთხვევებს, როდესაც მამაკაცი ვალდებულია დაქორწინდეს ქალზე. ასეთი ორი შემთხვევაა მოცემული ბიბლიაში. ერთი, როდესაც ადგილი ჰქონდა სექსუალურ ძალადობას, მეორე როდესაც მამაკაცი დაიყოლიებს ქალს სექსუალური ურთიერთობის დამყარებაზე (ანუ „შეაცდენს“). ორივე შემთხვევაში მამაკაცს ეკისრება ვალდებულება იქორწინოს ქალზე და ასევე ქალის მამის სასარგებლოდ გადაიხადოს ფინანსური გადასახადიც. მოცემულ ორ ვითარებას შორის არის მცირედი განსხვავება - დაყოლიების შემთხვევაში შესაძლოა ქალის მამა ქორწინების წინააღმდეგ წავიდეს, მაშინ როდესაც ძალადობის დროს უარის უფლება არა აქვს. ასევე ძალადობის შედეგად დამყარებული ქორწინების დროს მამაკაცს (მომალადეს) ეკრძალება განქორწინება (გამ. 22:15-16 და II რჯლ. 22:28-29).²

მოსეს კანონებში ან უფრო ადრინდელი პერიოდის წიგნებში საქორწინო ასაკის შესახებ რაიმე მითითება არაა. ზოგადი აღმოსავლური ტრადიციის მიხედვით საქორწინო ასაკი სავარაუდოდ ემთხვეოდა წყვილის ფიზიოლოგიურ მდგომარეობას.

რამდენადაც ებრაულ საზოგადოებაში განსაკუთრებული ადგილი ეჭირათ სასულიერო პირებს - მღვდელმთავრებს, მღვდლებს და ლევიტელებს (და არა რაბინებს³), შესაბამისად მათ მიმართ წაყენებული

¹ The Pentateuch and Haftorahs, edit by Dr. J. H. Hertz, sec. edition, London 5742-1981, 490.

² ბიბლია, გამოცემული და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 134 და 329.

³ სინას მთაზე მოსესთვის გადაცემული კანონების მიხედვით მამამთავარ იაკობის ერთ-ერთი შვილის - ლევი-ს შთამომავლები იქნენ გამორჩეული საღვთისმსახურო მსახურებისთვის. ლევის შტოს მიეკუთვნებოდა თავად მოსე და მისი ძმა აარონი, რომელიც პირველ მღვდელმთავრად იქნა გამორჩეული, ხოლო მის შვილებს დაევალა სამღვდლო

მორალურ-ზნეობრივი მოთხოვნებიც განსკუთრებული იყო. განსაკუთრებული, შეიძლება ითქვას მკაცრი, მოთხოვნები წარდგენილი ჰქონდა მღვდლების ქორწინებასაც. საერო პირებისგან განსხვავებით, ზოგადი მოთხოვნების გარდა, მათ აკრძალული ჰქონდა ექორწინათ გარყვნილ, ქორწინებისგარეშე სქესობრივი ურთიერთობის მეორე, განქორწინებულ და ქვრივ ქალთან. აღნიშნული აკრძალვა და მიზეზები მოცემულია ძველი აღთქმის წიგნში „ლევიტელთაი“ „და დედაკაცსა მეძავსა და შეგინებულსა ნუ შეირთვედ და დედაკაცსა განტევებულსა ქმრისაგან თვისსა ნუ მოიყვანებედ, რამეთუ წმიდა არიედ უფლისა ღმრთისა მათისა. და წმიდა-ჰყოს იგი, რამეთუ მსხუერპლსა უფლისა ღმრთისა თქუენისასა იგი შესწირავს და წმიდა იყავნ, რამეთუ წმიდა ვარ მე უფალი ღმერთი, რომელი განვსწმედ მათ“ (ლევ. 21:7-8)¹ და „ქურივი და განტევებული და მეძავი ვერ მოიყვანოს, არამედ ქალწული ნათესავისაგან თვისსა მოიყვანედ ცოლად. რათა არა შეაგინოს თესლი მისი ერსა შორის მისსა, რამეთუ მე ვარ უფალი ღმერთი, რომელმან განვწმიდე იგი“ (ლევ.21:14-15).²

ძველი აღთქმის მიხედვით, ქორწინების შეწყვეტის ანუ განქორწინების პირობებზე მითითებები მოცემულია ხუთწიგნეულსა და სახარებებში. „მეორე რჯული“-ს 24-ე თავი, განმარტავს, რომ „მო-თუ-ვინმე-იყვანოს ცოლი და შეირთოს იგი და არა სათნო ეყოს, ანუ თუ და-რამდე-აპყრას მის თანა საქმე ჯერკუალი, დაუწერენ მას წიგნი განსატევებელი და მიეცინ კელთა მისთა და გამოავლინენ იგი სახლით მისით“ (II რჯლ. 24:1).³ მოცემული მუხლი ადგენს განქორწინების საფუძველსა და პროცედურას. მიზეზად დასახელებულია მამაკაცის დამოკიდებულების ან ინტერესის

მსახურება (გამოსვლა 40:12,13). ლევის შტოს სხვა წარმომადგენლები კი დადგენილ იქნენ ტაძრის მსახურებად ანუ ლევიტელებად. მხოლოდ მღვდლებს (იგულისხმება მღვდემთავარისაც) ჰქონდათ ტაძარში მსახურების და მსხვერპლის შეწირვის უფლება. ლევის შტო სრულად დაიკარგა და მსხვერპლშეწირვა შეწყდა ახ. წ. აღ-ვის პირველ საუკუნეში, იერუსალიმში სოლომონის ტაძრის რომაელების მიერ დანგრევის შემდეგ. ხოლო რაბინები არიან სჯულის მასწავლებლები და არა მღვდლები.

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 204.

² იქვე, 205.

³ იქვე, 330.

ცვლილება მეუღლის მიმართ - „არა სთნო ეყოს“ ცოლი ქმარს, რადგან „და-რადმე-აპყრას მის თანა საქმე ჯერკუალი“ (ანუ რაიმე სამარცხვინოს შეამჩნევს ქალის საქციელში). როგორც ვხედავთ განქორწინების ინიციატივა ეკუთვნოდა მხოლოდ მამაკაცს და მისი სუბიექტური თუ ობიექტური განსაზღვრების შედეგია „არა სთნო ყოფა“. მიზეზი შეიძლება ყოფილიყო სხვადასხვა, დაწყებული ცოლ-ქმრული დალატიდან, დასრულებული ბანალური საყოფაცხოვრებო უთანხმოებით. მიზეზის გამოკვეთის შემდეგ, პროცედურულად, მამაკაცი ადგენს წერილობით დოკუმენტს ე.წ. „განტევების წერილს“¹ („წიგნი განსატევებელი“), გადასცემს ქალს, რაც ითვლება განქორწინების ოფიციალურ საფუძვლად. შედეგად ქალი თავისუფალია ქორწინებითი ვალდებულებებისგან და შეუძლია ხელახლა იქორწინოს. აღნიშნული პროცედურის შესახებ მცირედი განმარტება მოცემულია ახალ აღთქმაშიც. მათეს სახარებაში, როდესაც მაცხოვარი საუბრობს ახალაღთქმისეულ შეხედულებაზე ქორწინების დაურღვევლობის შესახებ, ფარისევლების კითხვაზე „თუ მისი სიტყვები სიმართლეა, მაშ რატომ დართო მოსემ განქორწინების წერილის გადაცემის უფლება ისრაელიან მამაკაცებს?“, მაცხოვარი პასუხობს, რომ „მოსე გულ-ფიცხელობისა თქუენისათჳს გიბრძანა განტევება ცოლთა თქუენთაჲ, ხოლო დასაბამსა არა ეგრე იყო“ (მათ 19:8). ამ სიტყვებით განმარტებულია მიზეზი, თუ რატომ არის ნებადართული მოსეს სამართალში განქორწინება, რომელიც „დასაბამსა არა ეგრე იყო“. ანუ დოგმატურად, იდეალურ პირობებში, განქორწინება მიუღებელი მოვლენაა, როგორც ძველი აღთქმის დოგმებისთვის, ასევე ახალაღთქმისეული სწავლებისთვის. ამ „დაშვების“ მიზეზი კი არის „გულ-ფიცხელობისა თქუენისათჳს“ ანუ ვნებების დაძლევაში ადამიანის სუსტი ბუნება.

განქორწინების პროცესი შესაძლოა წარმართულიყო ორი მიმართულებით. ერთ შემთხვევაში ქმარი განქორწინების ნიშნად

¹ „განტევების წერილი“-ს შესახებ ასევე საუბარია ძველი აღთქმის წიგნებში: ესაია 50:1, იერემია 3:8, ოსია 2:2, - ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1282, 1308, 1532.

გადასცემდა მეუღლეს „განტევების წერილს“, რასაც მძიმე შედეგი არ მოჰყვებოდა ქალისთვის, თუნდაც განქორწინების მიზეზი ყოფილიყო ქალის საქციელი, მათ შორის მრუშობა (რისთვისაც კანონი სასიკვდილო განაჩენს ითვალისწინებდა). მეორე შემთხვევაში მამაკაცი საჯაროდ ამხელდა მეუღლეს მრუშობაში, ან დასდებდა ბრალს, რომ იგი ქორწინებამდე არ იყო ქალაწული და ა.შ. რისი დამტკიცების შემთხვევაშიც ქალს ელოდა სასიკვდილო განაჩენი (ლევ. 20:10; II რჯლ. 22:20-21).¹ პროცესის წარმართვა სრულად დამოკიდებული იყო მამაკაცზე. მსგავსი ფაქტი მათეს სახარებაშია მოცემული იოსებ დამწინდველისა და ღვთისმშობელის შემთხვევაში. მას შემდეგ რაც წმ. იოსებ დამწინდველი შეიტყობს მისი დანიშნული წმ. მარიამის ქორწინებამდე მიდგომილობის (ორსულობის) ამბავს, არ ამხელს საჯაროდ, არამედ სურს „ფარულად გაუშვას“ ანუ გადასცეს განტევების წერილი და დაასრულოს ქორწინებაც და გადაარჩინოს წმ.მარიამის სიცოცლხეც (მათე 1:18-19).²

კანონი ებრაელ მამაკაცს ანიჭებდა ერთგვარ უპირატესობას განქორწინების ინიციატივის სახით, თუმცა ეს უპირატესობა არ იყო აბსოლუტური. მოსეს სამართალი ითვალისწინებდა ვითარებებს, რომელთა არსებობის შემთხვევაში ქმარს აღნიშნული უფლება სამუდამოდ ერთმეოდა. აქ საუბარია ე.წ. „მშვიდობიანი“ გზით განქორწინებაზე ანუ მხოლოდ მამაკაცის ინიციატივით განქორწინებაზე, ხოლო თუ ადგილი ექნებოდა ქალის მხრიდან მრუშობის აშკარა ფაქტებს, რასაც გარეშე პირებიც დაადასტურებდა, ამ შემთხვევაში მხოლოდ განქორწინებით არ ამოიწურებოდა პროცესი. ამრიგად, როდესაც მამაკაცს „არა სათნო ეყო“ მეუღლე, თავისი ინიციატივით განქორწინების უფლება ერთმეოდა, თუ ქორწინებამდე ქალზე იძალადა, რის შედეგადაც მას კანონი აიძულებდა ექორწინა მასზე. ამ შემთხვევაში მამაკაცი ორმაგი ვალდებულების ქვეშ ექცეოდა, ერთი - აუცილებლად უნდა ექორწინა და მეორე - სამუდამოდ

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 203 და 328.

² იქვე, 1611.

ეკრძალებოდა განქორწინება (II რჯლ. 22:28-29).¹ განქორწინების ინიციატივის უფლებას მამაკაცს კანონი ასევე უზღუდავს, როდესაც ახალდაქორწინებულ მეუღლეს მამაკაცი დასწამებს ცილს, რომ ქორწინებამდე არ იყო ქალწული, რასაც ვერ დაადასტურებს (II რჯლ. 22:13-21).²

ქორწინებასთან დაკავშირებით კიდევ ერთი საინტერესო აკრძალვაა მოსეს კანონში, რომლის მსგავსი სხვაგან არსად არ განმეორებულა. „მეორე რჯული“-ს წიგნი განქორწინებულ წყვილს უკრძალავს ხელახლა ქორწინებას, თუ ქალი განქორწინების შემდეგ სხვასთან იქორწინებს და კვლავ განქორწინდება ან გარდაეცვლება მეუღლე. 24-ე თავი ადგენს, რომ განქორწინების შემდეგ „მი-თუ-უკუე-ვიდეს დედაკაცი იგი და ცოლ-ეყოს სხუასა ქმარსა და მოიძულოს იგი უკანაღსკნელმანცა ქმარმან, დაუწერენ მანცა წიგნი განსატევებელი და მიეცინ იგი ჯელთა მისთა და განავლინენ იგი სახლით თვსით, უკეთუ მოკუდეს უკანაღსკნელ იგი ქმარი, რომელმან შეირთო დედაკაცი იგი, ვერ ჯელ-იწიფოს პირველმან მან ქმარმან, რომელმან განუტევა იგი მიქცევად და მიყვანებად მისა ცოლად შემდგომად შეგინებისა მისისა (II რჯლ. 24:2-4).³ მითითებული აკრძალვის მიზეზი კანონშივე არის მოცემული „რამეთუ ბილწ არს წინაშე უფლისა ღმრთისა თქუენისა და ნუ შეაგინებთ ადგილსა მას, რომელ მოგცეს თქუენ უფალმან ღმერთმან თქუენმან ნაწილად მკვდრობისა თქუენისა“ (II რჯლ. 24:4)⁴ ანუ ქორწინების მორალურ-ზნეობრივ დანიშნულებასთან წინააღმდეგობაში მოდის ქორწინება-განქორწინების და პარტნიორთა რაოდენობის უკონტროლო ცვლილება, თუმცა ამასთან ქორწინებათა რაოდენობა შეზღუდული არაა.

ე.წ. „მშვიდობიანი“ განქორწინებისგან განსხვავებით საქორწინო ურთიერთობა წყვილისთვის მძიმე შედეგით სრულდებოდა მრუშობის შემთხვევაში. მოსეს სჯული მკაცრ სანქციას აწესებდა ზოგადად ქორწინების მიღმა სქესობრივი კავშირისთვის, განსაკუთრებით კი დაქორწინებული

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 320.

² იქვე, 328.

³ იქვე, 330.

⁴ იქვე.

წყვილებისთვის. ერთი მხრივ იწვევდა ქორწინების დარღვევას, ხოლო მეორე მხრივ ბრალდებულ მხარეს ემუქრებოდა სასიკვდილო განაჩენი. „ლევიტელთა“ წიგნის მეოცე თავი ადგენს „კაცმან უკუეთუ ვინმე იმრუშოს ქმრისცოლისა თანა მოყუსისა თჳსისა, სიკუდილით მოკუედინ მრუშავი იგი და რომლისა თანა იმრუშა“ (ლევ. 20:10).¹ კანონი სიკვდილით დასჯით ემუქრება, როგორც მრუშ ქალს, ასევე მამაკაცს. სასიკვდილო სასჯელი ემუქრებოდა ასევე წყვილს, რომლებიც ჯერ კიდევ არ იყვნენ ქორწინებაში და ერთმანეთთან დაკავშირებულები იყვნენ ნიშნობით (II რჯლ. 22:23-24).²

ძველი აღთქმის მოყვანილ ტექსტებში ყველგან ნახსენებია მხოლოდ მამრობითი პირის საქორწინო ურთიერთობები. დასახელებულია მხოლოდ „მამის“, „ვაჟის“ ან „ძმის“ ვალდებულებები. ასევე მოცემულია მხოლოდ მდედრობითი სქესის ნათესავთა წრე, რომელთანაც ქორწინება ეკრძალებათ, სხვადასხვა შემთხვევაში, „მამას“, „ვაჟს“ ან „ძმას“. ეს თავისებურება შეიძლება გამოწვეული იყო იმ მოცემულობიდანაც, რომ საქორწინო ურთიერთობის დამყარების ინიციატივა ძველი აღთქმის ისრაელში ყოველთვის ეკუთვნოდა მამაკაცს. ამიტომაც კანონი მხოლოდ მათ უწესებს შესაბამის ზღვარს და პირობებს ქორწინებისთვის. მხოლოდ მამრობით სქესზეა მითითება ძველი აღთქმის ყველა იმ დებულებაში, სადაც მსჯელობა ეხება საქორწინო ურთიერთობებს და მის დამაბრკოლებელ გარემოებებს.

განხილული დებულებების გარდა ძველი აღთქმის კანონი ანუ მოსეს სამართალი ქორწინებასთან დაკავშირებულ სხვა რაიმე დადგენილებებს არ იძლევა. იუდაიზმში არსებული ქცევის წესი ამ საკითხთან დაკავშირებით დადგენილია პრაქტიკიდან და რაბინთა გადმოცემებიდან. რაბინებმა ძველადღაღმისეული დამაბრკოლებელი გარემოებები განავრცეს. ასეთ ქორწინებებს მეცნიერები უწოდებენ „მეორად აკრძალულ ქორწინებებს“³. მათი სწავლება დაფუძნებულია კანონის ანალოგიით გამოყენების

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 203.

² იქვე, 328-329.

³ The Pentateuch and Haftorahs, edit by Dr. J. H. Hertz, sec. eddition, London 5742-1981, 490.

პრინციპზე. თუმცა ამ აკრძალვების შესახებ ძველი აღთქმის წიგნები არაფერს ამბობენ. მაგალითად, როდესაც მოსეს კანონი კრძალავს ქორწინებას დედასთან, რაბინები განმარტავენ, რომ აკრძალვა ვრცელდება ასევე ბებიაზე და ბებულის დედაზეც. კიდევ, როდესაც კანონით აკრძალულია ქორწინება დედინაცვალებზე, შესაბამისად რაბინები კრძალავენ ქორწინებას პაპის მეორე ცოლზე (რასაკვირველია იმ შემთხვევებში, როდესაც მამა და პაპა გარდაცვლილები არიან ან განქორწინებულები მეორეჯერაც - ავტორი). მითითებული ნორმები მოსეს სამართლის დადგენილებებს არ განეკუთნება და შესაბამისად, ამ ეტაპზე, არაა განსახილველი, თუმცა მსგავსი მოცულობის შეზღუდვები ასევე არის წარმოდგენილი საეკლესიო სამართლით გათვალისწინებული დამაბრკოლებელი გარემოებების განხილვისას.

მოსეს სამართლის მიერ დადგენილ ქორწინება-განქორწინების საკითხის განხილვის შემდეგ, შესაძლებელია, მსჯელობის გაგრძელება საეკლესიო სამართლის მიერ დადგენილ მსგავსი პირობების შესახებ და წარმოჩინდება, თუ რა ფორმით ჰპოვა განვრცობა და განვითარება ძველადღაპრულმა სამართალმა ქრისტიანული სამართლის პირობებში. ახალი აღთქმა ძველი აღთქმის ლოგიკური გაგრძელებაა, იგი არის ახალი რეალობა, რომელიც უკავშირდება სახარებისეულ სწავლებას. იგი მეტადაა დამთმობი ადამიანური სისუსტეებისადმი, თუმცა მეტად მაღალ ხარისხში ყავს აყვანილი ზნეობრივი კატეგორიები. შესაბამისი ტრანსფორმაცია აისახა კანონიკურ სამართალშიც, ერთის მხრივ თუ მრუშობისთვის ძველი აღთქმა ითვალისწინებს სასიკვდილო განაჩენს, ახალი აღთქმა მსგავს სასჯელს საერთოდ არ იცნობს, ხოლო მეორეს მხრივ თუ ძველი აღთქმა ითვალისწინებს განქორწინების მარტივ დასაშვებობას, ახალი აღთქმა ამბობს, რომ ვინც სიძვის მიზეზის გარეშე განქორწინდება მანაც იმრუშა და ვინც განქორწინებული შეირთო მანაც იმრუშაო. ასე, რომ კანონიკურ სამართალში წარმოდგენილია ახალი რეალობა, რომელიც დაფუძნებულია მოსეს სამართლის სხვადასხვა დებულებებზე და მათ წარმოაჩენს ახალი რეალების გათვალისწინებით.

ქორწინებასთან დაკავშირებული ძველადღებულ დებულებები, მათ შორის ხელისშემშლელი გარემოებები, დიდი დოზით იქნა გაზიარებული რომაული საოჯახო სამართლის მიერ.¹ მხოლოდ აღნიშნული გავლენით შეიძლება აიხსნას მესამე საუკუნეში მოღვაწე ცნობილი რომაელი იურისტის ჰ. მოდესტინიუსის მიერ მოცემული ქორწინების განმარტების ღრმა რელიგიური შინაარსი, რომელიც იქნა შედგენილი ისეთი ათეისტური საზოგადოების პირობებში, რომელიც იყო რომში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადებამდე. ამრიგად მოსეს, რომაული და კანონიკური სამართლის დებულებები ერთი სამართლებრივი ოჯახის წევრებად შეიძლება მოიაზრებოდეს.

1.2 საქორწინო ურთიერთობების განვითარების თავისებურებები რომაულ-ბიზანტიურ სამართალში

1.2.1 რომის საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობები არქაული პერიოდიდან იუსტინიანეს კოდიფიკაციამდე

რომის იმპერიაში ჩვენი წელთაღრიცხვის მესამე საუკუნის პირველ ნახევარში მოღვაწეობდა, თანამედროვე იურიდიულ საზოგადოებისთვის კარგად ცნობილი, რომაელი იურისტი ჰერენიუს მოდესტინიუსი.² იუსტინიანეს დიგესტების ოცდამესამე წიგნის მეორე ტიტულის პირველ მუხლში მოცემულია ქორწინების განმარტება, რომელიც ჩამოყალიბებულია ჰ. მოდესტინიუსის მიერ თავის ნაშრომ „რეგულები“-ს პირველ წიგნში „Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae at consortium omnis vitae, divini et humani iuris communication“. მოცემული ციტატა განმარტავს, რომ „ქორწინება არის ქალისა და მამაკაცის კავშირი, მთელი ცხოვრების ერთიანობა, ღვთიური და ადამიანური სამართლის ერთობა“.³ განმარტების პათოსი

¹ The Pentateuch and Haftorahs, edit by Dr. J. H. Hertz, sec. edition, London 5742-1981, 489.

² იგი ერთ-ერთი იმ იურისტთაგანია, რომელიც 426 წელს იმპერატორ ვალენტინიანე III-ს მიერ გამოცემული „ციტირების შესახებ კანონი“-ს მიხედვით შედიოდა იმ ხუთ იურისტს შორის, რომელთა განმარტებებსაც მიენიჭა უპირატესი იურიდიული ძალა სასამართლო განხილვის პროცესში გამოყენებისთვის.

³ იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ. სურგულაძემ, რედ. ვ. მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 10.

მდგომარეობს შემდეგში - ქორწინება არის ქალისა და ვაჟის სამისდღეშიო კავშირი, დროით შემოუფარგლავი ურთიერთობა ანუ მთელი სიცოცხლის მანძილზე, რომელიც დარეგულირებულია, როგორც ადამიანური ანუ დაწერილი, პოზიტიური სამართლით, ასევე დაუწერელი, რელიგიურ-ზნეობრივი ნორმებითაც.¹ აქ სამი ძირითადი ასპექტია ხაზგასმული: განსხვავებული სქესი, ურთიერთობის უვადო ხასიათი და ურთიერთობის სამართლებრივ-ზნეობრივი ჩარჩოები.

იმ ფონზე, რომ რომაელები ქორწინებას არ მიიჩნევდნენ ქალისა და მამაკაცის განუყოფელ, ერთიან ზნეობრივ კავშირად, მათთვის მთავარი იყო მხოლოდ ფიზიკური ურთიერთობა, ჰ.მოდესტინიუსი „ქადაგებდა“ მეუღლეთა შორის სამუდამო კავშირს, მთელი სიცოცხლის მანძილზე ე.ი. კრძალავდა განქორწინებას, თუმცა იმავე რომის სამართალში ჩამოთვლილია განქორწინების მრავალი საბაბი. ამრიგად ქორწინების ჰ.მოდესტინიუსისეული განმარტება უფრო იდეალურია ვიდრე რეალური, მისი მიზანი იყო იმ პერიოდისათვის მოუწესრიგებელი, გარყვნილი ურთიერთობების აღაგმვა.²

ჰ.მოდესტინიუსის მიერ მოცემული ქორწინების ცნებაზე მსჯელობისას გიორგი ნადარეიშვილიც მიუთითებს მის ძველადთქმისეულ ფესვებზე „ქორწინების მოდესტინუსისეული განმარტება გულისხმობს, რომ ქორწინება მექორწინეთა მექანიკური, გარეგნული, მხარეთათვის ძალით თავზე მოხვეული კავშირი კი არ არის, არამედ მათი ორგანული კავშირურთიერთობაა. ამ კავშირურთიერთობას, ლათინურ „კონიუნქციო“-ს, კარგად გამოხატავს ქართული „თანაყოფა“ ძველი აღთქმის ქართულ თარგმანშიც გვხვდება „თანა-ყოფა“ - ვითარცა ეცრუვის ცოლი თანამყოფსა თვისსა, აგრე მეცრუვა მე (I იერემია 3:20)“.³ ნათელია, რომ

¹ ნადარეიშვილი გ. ქორწინების მოდესტინუსისეული განმარტება ქართულ დიდი სჯულის კანონში, ჟურნ. „სამართალი“ #6, 2001, 70.

² შოშიაშვილი ლ. ქორწინების ინსტიტუტი რომაულ და ძველ ქართულ სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2003, 61.

³ ნადარეიშვილი გ. ქორწინების მოდესტინუსისეული განმარტება ქართულ დიდი სჯულის კანონში, ჟურნ. „სამართალი“ #6, 2001, 71.

ძველადთქმისეული იდეალები, დასახელებულ მიზეზთა გამო, ფართოდ აისახა ძველი მსოფლიოს სხვადასხვა ცივილიზაციების სამართლებრივ სისტემებში და ამ ასპექტში ძველი რომის სამართლებრივი სისტემაც არ ყოფილა გამონაკლისი. ქრისტიანობის გავრცელებასთან ერთად რომის სამართლის სისტემამ გაითავისა მისი პრინციპები, თავის მხრივ კანონიკური კანონმდებლობაშიც მრავლად იქნა გაზიარებული რომაულ-სამართლებრივი ინსტიტუტები, რომლებიც წინააღმდეგობაში არ მოდიოდა მართლმადიდებლურ დოგმებთან.

რომის იმპერიაში ქრისტიანობის სახელწიფო რელიგიად გამოცხადებამდე ანუ 313 წელს იმპერატორ კონსტანტინე დიდის მიერ მილანის ედიქტის გამოცემამდე, რომაელები ქორწინებას არ განიხილავდნენ, როგორც ორი პირის განუყოფელ, სამუდამო კავშირს. მეუღლეები განიხილება, როგორც დამოუკიდებელი ინდივიდები და მათი კავშირის ერთადერთ მიზანს წარმოადგენდა შთამომავლობის გაგრძელება.¹ აღნიშნულ საკითხში რომის სამართალი ეთანხმება ებრაული ქორწინების მიზნებს (მათ შორის „ლევირატის“ წესი). რომაული კანონმდებლობით, გამრავლების მიზნით, დაიშვებოდა თანაცხოვრების ისეთი ფორმა, რომელიც იყო არაკანონიერი, წარმოადგენდა არასაქორწინო კავშირს. ასეთ კავშირს რომაელები უწოდებდნენ კონკუბინატს ანუ „ბუნებითი ქორწინებას“, რომლის შედეგად დაბადებული ბავშვებს „ბასტარდები“ ანუ „ბუნებითი შვილები“ ეწოდებოდათ.² მსგავსი შემთხვევები, როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, არ იყო უცხო ებრაული საოჯახო კანონმდებლობისთვისაც.

კონკუბინატი იყო ქალისა და მამაკაცის არაქორწინებითი, ფაქტობრივი კავშირი, მაგრამ მაინც კანონით განსაზღვრული. იგი ვერ შეედრებოდა კანონიერ ქორწინებას, მაგრამ მას მოჰყვებოდა, როგორც ფაქტობრივი, ისე იურიდიული შედეგები. კონკუბინატი სრულად აიკრძალა მე-9 საუკუნეში. ბიზანტიის იმპერატორ ბასილი პირველის მიერ გამოცემულ

¹ Ефимов В. Догма римского права, Санкт-Петербург 1901, 533.

² Бартошек М. Римское право, Понятия, термины, определения, Москва, 1989, 190.

კანონთა კრებულ „პროჰირონში“ – „ჩვენ ვპოულობთ, რომ ძველი დროის ადამიანები ნებას რთავდნენ კონკუბინატში ცხოვრებას მათ, ვისაც ეს სურდა. არ ჩანს მართებული, რომ ჩვენ უგულებელვყოთ ეს კანონი, რათა ჩვენი სახელმწიფო არ დაკნინდეს ასეთი უშვერი კავშირებით. ამიტომ ვბრძანებთ, რომ ამიერიდან არავის მიეცეს უფლება ჰყავდეს კონკუბინა თავის სახლში, რადგან მიგვაჩნია, რომ ასეთი ქმედება არაფრით განსხვავდება მრუმობისგან. თუმცა, თუ კაცს სურს ქალთან საერთო ცხოვრებით ცხოვრება, დაე იქორწინოს მასზე კანონით დადგენილი ჩვეული საზეიმო წესების შესაბამისად. თუ თვლის, რომ ის არ არის ღირსი კანონიერი მეუღლის წოდებისა, დაე მიატოვოს მუდმივი კონკუბინატი, გააძევოს ის თავისი სახლიდან და აირჩიოს ვინმე, ვისაც ღირსეულად მიიჩნევს. თუ ის ამჯობინებს თავშეკავებულად ცხოვრებას, ჩვენ ვეთანხმებით“ (პროჰ. 4.26).¹

საქორწინო ურთიერთკავშირი რომაული სამართლის მიხედვითაც იწყება წინასაქორწინო მოქმედებით - ნიშნობით. ებრაული სამართლის მსგავსად რომის სამართალიც ქორწინებას განიხილავდა, როგორც ხელშეკრულებას ანუ მხარეთა შეთანხმებას, რასაც მოჰყვებოდა ურთიერთშემხვედრი ვალდებულებები. მსგავსი შეთანხმება მხარეებს შორის მიიღწეოდა წინასაქორწინო მოლაპარაკებების ეტაპზე, რაც წარმოდგენილი იყო ნიშნობის ანუ მომავალი ქორწინების შესრულების შესახებ მხარეთა ზეპირი შეთანხმების სახით. იუსტინიანეს დიგესტების 23-ე წიგნის პირველი ტიტულის პირველივე მუხლში მოყვანილია რომელი იურისტის ფლორენტინუსის განმარტება - „ნიშნობა არის მომავალი ქორწინების დათქმა (ხსენება) და ორმხრივი დაპირება“. ასეთ ზეპირ შეთანხმებას რომაელები უწოდებდნენ „სტიპულაციას“, რომელიც წარმოადგენდა ზეპირ გარიგებას და ხორციელდება დადგენილი ფორმულების წარმოთქმით, მას ჰქონდა კითხვა-პასუხის ფორმა². ნიშნობა და თანამდევი მატერიალური

¹ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 62

² იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 167.

„სარგებელი“, ორივე შემთხვევაში, იყო ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის საშუალება. ებრაული სამართალისგან განსხვავებით რომაულ კანონმდებლობაში ნიშნობის დარღვევას მოჰყვებოდა მხოლოდ მატერიალური შედეგი ანუ ნიშნობის შედეგად მიღებული ნივთების უკან დაბრუნების ვალდებულების სახით, რისი დარღვევაც წარმოშობდა „უსაფუძვლო გამდიდრებიდან გამომდინარე ვალდებულებას“.¹

რომაელი იურისტებიც ქორწინებაზე თანხმობის არ არსებობას ქორწინების გამომრიცხავ გარემოებად მიიჩნევდნენ. პავლუსი აღნიშნავს, რომ „არ შეიძლება [და]ქორწინება, თუ არ არის თანხმობა ყველა [მხარისა], ე.ი. იმ პირებისა, რომლებიც ქორწინდებიან და ასევე იმ პირებისა, რომელთა ხელისუფლების ქვეშ ისინი იმყოფებიან“.² ციტატიდან ჩანს, რომ რომაელები ქორწინებაზე თანხმობაში არ გულისხმობდნენ, მხოლოდ საცოლისა და საქმროს თანხმობას. სავალდებულო იყო იმ პირების თანხმობაც ვის ხელისუფლებაშიც მექორწინები შედიოდნენ. ნების გამოხატვის კონტექსტშიც შეინიშნება მსგავსება ებრაული საოჯახო კანონმდებლობის მოთხოვნებთან. ნიშნობის დროს ნების გამოხატვის შესახებ იულიანე განმარტავს, რომ „ნიშნობა ისევე როგორც ქორწინება კონტრაქტების თანხმობის საფუძველზე ხორციელდება და ამიტომაც საჭიროა, რომ „ოჯახის ქალიშვილმა“ როგორც ქორწინების, ასევე ნიშნობის დროს თავისი თანხმობა გამოხატოს (დიგ. 23.I.11)“.³ „მამის შეწინააღმდეგების უფლება ქალიშვილს მხოლოდ მაშინ ეძლევა, როდესაც მამა მას უღირსი ზნის ან სახელგატეხილ საქმროს აურჩევს (დიგ. 23.I.12)“⁴ - განმარტავს უპლიანე. რაც შეეხება ვაჟის ნიშნობის საკითხს, პავლუსი იუწყება, რომ „თუ ოჯახის ვაჟიშვილი თანახმა არ არის, [მამინ] მისი სახელით ნიშნობის დაწესება არ შეიძლება (დიგ.

¹ ბოსტოლანაშვილი დ. სურგულაძე ნ. რომის სამართლის საფუძვლები, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2024, 134.

² იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 10.

³ იქვე, 9.

⁴ იქვე.

23.I.13)“.¹ „მამის ხელისუფლებიდან განთავისუფლებულ ვაჟიშვილს მამის თანხმობის გარეშე შეუძლია ცოლის შერთვა და [ამ ქორწინებაში] გაჩენილი ვაჟიშვილი მისი მემკვიდრე იქნება (დიგ. 23. II.25)“.² „არ შეიძლება, რომ ოჯახის ვაჟიშვილს ცოლის მოყვანა აიძულონ (დიგ. 23.II.21)“.³

ებრაული სამართლისგან განსხვავებით რომის სამართალი ქორწინების ერთ-ერთ დამაბრკოლებელ მიზეზად მექორწინეთა სოციალურ უთანასწორობას მიიჩნევს. სენატორს (ან მის შვილს) არ შეეძლო გააზატებულზე ან თეატრის მსახიობზე დაქორწინება. „თუ სენატორის ქალიშვილი, შვილიშვილი ან შვილიშვილის შვილი გათხოვდება გააზატებულზე ან იმ პირზე, რომელიც „სხვების გასართობი ხელობით“ არის დასაქმებული, ქორწინება არ იარსებებს (დიგ. 23.II.42)“.⁴ რომელი იურისტი ცელსიუსი აღნიშნავდა „პაპიუსის კანონი ითვალისწინებს, რომ ყველა თავისუფალ პირად დაბადებულს, სენატორებისა და მათი ბავშვების გარდა, შეუძლია ცოლად გააზატებული მოიყვანოს (დიგ. 23.II.23)“⁵ და სხვა ამგვარ შეზღუდვებს ითვალისწინებდა კანონი სოციალურად სხვადასხვა რანგის მოქალაქეებს შორის ქორწინებასთან დაკავშირებით. მაგალითად, პერიფერიებში წარგზავნილ თანამდებობის პირებისა და მათი ვაჟების ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებად ითვლებოდა მათი საქმიანობა და მოღვაწეობა იმ ტერიტორიაზე, სადაც ცხოვრობდა საცოლე. პავლუსის აღნიშნავდა, რომ „თუ პირი რომელიმე პროვინციაში თანამდებობაზეა დანიშნული, მას არ შეუძლია იმ ქალის ცოლად შერთვა, რომელიც ამ პროვინციიდან არის წარმოშობით ან იქ საცხოვრებელი ბინა გააჩნია, თუმცა ასეთი ქალის დანიშვნა არ ეკრძალება“, ასევე „კოჰორტის თუ ცხენოსანი ჯარის პრეფექტმა ან ტრიბუნმა აკრძალვის მიუხედავად ცოლად შეირთო ქალი იმ პროვინციიდან, რომელშიც ის თავის თანამდებობრივ ფუნქციებს

¹ იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001,

² იქვე, 17.

³ იქვე.

⁴ იქვე, 21.

⁵ იქვე, 17.

ასრულებდა, [ამ შემთხვევაში] ქორწინება არ იარსებებს (დიგ. 23.II.63).¹ ამ შემთხვევებში ქალის შერთვა შესაძლებელია თუ მასზე ადრე იყო დანიშნული, ასევე, პავლუსის განმარტებით თანამდებობის პირი რომელიც თანამდებობას დატოვებს, ხოლო საქორწინო ურთიერთობას გააგრძელებს, ასეთ შემთხვევაში ქორწინებას ექნება კანონიერი სახე (დიგ. 23.II.65).² პირს რომელიც პროვინციაში რაიმე [თანამდებობრივ] ფუნქციას ასრულებს, ეკრძალება [იმავე პროვინციაში] თავისი ვაჟიშვილის ქორწინებაზე თანხმობის მიცემა“ - აღნიშნავს მარციანე (დიგ. 23.II.57).³ თუმცა იქვე პავლუსი მიუთითებს რომ „პირს რომელიც პროვინციაში რაიმე [თანამდებობას] ასრულებს, არ ეკრძალება ამ პროვინციაში ქალიშვილის გათხოვება (დიგ. 23.II.38.2).⁴ რაც სავარაუდოდ გამოწვეულია რომაული ოჯახის თავისებურების გათვალისწინებით, რომლის მიხედვითაც ქალიშვილი გათხოვების შემდეგ გადადის ქმრის ან ქმრის მამის ხელისუფლებაში.

რომაელი იურისტები კატეგორიულად წინააღმდეგი იყვნენ აღმავალი და დაღმავალი ხაზის სისხლით ნათესავებს შორის ქორწინებისა. აკრძალულ ნათესავთა წრეც ებრაული კანონმდებლობის მსგავსია. რომში იკრძალებოდა ქორწინება პირდაპირი ხაზის ნათესავებს შორის და იმ გვერდითი ხაზის ნათესავებს შორის, რომელთაგან ერთი საერთო წინაპრის მიმართ პირველი ხარისხის ნათესავია (ე.ი. დაუშვებელი იყო ქორწინება დამმას, დეიდა-დისწულს შორის; დასაშვები იყო მაგ. ბიძაშვილებს შორის). „არ შეიძლება ქორწინება არსებობდეს იმ პირთა შორის, რომლებიც მიეკუთვნებიან მშობლებს და ბავშვებს (ე.ი. არიან აღმავალი და დაღმავალი ხაზის ნათესავები) უახლოესიდან (უფრო) შორეულ ხარისხამდე და ა.შ. უსასრულოდ (დიგ. 23.II.53).“⁵ „მძიშვილის ან დიშვილის ცოლად შერთვა არ

¹ იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 33.

² იქვე, 34.

³ იქვე, 29.

⁴ იქვე, 20.

⁵ იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002, 28.

შეიძლება, მაგრამ არც ძმის შვილიშვილის ან დის შვილიშვილის ცოლად მოყვანა შეუძლია ვინმეს, თუმცა ისინი მეოთხე ხარისხის ნათესავები არიან. რათქმაუნდა, ვისი ქალიშვილის ცოლად შერთვაც არ შემიძლია, არც იმის შვილიშვილზე დაქორწინება არის ნებადართული (ინსტ. I.X.3).¹ „ხოლო ორი ძმის ან ორი დის, ან კიდევ ძმისა და დის ბავშვებს ერთმანეთთან დაქორწინება შეუძლიათ (ინსტ. I.X.4).“²

რომის სამართალი დაუშვებლად მიიჩნევდა მშობლების ქორწინებას აყვანილ შვილებთან, თუნდაც შვილები გათავისუფლებული ყოფილიყვნენ მამის ხელისუფლებიდან. ეს წესი ვრცელდებოდა გათავისუფლებულ მონებზეც. რომაელები ინცესტთან ათანაბრებდნენ აყვანილ შვილებს შორის ქორწინებას. რომაული სამართალი დიდ ყურადღებას უთმობდა ადათებითა და მორალის წესებით აკრძალულ ქორწინებას. „[საქორწინო] კავშირის დროს, ყოველთვის, მხედველობაში უნდა მივიღოთ არა მარტო ის, რაც დაშვებულია, არამედ აგრეთვე ისიც, რაც ღირსეულია (დიგ. 23.II.42).“³ აკრძალული იყო შვილის დაქორწინება მამის საცოლეზე ან პირიქით. ასევე მამაკაცის დაქორწინება ყოფილი ცოლის სხვასთან გაჩენილ ქალიშვილზე; „საჭიროა ასევე ზოგიერთ ქალთან დაქორწინებისაგან თავის შეკავება მოყვრობის პატივისცემის გამოც. ასე მაგალითად, არ შეიძლება გერის ან რძლის ცოლად მოყვანა, რადგან ორივეს ქალიშვილის მდგომარეობა უკავიათ“; „ასევე აკრძალულია სიდედრისა და დედინაცვლის ცოლად შერთვა, ვინაიდან მათ დედის მდგომარეობა უკავიათ (ინსტ. 1.X.6.7)“⁴ და სხვა მსგავსი. მითითებულ აკრძალულ პირთა წრეზე მსჯელობა, ასევე მოცემული იყო ებრაული საოჯახო სამართლის განხილვის დროს, სადაც აღინიშნა, რომ ძველ აღთქმაში ზემოხსენებულ პირთა შორის ქორწინება აკრძალული არაა, თუმცა აკრძალულია ე.წ. „რაბინთა გადმოცემების“

¹ იქვე, 25.

² იქვე, 26;

³ იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 21.

⁴ იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002, 26.

თანახმად, რაც იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ აღნიშნული აკრძალვები რომაულ კანონმდებლობაში სწორედ ებრაული სამართლის გავლენით დამკვიდრდა.

რომის სამართლის მიხედვით ბიძაშვილებს შორის ქორწინებისთვის, აუცილებელი იყო ოჯახის უფროსის (Paterfamilias) ნებართვა¹ - „თუ მე ჩემი ხელისუფლების ქვეშ მყავს მამრობითი სქესის შვილიშვილი ერთი ვაჟისაგან და მდედრობითი სქესის შვილიშვილი მეორე ვაჟიშვილისაგან, მაშინ, როგორც პომპონიუსი წერს, მათ შორის ქორწინება მხოლოდ ჩემი თანხმობით შეიძლება და ეს [სავსებით] სწორია (დიგ. 23.II.3)“.²

რომაელის ქორწინების საკითხი არარომაელთან მარტივად იყო გადაწყვეტილი. ამ კონტექსტში, ისევე როგორც ნებისმიერ სამოქალაქო ურთიერთობაში, გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა რომის მოქალაქეობას. თუ ებრაულ და ქრისტიანული კანონმდებლობაში ქორწინება აკრძალულია სხვა აღმსარებლობის მქონე პირებთან, რომში მსგავსი შეზღუდვა მოქმედებდა მხოლოდ რომის მოქალაქეობის არმქონე პირებთან, მიუხედავად რელიგიური შეხედულებებისა. მსგავს შემთხვევაში საქორწინო ურთიერთობები ფაქტობრივად არ იკრძალებოდა და იგი ცივილური (კვირიტული) სამართლის რეგულირების მიღმა იდგა.

ქორწინების ნამდვილობისთვის და კანონიერებისთვის ერთ-ერთ აუცილებელ მოთხოვნას წარმოადგენდა საქორწინო ასაკის დაცვა. რომელი იურისტი პომპონიუსი ვაჟების მინიმალურ საქორწინო ასაკად მიიჩნევდა სქესობრივი მომწიფებულობის ასაკს ანუ 14 წელს, ხოლო ქალისთვის 12 წელს. იმ შემთხვევაში, თუ ქალი უფრო ადრეული ასაკიდან შევიდოდა მამაკაცის ოჯახში, როგორც ცოლი, ქორწინება აითვლებოდა მას შემდეგ რაც ქალს შეუსრულდებოდა 12 წელი (დიგ. 23.II.4)“.³

¹ შოშიაშვილი ლ. ქორწინების ინსტიტუტი რომაულ და ძველ ქართულ სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2003, 122-123.

² იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 11.

³ იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 11.

კანონის დარღვევით შესრულებულ ქორწინებას რომაულ სამოქალაქო კანონმდებლობაში უწოდებდნენ არაკანონიერ ქორწინებას, შესაბამისად იგი ვერ წარმოშობდა იურიდიულ შედეგს - ბავშვები არ სარგებლობდნენ კანონიერი სტატუსით, არ გააჩნდათ რომის მოქალაქეობა, მემკვიდრეობის უფლება და ა.შ. არაკანონიერი ქორწინების შემთხვევაში, მითითებული უფლებების შესაძენად მამას უნდა მოეხდინა შვილის დაკანონება.¹ ამ საკითხებში ებრაული და კანონიკური კანონმდებლობაც საკმაოდ მკაცრია. ებრაული სამართლით სასჯელის უმაღლესი ზომაც კი არის გათვალისწინებული რიგ შემთხვევებში, ხოლო კანონიკური კანონის დარღვევით შესრულებულ ქორწინებას არარსებულად თვლის და იქაც სასჯელის მკაცრი ზომაა გათვალისწინებული - უზიარებლობის სახით.

ებრაული და კანონიკური სამართლისგან განსხვავებით რომაული საოჯახო კანონმდებლობა იცნობდა ისეთ საოჯახო-სამართლებრივ ინსტიტუტს, როგორიცაა განქორწინება მხარეთა შეთანხმებით. ცოცხალ მეუღლეებს შორის ქორწინების შეწყვეტა, კომოდესტინიუსის განმარტების მიუხედავად, შესაძლებელი იყო განქორწინების საფუძველზე. რომის სამართალი უშვებდა განქორწინების სრულ თავისუფლებას. თავდაპირველად განქორწინების მოთხოვნის უფლება მხოლოდ მამაკაცს ეძლეოდა ისიც განსაკუთრებულ შემთხვევებში. მოგვიანებით, რესპუბლიკის პერიოდში განქორწინება შესაძლებელი გახდა ორმხრივი და ცალმხრივი მოთხოვნით, როგორც ცოლის, ისე ქმრის ინიციატივით. იმპერიის პერიოდში გახშირებული განქორწინებები დიდ ზნეობრივ ზიანს აყენებდა სახელმწიფოს, რა მიზნითაც საიმპერატორო კანონები განქორწინებისთვის სერიოზულ საფუძველს ითხოვდნენ, წინააღმდეგ შემთხვევაში განქორწინების ინიციატორს მკაცრი ქონებრივი სასჯელი ეკისრებოდა.² იმპერატორ იუსტინიანე პირველი დიდი-ს 117-ე ნოველით სრულად

¹ ბოსტოლანაშვილი დ. სურგულაძე ნ. რომის სამართლის საფუძვლები, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2024, 55.

² გარიშვილი მ. ხოფერია მ. რომის სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2013, 255.

აიკრძალა განქორწინება შესაბამისი (ნოველაში მოცემული) საფუძველის გარეშე, მხოლოდ მეუღლეებს შორის შეთანხმების საფუძველზე.¹

1.2.2 ბიზანტიური საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები იუსტინიანეს კოდიფიკაციის საფუძველზე

ახ.წ. 313 წლის მილანის ედიქტის შემდეგ იმპერიის სოციალურ-ეკონომიკური, მათ შორის კანონშემოქმედებითი, განვითარება თანდათანობით მოექცა ქრისტიანული სწავლების გავლენის ქვეშ. პროცესს გვერდი არ აუვლია საოჯახო ურთიერთობებისთვისაც, თუმცა ამ სფეროში ცვლილებები არაერთგვაროვნად წარიმართა. საოჯახო-სამართლებრივი ცნებები და ქცევის წესი ჩამოყალიბდა ეკლექტური სახით. რომის სამართალში არსებულ ნორმებსა და ქრისტიანულ სწავლებას არ განუდევნიათ ერთმანეთი, არამედ მოხდა არსებული წინააღმდეგობების დაძლევა, შეივსო და გასწორდა წარმოქმნილი ხარვეზები. გათვალისწინებული იქნა რომაელი იურისტების მიერ, საუკუნეების მანძილზე, მაღალ სამართლებრივ დონეზე დამუშავებული ცნებები და ინსტიტუციები. მათ შორის არსებული წარმართული ანუ არაქრისტიანული დებულებები მოერგო ქრისტიანულ სწავლებებს. მაგალითად, ბიზანტიურ-ქრისტიანულ სამართლებრივ სივრცეში უცვლელად იქნა რეცეფცირებული ჰ.მოდესტინიუსის მიერ გადმოცემული ქორწინების განმარტება, ნიშნობის წესი, ქორწინების ხელისშემშლელი ზოგიერთი გარემოება - სისხლით, მოყვრობით, შვილებით ნათესაობა, ასაკობრივი ზღვარი, ოჯახის უფროსი წევრების თანხმობის საკითხი და ა.შ. ხოლო თავის მხრივ, ბიზანტიურ საერო სამართლებრივ სივრცეში ქრისტიანული სწავლების გავლენით შეიზღუდა ქორწინებათა რაოდენობა, განქორწინების უფლება დაიშვა მხოლოდ უკიდურეს გამონაკლის შემთხვევაში, აიკრძალა განქორწინება შეთანხმებით და კიდევ სხვა მრავალი.

¹ კორპუს იურის ცივილის, ნოველები, 117-ე ნოველა, მეათე თავი -
[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/Novellae_Scott.htm] <29.12.24>

იუსტინიანეს კოდიფიკაციამ თავი მოუყარა რომაულ გამოცდილებას და ქრისტიანულ დოგმებს. დაახლოებით მე-9-მე-11 საუკუნეებში დღის წესრიგში დადგა იუსტინიანეს კოდიფიკაციის ჰ.მოდერნიზაციის ე.წ. „გაწმენდის“ საკითხი.¹ ამ პროცესში, იმპერატორების ბასილი I მაკედონელის და მისი შვილების ლეონ VI ბრძენის (ფილოსოფოსი) და ალექსანდრე III მმართველობის პერიოდში გამოცემული იქნა სამი საკანონმდებლო კრებული: „ბასილიკები“ (τὰ Βασιλικὰ νόμια - სამეფო კანონები); ისაგოგა (Εἰσαγωγή - შესავალი) იგივე ეპანაგოგა (Επαναγωγή - აღორძინება) და „პროჰირონი“ (ὁ Πρόχειρος νόμος - სახელმძღვანელო სამართალი).² დასახელებულმა კრებულებმა დასაბამი დაუდო ისეთ სახის სამართლებრივ კრებულს, რომელსაც ბიზანტიაში „ნომოკანონი“ ეწოდებოდა. „ნომოკანონში“ კონცენტრირებული იყო, როგორც საერო, ასევე საეკლესიო შინაარსის სამართლებრივი დებულებები, რაც მას აქცევდა მეტად მოქნილ და ქმედით სამართლებრივ აქტად. ნომოკანონის შინაარსი ჰქონდა ასევე კონსტანტინე არმენოპულოს „ხუთწიგნეულს“, მათე ბლასტარის „ანბანურ სინტაგმას“, „თოთხმეტ ტიტლოვან ნომოკანონს“, ქართულ „დიდი სჯულისკანონს“ და „მცირე სჯულისკანონს“. შესაბამისად მართლმადიდებლურ კანონიკურ კანონმდებლობაში, სამართლიანად, უხვადაა წარმოდგენილი ბიზანტიის საერო ხელისუფლების მიერ დამუშავებული სხვადასხვა საოჯახო იურიდიული ცნებები.

რომაულ-ბიზანტიურ საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობების შესახებ მსჯელობისას, საკვლევი საკითხის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია იუსტინიანეს ინსტიტუციები, სადაც მოცემულია

¹ ე.წ. „გაწმენდის“ აუცილებლობა გამოწვეული იყო იუსტინიანეს კანონების სიძველით. გამოცემიდან გასული იყო დაახლოებით 300 წელზე მეტი და უკვე ვეღარ აკმაყოფილებდა დროის მოთხოვნილებებს; ასევე ტექსტი შესრულებული იყო ლათინურ ენაზე, რომელსაც თითქმის აღარავინ ფლობდა ბიზანტიაში; დაბოლოს „კორპუს იურის ცივილის სტრუქტურა“ (ოთხი ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი წიგნი) ქმნიდა სირთულეებს კანონის ტექსტის გამოყენების დროს - Костокрызова Л. Очищение Древних Законов в Византии: «ВАСИЛИКИ», Вестник Пермского Университета, 2010, 4(10), 17.

² Lokin J.H.A. The Significance of Law and Legislation in the Law Books of the Ninth to Eleventh Centuries// Law and Society in Byzantium, Distributed by Harvard University Press, Washington, D.C. 1992, 71.

სახელმძღვანელო მითითებები ნათესაობის კატეგორიის გამოთვლის შესახებ. მესამე წიგნის მეექვსე ტიტულში (კოგნატობის ხარისხის შესახებ) მოცემულმა სქემამ ფუნდამენტური მნიშვნელობა შეიძინა კანონიკური საოჯახო სამართლისთვის. რომელი იურისტების მიერ ჩამოყალიბებული ეს სქემა საფუძვლად დაედო ნათესაობის ხარისხის დამდგენ კანონიკურ-სამართლებრივ ნორმებს. ინსტიტუციის მიერ ნათესაური კავშირები განიჩევა ხარისხებისა და ხაზების მიხედვით. პირველი-მეექვსე პუნქტები განმარტავს კოგნატურ (სისხლით) ნათესავთა აღმავალი, დაღმავალი და გვერდითი ხაზის ექვს ხარისხის ნათესავთა წრეს¹ „1. აღმავალი კოგნატობის პირველ ხარისხს მიეკუთვნება მამა და დედა, დაღმავალის პირველ ხარისხს - ვაჟიშვილი და ქალიშვილი. 2. აღმავალის მეორე ხარისხში არიან პაპა და ბებია, დაღმავალის - ორივე სქესის შვილიშვილები, გვერდითის - ძმა და და. 3. აღმავალის მესამე ხარისხში იქნება პაპის მამა, პაპის დედა; დაღმავალის - ორივე სქესის შვილიშვილის შვილები, გვერდითის - ძმის და დის ორივე სქესის შვილები. შესაბამისად ამისა, გვერდითის მესამე ხარისხში არიან მამის და დედის მხრიდან ბიძა, მამიდა და დეიდა. 4. მეოთხე ხარისხში არიან: აღმავალში - პაპის პაპა და პაპის ბებია, დაღმავალში - შვილიშვილის შვილიშვილები, ვაჟები და ქალები; გვერდითში - ძმისა და დის ორივე სქესის შვილიშვილები. შესაბამისად ამისა, მეოთხე გვერდით ხარისხში არიან [მამის მხრიდან] "დიდი ბიძა" და "დიდი მამიდა" /ე.ი. პაპის ძმა და და/; აგრეთვე დედის მხრიდან "დიდი ბიძა" და "დიდი დეიდა" /ე.ი. ბებულის ძმა და და/, ორივე სქესის ბიძაშვილები ე.ი. [ჩვენი მშობლების] ძმების და დების შვილები. 5. მეხუთე აღმავალ ხარისხში არიან პაპის პაპის მამა, პაპის პაპის დედა, დაღმავალში - შვილიშვილის შვილიშვილის შვილები, ვაჟები და ქალები, გვერდითში - ძმის და დის შვილიშვილების შვილები, ვაჟები და ქალები. 6. მეექვსე აღმავალ ხარისხში არიან პაპის პაპის პაპა, პაპის პაპის ბებია, დაღმავალში - შვილიშვილის შვილიშვილის შვილიშვილი, ვაჟი და

¹ იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002, 152-153.

ქალი; გვერდითში - მმისა და დის ორივე სქესის შვილიშვილის შვილიშვილები.¹ აქ მოცემულია მხოლოდ ნათესაობის ხარისხის გამოთვლის სახელმძღვანელო და არაა მსჯელობა ქორწინების დამაბრკოლებელ ნათესაურ კავშირთან დაკავშირებით. თუმცა აღნიშნულმა სქემამ ასახვა ჰპოვა, როგორც ტრულის მსოფლიო საეკლესიო კრების 54-ე კანონში, ასევე მომდევნო პერიოდის საერო, თუ კანონიკური ხასიათის საკანონმდებლო კრებულებში („პროჰირონი“, „ანბანური სინტაგმა“).

1.3 საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელი ქართული კანონიკური სამართლის წყაროები

საკითხის კვლევისთვის საინტერესოა საქართველოში მოქმედი ქორწინების მომწესრიგებელი საეკლესიო-სამართლებრივი ნორმების შინაარსი და ისტორიულ-სამართლებრივი განვითარების დინამიკა. საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობების მარეგულირებელი ქართული კანონიკური ნორმების უძველესი რედაქცია წარმოდგენილია „დიდი სჯულისკანონი“-ს და „მცირე სჯულისკანონი“-ს სახით. როგორც ცნობილია, ორივე დოკუმენტი წარმოადგენს ბიზანტიური კანონიკური სამართლის რეცეფციის შედეგს. უდავოა, რომ ზოგადად ქართული კანონმდებლობის ჩამოყალიბება-განვითარებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა ბერძნულ-რომაულმა სამართალმა, რასაც მოწმობს არაერთი რეცეფცირებული ბიზანტიური სამართლის ძეგლის არსებობა ქართულ რეალობაში. ეს გავლენა მეტად თვალნათელია და ძლიერია კანონიკურ-სამართლებრივ სისტემაში. ბიზანტიური სამართლის სერიოზული კვალი შეინიშნება საქართველოში მოქმედ ყველა საეკლესიო სამართლის ძეგლში.

დიდი სჯულისკანონის და მცირე სჯულისკანონის ტექსტების კვლევის შედეგად დგინდება, რომ ძეგლები, სხვადასხვა საკითხებში, დიდი დოზით განიცდიან ავტორისეულ დამატებებს და სიახლეებს. კრებულებში შეტანილია სხვადასხვა ისეთი იურიდიული ცნებები, რაც არ გვხვდება

¹იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002, 153.

ორიგინალში.¹ თუმცა შეცვლილი არაა ორიგინალი ტექსტის შინაარსი და არ ეწინააღმდეგება დედანს. ასევე საქორწინო ურთიერთობებთან, მათ შორის დამაბრკოლებელ გარემოებებთან, მიმართებაში, ტექსტობრივად და შინაარსობრივად, დისპოზიციის ან სანქციის ნაწილში, ორიგინალისგან განსხვავებული ცვლილებები არ შეიმჩნევა. რამდენადაც დასახელებულ კრებულებში ასახული კანონები დღემდე კანონიკურ იურიდიულ ძალას ინაჩუნებენ და მათზე დაყრდნობით უნდა ვიმსჯელოთ საქორწინო ურთიერთობების კანონიერებაზე, ამიტომ დასახელებულ ძეგლებში მოყვანილი საქორწინო ნორმები განხილულია ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებებზე მსჯელობისას.

1103/5² წლის რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების მიერ მიღებული დოკუმენტი „ძეგლისწერაი წმიდისა და ღმრთივ შეკრებულისა კრებისაი, რომელი შემოკრბა ბრძანებითა კეთილად მსახურისა და ღვთივდაცვულისა მეფისა ჩვენისა დავით აფხაზთა და ქართველთა რანთა და კახთა მეფისასა, პირთათვის რომელნი ქუემო მოხსენებულ არიან“³ სხვა საკითხებთან ერთად, მსჯელობს საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობების ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა: პირველი და მეორე ქორწინების შესრულების ზოგიერთი წესი, საქორწინო ასაკი, მართლმადიდებლის ქორწინების საკითხი არამართლადიდებელთან და წარმომადგენლობითი ქორწინება.

მეექვსე პუნქტში მოცემულია კრების დადგენილება გვირგვინთა კურთხევის ანუ ჯვრისწერის ზოგიერთი მნიშვნელოვანი საკითხის შესახებ. პირველ აბზაცში მოცემულია აკრძალვა ყოველგვარი მღვდელმოქმედების, მათ შორის „გვირგვინთა კურთხევის“, ტაძრის გარდა სხვა ადგილას შესრულების შესახებ. მოცემული იმპერატიული ნორმა წმინდა ქართულ მოვლენად უნდა ჩაითვალოს, რადგან მსოფლიო კანონიკურ-

¹ ზოიძე ბ. ევროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, „საგამომცემლო საქმის სასწავლო ცენტრი“-ს გამოცემა, თბილისი 2005, 21

² დიდი სჯულისკანონი, რედ. ე.გაბიძაშვილი, გამომცემლობა „მეცნიერება“ თბილისი 1972, 80.

³ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 3 (საეკლესიო საკანონმდებლო ძეგლები მე-11-მე-19 სს) რედ. ი.დოლიძე, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1970, 106.

სამართლებრივი განწყობები მსგავს შეზღუდვას არ ითვალისწინებს. ნორმის დადგენის აუცილებლობა, სავარაუდოდ, განპირობებული უნდა იყოს კრების შედგენის დროს არსებული მოცემულობით. მსგავსი „წმიდა ქართული დადგენილებები“ დოკუმენტში მრავლადაა. კერძოდ, ზოგადქრისტიანული კანონიკური დადგენილებები არ იცნობენ საქორწინო ასაკის შესახებ ნორმებს. მსოფლიო და ადგილობრივი საეკლესიო კრებები, ასევე წმ. მამების ეპისტოლარული კანონმდებლობა ასაკის მაქსიმალურ ან მინიმალურ ზღვარს არ ადგენს. საკითხი ადგილობრივი ეკლესიების იურისდიქციასაა მიმდებარე. „მეგლისწერის“ მეშვიდე პუნქტი კრძალავს, მოცემული დროისთვის საქართველოში არსებულ პრაქტიკას მცირეწლოვანი - „ჩვილი“ - ქალ-ვაჟის დაქორწინების შესახებ. კანონი ნებას იძლევა მხოლოდ წინდობაზე და ისიც მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში. „მეგლისწერის“ მეათე მუხლი ბრძანებს - „უკუეთუ საჭიროდ რადმე იყოს მშობელთა მათდად, დაუწინდნენ იგინი ურთიერთას და რაჟამს ჰასაკად მოვიდნენ ორნივე, მაშინ იქორწინონ“.¹ ამასთან დადგენილი მინიმალური საქორწინო ზღვარი მხოლოდ გოგონასთვის - 12 წელია, ხოლო მამაკაცის საქორწინო ასაკის საკითხი ღიადაა დატოვებული. სავარაუდოდ ამ შემთხვევაშიც კრებამ იმსჯელა მხოლოდ იმ საკითხზე, რომელიც მწვავედ იდგა მის წინაშე.

კრების გადასაჭრელ „მწვავე“ საკითხად, ასევე მოცემულია ე.წ. წარმომადგენლობითი „კიდის-კიდე“ ქორწინება. როგორც კანონის ტექსტიდან ირკვევა მოცემულ პერიოდში გავრცელებულია ქორწინების მეტად არაორდინალური პრაქტიკა, რა დროსაც გვირგვინთა კურთხევის დროს, სასულიერო პირის წინაშე წარდგენილი იყო არა დასაქორწინებელი წყვილი, არამედ მათი ადგილმონაცვლეები (ორთავეს ან ერთ-ერთი მათგანის). მსგავსი ურთიერთობის შესახებ დადგენილება მოცემულია ბასილი მაკედონელის „პროჰირონში“, სადაც ვკითხულობთ „თუ მამაკაცი არ

¹ დიდი სჯულისკანონი, რედ. ე.გაბიძაშვილი, გამომცემლობა „მეცნიერება“ თბილისი 1972, 552.

იმყოფება ადგილზე, მას შეუძლია დაქორწინდეს წერილით ან წარმომადგენლის მეშვეობით, იმ პირობით, რომ ქალი შევა მის სახლში. ეს არ შეიძლება მოხდეს, თუ ქალი არ არის ადგილზე. აუცილებელია, რომ ქალმა შეაბიჯოს ქმრის სახლში; და თუ ქმარი გარდაიცვლება სახლში დაბრუნებამდე, მისი ქვრივი ვალდებულია გლოვობდეს მას; და მაშინაც კი, თუ ის ქალწულია, მას ეკუთვნის მზითევი და შეუძლია მისი მოთხოვნა (პროკ. 7:4,6).¹ მოცემული პრაქტიკა მკაცრად აიკრძალა „ძეგლის წერის“ მეთოთხმეტე პუნქტის მიერ.

სამივე მოცემული დარღვევისთვის კანონი განაჩინებს მკაცრ სასჯელს: ხარისხიდან განკვეთა - სასულიერო პირისთვის და უზიარებლობა - ერისკაცთათვის. ამასთან მსგავს პირობებში შესრულებული ქორწინება ცხადდება უკანონოდ.

„ძეგლისწერაში“ მოცემულია კიდევ ორი საქორწინო-საოჯახო შინაარსის ნორმა: მეორედ დაქორწინებულთა საზეიმო სამხარზე მღვდლის დაუშვებლობის და მართლმადიდებელის სხვა აღმსარებლობის მქონე პირთან ქორწინების შესახებ. დასახელებული დებულებების პირველწყაროს წარმოადგენს მსოფლიო და ადგილობრივი საეკლესიო კრებების კანონები.

ნეოკესარიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მეშვიდე კანონი² სასულიერო პირს უკრძალავს დაესწროს მეორედ დაქორწინებული წყვილის საქორწინო ლხინს, რადგან მეორე ქორწინება, მიუხედავად კანონიერებისა, ექვემდებარება მრუშობისთვის გათვალისწინებულ სასჯელს და ასეთ „ლხინში“ თანამონაწილეობა ეკრძალება სასულიერო პირს. „ძეგლისწერის“ მეცხრე პუნქტი ადგენს „ხოლო მეორეთა გვირგვინთა მაკურთხეველი ხუცესი სამხრობად ნუ მივაღს მათ თანა...“. მოცემული აკრძალვის

¹ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 60.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 29.

დამრღვევ სასულიერო პირს კანონი სასულიერო ხარისხიდან განკვეთით სჯის.¹

კრება ასევე იმეორებს ქალკედონიის მეოთხე მსოფლიო საეკლესიო კრების მე-14, ტრულის მსოფლიო საეკლესიო კრების 72-ე, ლაოდიკიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მე-10 და 31-ე და კართაგენის ადგილობრივი საეკლესიო კრების 21-ე კანონების დადგენილებებს, რომლებიც ერთხმად კრძალავენ მართლმადიდებელი პირის ქორწინებას სხვა აღმსარებლობის მქონე პირთან. „მეგლისწერის“ მე-16 კანონი ადგენს „კვალად განვაწესებთ, რაითა არცა მართლმადიდებელი მამაკაცი მწვალებელსა გინა წარმართსა დედაკაცსა, ანუ დედაკაცი მამაკაცსა შეეუღლდნენ...“.² სასჯელთან დაკავშირებით საინტერესო მითითებაა კანონში: „ხოლო რომელმან ამიერითგან იკადროს-და ქმნაი ამათი, განიკანონოს პირველ თქმულითა მით კანონითა“ აქ გადამისამართება მსოფლიოს კრების კანონის მისამართით, კერძოს „ტრულის“ მსოფლიო საეკლესიო კრების 72-ე კანონი განმარტავს, რომ „მსგავსი ქორწინება ექვემდებარება მოშლას, ხოლო წყვილი უზიარებლობის სასჯელს“,³ შესაბამისად ქართული კანონი იმეორებს ამავე სასჯელს.

წმ. ბასილი დიდის 76-ე და 77-ე კანონების ნორმებს იმეორებს დასავლეთ საქართველოში მეთექვსმეტე საუკუნის 40-იან წლებში შემდგარი საეკლესიო კრების „კათალიკოსთა სამართლად“ წოდებული მეგლის 22-ე და 23-ე მუხლები.⁴ კანონი ეხება ქორწინების აკრძალვას მოყვრობითი ნათესაობის მეორე ხარისხში, კერძოდ კრძალავს „რძალთან“ ქორწინებას. რისთვისაც წმ. ბასილი დიდი სასჯელის სახით განსაზღვრავს 12 წლიან უზიარებლობას, ხოლო „კათალიკოსთა სამართლის“ შემდგენელი მამები

¹ დიდი სჯულისკანონი, რედ. ე.გაბიძაშვილი, გამომცემლობა „მეცნიერება“ თბილისი 1972, 552.

² იქვე, 553.

³ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 508

⁴ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 1 (ვახტანგ მეექვსის სამართლის წიგნი) რედ. ი.დოლიძე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი 1963, 397

საკმაოდ მკაცრები არიან და სასიკვდილო განაჩენს უქვემდებარებენ ამ დანაშაულის ჩამდენ პირს. სასიკვდილო განაჩენით და შეჩვენებით ემუქრება დასავლეთ საქართველოს მღვდელმთავრები პირს, რომელმაც მეუღლე მიატოვა კანონიერი საფუძვლის გარეშე (კათ. 23),¹ მაშინ როცა წმ. ბასილი დიდი 7 წლიან უზიარებლობით დასჯას აწესებს. კანონის სიმკაცრე ჩვეულებითი სამართლის გავლენით უნდა აიხსნას, რომლის მიხედვითაც ანალოგიური დანაშაული (სქესობრივი კავშირი ახლო ნათესავთან) სიკვდილით ისჯებოდა.

საქართველოში სამართალშემოქმედების მომდევნო ეტაპი უკავშირდება რჯულმდებელად წოდებული, ქართლის მეფე ვახტანგ მეექვსეს საკანონმდებლო კოდიფიკაციას. მისი კრებულის ერთ-ერთ წიგნში „სამართალი ბერძნული“ მოცემულია ორი ბიზანტიური სამართლის ძეგლის კომპილაცია: „სამართლის წიგნი სახელწოდებით ჰექსაბიბლოსი, ფრთხილად შერჩეული და ლაკონურად შეგროვებული და შედგენილი: უმაღლესი პატივცემული ნომოფილასისა და თესალონიკის მოსამართლის, კონსტანტინე არმენოპულოს მიერ“ (*Manuale legum dictum Hexabiblos, undiqueselectim et compendiso collectum: si cpositum a summo venerando nomophilace et iudice Thessalonicensi, Cinstantino Harmenopolo*) და „ანბანური სინტაგმა ყველა საგნისა, რომელსაც შეიცავს წმინდა და საღვთო კანონები შემავალი, გულდასმით შედგენილი და შექმნილი იერომონაზონთა შორის უმცირესის, მათე ბლასტარის მიერ“ (*Syntagma alphabeticum rerum omnium que in sacris divinisque canonibus comprehenduntur elaboratum pariter et compositum per minimum ex hieromonacgis Mathaeum Blastareum*).²

„წიგნში“ წარმოდგენილია დასახელებული ორი ძეგლის, ვახტანგისეული, გადამუშავებული, ეკლექტური ვარიანტი, რის შედეგადაც სახეზეა ნომოკანონის ხასიათის მქონე დოკუმენტი (ერთადაა თავმოყრილი საერო და საეკლესიო შინაარსის ნორმები). განსახილველ თემასთან

¹ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 1 (ვახტანგ მეექვსის სამართლის წიგნი) რედ. ი.დოლიძე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი 1963, 397

² იქვე, 579-583.

დაკავშირებით ძეგლში სრულად არაა ასახული ის მონაცემები, რაც მოიპოვება დედანში. ორიგინალიდან ქართულ ვერსიაში გადმოტანილია მსჯელობა მხოლოდ ნიშნობაზე, მეორე ქორწინებაზე, მეუღლის ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე, როგორც განქორწინების საფუძველზე, საქორწინო ნებელობის საკითხზე და განსხვავებული აღმსარებლობის მქონე პირთა დაქორწინების პირობებზე. „ანბანური სინტაგმის“ დედანში მოცემული ნათესაობის ხარისხებისა და ხაზების შესახებ ნორმები ავტორს არ აქვს გადმოქართულებული. ძეგლში ასახულია დედანში მოცემული ნორმათა წყობის შემოკლებული ვარიანტი. მათე ბლასტარის ნორმები შევსებულია კონსტანტინე არმენოპულოს ძეგლიდან გადმოტანილი ცნებებით. დედანიდან გადმოტანილი ნორმები და სამართლებრივი დებულებები ხშირ შემთხვევაში არის შეცვლილი, შემოკლებული და გაერთიანებული სხვადასხვა ფორმით.¹

ქართული საქორწინო კანონიკური კანონმდებლობის განვითარების პროცესში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მეთექვსმეტე საუკუნის ქართული სამართლის ძეგლს „დაყენებულთა და უჯეროთა და განგდებულთა ქარწინება-მზახობათათვის“. იგი მეთექვსმეტე საუკუნეში უნდა გადაეწერა კალიგრაფ გიორგი კარგარეთელს. ძეგლი ორი ნაწილისაგან შედგება. პირველი - „ტიტლოსი ზ“ (ანუ მეშვიდე) წარმოადგენს ბიზანტიის იმპერატორ ბასილი I მაკედონელის მიერ შედგენილი კრებულის „პროჰირონის“ მეშვიდე ტიტულის რეცეფციას.² მეორე ნაწილი, სახელწოდებით „ამისვე პირისათვის ხარისხთათვის ნათესაობისათვის მესამისაგან წიგნისა ინსტიტუტონთასა“ კი წარმოადგენს „კორპუს იურის ცივილეს“ შემადგენელი იუსტინიანეს ინსტიტუციების მესამე წიგნის მეექვსე თავის რეცეფციას.³

¹ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 1 (ვახტანგ მეექვსის სამართლის წიგნი) რედ. ი.დოლიძე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი 1963, 589.

² კეკელიძე კ. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 1, გამომცემლობა „მეცნიერება“ თბილისი 1980, 566.

³ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 2 (საერო საკანონმდებლო ძეგლები მე-10-მე-19 სს) რედ. ი.დოლიძე, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1965, 611.

ძეგლებში, ორიგინალების მსგავსად, მოცემულია ნათესაობის ხარისხისა და ხაზების გამოთვლის სქემა, ასევე ქორწინებისთვის აკრძალულ ნათესავთა წრე. განმარტებულია სისხლით, ნათლობით, შვილებით და მოყვრობით ნათესაობის ხარისხები და ხაზები. კანონიკური სამართალი იუსტინიანეს ინსტიტუციების მესამე წიგნის მეექვსე თავში მოცემული „სქემით“ ხელმძღვანელობს ნათესაობის ხარისხების და ხაზების განსაზღვრისას. საქართველოც მიჰყვა ამ ფეხისწყობას და თავადაც შეავსო ქართულ კანონმდებლობაში არსებული სიცარიელე. როგორც ზოგადად კანონიკურ სამართალში, ასევე ქართულ კანონიკურ სივრცეშიც ნათესაობის ხაზებისა და ხარისხების შესახებ საკანონმდებლო ხასიათის ინსტრუქცია მოცემულია ძეგლში „დაყენებულთა და უჯეროთა და განგდებულთა ქარწინება-მზახობათათვის“.

ქართული კანონშემოქმედებითი საქმიანობა განახლდა მეთვრამეტე საუკუნის 80-იან წლებში, ქართლ-კახეთის მეფე ერეკლე მეორეს ინიციატივით. 1758 წელს ერეკლე II-ს დავალებით, სამეფო კარზე დაახლოებულმა მოღვაწეებმა - მღვდელმა იოანე ოსეს ძე ოსეშვილმა და ეროვნებით ბერძენმა მოღვაწემ იოანე ქსიფილინოს-პაპუწაშვილმა თარგმნა ბიზანტიაში ფართოდ გავრცელებული კანონიკური შრომა „ქორწინებისა თავთათვის“.¹ „ბერძნული სამართლის“-გან განსხვავებით, აქ დეტალურადაა ამოკრეფილი მათე ბლასტარის „ანზანური სინტაგმის“ თავები, რომლებიც ეხება ნათესაობის ხარისხს და ქორწინების პირობებს. ძეგლს ახლავს დანართი - „მაგალითნი ქორწინებისანი“, რომლის ავტორია დიდი ხარტოფილაქსი (წიგნთა მცველი) და კონსტანტინეპოლის ეკლესიის უფროსი იეროდიაკონი მანუილ ქსანთინოსი. დანართის თარგმანიც ეკუთვნის დასახელებულ ქართველ მოღვაწეებს.²

¹ კეკელიძე კ. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. 1, გამომცემლობა „მეცნიერება“ თბილისი 1980, გვ. 395-398, და დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტომი 2, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1965, 175.

² დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტომი 2, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1965, 614;

საქართველოში მოქმედი საეკლესიო კანონმდებლობა წარმოადგენს მსოფლიო საეკლესიო კანონმდებლობის ზუსტ ანარეკლს. მსოფლიო კანონმდებლობისგან განსხვავებით ქართულში ჩამატებული რამდენიმე დებულების არსებობა აიხსნება იმ გამოწვევებით, რასაც ადგილი ჰქონდა მოცემულ პერიოდში.

თავი II. ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების კლასიფიკაცია და მათი დახასიათება

საქორწინო ურთიერთობების მომწესრიგებელი მართლმადიდებლური ქცევის წესები მოიცავს გარემოებებს, რომელთა არსებობის შემთხვევაში საექვო, ხშირ შემთხვევაში დაუშვებელი, ხდება წყვილის დაქორწინება. გარემოებები, რომლებიც აბრკოლებს ქორწინებას შესაძლოა სხვადასხვა ხარისხის იყოს, რომელთაგან ერთი უპირობოდ გამორიცხავს ქორწინებას, სხვა გარკვეულ შემთხვევაში კრძალავს, ზოგი არც კრძალავს და არც გამორიცხავს, მხოლოდ და მხოლოდ დროებით შემზღუდავ წესებს ადგენს.

2.1 ერთსქესიანთა ურთიერთობა, როგორც ქორწინების გამომრიცხავი გარემოება

ერთსქესიანთა სქესობრივი ურთიერთობა ქრისტიანული სწავლების მიხედვით მიჩნეულია უმძიმეს დანაშაულად. აღნიშნულს საფუძვლად უდევს ძველ აღთქმაში (დაბ. 2:18, 21-25)¹ გადმოცემული თხრობა ორი განსხვავებული სქესის მქონე ადამიანის შექმნის შესახებ. რომელი იურისტის კომოდესტინიუსის მიერ დიგესტების ოცდამესამე წიგნის მეორე ტიტულის პირველ მუხლში მოცემულ ქორწინების განმარტებაშიც² ხაზგასმითაა საუბარი მდედრობითი და მამრობითი სქესის საქორწინო ურთიერთობაზე. ახალი აღთქმის თხრობაც აგრძელებს იგივე ხაზს. პავლე მოციქული, რომელთა მიმართ ეპისტოლეში აღწერს წარმართებს (ანუ რომაელებს) შორის გავრცელებულ მავნე ქცევებზე და მოუწოდებს ახლად მოქცეულებს არ გაიზიარონ ისინი. კერძოდ იგი აღნიშნავს, რომ „მათმა ქალებმაც კი ბუნებრივი წესი არაბუნებითი შეცვალეს. ასევე კაცებმაც მიატოვეს ქალებთან ბუნებრივი ცხოვრების წესი და გულისთქმით

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 16-17.

² იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 10.

განხურებულნი აღერივნენ ერთმანეთს, მამაკაცი მამაკაცთან სჩადიოდა სასირცხვოს“ (რომ. 1:26-27)¹. ამავე სწავლებას მიჰყვება კანონიკურ-სამართლებრივი ხასიათის დადგენილებები. ერთსქესიანთა ურთიერთობაზე კანონები მოცემულია კესარია-კაზადოკის მთავარეპისკოპოს წმ. ბასილის პირველ და მესამე კანონიკურ ეპისტოლეებში მიწერილი იკონელი ეპისკოპოს ამფილოქესადმი (წმ. ბასილი დიდის მე-7 და 62-ე კანონი)², ასევე წმ. ნოსელი ეპისკოპოს გრიგოლის მელიტონის ეპისკოპოს ლიტონის მიმართ გაგზვანილ კანონიკურ ეპისტოლეში (წმ. გრიგოლ ნოსელის მე-4 კანონი).³ დასახელებული კანონი უმკაცრეს სასჯელებს აწესებს ერთსქესიანთა ურთიერთობისთვის.

საქორწინო ურთიერთობაში მხოლოდ განსხვავებული სქესის წარმომადგენლების ურთიერთობაზე მიუთითებს ბიზანტიაში მოქმედი ყველა ძირითადი იურიდიული დოკუმენტები. „ეკლოგას“ მეორე ტიტულის პირველი პუნქტი⁴, „პროჰეირონის“ მეოთხე თავის პირველი და მესამე პუნქტები,⁵ მათე ბლასტარის „ანბანური სინტაგმის“ მეორე წიგნის (ასო Γ) მეორე თავი⁶ იზიარებენ ჰ. მოდესტინიუსის განმარტებას და „ქორწინებას“ უწოდებენ მხოლოდ განსხვავებული სქესის მქონე პირების, ქალისა და მამაკაცის, ურთიერთობას.

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე. ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1849.

² „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 355 და 403

³ იქვე, 449, 451

⁴ Памятники Средневековой Истории Народов Центральной и Восточной Европы – ЭКЛОГА Византийский Законодательный Свод VIII Века, Коментарий Е.Э. Лмпший, издательство «НАУКА», Москва, 1965, 45;

⁵ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 59.

⁶ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγούπουλου, Θεσσαλονίκη 2002), 153-154.

2.2 არსებული ქორწინება, როგორც ახალი ქორწინების ხელისშემშლელი გარემოება. მონოგამიურობა

მართლმადიდებლური სწავლებით ქრისტიანული ოჯახი მკაცრად მონოგამიურია. კანონიერ ძალაში არსებული ქორწინება გამორიცხავს პარალელურ საქორწინო ურთიერთობებს.¹ ძველი აღთქმის და რომაული კანონმდებლობისგან განსხვავებით, სადაც მიუხედავად საქორწინო ურთიერთობების მონოგამიურობისა, საკანონმდებლო დონეზე მაინც დაიშვებოდა ხარჭისა და კონკუბინას არსებობა, კანონიკური სამართალი მკაცრად ზღუდავს სქესობრივ ურთიერთობებს სხვადასხვა პარტნიორებთან, შესაბამისად ქორწინებასაც.

პავლე მოციქული ამ საკითხსაც ახსენებს რომში მცხოვრებ ქრისტეს რჯულზე მოქცეულ მოქალაქეებს და განმარტავს, რომ „რადგანაც გათხოვილი ქალი ქმრის სიცოცხლეში რჯულითაა შეკრული მასთან, ხოლო თუ ქმარი მოუკვდა განთავისუფლებულია ცოლ-ქმრობის რჯულისაგან. ამიტომაც, თუ ქმრის სიცოცხლეში სხვას გაჰყვა, მეძავად იწოდება, ხოლო თუ ქმარი მოუკვდა, განთავისუფლებულია რჯულის მიერ, და სხვას რომ გაჰყვეს, აღარ იწოდება მეძავად“ (რომ. 7:2-3).² წმ. მოციქულთა 48-ე კანონი კრძალავს ისეთ ქალთან დაქორწინებას, რომელიც არ არის თავისუფალი ქორწინებისგან, თუმცა შესაძლებელია არ თანაცხოვრობდეს ქმართან³ ანუ მათი ქორწინება არაა მოშლილი კანონის შესაბამისად.⁴ წმ. ბასილი დიდის მე-80 კანონი მრავალცოლიანობას შემდეგნაირად მოიხსენიებს - „ეს არის პირუტყვიანი საქმე და სრულიად უცხოა კაცთა მოდგმისთვის“. წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებით „კანონი

¹ თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, #2'20, 7.

² ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1856

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020; 97

⁴ ასეთ გზად საეკლესიო კანონი იცნობდა მხოლოდ გარდაცვალებას და მრუშობის მიზეზით განქორწინებას. საკითხის განხილვა მოცემულია შემდეგ თავში.

მრავალცოლიანობას უწოდებს არა მხოლოდ იმას, როდესაც ვინმეს ერთდროულად მრავალი ცოლი ჰყავს, არამედ იმასაც, როდესაც პირი მრავალჯერ ქორწინდება“.¹

მრავალცოლიანობას მკაცრად კრძალავს იმპერატორ იუსტინიანე პირველის განკარგულებები, რომელიც თავმოყრილია „კორპუს იურეს ცივილეს“ შემადგენელ „იუსტინიანეს კოდექსში“. მეხუთე წიგნის მეხუთე ტიტულის მეორე კანონი ადგენს „საყოველთაოდ ცნობილია, რომ არავის, ვინც რომის იმპერიის იურისდიქციას ექვემდებარება, არ შეუძლია ჰყავდეს ორი ცოლი ერთდროულად; რადგან, პრეტორის ედიქტის თანახმად, ამგვარი აღწერილობის მამაკაცები იწოდებიან სამარცხვინოდ“,² ასევე მეცხრე წიგნის მეცხრე ტიტულის მე-18 კანონი განმარტავს, რომ "ისინი, ვისაც ერთდროულად ორი ცოლი ჰყავთ, სირცხვილით არიან დადდასმულნი".³

ქორწინების მონოგამიურობის პრინციპის დაურღვევლობისთვის მოქმედი ანუ წინა ქორწინება გაუქმებული უნდა იყოს კანონის მოთხოვნების შესაბამისად. მხოლოდ კანონიკური სტანდარტების დაცვით განქორწინების შემდეგ მხარე შეიძენს უფლებას იქორწინოს ხელმეორედ. ასევე თავისი სტანდარტებია მოცემული კანონიკურ სამართალში მეორე და შემდგომი ქორწინებისთვის. შესაბამისად, თუ მოცემული პირობები არაა დაკმაყოფილებული და განქორწინებას არ აქვს კანონიერი საფუძველი, ყოველი მომდევნო ქორწინება ითვლება კანონგარეშეთ, მრავალცოლიანობად და არღვევს მონოგამიურობის პრინციპს.

მონოგამიურ ურთიერთობას, ასევე არღვევს ქორწინების მიღმა სქესობრივი კავშირები - მრუშობა. იგი არის ის ერთადერთი ლეგიტიმური მიზეზი, რომელიც არღვევს ქორწინებას. შესაბამისად, მსოფლიო საეკლესიო კრებებს უყურადღებოდ არ დაუტოვებიათ ეს გარემოება და მკაცრი

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქმუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 412.

² The Code of Justinian, Concerning repudiation and the abolition of the action de moribus, Translated by Samuel P. Scott (Cincinnati, 1932) [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ5_Scott.htm#5] <21.01.25>

³ იქვე, [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ9_Scott.gr.htm#9] <21.01.25>

სასჯელის დაწესებით აკრძალულია მსგავსი ურთიერთობა. ანკვირიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მე-20 კანონი¹ ადგენს „თუ ვისიმე ცოლი იმრუშებს, ან ქმარი იქნება მემრუშე, ასეთებს 7 წელი სჭირდებათ სრულ ზიარებაში მოსასვლელად, - მისკენ მიმავალი სინანულის საფეხურების გავლით“. ამავე საკითხს ეხება ტრულის მსოფლიო კრების 87-ე,² წმ. ბასილი დიდ 21-ე, 37-ე კანონები.³

ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებებთან მჭიდროდაა დაკავშირებული საეკლესიო ნიშნობა ანუ წინდობა. რომაული კანონმდებლობისგან განსხვავებით და ძველი აღთქმის კანონის მსგავსად, კანონიკურ-სამართლებრივი ნორმებით დაწინდულები, თავიანთი სტატუსით, უთანაბრდებიან დაქორწინებულებს. მიუხედავად იმისა, მოჰყვება თუ არა წინდობას ქორწინება, მხარეები ითვლებიან ქორწინებაში ნამყოფებად და იანგარიშება ქორწინებათა რაოდენობაში. ნიშნობის დარღვევის შეთხვევაშიც ყურადსაღებია მისი მოშლის კანონიკური საფუძვლები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული პოლიგამიური საქორწინო ურთიერთობა. თუმცა, კანონიერად დარღვეული ნიშნობაც ითვლება ქორწინებათა რიგში და წარმოადგენს წინააღმდეგობას მეორე ან მესამე ქორწინებისთვის. რომში ქრისტიანობის გავრცელების შემდეგ, ეკლესიამ, როგორც ქორწინება, ასევე ნიშნობაც დაუქვემდებარა თავის იურისდიქციას. რომის სამართლით დადგენილი ქორწინებისა და ნიშნობის თავისუფლება, სადაც ნიშნობის მოშლა შესაძლებელი იყო განსაკუთრებული მიზეზის გარეშე, საეკლესიო კანონმდებლობის მიერ შეიზღუდა და დაწინდვას

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 22.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 525.

³ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 373 და 387.

ზნეობრივ-ვალდებულებითი მნიშვნელობა მიანიჭა, ისეთივე სახით, როგორც მინიჭებული აქვს ქორწინებას.¹

ნიშნობის საკითხთან დაკავშირებით მოცემული გვაქვს, როგორც ტრულის მსოფლიო კრების, ასევე ანკირიის ადგილობრივი კრების და წმ. ბასილი დიდის დადგენილებები, რომლებიც კრძალავენ წინდობის დარღვევას კანონით განსაზღვრული საბაბის გარეშე და მის სრულ მოშლამდე ახალ საქორწინო ურთიერთობებს. ტრულის მსოფლიო საეკლესიო კრების 98-ე კანონის² მიხედვით, „ვინც სხვის დაწინდულ ქალზე დამწინდველის სიცოცხლეშივე დაქორწინდეს, მრუშობის ბრალდებით დაისაჯოს“. ანკირიის ადგილობრივი კრების მამები ადგენენ „დაწინდული ქალწულების შესახებ, რომლებიც შემდეგ სხვებმა მოიტაცეს, განვაჩინებთ: ისინი უნდა დაუბრუნდნენ თავიანთ დამწინდველებს, თუნდაც მომტაცებლებისგან ძალადობა დაითმინონ“ (ანკვ. 11).³

ქორწინების მონოგამიურობის პრინციპთან დაკავშირებულია კიდევ ერთი საკითხი, რომელსაც განსაკუთრებით აღნიშავს და განმარტავს მსოფლიო საეკლესიო კანონმდებლობა. საკითხი ეხება პირების ხელმეორედ ქორწინებას, რომელთა მეორე ნახევრები შეცდომით გარდაცვლილი ან დაკარგული ეგონათ. ტრულის მსოფლიო საეკლესიო კრების 93-ე კანონი განიხილავს დაუდევრობის და ცრუ ინფორმაციის არსებობის შემთხვევას. ქალი, რომლის მეუღლეს გაემგზავრა სახლიდან (მათ შორის სამხედრო) და გარკვეული დროის მანძილზე არ იძლევა ცნობებს მის შესახებ, ამ ვითარებაში ქალი ქმრის გარდაცვალების დამადასტურებელი ცნობის გარეშე იქორწინებს ხელახლა; ასევე ქალი ან მამაკაცი რომელიც იქორწინებს პირთან, რომლის მეუღლეს, მისი ცნობით, იყო გარდაცვლილი ან დაკარგული. ამ შემთხვევებში ნიშანდობლივია პირის დამოკიდებულება მეუღლის

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 542.

² იქვე, 541.

³ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 13.

დაკარგვის ფაქტთან, მისი კეთილსინდისიერება განსაზღვრავს სასჯელის სახეს. ვითარებით ბოროტად სარგებლობა და ხელახლა ქორწინება იწვევს ქორწინების მონოგამიურობის დარღვევას, რაც კანონის მხრიდან მკაცრად ისჯება.¹

წმ. ბასილი დიდის 31-ე კანონი ადგენს „ცოლი, რომლის ქმარიც წავიდა და უცნობია მისი ადგილსამყოფელი, არც მის დაბრუნებას დაელოდა და არც გამოიკითხა მათგან, ვინც კარგად იცის მის შესახებ ნამდვილად მოკვდა თუ არა, და თუ სხვასთან დაქორწინდება, ექვემდებარება მრუშობის განაჩენს“.² იმავე წმინდა მამის 36-ე კანონი დეკლარირებს „მეომრების ცოლებიც, რომლებიც დიდი ხნით არიან წასულები, ექვემდებარებიან იმავე მრუშობის ბრალდებას (ახალ ქორწინებაში შესვლის შემთხვევაში), მაგრამ აქვთ გარკვეული შემწყნარებლობა, რადგან ყოველთვის შეუძლიათ ივარაუდონ მეომრების სიკვდილის დრო, რომელთა ცხოვრებაც გადის ბრძოლებში, საფრთხეებსა და სისხლისღვრაში“.³ იუსტინიანეს კოდექსის მეხუთე წიგნის მეჩვიდმეტე ტიტული განმარტავს მსგავს შემთხვევებს და ადგენს, რომ „ცოლმა, რომელმაც ოთხი წლის გასვლის შემდეგ მისი ქმრის არმიაში წასვლიდან, ვერ შეძლო მიიღოს რაიმე ცნობა მისი უსაფრთხოების შესახებ, და ამიტომ ფიქრობს სხვა ქორწინების დადებას, მაინც არ უნდა გააკეთოს ეს სანამ არ გაუგზავნის შეტყობინებას თავისი განზრახვის შესახებ არმიის გენერალს" (5.17.7).⁴

2016 წლის 16-25 ივნისს კრეტის მართლმადიდებლური აკადემიის (OAC) ტერიტორიაზე შეკრებილმა „დიდი და წმიდა კრება“-მ⁵ გამოსცა

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 533.

² „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 384.

³ იქვე, 387.

⁴ The Code of Justinian, Concerning repudiation and the abolition of the action de moribus, Translated by Samuel P. Scott (Cincinnati, 1932) [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ5_Scott.htm#17] <21.01.25>

⁵ 2016 წელს კრეტაში მსოფლიო საპარტიარქოს ინიციატივით და ორგანიზებით გაიმართა მართლმადიდებელი ეკლესიების „წმინდა და დიდი კრება“. კრებაზე განსახილველ

ენციკლია. დოკუმენტის მეორე ნაწილი ეხება ქორწინების საკითხებს. მეორე პუნქტი ადგენს, რომ „ქორწინება, რომელიც არ არის სრულად გაუქმებული ან ანულირებული, ... წარმოადგენს აბსოლუტურ დაბრკოლებას ქორწინების შესასვლელად, მართლმადიდებლური კანონიკური ტრადიციის თანახმად, რომელიც კატეგორიულად გმობს ბიგამია ...¹

2.3 მომდევნო ქორწინებების კანონიკურ-სამართლებრივი სტატუსი

ძველი ეკლესია ცდილობდა უცვლელად შეესრულებინა მართლმადიდებლური ქრისტიანული სწავლება ერთი საქორწინო ურთიერთობის შესახებ. მეორე და მესამე ქორწინებას აღიქვამდა, როგორც დანაშაულებრივ სისუსტეს, რომელიც ექვემდებარებოდა საეკლესიო სასჯელს და ამიტომ დიდი ხნის მანძილზე არ გასცემდა ნებართვას (კურთხევა) მეორე და შემდგომ ქორწინებაზე.² „კანონების თანახმად, მხოლოდ პირველი ქორწინება ითვლება წმინდად და ღვთივკურთხეულად. მეორედ დაქორწინებული იმსახურებს კანონიკურ სასჯელს. მესამე ქორწინება ეკლესიაში ითვლება უწმინდურად და შეიძლება მხოლოდ მოთმენილ იქნეს, რამეთუ უკეთესია, ვიდრე აღვირახსნილი სიძვა“ - განმარტავს წმ. მღვდელმთავარი ნიკოდიმოსი.³

მას შემდეგ, რაც ეკლესია შემწყნარებლურად მიუდგა ამ საკითხს, როგორც „დათმობას ადამიანური სისუსტისადმი“⁴ მეორე ქორწინება აღარ მიიჩნეოდა უკანონოდ. წმ. მოციქულმა პავლემ, რომელმაც იცოდა ადამიანის

საკითხებს შორის, მსოფლიო საპარტიარქოს მიერ, წარმოადგენილი იყო ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები. საქართველოს ეკლესიის შეხედულების გაუზიარებლობის გამო საქართველოს მართლმადიდებელმა ეკლესიამ უარი განაცხადა კრებაში მონაწილეობაზე - ვრცლად, საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის 2016 წლის 26 მაისის სხდომის ოქმი. [patriarchate.ge/news/1575] <30.01.2025>

¹ 2016 წლის 16-25 ივნისს კრების „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია. [<https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf>] <30.01.25>

² Суворов Н. С., Учебник Церковного Права, М., 1908, 351.

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 351, 396

⁴ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 351

ბუნების მიდრეკილება დაცემისკენ, ნება დართო ახალგაზრდა ქვრივებს კვლავ დაქორწინებულიყვნენ, თუ სურდათ (1 კორ.7:8-9).¹ კანონიკური კანონმდებლობა მეტად მკაცრ ნორმებს ადგენს მესამე ქორწინებასთან დაკავშირებით. წმ.ბასილი დიდის მე-4 კანონი ბრძანებს „მეორედ ქორწინების ზღვარს ვინც გადალახავს, უკვე არ არის ღირსი ქმრად ან ცოლად იწოდებოდეს“.² მესამე ქორწინებაზე კი მითითებები მოცემულია წმ. ბასილი დიდის 50-ე კანონში, სადაც ნათქვამია: „მესამე ქორწინებაზე არ არის კანონი, ამიტომ მესამე ქორწინება კანონით არ იკუთრება, ასეთ საქმეებს ვუყურებთ, როგორც უწმინდურებას ეკლესიაში, მაგრამ საჯარო განკითხვას მას არ ვუქვემდებარებთ, როგორც უმჯობესს, ვიდრე გარყვნილი მემკვიდრეა“.³ მეოთხე ქორწინება მართლმადიდებლური ეკლესიის სამართლის თანახმად, სრულიად აკრძალულია, მესამე კი შეიძლება დაიშვას მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში, თანაც, მმართველი ეპისკოპოსის ნებართვით.⁴ წმ. ბასილი დიდის განჩინებების მსგავსად ლაოდიკიის ადგილობრივი კრების პირველი კანონი მეორედ დაქორწინების უფლებას იძლევა მხოლოდ შესაბამისი ეპიტიმის გავლის შემდეგ.⁵

ანზანური სინტაგმა განმარტავს - „ყველასთვის ცნობილი იყოს, რომ თუ ვინმე გაზედავს მეოთხე ქორწინებაში შესვლას, რომელიც არ არის ქორწინება, არა მხოლოდ ასეთი, ქორწინებად მიჩნეული, არაფრად ჩაითვლება, არამედ მისგან დაბადებული შვილებიც არ იქნებიან აღიარებულნი კანონიერად, და ასეთები, ერთმანეთისგან წინასწარ

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1878.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 351.

³ იქვე, 396

⁴ იქვე, 351

⁵ იქვე, 76

განშორების შემდეგ, დაექვემდებარებიან იმავე სასჯელს, რასაც მრუმობით შებილწულნი (ბლსტ. 3[Γ], 4).¹

საეკლესიო პრაქტიკაში მსჯელობას ქორწინებათა რიცხვთან დაკავშირებით წერტილი დაესვა მეათე საუკუნეში 920 წლის კონსტანტინეპოლის ადგილობრივ კრებაზე. კონსტანტინეპოლში იმპერატორ კონსტანტინეს (ლეონ ბრძენის შვილი) ინიციატივით შეკრებილმა საეკლესიო მოღვაწეებმა გამოსცეს კანონიკურ-სამართლებრივ სფეროში ფართოდ ცნობილი „ერთობის ტომოსი“. დოკუმენტი განსაზღვრავს მესამე და მომდევნო ქორწინებების საკითხს: „ორმოც წელს მიღწეულთ და მესამე ქორწინებაში შემავალთ, რადგან ასეთები ეკლესიის უწმინდურებად ითვლებიან, - განვსაზღვრავთ, რომ ისინი განკვეთილნი იყვნენ ზიარებისგან ხუთი წლის განმავლობაში და ამ დროის გასვლის შემდეგ, წელიწადში ერთხელ მიეახლონ ზიარებას. ხოლო მღვდელი, რომელიც გაბედავს ასეთი ადამიანებიდან რომელიმე ღვთაებრივი ზიარებით დააჯილდოვოს, დადგენილი განჩინების საწინააღმდეგოდ, საფრთხეში აგდებს თავის ხარისხს. მაგრამ ამას ვამბობთ იმ შემთხვევაში, თუ მესამე ქორწინებაში შემსვლელთ არ ჰყავთ შვილები წინა ქორწინებებიდან; ხოლო თუ ჰყავთ (შვილები), მათთვის მესამე ქორწინება არ იქნება ნებადართული; ხოლო ვინც, ოცდაათი წლის ასაკში და საკუთარი გვარის მემკვიდრეობის მქონე წინა ქორწინებებიდან, ხორციელი გულისთქმით, მესამე ცოლთან შეუღლდება, ასეთი უნდა მოშორდეს ზიარებას ოთხი წლის განმავლობაში და შემდეგ ამგვარად (ანუ ეპიტიმიის ვადის გასვლის შემდეგ) უნდა ეზიაროს წელიწადში სამჯერ: აღდგომის კვირა დღეს, ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მიძინებას და უფლის შობის დღესასწაულზე, რადგან ამ დღეებს წინამორბედი მარხვები მასში არსებული უწმინდურობის უმეტესი ნაწილის გაწმენდის საშუალებად მიიჩნევა; ხოლო თუ ასეთი უშვილოა, მას ეძლევა შეწყალება, როგორც შვილის ყოლის სურვილის გამო მესამე ქორწინების

¹ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 161.

ამრჩევს, და უნდა განიკურნოს ჩვეულებრივი ეპიტიმით, ზიარებიდან სამი წლით მოშორებით.¹

ბასილი პირველი მაკედონელის კანონთა კრებული „პროჰირონი“ საინტერესო სამართლებრივ განმარტებას იძლევა მრავალჯერ დაქორწინებულთა შესახებ „ძველი იურისტების თანახმად, არსებობდა კანონები, რომლებიც შემდგომში დაამტკიცა ღვთისმოსავმა იუსტინიანემ და რომელთა მიხედვითაც მეოთხე ქორწინება კანონიერად ითვლებოდა. შესაძლოა, ეს კანონები მიღებულ იქნა იმ ადამიანების სასარგებლოდ, რომლებმაც უეცარი დანაკარგი განიცადეს, ან ახალგაზრდებისთვის, რომლებსაც არ შეეძლოთ ბუნებრივი ვნებების შეკავება და თავს არიდებდნენ რა წმინდა ქორწინებას, აკრძალულ ურთიერთობებში ერთვებოდნენ. შეიძლება გონივრულად მოგვეჩვენოს, რომ ჩვენ, ვინც მსგავს ვნებებს ვემორჩილებით, ამ ძველ კანონებს უნდა დავემორჩილოთ. თუმცა, ვაღიარებთ, რომ ღვთიური მცნება გვიკრძალავს ამის გაკეთებას. ამიტომ, ჩვენი უმაღლესობა, რომელსაც სურს ვნებების შეზღუდვა, ბრძანებს, რომ არავინ შევიდეს მეოთხე ქორწინებაში; ამასთან, ნებისმიერი, ვინც მესამე ან თუნდაც მეორე ქორწინებაში შედის, დაექვემდებარება საეკლესიო კანონის სამართალს. ყველა კაცმა ნათლად უნდა იცოდეს, რომ ნებისმიერი, ვინც მეოთხე ქორწინებაში შედის, რაც არ არის ქორწინება, არ ჩაითვლება კანონიერად დაქორწინებულად; არც ასეთი კავშირით შობილი შვილები ჩაითვლებიან კანონიერად; გარდა ამისა, ასეთი პირები დაექვემდებარებიან მრუშობისთვის დაწესებულ სასჯელებს“ (პროჰ. 4:25).²

¹ „ერთიანობის ტომოსის“ გამოცემის მიზეზი იყო ბიზანტიის იმპერატორ ლეონ ბრძენის მრავალწლიანი „ბრძოლა“ ეკლესიას გაეცა კურთხევა მეოთხე ქორწინებაზე. იმპერატორს ისე გარდაეცვალა სამი მეუღლე, რომ არ დარჩა მემკვიდრე, ამიტომ იქორწინა მეოთხედ. ვრცლად - Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამოც. Β. Ρηγιοπούσλου, Θεσσαλονίκη 2002), 4-11

² A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 62

ნეოკესარიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მე-7 კანონი ადგენს მეტად საყურადღებო ნორმას მეორედ დაქორწინებულთა საქორწინო ვახშამზე ქორწინების მაკურთხეველი მღვდლის მონაწილეობის აკრძალვის შესახებ „მღვდელი ნუ დაჯდება მეორედ დაქორწინებულთა საქორწინო ლხინში, რადგან ორგზის დაქორწინებულს სინანული ესაჭიროება.“ აქვე რიტორიკულ კითხვას შეიცავს კანონის ეს ნორმა „როგორი იქნებოდა ის მღვდელი, რომელიც ლხინში თავისი მონაწილეობით მოიწონებდა ასეთ ქორწინებას?“.¹ როგორც ზემოდ აღინიშნა მეორე ქორწინებას არ მიესალმება ეკლესია და მეორედ დაქორწინებულები ექვემდებარებიან საეკლესიო სასჯელს (ეპიტიმias), შესაბამისად მსგავს საქორწინო ვახშამზე მღვდელის არმონაწილეობა ხაზს უსვამს მრავალქორწინებისადმი ეკლესიის დამოკიდებულებას. ამიტომაც მღვდელს არ მართებს მსგავს დასაძრახ ღონისძიებაში მონაწილეობის მიღება. აღნიშნულ დებულებას იმეორებს მათე ბლასტარის „ანბანური სინტაგმა და ადგენს, რომ „პრესვიტერმა არ უნდა ინადიმოს ორცოლიანის ქორწილზე, რადგან როგორ შეიძლება იმასთან, ვისაც მან უნდა დაადოს ეპიტიმია და ერთი წლით ჩამოაშოროს ღვთაებრივ ზიარებას მიიღოს მონაწილეობა სუფრაზე და ამით გამოჩნდეს ასეთი საქმის თანამონაწილედ?“ (ბლსტ. 3[Γ]:6).² იდენტური ნორმა მოცემულია რუის-ურბნისის „მეგლისწერის“ მეცხრე კანონში.³

2016 წლის კრეტის მართლმადიდებლური „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლიის მეორე ნაწილის მეორე პუნქტი მომდევნო ქორწინებასთან დაკავშირებით ადგენს, რომ „... მესამე ქორწინება ... წარმოადგენს აბსოლუტურ დაბრკოლებას ქორწინების შესასვლელად,

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილანში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 29.

² Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύναγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 163.

³ „დიდი სჯულისკანონი“, რედაქტორი ე.გაბიძაშვილი, გამომცემლობა „მეცნიერება“ თბილისი 1972, 552.

მართლმადიდებლური კანონიკური ტრადიციის თანახმად, რომელიც კატეგორიულად გმობს ბიგამიას და მეოთხე ქორწინებას.¹

2.4 სამღვდლო ხარისხის მქონე პირთა საქორწინო ურთიერთობები

კანონიკური კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნებით პირები, რომლებიც ხელდასხმულნი არიან სამღვდლო ხარისხში² ქორწინების ნებართვა აქვთ მხოლოდ ხელდასხმამდე, ხოლო სამღვდლო ხარისხში აყვანის შემდეგ, მათ ქორწინების უფლება არ გააჩნიათ. კურთხევის შემდეგ კანონი ქორწინებას ასევე უკრძალავს ისეთი საეკლესიო სტატუსის მქონე პირებს, როგორებიც არიან იპოდიაკონები (იგივე კერძო დიაკონები)³.

სასულიერო პირების ქორწინების საკითხი ნიკეის პირველი მსოფლიო საეკლესიო კრების აქტიური განსჯის საგანი იყო, სადაც რომის (ამჟამად კათოლიკური - ავტორი) ეკლესიის წარმოადგენლები ითხოვდნენ აკრძალვა დაწესებოდათ მღვდელმსახურების საქორწინო ურთიერთობას. კრების მონაწილე წმ. პაფუნტის ძალისხმევით, რომელიც სახარებაზე დაყრდნობით ამართლებდა სამღვდლო პირების კანონიერ ცოლ-ქმრულ ურთიერთობას, ეკლესიაში იქნა დაწესებული ზემოხსენებული წესი: „ჩვენ თანახმა ვართ, რომ მღვდლობის ღირსად მიჩნეულთა თანაცხოვრება უცვლელი დარჩეს ხელდასხმის შემდეგაც, რათა არ დავამციროთ ქორწინება, რომელიც უფლის "მოსვლისას" იკურთხა და რომელიც აცხადებს: რაც ღმერთმა შეაუღლა, ადამიანმა ნუ დააშორებს (მათე 19:6) და მოციქული ამბობს, რომ ქორწინება პატიოსანია და სარეცელი შეუზღალავი (ებრ. 13:4) და

¹ 2016 წლის 16-25 ივნისს კრეტის „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია.

[<https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf>] <30.01.25>

² აქ მხედველობაშია ე. წ. „თეთრი სამღვდლოება“, ანუ „ცოლოსანი“ სასულიერო პირები, რომელთაც არ აქვთ მონაზვნობის აღთქმა დადებული. მღვდელმთავარს - ეპისკოპოსს დადგებული აქვს მონაზვნობის აღთქმა.

³ მიუხედავად იმისა, რომ იპოდიაკონი არ განეკუთვნება სამღვდლო იერარქიას, მათი მსახურების მაღალი ხარისხის გათვალისწინებით, მსგავსი შეზღუდვა მათაც აქვს დაწესებული. ასეთი ვალდებულებისგან თავისუფალნი არიან წიგნის მკითხველები და მგალობლები. იხილეთ - ტრულის მე-6 კანონის განმარტებები - „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 407.

კვლავ: შეუღლებული ხარ ცოლთან, ნუ ეძიებ განშორებას (I კორ. 7:27). ამიტომ განიკვეთოს ის, ვინც დიაკონს, ან იპოდიაკონს, ან მღვდელს უკრძალავს კანონიერ ცოლთან ურთიერთობას, გარდა გარკვეული დროისა, როდესაც აპირებენ მღვდელმსახურებას, რათა წმინდა საქმეს წმინდანი შეუდგნენ და არ შესცოდონ ვედრებებში (ბლსტ. 3[I]:2).¹

ტრულის კრების მეექვსე კანონი ბრძანებს „ვინაიდან, მოციქულთა კანონში ნათქვამია, რომ საეკლესიო დასში გაწევრიანებულ უქორწინებელთა შორის მხოლოდ მკითხველებსა და მგალობლებს შეუძლიათ დაქორწინება, ამიტომ ჩვენც ვიზიარებთ ამას და განვაჩინებთ: ამიერიდან, ხელდასხმის შემდეგ, იპოდიაკონს, დიაკონს ან მღვდელს აღარ აქვს დაქორწინების უფლება. ვინც გაკადნიერდება და ამ განჩინებას დაარღვევს - განიკვეთოს. ხოლო თუ ვინმეს, საეკლესიო მწყობრში შემსვლელთაგანს კანონიერად დაქორწინება სურს, მან ეს მანამ გააკეთოს, სანამ იპოდიაკვნად, დიაკვნად ან მღვდლად ხელდასხმას მიიღებდეს.“² თავის მხრივ მოციქულთა 26-ე კანონი ადგენს: „ვბრძანებთ, დაქორწინების სურვილის შემთხვევაში, უქორწინებელ კლირიკოსთაგან ამის უფლება მხოლოდ წიგნის მკითხველებსა და მგალობლებს მიეცეთ“. ამ განწყობის შესაბამისად სასულიერო ხარისხის მატარებელ პირს, ხელდასხმის შემდეგ, ნებისმიერ ვითარებაში ეკრძალება ქორწინება, მიუხედავად დაქვრივებისა ან განქორწინებისა. ამავე შინაარსის დადგენილებას იძლევა ანკვირიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მე-10 კანონი.

მეორედ ქორწინებასთან დაკავშირებით კანონი უფრო მკაცრია სასულიერო პირებთან მიმართებაში. მათ მოეთხოვებათ ერთქორწინების შესახებ მართლმადიდებლური სწავლების ზედმიწევნით დაცვა და საერო პირთაგან განსხვავებით, ამ მიმართებით, „ადამიანური სისუსტეების“

¹ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამოდგ. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 152.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 407.

გათვალისწინება არ ხდება. კანონი კრძალავს არა მარტო სასულიერო პირების ხელმეორე ქორწინებას, არამედ აკრძალულია სასულიერო ხარისხში პირის აყვანა თუ თავად ან მისი მეუღლე იმყოფებიან მეორე ქორწინებაში (ხელდასხმამდე).¹ მოციქულთა მე-17 კანონი ადგენს: „პირი ვინც წმიდა ნათლისღების შემდეგ ორჯერ იყო ქორწინებაში ან ხარჭა ესვა არ შეიძლება ეკურთხოს ეპისკოპოსად, მღვდლად ან დიაკონად და, მეტიც საერთოდ ვერ გახდება სასულიერო დასის წევრი“;² ასევე მოციქულთა მე-18 კანონი ადგენს: „პირი რომელიც ცოლად შეირთავს ქვრივს, განტევებულს, მემავს, მხევალს ან მსახიობს, უფლებას კარგავს გახდეს ეპისკოპოსი, მღვდელი, დიაკონი და საერთოდ სასულიერო დასის წევრი“.³ იმავე შინაარსის დებულებებს შეიცავს ტრულის მე-3, მე-12⁴ და წმ. ბასილი დიდის მე-12 კანონები.⁵ ნეოკესარიის ადგილობრივი კრების მერვე კანონი დაუშვებლად მიიჩნევს მღვდლად იმ პირის კურთხევას, რომლის მეუღლეც ცოლ-ქმრულ ღალატში ანუ მრუშობაშია მხილებული. იგივე კანონი განიხილავს სასულიერო პირის მეუღლის მიერ მრუშობის შემთხვევასაც და ადგენს, რომ მსგავსი ფაქტის დადგომისას სასულიერო პირი თუ არ შეწყვეტს ქორწინებით ურთიერთობას მრუშ ქალთან მას ემუქრება სასულიერო ხარისხის ჩამორთმევა.⁶ იგივე კრების პირველი კანონი მკაცრ სასჯელს აწესებს, როგორც ხელდასხმული სასულიერო პირის დაქორწინებისთვის, ასევე სასულიერო პირის მიერ სიძვის ან მრუშობის კანონის დარღვევისთვისაც. მსგავსი საქციელისთვის მას

¹ თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, #2'20, 8

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 55

³ იქვე, 58.

⁴ იქვე, 299 და 327.

⁵ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 364

⁶ იქვე, 30.

ემუქრება „დაე სრულიად განიდევნოს საეკლესიო ერთობიდან და დამდაბლდეს მონანულთა რიგში“¹.

მოციქულთა 61-ე კანონში მოცემულია დადგენილება სასულიერო დასში გაწევრიანების კანდიდატისადმი წაყენებული სტანდარტის შესახებ: „მორწმუნე, რომელსაც ბრალად ექნება წაყენებული და ამხილებენ სიძვაში, მრუმობაში ან სხვა აკრძალულ საქმიანობაში, დასში არ უნდა იქნეს შეყვანილი“.² როგორც კანონის ტექსტიდან იკითხება საკმარისი არაა მხოლოდ ბრალდება, არამედ აუცილებელია მხილებაც ანუ ბრალდების დადასტურება. ამავე საკითხს ეხება ნეოკესარიის ადგილობრივი კრების მე-8 კანონი.³

სამღვდელო ხარისხის მქონე პირების საქორწინო ურთიერთობების რეგლამენტაციას ახდენს, ასევე იმპერატორ იუსტინიანე დიდის კოდიფიკაცია. 123-ე ნოველას განმარტავს - „ჩვენ არ ვრთავთ ნებას სამღვდელოების წევრებს ხელდასხმულნი იყვნენ, თუკი მათ ჰყავდათ (ან ჰყავთ ამჟამად) ხარჭა ან ბუნებრივი შვილები. მათ უნდა იცხოვრონ უმანკოდ და უნდა ჰყავდეთ მხოლოდ ერთი კანონიერი ცოლი, რომელიც არც ქვრივი იყო და არც განშორებული თავისი ქმრისგან, და რომელთანაც ქორწინება არ იყო აკრძალული კანონით (ნოვ. 123:12).“⁴

2016 წლის კრეტის მართლმადიდებლური „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლიის მეორე ნაწილის მეოთხრე პუნქტი ეხება სამღვდელო პირების ქორწინების საკითხს. სასულიერო პირების მეორედ ქორწინების საკითხთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიო საპატრიარქო კრების

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 25.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 112.

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 29.

⁴ იუსტინიანეს ნოველები, 123-ე ნოველა - [\[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N123_Scott.htm\]](https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N123_Scott.htm) <22.02.25>

მოსამზადებელ ეტაპზე აქტიურად ცდილობდა დასკვნითი დოკუმენტის პროექტში შეეტანა დაქვრივებული სასულიერო პირთათვის მეორედ დაქორწინების უფლების მინიჭების საკითხი. თუმცა აბსოლიტური უმრავლესობა მართლმადიდებელი ეკლესიების წარმომადგენლების წინააღმდეგობის გამო კრების დასკვნითი დოკუმენტის პროექტშიც კი არ იქნა შეტანილი ეს დებულება.¹ დასკვნითი დოკუმენტი ადგენს „მღვდლობა თავისთავად არ წარმოადგენს დაბრკოლებას ქორწინებისთვის, მაგრამ არსებული კანონიკური ტრადიციის შესაბამისად (ტრულის კრების მე-3 კანონი), ხელდასხმის შემდეგ ქორწინებაში შესვლა აკრძალულია.“²

საბოლოო დოკუმენტის შინაარსი სრულიად განსხვავებულია პროექტისგან ანუ კრებაში მონაწილე სასულიერო პირებმა გაითვალისწინეს კანონიკური კანონმდებლობის საუკუნეების მანძილზე არსებული დადგენილებები. მიუხედავად ამისა, მსოფლიო საპატრიარქომ, რომელიც იურისდიქციას ახორციელებს კონსტანტინეპოლის საპატრიარქოზე, 2018 წლის სექტემბერში თავის სამწყსოში შემავალ სასულიერო პირებს, ე.წ. ცოლოსან, მღვდლებს და დიაკონებს, მიცა უფლება, დაქვრივების ან მეუღლის მიერ მათი მიტოვების შემთხვევაში, იქორწინონ ხელახლა.³

2.5 სამონაზვნო ცხოვრება, როგორც ქორწინების ხელისშემშლელი გარემოება

მონაზვნობა არის სულიერი მდგომარეობა, როდესაც პირი, ქალი ან მამაკაცი, სხვა პირობასთან (აღთქმასთან) ერთად, ასევე დებს ქალწულობის აღთქმას, რის საფუძველზეც დარჩენილი სიცოცხლის მანძილზე ეკრძალება ყოველგვარი სქესობრივი ცხოვრება, მათ შორის კანონიერი ქორწინებაც. ქალკედონიის IV მსოფლიო კრების 16-ე კანონი ადგენს „ქალწულმა,

¹ ვრცლად - საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის 2016 წლის 26 მაისის სხდომის ოქმი. patriarchate.ge/news/1575 <30.01.2025>

² 2016 წლის „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია - [\[https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf\]](https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf) <30.01.25>

³ საკითხზე იხილეთ საინფორმაციო სტატიები [\[www.interfax.ru/world/627665\]](http://www.interfax.ru/world/627665) <30.01.2025>, [\[ria.ru/20180904/1527826946.html\]](http://ria.ru/20180904/1527826946.html) <30.01.2025> და [\[https://www.romfea.gr/oikoumeniko-patriarxeio/23626\]](https://www.romfea.gr/oikoumeniko-patriarxeio/23626) <30.01.2025>

რომელმაც უფალ ღმერთს შესწირა თავი, ისევე როგორც მონაზონმა, არ უნდა იქორწინოს“.¹ იმავე შინაარსის ნორმები მოცემულია ტრულის მსოფლიო კრების 44-ე,² ანკვირიის ადგილობრივი კრების მე-19³ და წმ. ბასილი დიდის მე-19 და მე-60⁴ კანონებში. მონაზვნობა ეფუძნება სახარებისეულ სწავლებას ადამიანის მიერ საკუთარი თავის უფლისთვის შეწირვის შესახებ. ამ სწავლების ერთ-ერთი ფუნდამენტური მოთხოვნაა ქალწულობა და უქორწინებლობა. მონაზონი შესაძლებელია კანონიერ ქორწინებაში იმყოფებოდეს სამონაზვნო აღთქმის დადებამდე და შვილებიც ჰყავადეს, თუმცა აღთქმის დადების შემდეგ იგი წყვეტს თანაცხოვრებას ოჯახის წევრებთან. „მონაზვნის“ სტატუსი პირს უნარჩუნდება სიცოცხლის ბოლომდე, მისი შეცვლა შეუძლებელია. მონასტრის დატოვებისა და ყველა აღთქმის დარღვევის შემთხვევაშიც კი, მას ეს სტატუსი უნარჩუნდება და ექვემდებარება ყველა იმ ვალდებულებას და აკრძალვებს, რაც მონაზვნობას ახლავს, მათ შორის, ქორწინებასთან დაკავშირებულს. მონაზვნობა ცხოვრების წესია, ხოლო მღვდლობა სასულიერო ხარისხი. მონაზონი, რა თქმა უნდა, ასევე, შეიძლება ატარებდეს სასულიერო ხარისხს. სწორედ სასულიერო ხარისხისგან განყენება წარმოადგენს საეკლესიო სასჯელის ერთ-ერთ სახეს.⁵ იკონიის ეპისკოპოს ამფილოქეს მიმართ მეორე და მესამე კანონიკურ ეპისტოლეებში წმ. ბასილი დიდი განაჩენს, რომ ქალწულობის აღთქმის დამრღვევი უნდა დაისაჯოს სასჯელით, რომელიც გათვალისწინებულია მემავობისა და მრუშობისთვის (წმ.ბასილი დიდის მე-

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 334.

² იქვე, 480.

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქმუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 21.

⁴ იქვე, 370 და 402.

⁵ თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, #2'20, 9

18, 58-ე მე-60 კანონი),¹ რის შემდეგაც მიეცემათ უფლება დაიბრუნონ მონაზონთა დასში ჩვეული ადგილი.

ტრულის მსოფლიო საელესიო კრების 48-ე კანონის თანახმად, ისეთ მაღალ სამღვდლო იერარქიაზე როგორიცაა მღვდელმთავარი ანუ ეპისკოპოსი შესაძლოა პირი დადგინდეს მხოლოდ სამონაზვნო დასში ჩარიცხვის შემდეგ, შესაბამისად კანდიდატს მოეთხოვება არსებული ქორწინება (ასეთის შემთხვევაში) დაარღვიოს „ეპისკოპოსის პატივში ასაყვანი პირის მეუღლე წინასწარ უნდა გაეყაროს თავის ქმარს საერთო თანხმობით“.² ეს არის ქორწინების დარღვევის ერთადერთი შემთხვევა ე.წ. „შეთანხმებით“, მხოლოდ და მხოლოდ მხარეთა ურთიერთთანხმობით. იგივე კანონი განაჩენს მეუღლის (ცოლის) „სამომავლო ბედსაც“ - „ხოლო მისი (ქმარის) ეპისკოპოსად ხელდასხმის შემდეგ - მონასტერში დაეწესოს. ამასთან მოშორებით ქმარყოფილი ეპისკოპოსის სამყოფელიდან“. თუმცა კანონი მას უყურადღებოდ არ ტოვებს და განაჩენებს, რომ „ისარგებლოს მისგან (ქმარყოფილისგან) ცხოვრებისათვის საჭირო სახსრებით“.³

ბერ-მონაზვნების საქორწინო ურთიერთობის შესახებ დადგენილება მოცემულია ასევე იუსტინიანეს ნოველებშიც: „ბერებმა არ უნდა იქორწინონ ან ჰყავდეთ ხასები, როდესაც მონაზვნური ცხოვრების წესით მცხოვრები პირი ღირსი ხდება მღვდლად კურთხევისა, მან უნდა განაგრძოს თავისი ორდენის წესების მკაცრად დაცვა. თუმცა, თუ მღვდლად გახდომის შემდეგ იგი ბოროტად გამოიყენებს მასზე დაკისრებულ ნდობას და გაზედავს დაქორწინებას, მიუხედავად იმისა, რომ სასულიერო პირთა გარკვეულ რანგებს ამის ნებართვა აქვთ და შეუძლიათ ქორწინება (ჩვენ ვგულისხმობთ მაღლობელთა და მკითხველთა წოდებებს, მაგრამ აკრძალული გვაქვს ყველა სხვა პირის ქორწინება ეკლესიის წესების შესაბამისად, ისევე როგორც ხასების ყოლა ან გარყვნილ ცხოვრებაში გატარება), იგი აუცილებლად

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 369 და 402.

² იქვე, 482.

³ იქვე.

გათავისუფლდება მღვდლობიდან იმის გამო, რომ შეურია თავისი ყოფილი განდევნილი ცხოვრება მსოფლიოს ცხოვრებასთან და ამიერიდან გახდება კერძო პირი; მას არ ექნება უფლება იმსახუროს არმიაში ან დაიკავოს რაიმე სხვა თანამდებობა, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ სურს, რომ დაექვემდებაროს ჩვენ მიერ უკვე დაწესებულ სასჯელებს (ნოვ. 5:8).¹

სამონაზვნო მსახურთა საქორწინო ურთიერთობებზე იმსჯელა 2016 წლის კრებამ. დასკვნითი დოკუმენტი ადგენს შემდეგ დებულებას „წმინდა კანონების სიმკაცრის (აკრიბიას) შესაბამისად, მონაზვნად აღკვეცის შემდეგ ქორწინებაში შესვლა აკრძალულია (მეოთხე მსოფლიო კრების მე-16 კანონი და ტრულის კრების 44-ე კანონი).“²

2.6 ნათესაური კავშირი, როგორც ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება

ნათესაური კავშირის, როგორც ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების შესახებ კანონიკური საკანონმდებლო რეგულაცია სათავეს იღებს ძველი აღთქმის წიგნიდან „ლევიტელთაი“, სადაც, როგორც ზემოთ აღინიშნა, მოცემულია საქორწინო ურთიერთობისთვის აკრძალული ნათესაური კავშირები მესამე ხარისხის ჩათვლით (ლევ. 18:6-18).³ ნათესაებს შორის საქორწინო ურთიერთობებს, ასევე კრძალავდა რომაული კანონმდებლობაც, კერძოდ სისხლით ნათესაობის გვერდითი ხაზის მესამე ხარისხამდე და იქვე მოქმედებდა აკრძალვა, რომ ქორწინება დაუშვებელი იყო იმ პირებთან ვისაც „მშობლის ადგილი უჭირავს“ (დეიდა, მამიდა, ბიძა, მშვილებელი და. ა.შ.).⁴ მოყვრობით ნათესაობა არ ქმნიდა წინააღმდეგობას, ხოლო ნათლობითი ნათესაობა საერთოდ არ იყო აღიარებული. რომის

¹ იუსტინიანეს ნოველები, მე-5 ნოველა -

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N5_Scott.htm] <22.01.25>

² 2016 წლის „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია -

[<https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf>] <30.01.25>

³ ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 199.

⁴ დიგ. 23.II.53 - იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001, 28.

იმპერიაში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების შემდეგ ქორწინების დამაბრკოლებელი ნათესაობის ხარისხების განსაზღვრა ხორციელდებოდა საერო-სამოქალაქო კანონმდებლობისა და სახარებისეული სწავლებების სინთეზის შედეგად. ამ საკითხთან დაკავშირებით საზოგადოებაში, სხვადასხვა პერიოდში, წარმოქნილი გაუგებრობის აღმოფხვრის მიზნით პერიოდულად იწერებოდა ავტორიტეტული საეკლესიო მოღვაწეების ეპისტოლეები, რომლებმაც შემდეგ კანონის შინაარსი შეიძინა, მსოფლიო და ადგილობრივი კრებები, თუ პატრიარქები გამოსცემდნენ შესაბამის საკანონმდებლო აქტებს, რამაც საბოლოო ჯამში შექმნა საკანონმდებლო ბაზა ქორწინებისათვის აკრძალული ნათესაობითი კავშირების დადგენისთვის.

წმ. ბასილი დიდი ტარსის ეპისკოპოს დიოდორეს მიმართ მიწერილ ეპისტოლეში განმარტავს ნათესაობის აკრძალული ხარისხების განსაზღვრისას რომელი წესით უნდა ისარგებლოს ქრისტიანმა, ძველი აღთქმის თუ რომაული სამოქალაქო კანონებით „ამგვარ საქმეებში ფრიად მნიშვნელოვანი, რაც შეგვიძლია შევთავაზოთ, ეს არის ჩვენთან დაცული ჩვეულება, რომელსაც კანონის ძალა აქვს, რადგან ეს დადგენილებანი წმიდა კაცებისაგან გადმოგვეცა“ (87-ე კანონი).¹ ნათესაებს შორის საქორწინო კავშირის შესახებ ერთ-ერთი პირველი საკანონმდებლო ნორმა მოცემულია მოციქულთა კანონებში. განმარტავს რა სასულიერო პირთა აკრძალულ ქმედებებს, მე-19 კანონში ადგენს, რომ პირი სასულიერო ხარისხში არ იქნება აყვანილი, რომელსაც საქორწინო ურთიერთობები აკავშირებდა „ორ დასთან, ანდა თავის დისშვილთან ან ძმისშვილთან“.² ამ შემთხვევაშიც კანონი განმარტავს მხოლოდ იმ საკითხს, რაც გადასაწყვეტი პრობლემის სახით იდგა შესაბამის პერიოდში კრების წინაშე. წმ. ბასილი დიდის 68-ე კანონი ადგენს,

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 417.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 57.

რომ „ქორწინებით ადამიანთა შეუღლება, რომლებიც ამისთვის აკრძალულ ნათესაურ კავშირში იმყოფებიან ექვემდებარებიან მრუშობისთვის განწესებულ ეპიტიმას“.¹ აქ მოცემულია ზოგადი მიდგომა ნათესაობითი კავშირებისადმი საქორწინო ურთიერთობებში, თუმცა აკრძალული ნათესაური კავშირის დეფინიცია არაა მოცემული.

დამაბრკოლებელი ნათესაობის ხარისხის შესახებ მეტ-ნაკლებად კოდიფიცირებული დებულებები² არის მოცემული ტრულის მსოფლიო კრების 54-ე კანონში, სადაც აღნიშნულია მოცემული კანონის დადგენის მიზეზი - „რადგან აკრძალული ქორწინებების დაუკონკრეტებლობამ ადამიანთა ბუნების აღრევა გამოიწვია, ამიტომ ჩვენ უმჯობესად მივიჩნიეთ აშკარად მიგვეთითებინა უწყსო შეუღლებებზე და განვაჩინეთ ...“.³

ნათესაური ურთიერთობების კატეგორიების განსაზღვრისას კანონიკური სამართალი სარგებლობს იუსტინიანეს ინსტიტუციების მესამე წიგნის მეექვსე ტიტულში მოცემული სქემით.⁴ ინსტიტუციებში დამუშავებული ნათესაობის ხარისხები, როგორც ზემოთ აღინიშნა, განსაზღვრულია ხაზებითა და ხარისხებით: აღმავალი - წინაპრები, დაღმავალი - შთამომავლობა და გვერდითი - საერთო წინაპრიდან (მშობლები, მათი მშობლები და ა.შ.) დაბადებულები (დედმამიშვილები, ბიძაშვილ/მამიდაშვილ/დეიდაშვილები და ა.შ.).

შესაბამის საკანონმდებლო გამოცდილებაზე დაფუძნებული პრაქტიკის გათვალისწინებით ნათესაობის ხარისხი გამოითვლება დაბადებათა რაოდენობებით. ორ პირს შორის დაბადების რამდენი რაოდენობაცაა, ნათესაობის შესაბამის ხარისხში დგანან. აღმავალ და

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 406.

² ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები გაზნეულადაა წარმოადგენილი სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტში.

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 489.

⁴ იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002, 152-153.

დაღმავალ ხაზებში ნათესაობის განსაზღვრა ბევრად მარტივია. მშობლებსა და შვილებს შორის დაბადებათა ერთი რაოდენობაა, შესაბამისად ნათესაობის პირველი ხარისხია მათ შორის, შვილიშვილებთან ორი დაბადებაა (მშობლის და შვილიშვილის), შესაბამისად ნათესაობის მეორე ხარისხია და ა.შ. აღმავალი და დაღმავალი მიმართულებით. რაც შეეხება ნათესაობის გამოთვლას გვერდით ხაზში, აქ საჭიროა გამოთვლილ იქნეს გვერდითი ნათესავი ორი პირის საერთო წინაპარი (მშობელი, პაპა, დიდი პაპა თუ სხვა). უნდა დაითვალოს საერთო ნათესავთან თითოეული პირის დაბადებათა რაოდენობა და შეიკრიბოს, მიღებული ციფრი აღნიშნავს მათი ნათესაობის ხარისხს. მაგალითად, დედამამიშვილების საერთო ნათესავია მშობლები, თითოეულ მათგანს მშობელთან აკავშირებს თითო-თითო დაბადებათა რაოდენობა, შესაბამისად მათი შეკრებით მივიღებთ ნათესაობის მეორე ხარისხს. ასევე, ბიძაშვილების საერთო ნათესავი არის პაპა/ბებია, რომელთანაც მათ აკავშირებს ნათესაობის ორ-ორი ხარისხი, შესაბამისად ბიძაშვილები/დეიდაშვილები/მამიდაშვილები ერთმანეთთან დაკავშირებული არიან ნათესაობის მეოთხე ხარისხში; ბიძა/დეიდა/მამიდა ძმიშვილთან/ძიშვილთან დაკავშირებულნი არიან ნათესაობის მესამე ხარისხით და ა.შ.¹ მოყვანილი ფორმულის შესაბამისად გამოითვლება, როგორც სისხლის, ასევე მოყვრობით, ნათლობით ან სხვა ფორმით დანათსავებულ პირთა წრე და კანონი სხვადასხვა შემთხვევაში ასახელებს ნათესაობის ხარისხს, რომელშიც აკრძალულია საქორწინო ურთიერთობა.²

ნათესაობა არის ზოგადი ცნება; პირველი დაყოფით ის იყოფა ორ სახეობად: ნათესაობა ბუნებით და ნათესაობა კანონით. ნათესავი ბუნებით არის, მაგალითად, მამა, შვილი, დედა, ქალიშვილი, ძმა, ძმისშვილი, ბიძაშვილის შვილი, ძმისშვილისგან დაბადებული და სხვა მსგავსნი. ნათესავეები კანონით არიან: სიმამრი, სიძე, ცოლის ძმა, ნაშვილები შვილი.

¹ იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002, 152-153.

² Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύσταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 125.

ბუნებითი ნათესაობა კვლავ იყოფა ორ სახეობად: კანონიერ ნათესაობად, რომელიც წარმოიშობა ქორწინებიდან და ნათესაობად, რომელიც წარმოიშობა ქორწინების გარეშე ურთიერთობიდან. კანონით ნათესაობა, თავის მხრივ, იყოფა: მოყვრობად და შვილად აყვანად. მოყვრობა არის ნათესაობა, რომელიც წარმოიშობა სიძის მიღებიდან. მოყვრობა ასევე არის ნათესაური სიახლოვე პირებისა, რომლებიც ჩვენთან დაკავშირებულნი არიან ქორწინებით, სისხლით ნათესაობის გარეშე. შვილად აყვანა კი არის შვილად მიღება ხორციელი კავშირის გარეშე.¹

2.6.1 ქორწინების დამაბრკოლებელი სისხლით ნათესაური კავშირები

კანონიკური სამართლის მიხედვით სისხლით ნათესავეებს შორის საქორწინო ურთიერთობა წარმოადგენს „სისხლის აღრევის“ უმძიმეს დანაშაულს. ამ საკითხის მომწესრიგებელი საკანონმდებლო ნორმები რეცეფცირებულია რომაულ-ბიზანტიური კანონმდებლობიდან. პირველი კანონიკური საკანონმდებლო აქტი, რომელიც სისხლით ნათესავეებს შორის საკითხს შეეხო არის მოციქულთა კანონები, სადაც აკრძალვა ეხება, მხოლოდ ნათესაობის მესამე ხარისხამდე (დისშვილები, ძმისშვილები).² შემდგომი ეტაპის საკანონმდებლო მითითება მოგვცა წმ.ბასილი დიდმა, თავის მესამე კანონიკურ ეპისტოლეში იკონიის ეპისკოპოს ამფილოქეს მიმართ (წმ. ბასილი დიდის 67-ე კანონი) წმ. ბასილი დიდი მკვლელობისთვის გათვალისწინებულ სასჯელს ადგენს დედმამიშვილებს შორის საქორწინო ურთიერთობისთვის „ძმასა და დას შორის სისხლის აღრევა მკვლელობისათვის დადებულ სინანულის დროს მოითხოვს“ და

¹ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 126.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 57.

ითვალისწინებს 20 წლიან უზიარებლობას, ისიც მხოლოდ შესაბამისი ურთიერთობის შეწყვეტის და პატიების თხოვნის წინაპირობით.¹

ტრულის მსოფლიო კრების 54-ე კანონი აკრძალულ სისხლით ნათესავთა წრეში ასახელებს მხოლოდ ძმისწულს. მესამე ხარისხში ქორწინების აკრძალვის შესახებ მსჯელობს ალექსანდრიის ეპისკოპოსი თეოფილე თავის ეპისტოლეში, სადაც საუბარი ეხება სამღვდლო ხარისხში დასადგენ კანდიდატს, რომელმაც იქორწინა დედმამიშვილის შვილზე.² როგორც დაღმატიის ეპისკოპოსი წმ. ნიკოდიმოს მილაში განმარტავს „დისშვილებისა და ძმისშვილების ერთმანეთთან ქორწინებაზე კანონი არაფერს ამბობს, რის გამოც შეიძლება დავასკვნათ, რომ ასეთი ქორწინება (მე-4 ხარისხი) საეკლესიო სამართლით არ იყო ნებადართული, მაგრამ არც უქმდებოდა, თუკი უკვე შემდგარი იყო“.³

მსოფლიო საეკლესიო კრებების დადგენილებების მსგავსად მეოთხე ხარისხამდე კრძალავს საქორწინო ურთიერთობებს ბასილი მაკედონელის „პროპირონი“-ც. მეშვიდე თავის 3-6 მუხლები დეკლარირებენ - „არსებობს ასევე გარკვეული აკრძალვა გვერდითი შტოს ნათესავებზეც: მამაკაცს არ შეუძლია დაქორწინდეს თავისი ძმის ან დის ქალიშვილზე ან მათ შთამომავლებზე; არც ვინმეზე, ვინც ნათესაობის მეოთხე ხარისხშია; ბიძის ან დედის ქალიშვილზე, რომელსაც ბიძაშვილს უწოდებენ. და ჩემს შვილს არ შეუძლია დაქორწინდეს ბიძაშვილის შთამომავალზე, რომლებსაც მეორე ბიძაშვილებს უწოდებენ. მამაკაცს არ შეუძლია დაქორწინდეს თავისი მამის ან დედის დაზე, თუნდაც ნათესაობა გაშვილებით იყოს, რადგან ისინი

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 405.

² იქვე 463.

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 493.

დედების რანგში არიან; ასევე დიდ დეიდაზე, ანუ ბაბუის დაზე, თუნდაც იგი ნაშვილები იყოს, რადგან მას ბებუის რანგი აქვს“.¹

მერვე საუკუნემდე მოქმედი მსოფლიო მართლმადიდებლური კანონმდებლობა (მსოფლიო საეკლესიო კრებების პერიოდი) საქორწინო ურთიერთობებს კრძალავდა სისხლით ნათესაობის მესამე ხარისხამდე. თუმცა მომდევნო წლებში საეკლესიო მოღვაწეების ნაშრომებისა თუ საკანონმდებლო დადგენილებების საფუძველზე აკრძალული ნათესავთა წრე იქნა გაფართოვებული და იგი მოიცვა სისხლით ნათესაობის მეშვიდე ხარისხამდე, რაც დღემდე მოქმედ წესს წარმოადგენს.

მათე ბლასტარის ანბანურ სინტაგმაში ფართო მსჯელობაა გადმოცემული სისხლით ნათესაობის აკრძალული საქორწინო ხარისხების შესახებ. მეორე წიგნის (ასო B) მერვე თავში განმარტებულია „რაც შეეხება გვერდითი ხაზით ნათესაობაში მყოფთ, მათ შორის ქორწინება დაშვებულია მე-8 ხარისხში, - ხოლო მე-7 ხარისხში სრულიად აკრძალულია, რადგან არავის შეუძლია ცოლად შეირთოს თავისი მესამე ბიძაშვილის ქალიშვილი. თუმცა, ადრე, სისხლით ნათესაობის მე-7 ხარისხში ქორწინება იკრძალებოდა იმ შემთხვევაში, თუ მოთხოვნილი იყო მასზე ნებართვა, მაგრამ არ უქმდებოდა, თუ რაიმე გზით ასეთი ქორწინება უკვე შესრულებული იყო, თუმცა არც ეპიტიმის გარეშე რჩებოდა, კანონის დუმილის გამო, რომელიც კრძალავს (ქორწინებას) მხოლოდ მეექვსე ხარისხამდე. ხოლო ვინაიდან ზოგიერთები, სასჯელის სიმძიმის გამო, ფარულად ახორციელებდნენ ასეთ ქორწინებებს, ამის შესახებ ეცნობა კრებას, - როდესაც საპატრიარქო ტახტს მართავდა ღვთაებრივი ლუკა და წმინდა კრებამ დაადგინა და გადაწყვიტა: არავითარ შემთხვევაში არ დაუშვან ასეთი ქორწინება, - მაგრამ თუ მასზე ნებართვას ითხოვენ, - აკრძალონ, ხოლო თუ უკვე დადებულია ასეთი, მაშინ ქორწინება გააუქმონ, ერთმანეთთან დაქორწინებულები - განკვეთონ, ხოლო მღვდელი, რომელმაც აკურთხა ქორწინება, თუ იგი უცოდინრობით არ იყო

¹ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 70.

შეცდომაში შეყვანილი, განკვეთონ. კრების ეს აქტი დამტკიცებულია მარადხსენებული იმპერატორის მანუილ პორფიროგენეტის "განჩინებითაც". ამიტომ არავის არ აქვს უფლება შეირთოს თავისი მამიდაშვილის ქალიშვილი, რომელიც მას დისშვილად ერგება; რადგან კანონი, მოითხოვს რა ქორწინებებისგან ბუნებით სამართლიანს, შესაფერისსა და პატივისცემის ღირსს, ამით თითქოს რაღაც აღვირი დაადო მათ¹. აქ მათე ბლასტარი საუბრობს კონსტანტინეპოლის პატრიარქ ლუკას შესახებ, რომლის თაოსნობითაც 1166 წ. 11 აპრილს კონსტანტინეპოლის საპატრიარქოს სინოდმა გამოსცა ზემოხსენებული განჩინება.² კონსტანტინეპოლის სინოდის ეს განჩინება მათე ბლასტარის „სინტაგმის“ მეშვეობით მოექცა სხვადასხვა მართლმადიდებლური სახელმწიფოს კანონიკურ კანონმდებლობაშიც. საქართველოშიც ქორწინებისთვის ხელისშემშლელი ნათესაობის ხარისხების დამდგენი საკანონმდებლო ნორმები, სხვა ძეგლებთან ერთად, მოცემულია კრებულში „ქორწინებისა თავთათვის“,³ სადაც გადმოქართულებულია „ანბანური სინტაგმის“ ზემოხსენებული დებულებები.

სისხლით ნათესაობის ხარისხზე, როგორც ქორწინებისთვის ხელისშემშლელ გარემოებაზე მსჯელობა მოცემულია იუსტინიანეს კოდექსსა და ნოველებში. კოდექსის მეხუთე წიგნის მეოთხე ტიტულის მეჩვიდმეტე კანონი ადგენს „არავის არ მიეცემა უფლება დაქორწინდეს თავის ქალიშვილზე, შვილიშვილზე ან შვილთაშვილზე, დედაზე, ბებიაზე ან დიდ ბებიაზე; და, გვერდითი ხაზით, მამის ან დედის დაზე, დაზე, დის ქალიშვილზე ან მის შვილიშვილზე; არც ძმის ქალიშვილზე ან მის შვილიშვილზე".⁴

¹ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 128.

² Αποφάσεις συνοδικαί και διατάξεις αρχιερατικάί των Κωνσταντινουπόλεως αρχιεπισκόπων και πατριαρχών, Λουκά, PG 119, 769B-773C.

³ დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტომი 2, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1965, 151.

⁴ იუსტინიანეს კოდექსი, წიგნი 5,

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ5_Scott.htm#4] <19.01.25>

2.6.2 ქორწინების დამაბრკოლებელი მძახლობით ანუ მოყვრობითი ნათესაური კავშირები

წმ. ეპისკოპოსი ნიკოდიმოსი სამართლიანად დასძენს, რომ „ნათესაურ კავშირს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ქორწინების საკითხში, სადაც ნათესაობა ერთი მხრივ წარმოადგენს ქორწინების ბუნებრივ შედეგს, ხოლო მეორე მხრივ, ზოგიერთ შემთხვევაში, ქორწინებისათვის დაბრკოლებას“.¹ სწორედ, მოყვრობითი ნათესაობა სათავეს იღებს ქორწინებიდან ანუ შეუღლებული ქალის და მამაკაცის ნათესავეები ერთმანეთს უკავშირდებიან ნათესაური კავშირით, რომელსაც ლათინურად *affinitas*,² ხოლო ქართულად „მოყვრობა“ ეწოდება. მძახლობით ნათესაობის ხარისხის დასადგენად საჭიროა გამოითვალოს ცალკე ქმრის სისხლით ნათესავეების ნათესაობის ხარისხი ქმართან მიმართებაში, ცალკე ცოლის სისხლით ნათესავის ნათესაობის ხარისხი ცოლთან მიმართებაში და შეიკრიბოს. ცოლი და ქმარი საეკლესიო სწავლების მიხედვით ითვლებიან ერთ ხარისხში ანუ მათ შორის ნათესაობის ხარისხი არ არის, ისინი ერთ მთელად იანგარიშებიან - „ამისთვის დაუტეოს კაცმა მამა თვისი და დედა თვისი და შეეყოს ცოლსა თვისსა და იყვნენ ორნივე იგი ერთ ჯორც“ (დაბ. 2:24-25).³

მოყვრობითი ნათესაობა, მოსეს რჯულის მიხედვით, ქორწინებისთვის ხელისშემშლელ გარემოებას წარმოადგენს პირველ, მეორე და მესამე ხარისხებში. რომის სამართალში კი მოყვრობით ნათესავეებს შორის ქორწინება იკრძალებოდა პირველ ხარისხში და ისიც მხოლოდ სანამ კონკრეტული წყვილი იმყოფება ქორწინებაში. განქორწინება (მათ შორის გარდაცვალება) აღნიშნულ შეზღუდვას აუქმებდა.⁴

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 490.

² ლათ. [აფფინიტას] - მოყვრობა, ნათესაობა - ალექსიძე ლ. გაგუა ი. დანელია მ. კობახიძე ე. რუხაძე ნ. ლათინური იურიდიული ტერმინოლოგია, გამომცემლობა მერიდიანი, 2015, 51.

³ ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 17.

⁴ იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედ. ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002, 26-27.

კანონიკურმა სამართალმა გაიზიარა და განავრცო ძველადთქმისეული მიდგომები მოყვრობით ნათესაობასთან დაკავშირებით. მსოფლიო საეკლესიო კრებების დადგენილებებში და ავტორიტეტულ საეკლესიო მოღვაწეთა ეპისტოლეებში მრავლადაა მოცემული სხვადასხვა ხარისხის მოყვრობით დანათესავებულ პირთა ქორწინების ამკრძალავი საკანონმდებლო ხასიათის ნორმები. სისხლით ნათესაობის ამკრძალავი ნორმების მსგავსად ქორწინების ამკრძალავი მოყვრობითი ნათესაობის ხარისხის შესახებ პირველ კანონიკურ სამართლებრივ დებულებას ვხვდებით მოციქულთა კანონებში, სადაც მე-19 კანონი კრძალავს კანდიდატის სასულიერო პირად ხელდასხმას იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი სხვადასხვა დროს დაქორწინებული იყო დებზე ანუ მეუღლის გარდაცვალების ან განქორწინების შემდეგ იქორწინა მის დაზე. აქ საუბარია მოყვრობით ნათესაობის მეორე ხარისხზე.

მოყვრობით ნათესაობაში ქორწინების აკრძალულ ხარისხებზე საკანონმდებლო ხასიათის ვრცელ დადგენილებებს გვაძლევს წმ. ბასილი დიდი მესამე კანონიკურ ეპისტოლეში მიწერილს იკონიის ეპისკოპოს ამფილოქეს მიმართ და ტარსის ეპისკოპოს დიოდორეს მიმართ გაგზავნილ ეპისტოლეში (წმ. ბასილი დიდის 23-ე, 76-ე, 78-ე და 87-ე კანონები). მღვდელმთავარი კრძალავს საქორწინო ურთიერთობებს მოყვრობითი ნათესაობის პირველ და მეორე ხარისხებში - შვილის მეუღლესთან, დედმამიშვილის მეუღლესთან, ასევე მეუღლის დედმამიშვილთან.¹

ტრულის მსოფლიო კრების 54-ე კანონში ქორწინებისათვის ხელისშემშლელ სისხლით ნათესაურ კავშირებთან ერთად, ასევე მოცემულია მოყვრობითი ნათესაობის წრე, რომელიც აბრკოლებს ქორწინებას. კანონი კრძალავს საქორწინო ურთიერთობებს მოყვრობითი ნათესაობის მეორე, მესამე და მეოთხე ხარისხებში - აკრძალულია საქორწინო ურთიერთობა მშობლის მეუღლის (სხვა ქორწინებიდან - ავტორი) შვილთან, მშობლის

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 375, 411, 412, 417.

მეუღლის დასთან, დედმამიშვილის მეუღლის შვილთან და დედმამიშვილის მეუღლის დედმამიშვილთან.

აღნიშნულის შესაბამისად კანონიკური სამართლებრივი ძეგლები კრძალავს საქორწინო ურთიერთობებს მოყვრობითი ნათესაობის მეოთხე ხარისხამდე. მოყვრობითი ნათესაობის მეოთხე ხარისხამდე კრძალავდა საქორწინო ურთიერთობებს მე-9 საუკუნის ბიზანტიური სამართლის ძეგლი „პროჰირონი“ - „არსებობენ ასევე სხვა პირები, რომლებსაც ეკრძალებათ ქორწინება, არა სისხლით ნათესაობის საფუძველზე, არამედ ქორწინების გზით. ამგვარად, მამაკაცს არ შეუძლია დაქორწინდეს თავის გერზე ან ცოლის დედაზე ან უფრო შორეულ შთამომავალზე მეორე თაობამდე, რომლებიც მის ცოლს ჰყავს წინა ქმრისგან; არც თავისი შვილის, შვილიშვილის ან შვილთაშვილის საცოლეზე“ (პროჰ. 7:7).¹

მოყვრობით ნათესაობაში საქორწინო ურთიერთობების აკრძალული ხარისხების შესახებ ეკლესიის დამოკიდებულება გამკაცრდა მეათე საუკუნის დასასრულს. აღნიშნულს დასაბამი დაუდო 997 წლის 21 თებერვალს კონსტანტინეპოლის პატრიარქ სისინის მიერ გამოცემულმა ტომოსმა „ორი ძმისთვის ორი დეიდაშვილის ცოლად მოყვანის აკრძალვის შესახებ“. ტომოსში პატრიარქი განმარტავს, რომ ძმებისთვის დეიდაშვილების ცოლად მოყვანა შეუთავსებელია ქრისტიანულ სწავლებასთან და კრძალავს მის სამწყსოში მსგავსი პრეცედენტების არსებობას.² კანონიკურ სამართალში არსებული სახელმძღვანელო სქემის მიხედვით პირს თავისი დედმამიშვილის მეუღლის (რძალი/სიძე) დეიდაშვილთან/მამიდაშვილთან/ბიძაშვილთან აკავშირებს მოყვრობითი ნათესაობის მეექვსე ხარისხი: სისხლით ნათესაობის მეორე ხარისხს დედმამიშვილთან (შესაბამისად მის მეუღლესთანაც) ემატება დეიდაშვილებს/მამიდაშვილებს/ბიძაშვილებს შორის არსებული სისხლით

¹ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 70.

² Αποφάσεις συνοδικαί και διατάξεις αρχιερατικά των Κωνσταντινουπόλεως αρχιεπισκόπων και πατριαρχών, Σισινίου, PG 119, 728D-741B.

ნათესაობის მეოთხე ხარისხი და ჯამში ვლებულობთ მოყვრობითი ნათესაობის მეექვსე ხარისხს, რომელიც პატრიარქ სისინის ტომოსის მიხედვით აკრძალულია საქორწინო ურთიერთობებისთვის.

აღნიშნული დადგენილება მოექცა მათე ბლასტარის კანონთა კრებულში, სადაც ვრცელი განმარტებაა მოცემული საკითხის შესახებ - „ნათესაობის ხარისხების დადგენა მოყვრობით ნათესაებს შორის გაცილებით რთულია: რადგან ძველებს (კანონმდებლებს) საერთოდ არ სურდათ მათ შორის ხარისხების რაოდენობის დადგენა, არამედ, აკრძალეს რა პირდაპირ შეუფერებელი ქორწინებები და ისინი, რომლებიც იწვევენ ნათესაური სახელების შერწყმას. კერძოდ, შემდეგი: ვინმეს ქორწინება თავის რძალთან, ან გერთან, ასევე დედინაცვალთან, ან სიდედრთან, რომლებიც დედის ადგილს იკავებენ, დანარჩენი ყველა მათ აკრძალვის გარეშე დატოვეს; ხოლო უფრო ახალი დროის ადამიანებმა მათთვის ხარისხები მოიფიქრეს და ნება დართეს ქორწინებისა, როდესაც მოყვრობა აღემატება მე-6 ხარისხს, - თუმცა აშკარად ვხედავთ, რომ მეექვსე ხარისხშიც დაშვებულია ქორწინება, როდესაც არ იწვევს ნათესაური სახელების შერწყმას, - ხოლო მეშვიდეში იკრძალება, როდესაც იწვევს ნათესაური სახელების შერწყმას; ამიტომ ასეთ შემთხვევებში არ უნდა მივაქციოთ ყურადღება ხარისხებს; არამედ, რაც კანონმა ნათლად აკრძალა, - თავი უნდა ავირიდოთ, ხოლო რაც - არ აკრძალა, დავუშვათ; უფრო ძველი კანონი კი შეზღუდვას უახლოეს და უმჭიდროეს საზღვრებში აქცევდა. რადგან (კანონი) ამბობს: ჩემი ცოლის დედა, ბებია და დიდი ბებია არის ჩემი სიდედრი და მათგან არც ერთს არ ვირთავ (ცოლად); ჩემი შვილის ცოლს და (შვილიშვილის ცოლს) და (შვილთაშვილის ცოლს) ეწოდება რძალი; ჩემი ცოლის ქალიშვილი სხვა ქმრისგან, ასევე მისი შვილიშვილი და შვილთაშვილი - ეწოდება გერი - და მათგან არც ერთს არ ვირთავ; არც ჩემი დედინაცვალი არ შემძლია შევიროთ, თუნდაც მამაჩემს ბევრი ჰყოლოდა, - რადგან ისინი დედების ადგილს იკავებენ; არც დედინაცვალს (ჩემსას) არ შეუძლია დაქორწინდეს იმაზე, ვინც ჩემი გერის ქმარი იყო; არ შემძლია შევიროთ ჩემგან განქორწინებული ცოლის

ქალიშვილი, განქორწინების შემდეგ სხვა ქმრისგან დაბადებული. ხოლო პატრიარქ სისინის ტომოსმა აკრძალა ორ ძმას შეერთო დეიდა და დისშვილი, და პირიქით; ასევე ორ ძმას - ორი დეიდაშვილი; პირველ შემთხვევაში განიხილება მეხუთე ხარისხი, ხოლო მეორეში - მეექვსე. ამგვარად, ნათესაობაში მე-5 ხარისხამდე ქორწინება სრულიად აკრძალულია, თუ მასშიც უნდა დაითვალოს ხარისხები; ხოლო მეექვსე ხარისხში, - თუ არ არის ნათესაური სახელების შერწყმა, - ქორწინება არ იკრძალება, ხოლო თუ რაიმე შერწყმა შეინიშნება - იკრძალება“ (ბლსტ. 2 [B]:8).¹

სინტაგმის ეს დებულებები ასახულია ქართულ ძეგლში „ქორწინებისა თავთათვის“.²

2.6.2.1 ქორწინების დამაბრკოლებელი გერობითი ნათესაური კავშირები

ზემოხსენებული კანონების განმარტებისას მსჯელობა შეეხო ასევე მოყვრობითი ნათესაობის ისეთ სახეს, როგორიცაა ე.წ. გერობითი ნათესაობა. მსგავს ვითარებაში ნათესაური კავშირი წარმოიქმნება მეორე ქორწინების შედეგად არსებულ და წინა ქორწინების პერიოდში შეძენილ ნათესავებს შორის. როგორც კანონიკური სამართლის მეცნიერები განმარტავენ გერობით წარმოშობილი ნათესაობა გამომდინარეობს მოყვრობითი ნათესაობიდან. საეკლესიო კანონმდებლობა ამ საკითხზე იძლევა ცნობას მხოლოდ მეორე ხარისხის შესახებ. გერობითი ნათესაობის საკითხი მეტადაა წარმოჩენილი და დარეგულირებული მომდევნო პერიოდის ბიზანტიური კანონიკური თუ საერო სამართლის ძეგლებში. ქორწინებისათვის გერობითი ნათესაობის აკრძალული ხარისხების გამოთვლას საფუძვლად უდევს პრინციპი „ქორწინებაში ჩვენ უნდა მოვითხოვოთ ის, რაც შესაფერისია და არა მხოლოდ

¹ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 129-130

² დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტომი 2, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1965, 151.

ის, რაც კანონიერია“ (პროკ. 7.16).¹ ბასილი მაკედონელის „პროჰირონი“ თვალსაჩინოდ განმარტავს გერობითი ნათესაობის ქორწინებისათვის აკრძალულ ხარისხებს „არსებობენ ასევე სხვა პირები, რომლებსაც ეკრძალებათ ქორწინება, არა სისხლით ნათესაობის საფუძველზე, არამედ ქორწინების გზით. ამგვარად, მამაკაცს არ შეუძლია დაქორწინდეს თავის გერზე ან ცოლის დედაზე ან უფრო შორეულ შთამომავალზე მეორე თაობამდე, რომლებიც მის ცოლს ჰყავს წინა ქმრისგან; არც თავისი შვილის, შვილიშვილის ან შვილთაშვილის საცოლეზე. ტერმინი "დედინაცვალი" მოიცავს ცოლის დედას, ბებიას, ან დიდ ბებიას. კაცს არ შეუძლია მათგან არცერთზე დაქორწინება, რადგან ისინი დედის რანგში არიან. კაცს არ შეუძლია დაქორწინდეს თავისი განქორწინებული ცოლის ქალიშვილზე, რომელიც სხვა ქმრისგან შეეძინა; ან მამისა თუ ძმის დანიშნულზე, თუნდაც ქორწინება არ მოჰყვეს ნიშნობას, რადგან ისინი დედინაცვლის ან პატარძლის რანგში არიან. არა მხოლოდ მამის, არამედ პაპის ცოლიც დედინაცვლის რანგში ითვლება; და კაცს ეკრძალება მათგან რომელიმეზე დაქორწინება, თუ რამდენიმე არიან; ასევე მათ დანიშნულებზე. კაცს არ შეუძლია დაქორწინდეს თავისი ყოფილი დანიშნულის დედაზე, რადგან ის დედინაცვლის რანგში ითვლება. მას არ შეუძლია დაქორწინდეს თავისი სიმამრის ცოლზე. ქალს არ შეუძლია დაქორწინდეს თავისი გერის ქმარზე. მე არ შემიძლია დავქორწინდე ჩემი გერის ქალიშვილზე“ (პროკ. 7:7-15).² მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით საკანონმდებლო ხასიათის ვრცელი განმარტება მოცემულია მათე ბლასტარის სინტაგმაშიც.³

¹ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 71.

² იქვე, 70-71.

³ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 135.

2.6.3. ქორწინების დამაბრკოლებელი ნათესაური კავშირი წარმოშობილი შვილად აყვანის (სახელდების) შედეგად

ნათესაობის ეს სახე წარმოიშობა შვილად აყვანის საფუძველზე. შვილად ამყვანსა და აყვანილს შორის არის ნათესაობის ისეთივე ხარისხი, როგორც მშობელსა და შვილს შორის, ხოლო შვილად აყვანილსა და მშობლების ღვიძლ შვილს შორის დედმამიშვილების ხარისხია.

მათე ბლასტარი განმარტავს „რაც შეეხება შვილად აყვანას, რომელიც მემკვიდრეობის მიზნით ხდება, ნათესაობა, რომელიც მისგან წარმოიშობა, წმინდა წესებიდან და ღვთისმოსავი კანონებიდან ვისწავლეთ დავიცვათ, როგორც სისხლით ნათესაობა, ქორწინების საფეხურებთან და მშობლების მემკვიდრეობასთან მიმართებაში. რადგან კანონი ამბობს: მე არ შემძლია ცოლად ვითხოვო მამის ან დედის და, თუნდაც ისინი შვილად აყვანილები იყვნენ, რადგანაც დედების რანგს ფლობენ [ის, ვინც შვილად არის აყვანილი (ჩემი) პაპის მიერ, (ჩემი) მამის მიმართ დის ადგილს იკავებს, ხოლო ჩემს მიმართ - დეიდის], არც შვილად ამყვანს (არ შეუძლია ცოლად შეირთოს) შვილად აყვანილი ვაჟის ქალიშვილი, ან მისი შვილიშვილი, არც შვილად აყვანილ ვაჟს - თავისი შვილად ამყვანის ცოლი, ან დედა, ან და, ან შვილიშვილი ვაჟისგან. თუ მეურვე ან ყოფილი მზრუნველი მოისურვებს შვილად აიყვანოს (მისი) მეურვეობის ან მზრუნველობის ქვეშ მყოფი ქალის ქმარი, ან მისი მამა, შვილად აყვანა ძალადაკარგულია: ქორწინება არ უქმდება, მაგრამ უქმდება მაშინ, როცა ვინმე შვილად აიყვანდა თავის სიძეს.¹

იმპერატორ ლეონ ბრძენის 24-ე ნოველა, რომელიც კრძალავს შვილად აყვანილებს შევიდნენ საქორწინო კავშირში შვილად ამყვანის შვილებთან, ამატებს „მაგრამ ძველად შვილად აყვანა ხდებოდა საფუძვლის გარეშე, ახლა კი, როდესაც ის ხდება შესაფერისი და სამართლიანი კანონის მიხედვით და წმინდა წესის შესრულებით, როდესაც ზოგიერთები დგინდებიან მშობლების რანგში, ხოლო სხვები - შვილების რანგში, აღარ

¹ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 136.

რჩება საფუძველი შვილად აყვანილი ბავშვების ქორწინებისთვის შვილად ამყვანის ბუნებრივ შვილებთან, არც ძმების სახელის შეცვლისთვის მეუღლეობაზე, რომ ძმების ნაცვლად სიძეებად იწოდებოდნენ“.¹

ბასილი მაკედონელის „პროჰირონშიც“ იგივე მსჯელობაა გადმოცემული „არავის შეუძლია დაქორწინდეს თავის ბებიაზე ან შვილიშვილზე, იქნება ეს ბუნებრივი თუ ნაშვილები, ან თუნდაც გაშვილების შემდეგ გათავისუფლებული. მამას არ შეუძლია დაქორწინდეს თავისი ნაშვილები ვაჟის ქალიშვილზე ან მის შთამომავლობაზე. არც მშვილებელ მამას შეუძლია დაქორწინდეს თავისი ნაშვილები ვაჟის დედაზე, ან მის დაზე, ან ნაშვილები ვაჟის შთამომავლობაზე“ (პროჰ. 7:2; 7:18-19).²

2.6.4 ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები მესამე მოყვრობითი ნათესაობის (სამნათესაობა) პირობებში

სამნათესაობა იგივე მძახლობით ნათესაობაა, რომელიც ითვალისწინებს მოყვარეობის მოყვარეობს, ანუ მეუღლეების დედმამიშვილების მეუღლეების ნათესავების ნათესაური კავშირი ერთმანეთთან. ამ შემთხვევაშიც ნათესაობის ხარისხის გამოსათვლელად იკრიბება ცოლის და ქმარის ნათესავის ნათესაობის ხარისხი ცოლთან და ქმრის ნათესავის ნათესაობის ხარისხი ქმართან და იკრიბება. სამნათესაობისას ქორწინება ნებადართულია მეოთხე ხარისხში.

ამ ტიპის ნათესაური კავშირში მყოფი პირების საქორწინო ურთიერთობები ძირითადად დარეგულირებულია ბიზანტიის იმპერიაში არსებული საკანონმდებლო პრაქტიკის საფუძველზე, რამაც ასახვა ჰპოვა მათე ბლასტარის ანბანურ სინტაგმაში და გავრცელდა იმ სახელმწიფოების კანონიკურ კანონმდებლობაში, სადაც რეცეფცირებული იქნა „ანბანური სინტაგმის“ დებულებები.

¹ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 137.

² A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 70-71.

მათე ბლასტარი მესამე ნათესაობის შესახებ განმარტავს „რაც შეეხება საქორწინო კავშირებს მესამე რიგის ნათესაობაში, ისინიც ნათესაობად ითვლება, მაგრამ მესამე გვარის დამატების წყალობით, უფრო ადვილად გადაწყდება, ვიდრე ორი რიგის ნათესაობის კავშირები. რადგან როგორც ეს უკანასკნელნი ორი ხარისხით დაბლა დგანან სისხლით ნათესაობის საქორწინო კავშირებზე (რადგან სისხლით ნათესაობის ქორწინებები დაშვებულია მერვე ხარისხში, ხოლო ორი რიგის ნათესაობაში - ზოგჯერ მეექვსეშიც), ასევე მესამე რიგის ნათესაობის საქორწინო კავშირები, ორი ხარისხით დაბლა დაწეული ორი რიგის ნათესაობის ქორწინებებთან შედარებით, დაშვების დასაწყისს იღებენ მეოთხე ხარისხში, თუმცა ასეთ ქორწინებებში არა იმდენად ხარისხები უნდა გავითვალისწინოთ, რამდენადაც უნდა გამოვიკვლიოთ, არ არის თუ არა აშკარად აკრძალული კანონით. ყველაზე უპრობლემო მესამე რიგის ნათესაობის საქორწინო კავშირებში აღმოჩნდება მეოთხე ხარისხი.¹

პატრიარქ სტიპეს დროს, მაგალითად, ნებადართული იყო შემდეგი საექვო კომბინაცია (ქორწინება სამნათესაობაში): ვილაც კონსტანტინემ ცოლად შეირთო ვილაც თეოდორეს და ანა, ხოლო მისი გარდაცვალების შემდეგ მეორე ცოლად შეირთო თეოდორეს ცოლისდა ირინე, ისე რომ კონსტანტინე გახდა როგორც თეოდორეს სიმე, ასევე მისი ცოლისძმა. ამ ქორწინებაში არის ოთხი ხარისხი: რადგან თეოდორე და ანა არიან მეორე ხარისხის, თეოდორეს ცოლი და ირინე არიან მეორე ხარისხის, ჯამში ოთხი (ხარისხი); თუმცა სამნათესაობაში კანონმა აკრძალა მხოლოდ ორი საქორწინო კავშირი, კერძოდ ის, რომლებშიც მხოლოდ ერთი ხარისხია, არა მეტი.²

2016 წელს კრეტაზე შეკრებილი მამების მსჯელობის საგანს ასევე წარმოადგენს ნათესაობის ხარისხი საქორწინო ურთიერთობებში, რაზედ

¹ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 133.

² იქვე.

დაადგინეს, რომ „სისხლით ნათესაობის, ქორწინებით ნათესაობის და შვილად აყვანის, ასევე სულიერი ნათესაობის გამო ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებებთან დაკავშირებით მოქმედებს კანონების დადგენილებები (ტრულის კრების 53-ე და 54-ე კანონები) და მათგან გამომდინარე საეკლესიო პრაქტიკა, როგორც ეს დღეს გამოიყენება ადგილობრივი ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიების მიერ, განსაზღვრული და დადგენილი მათ წესდებებსა და შესაბამის საკრებულო გადაწყვეტილებებში.“¹

2.6.5 ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, რომელიც წამოიშვება კანონის დარღვევით შესრულებული ქორწინების შედეგად დაზადებული პირების ნათესაებთან

კანონის დარღვევით დამყარებული საქორწინო ურთიერთობის ან ქორწინების მიღმა არსებული სქესობრივი ურთიერთობების შედეგად წარმოშობილი ნათესაური კავშირების საკანონმდებლო რეგულაციები მოცემულია ბიზანტიის იმპერიაში არსებული საკანონმდებლო პრაქტიკის საფუძველზე.

ბასილი მაკედონელის „პროჰირონი“ ადგენს, რომ საქორწინო ურთიერთობების დამყარებისას, სამოქალაქოსთან ერთად, გასათვალისწინებელია მათი ბუნებრივი წარმოშობის ფაქტი. ანუ აკრძალულია საქორწინო ურთიერთობა ისეთ პირებს შორის, რომლებიც ერთმანეთთან დგანან ბიოლოგიურ აღმავალ ან დაღმავალი ხაზის ნათესაობის რიგში ანუ არიან ერთმანეთისთვის მშობელი და შვილი, მიუხედავად იმისა როგორ ფაქტობრივ გარემოებებში მოხდა მათი დაზადება - კანონიერი თუ კანონგარეშე ქორწინებიდან. მოცემულ ფაქტს ასევე არ აქვს მნიშვნელობა ბიოლოგიურ დედმამიშვილებს შორის ქორწინების აკრძალვისთვის. „მამას არ შეუძლია დაქორწინდეს თავის უკანონო ქალიშვილზე, რადგან ისინი ერთი ხორცისანი არიან; არავინ არ უნდა

¹ 2016 წლის „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია
[<https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf>] <30.01.25>

დაქორწინდეს თავის "ბუნებრივ" დაზე, რომელიც მრუშობით დაიბადა (პროკ. 7:11; 17).¹

ანბანურ სინტაგმაშიც მოცემულია იდენტური შინაარსის დებულებები²

2.6.6 სულიერი (ნათლობით) ნათესაობა, როგორც ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება

სულიერ ნათესაობად იწოდება ურთიერთობა, რომელიც ყალიბდება ნათლობის შედეგად, ერთის მხრივ ნათლიას (შემწყნარებელთან, მიმრქმელთან-ავტორი) და მის ნათესავებსა და მეორე მხრივ - ნათლულსა და მის ნათესავებს შორის. ამ ნათესაობას საფუძვად უდევს სწავლება მონათლულის ხელახალი (სულიერი) დაბადების შესახებ. ნათლულთან მიმართებაში, მიმრქმელის მიერ აღებული ვალდებულებების გათვალისწინებით, ნათლია ანაცვლებს ხორციელ მშობლებს და ეს ურთიერთობა განიხილება, როგორც იმავე ხარისხის, როგორც ხორციელ მშობლებსა და შვილებს შორის არის, საიდანაც გაჩნდა შეხედულება სულიერი ნათესაობის შესახებ.³ ნათლობითი (სულიერი) ნათესაობა დასაბამს იღებს ქრისტიანობის გავრცელების პირველ საუკუნეებში. პირველ რიგში - ზრდასრულ ახლადმოქცეულ, ნათლობის მსურველს, ჰყოლოდა მოწმე იმისა, რომ იგი ინათლება რწმენით და არა ანგარებით ან სხვა რაიმე საბაბით; ასევე, ჰყოლოდა ერთგული წინამძღოლი რწმენაში გაძლიერებისათვის. მეორე მიზეზს წარმოადგენს გარემოება, რომ მონათვლის შემდეგ არაქრისტიანი მშობლების შვილები აღზრდილიყვნენ

¹ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 71.

² Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 129

³ Никодим Епископ дапматинский, Православное церковное право, Санкт-Петербург 1897, 616.

ქრისტიანული ტრადიციებისა და სწავლების მიხედვით, რის ვალდებულებასაც ღებულობდა ნათლია.¹

სულიერი ნათესაობის შესახებ კონსტიტუციური შინაარსის ნორმას ადგენს ტრულის მსოფლიო კრების 53-ე კანონი: „ვინაიდან სულიერი ნათესაობა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ხორციელი კავშირი, ჩვენთვის კი ცნობილი გახდა, რომ ზოგიერთ ადგილებში, წმიდა და მაცხოვრებელი ნათლისღებით ყრმათა შემთავისებელნი, ამის შემდეგ მათ დაქვრივებულ დედებთან საქორწინო თანაცხოვრებაში შედიან, ამის გამო განვაჩინებთ: ამიერიდან მსგავსი არაფერი მოხდეს, ხოლო ვინც ამ კანონის მიღების შემდეგაც იქნება ამგვარ ქმედებაში მხილებული, პირველყოვლისა, ამ უწყსო ქორწინებას უნდა გაერიდოს, შემდეგ კი მეძავთათვის დაწესებულ ეპიტიმias დაექვემდებაროს“.² კანონის სიტყვებით სულიერი ნათესაობა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სისხლისმიერი ნათესაობა. ეს აზრი ეკლესიაში უძველესი დროიდან იყო დამკვიდრებული, რის საფუძველზეც წარმოიქმნა საქორწინო წინააღმდეგობა ნათლიასა და მის სულიერ შვილს შორის. „ტრულის“ კრება, დასახელებული კანონით, დასჯის საშიშროებით, ადგენს, რომ მიმრქმელი არ უნდა დაქორწინდეს მონათლულის დაქვრივებულ დედაზე, რითაც დაედო კანონიკური საფუძველი სულიერ ნათესაობას, როგორც ქორწინებისთვის დამაბრკოლებელ გარემოებას. კანონი ქორწინებას აბრკოლებს ნათლიასა და ნათლულს შორის, რაც წარმოადგენს ნათესაობის პირველ ხარისხს, და ასევე ქორწინება აკრძალულია ნათლიასა და ნათლულის დაქვრივებულ დედას შორის, რაც წარმოადგენს ნათესაობის მეორე ხარისხს. დროთა განმავლობაში, მორწმუნე საზოგადოების სიწმინდის შენარჩუნების მიზნით, სხვადასხვა ადგილობრივი ეკლესიის მიერ მიღებული იქნა საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც განავრცობენ მეექვსე მსოფლიო კრების 53-ე კანონის შინაარსს. საუკუნეების მანძილზე, კანონის

¹ Архимандрит Иоанн (Соколов), Опыт курса церковного законовещения, Раздел 2, Санкт-Петербург 1851, 433.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 488.

მითითების საფუძველზე „სულიერი ნათესაობა უპირატესია ვიდრე ხორციელი,“ სულიერ ნათესაობაში ქორწინებისთვის დამაბრკოლებელი გარემოებები აყვანილი იქნა იმ საზღვრებამდე, როგორც ეს არის დადგენილი სისხლით ნათესაობის დროს, კერძოდ ნათესაობის მეშვიდე ხარისხამდე. მას შემდეგ, რაც ეს შეხედულება დამკვიდრდა ეკლესიაში, სისხლით ნათესაობის ანალოგიის საფუძველზე, ნათლიასა და ნათლულს შორის სულიერი ნათესაობის ხარისხის გამოთვლისას მხედველობაში იქნა მიღებული სისხლით ნათესაობის ხარისხები ანუ რომელ ხარისხამდეცაა დაყენებული ქორწინება სისხლით ნათესაობის გამო, იმავე ხარისხში იქნა დაყენებული ქორწინება სულიერი ნათესაობის არსებობისას. შესაბამისად, ნათლია და ნათლული ერთმანეთთან იმყოფებიან სულიერი ნათესაობის პირველ ხარისხში. ნათლია ნათლულის მშობლებთან იმყოფება მეორე ხარისხში, რამდენადაც სახეზე გვაქვს ერთი დაბადება ნათლიასა და ნათლულს შორის და მეორე დაბადება ნათლულსა და მის მშობლებს შორის. ნათლიის ხორციელ შვილსა და ნათლულს შორის ასევე ორი დაბადებაა და შესაბამისად სულიერი ნათესაობის მეორე ხარისხი. იმავე მეორე ხარისხში დგას ნათლია ნათლულის დედმამიშვილთან. ხოლო ნათლიის შვილი ნათლულის დასთან (ან მმასთან) დგას მესამე ხარისხში. სულიერი ნათესაობის მითითებული ხარისხები წარმოადგენენ დაბრკოლებას ქორწინებისთვის. აქ მოცემულია საფუძველი სულიერი ნათესაობის ხარისხების გამოთვლისა, რომელიც ქორწინებისთვის დაბრკოლებას წარმოადგენს მეშვიდე ხარისხის ჩათვლით, მერვე ხარისხამდე.¹

ნათლობითი ნათესაობის ხარისხების გამოთვლისას ცნობილი ბიზანტიელი კანონისტი, ანტიოქიის პატრიარქი თეოდორე ბალსამონი² გადმოგვცემს საინტერესო განმარტებას. მისი განმარტებით ნათლიასა და ნათლულს შორის ნათესაური კავშირი დგინდება იმავე პრინციპით, რაც

¹ Никодим Епископ дапматинский Православное церковное право Санкт-Петербург 1897, 617;

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 9.

საფუძვლად უდევს შვილად აყვანით წარმოშობილ ნათესაობას - „ისევე, როგორც გარკვეულ პირებს, რომლებმაც წმინდა ნათლობის მეშვეობით მოიპოვეს ნათესაობა ერთმანეთთან, ეკრძალებათ ქორწინება, ასევე იკრძალება ქორწინება მათთვის, ვინც შვილად აყვანის გზით მოიპოვა დამშობის ნათესაობა“.¹ მოცემული პრინციპის შესაბამისად საქორწინო ურთიერთობები იკრძალება აღმავალი და დაღმავალი პირდაპირი ხაზის ნათესავებს შორის მერვე ხარისხამდე, ხოლო გვერდითი ხაზის ნათესავებს შორის მეოთხე ხარისხამდე. ნათლიას, როგორც მშვილდებელს ეკრძალება ქორწინება ნათლულის წინაპრებთან და შთამომავლობას მეშვიდე ხარისხის ჩათვლით, მერვე ნებადართულია, ხოლო მათ და შთამომავლობას აკრძალული აქვს ქორწინება გვერდითი ხაზის მესამე ხარისხის ჩათვლით.

თეოდორე ბალსამონის მოცემულ მსჯელობას სრულად იზიარებს მათე ბლასტარი „ანბანურ სინტაგმაში“ (ბლსტ. 2[B]:6).²

კანონიკური ძეგლის „ეკლოგა“-ს II ტიტულის მე-2 მუხლი ადგენს „დაყენებულნი არიან ქორწინებისგან, რომლებიც წმიდა და მაცხოვრებელი ნათლისღებისგან შეუერთდნენ ურთიერთს, ე.ი. მიმრქმელი - ამგვარი ასულის და მისი დედისგან, ისევე როგორც მისი ძეც ამგვარი ასულისა და დედისგან“,³ ამავე ძეგლის XVII ტიტულის 25-ე მუხლი ასევე ადგენს: „ის ვინც თითქოსდა ცოლად მოიყვანს წმიდა და მაცხოვრებელი ნათლისღებისგან მისდამი შეძენილ სვინდიკოზს⁴ ანდა ხორციელად თანაშეეყოფა მას ქორწინების გარეშე, ამის შემცოდე მრუშთა სასჯელს დაექვემდებაროს ე.ი.

¹ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 429-431.

² იქვე, 138-139.

³ „Памятники Средневековой Истории Народов Центральной и Восточной Европы – ЭКЛОГА Византийский Законодательный Свод VIII Века“, Комментарий Е.Э. Лмпший, издательство «НАУКА», Москва, 1965, 45.

⁴ სვინდიკოზი - ნათლია და ნათლულის მშობლები - იხ. გიუნაშვილი ე. მცირე სჯულისკანონი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 1972, 143.

ამასაც და იმასაც ცხვირი მოეკვეთოს“.¹ იმვე პათოსს აგრძელებს „პროჰირონი“ (პროჰ. 7,8).²

სულიერ ნათესავებს შორის საქორწინო ურთიერთობების ამკრძალავი ნორმა მოცემულია მეთხუთმეტე საუკუნის სამთავისის ეპარქიის კრების კანონებში - „სამთავისის სამწყსოს საკანონოს წიგნი ცხრამდისხევის კრებულისა და მამასახლისებისა გრიგოლ სამთავნელისადმი 1459 წ.“. ძეგლის პირველი მუხლი გადმოგვცემს სასულიერო პირის უდანაშაულობაზე თუ იგი გვირგვინს უკურთხებს სვინდიკოზებს, ისე რომ ამის შესახებ მან არ იცოდა: „დღეს ამას უკანით ხუცესმან ანუ სვინდიკოზმანთა ანუ გვირგვინი უკურთხნეს ანუ ჯვარი დასწერეს ანუ სარჯულო დაუმალოს, რაცა ეპრიანებოდეს, დააურვებინოს. და შუა ვერცა პატრონი შემოუვიდეს, ვერცა ქვეყანა. რასაც ემართლდებოდეს, თუ არ მისგან დანებებულ იყოს, მისგან წიგნი არ მოუვიდეს, უბრალომცა არს, რაცა უყოს“.³ ხოლო მეთორმეტე მუხლი ჩაქოლვით სჯის ნათლიასა და ნათლულის მშობლებს არა მარტო საქორწინო ურთიერთობისთვის არამედ თუნდაც დროებითი თანაცხოვრებისთვისაც „უკეთუ ვინმე სვინდიკოზმანთა თანა დაეცეს ... ჩაიქოლოს...“.⁴

ნათლობის შედეგად წარმოშობილ ნათესაურ წრეში საქორწინო ურთიერთობების მომწესრიგებელი ნორმები მოცემულია ქართულ ძეგლებში „დაყენებულთა და უჯეროთა და განგდებულთა ქორწინება მზახობათათვის“ და „ქორწინების თავთათვის“, სადაც განმარტებულია, რომ ქორწინება აკრძალულია ნათლის პირდაპირი ხაზის ნათესავებსა და ნათლულის პირდაპირი ხაზის ნათესავებს შორის მერვე ხარისხამდე, ხოლო

¹ Памятники Средневековой Истории Народов Центральной и Восточной Европы – ЭКЛОГА Византийский Законодательный Свод VIII Века, Коментарий Е.Э. Лмпший, издательство «НАУКА», Москва, 1965, 70.

² A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 70-71.

³ დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 3, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1970, 206.

⁴ იქვე, 207.

ნათლიის პირდაპირი ხაზის ნათესავებსა და ნათლულის გვერდითი ხაზის ნათესავებს შორის ნებადართულია „ხოლო გვერდგანმავალთათვის არა აღირიცხვის და დაუბრკოლებლად შემოვლენ ქორწინებასა შინა. ძმის-წული ჩემი ჩემგან აღმოქმულსა ნათლულსა ქალსა შეირთავს ცოლად, ეგრეთვე მეცა შევირთავ ცოლად ნათლის მამისა ჩემისა დასა“.¹

ნათლობით წარმოშობილ ნათესაურ ურთიერთობებთან მიმართებაში მნიშვნელოვანია ერთი ნათლიის ორ ნათლულს შორის წარმოქმნილი ნათესაური კავშირები. კანონიკური დადგენილებების მიხედვით პირებს რომელთაც ჰყავთ ერთი ნათლია ეკრძალებათ საქორწინო ურთიერთობაში შესვლა. საერთო ნათლიის მქონე პირთა ქორწინების აკრძალვის საკითხზე მითითებას იძლევა ლეონ ბრძენისა და კონსტანტინეს საკანონმდებლო ძეგლი „ეკლოგა“, რომლის მეორე ტიტულის მესამე მუხლი ზოგადად ნათლობით ნათესავებს შორის აკრძალულ ნათესაურ წრეზე საუბრისას განმარტავს, რომ ხორციელი შვილების მსგავსად სულიერ შვილებსაც ეკრძალებად საქორწინო ურთიერთობები.² ამ დადგენილების კომენტარებისას პროფესორი ა. პავლოვი განმარტავს, რომ „თუ ეკლესია აღიარებს ნათლიას სულიერ მამად ნათლულისთვის და ამ ურთიერთობიდან გამოყავს სულიერი ნათესაობის ცნება, როგორც გარკვეული ქორწინების დაბრკოლებების წყარო: აქედან ლოგიკური აუცილებლობით გამომდინარეობს, რომ პირები, რომლებსაც ერთი საერთო ნათლია ჰყავთ, ისევე ახლოს არიან ერთმანეთთან სულიერი ნათესაობით, როგორც ერთი და იმავე მშობლების შვილები - ხორციელი ნათესაობით, ანუ ისინი ერთმანეთის სულიერი ძმები და დები არიან და, შესაბამისად, მსგავსად ნამდვილი ძმებისა და დებისა, არ შეუძლიათ ერთმანეთს შორის ქორწინება. თუმცა, ძველი მსოფლიო ეკლესიის საკანონმდებლო ძეგლებში ჩვენ ვერ ვპოულობთ ამ საკითხზე პირდაპირ და დადებით წესს. ასეთი წესი

¹ დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 3, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1970, 146 და 162.

² Collectio librorum juris graeco-romani ineditorum: Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii Leonis et Alexandri. Edidit Carolus Eduardus Zachariae a Lingenthal Lipsiae 1852, 15-16.

პირველად გვხვდება არა კანონიკურ წყაროში, არამედ სამოქალაქოში, და თანაც - არა ოფიციალურში, არამედ კერძოში - ე.წ. *Ecloga privata*-ში, ანუ იმპერატორების ლეონ ისავრიელისა და კონსტანტინე კოპრონიმის ეკლოგის კერძო რედაქციაში. ამ რედაქციაში, რომლის წარმოშობასაც IX საუკუნეს მიაკუთვნებენ, ნამდვილი ეკლოგის დადგენილებები სულიერი ნათესაობის გამო აკრძალული ქორწინებების შესახებ (ეკლგ. 2.2) შევსებულია შემდეგი წესით: "იკრძალება ქორწინება სულიერ ძმებსა და დებს შორის, რომლებიც წმინდა ნათლობით ერთი ნათლიისგან არიან აღორძინებულნი" (იხ. Zachariae, *Collectio librorum juris graeco-romani ineditorum*, გვ. 16, შენიშვნა 17; შდრ. გვ. 15, შენიშვნა 12).¹

რუსული „მესაჰის წიგნი“-ც საინტერესო მითითებებს ადგენს ნათლობით ნათესაობასთან დაკავშირებით „ვინც ერთი ნათლიის მიერ მოინათლა, სხვების შვილები ყოფილნი, არც ისინი შეუძლიათ ერთმანეთს შეუღლდნენ. ვინც საკუთარი შვილი წმინდა ნათლობიდან ნათლიად აიყვანა, საკუთარი ცოლისგან განშორდება, რადგან იგი სულიერ დად გახდა.“ ხოლო რაც შეეხება ნათლობის შემსრულებელ მღვდელს „მღვდელი, რომელიც ნათლავს, არ არის აკრძალული, რომ საკუთარი შვილებიც მოინათლოს, თუ სხვა მღვდელი არ არის: რადგან ის როგორც მღვდელი ნათლავს, სხვა პირი არის ნათლია, და ის არ განშორდება თავის ცოლს. და ეს ცხადია ამ მაგალითიდან: რომ ერთი მღვდელი, რომელიც იმყოფება რაღაც ადგილას, ნათლავს ყველა იქ მყოფ ბავშვს, ან ნახევარს, ან ნაწილს; და როცა მოისურვებს, იღებს მათგან თავისი ვაჟისთვის ან ქალიშვილისთვის სიძეს ან რძალს“.²

მე-14-მე-15 საუკუნის ბერძენი საეკლესიო მოღვაწის წმ. სვიმეონ თესალონიკელის ავტორობით ჩამოყალიბებული სწავლება ერთი ნათლიის ნათლულების საქორწინო ურთიერთობების შესახებ ასახულია ქართული

¹ *Collectio librorum juris graeco-romani ineditorum: Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii Leonis et Alexandri. Edidit Carolus Eduardus Zachariae a Lingenthal Lipsiae 1852, 15-16. და Павлов А. Номоканон при Большом требнике, Москва 1897, 401.*

² Павлов А. 50-я глава Кормчей книги, Москва 1887, 316

სამართლის ძეგლის „ქორწინებისა თავთათვის“ 301-ე თავში, რომელიც დასათაურებულია შესაბამისად „ყმათათვის, რომელნიც აღმოიქმნენ წმიდისსაგან ემბაზისა სვიმეონ თესალონიკელისა“. ტექსტიც იმეორებს იმავე შინაარსს „არიან ორნი ვინმე კაცნი, რომელთა შორის არა არს ნათესაობაში რაიმე, უკეთი შვილნი მათნი ერთმან და მანვე კაცმან მონათლოს, არღარა მიეცემიან იგინი ცოლ-ქმრად ერთიერთსა.“¹

პატრიარქის ნათლულთა შორის ქორწინების საკითხთან დაკავშირებით შეიძლება ითქვას, რომ ერთი ნათლიის ნათლულთა საქორწინო ურთიერთობების საკანონმდებლო რეგულაცია არაა მოცემული მსოფლიო საეკლესიო კანონმდებლობაში, არც ბიზანტიის იმპერიის უმაღლესი სასულიერო ხელისუფლების (როგორც საკანონმდებლო პრაქტიკის დამდგენი ინსტიტუტის) საკანონმდებლო ნორმა არაა ცნობილი ამ საკითხზე. ერთი ნათლიის ნათლულების ქორწინებაზე დადგენილებას იძლევა ზემოაღნიშნული ადგილობრივი ეკლესიების საკანონმდებლო აქტები და ბიზანტიური საერო-საეკლესიო შინაარსის („ნომოკანონის“) მქონე საკანონმდებლო კრებულები, საიდანაც ეს საკანონმდებლო პრაქტიკა დამკვიდრდა საქართველოში.

საქართველოს პატრიარქის აღნიშნული გადაწყვეტილება ორგზის იქნა დადასტურებული საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის მიერ, 2007 წლის 21 დეკემბრის² და 2008 წლის 27 ივნისის³. ამ საკითხთან დაკავშირებით ავტოკეფალური (თვითმმართველი) ადგილობრივი ეკლესიის მიერ გადაწყვეტილების სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობიდან გამომდინარე შესაძლოა ამოქმედებული იქნას სამოძღვრო იკონომიის მექანიზმი, რათა პატრიარქის ნათლულთა რიცხვის გათვალისწინებით თავიდან იქნეს არიდებული მათ შორის საქორწინო ურთიერთობის კანონგარეშე ხასიათი,

¹ დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 2, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1965, 162

² საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის 2007 წლის 21 დეკემბრის ოქმი - [\[https://www.orthodoxy.ge/samartali/oqmi_21-12-07.htm\]](https://www.orthodoxy.ge/samartali/oqmi_21-12-07.htm) <30.01.2025>

³ საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის 2008 წლის 27 ივნისის ოქმი [\[https://www.orthodoxy.ge/samartali/oqmi_27-06-08.htm\]](https://www.orthodoxy.ge/samartali/oqmi_27-06-08.htm) <30.01.2025>

თანამდევნი შედეგის გათვალისწინებით. თუმცა ამ საკითხზე რაიმე ხასიათის საკანონმდებლო აქტი გამოცემული არაა. რის მიზეზადაც შესაძლოა დასახელდეს ის ფაქტი, რომ სავარაუდოდ მათი უმრავლესობა, ამ ეტაპამდე, არაა სათანადო ასაკის და მათ შორის შესაძლოა საქორწინო ურთიერთობები დღის წესრიგში და პრაქტიკაში, ჯერ-ჯერობით, მთელი სიმწვავით არ დგას. თუმცა საფიქრებელია, რომ სამომავლოდ მსგავსი საკანონმდებლო რეგულაცია საჭიროა.

შეჯამებისთვის, ნათლობით ურთიერთობებში, ისევე როგორც შვილად აყვანით წარმოშობილ ნათესაურ კავშირებში კრძალავს საქორწინო ურთიერთობებს პირდაპირი ხაზის აღმავალ და დაღმავალ შტოში შვიდი ხარისხის ჩათვლით, ხოლო გვერდით ხაზში მხოლოდ მეორე ხარისხის ჩათვლით.

2.7 ნების თავისუფლების საკითხი საქორწინო ურთიერთობების დამყარებისას

ქორწინების არსებითი ელემენტი არის მხარეთა თანხმობა, თავისუფალი ნების გამოხატულება. ზოგადად, ნების თავისუფლების საკითხს მართლმადიდებლობაში ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა. ადამიანის თავისუფალი ნების გარეშე შეუძლებელია და დაუშვებელია ნებისმიერი საიდუმლოს თუ მღვდელმოქმედების შესრულება. შესაბამისად, როცა საკითხი დაკავშირებულია ქორწინებასთან, როგორც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საეკლესიო-სამართლებრივ ინსტიტუტთან, ნებელობის თავისუფლების საკითხი არაა ნაკლებმნიშვნელოვანი. ქორწინებისას მხარეები გამოხატავენ თავიანთ თანხმობას თავდაპირველად წინდობისას, შემდეგ კი ჯვრისწერის დროს. ნების თავისუფალ გამოხატვას შესაძლოა რამდენიმე ფაქტორი უშლიდეს ხელს: პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობა; იძულება ან დაშინება, ტყუილი ან შეცდომა.¹

¹ თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“ (ISSN 1987-7668). #2'20, 10.

თავისუფალი ნება იზღუდება ძალადობის შედეგად, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს ფიზიკურ ან ფსიქოლოგიურ და მორალურ ძალადობაში. კანონიკური კანონმდებლობა ქალზე ძალადობის ამკრძალავ არაერთ დებულებას შეიცავს. მათ შორის მკაცრი საეკლესიო სასჯელია გათვალისწინებული ქორწინების მიზნით ქალის მოტაცებისთვის. ქალკედონიის მეოთხე მსოფლიო საეკლესიო კრების 27-ე და ტრულის მსოფლიო კრების 92-ე კანონები შეიცავენ იდენტური შინაარსის ნორმებს: „მათ მიმართ, ვინც ქალს მოიტაცებს შეუღლების მიზნით, ან მომტაცებლის ხელშემწყობი იქნება, ანდა, მომტაცებელთა მრჩეველი, წმიდა კრება ადგენს: თუ ეს პირები კლერიკოსები იქნებიან - პატივი აეყაროთ, ხოლო თუ ერისკაცები - შეჩვენებულ იქნენ“.¹ კანონი ადგენს უმძიმეს სასჯელს, როგორც სასულიერო პირთათვის სასულიერო ხარისხის ჩამორთმევის სახით, ასევე საერო პირთათვის განკვეთის სახით, რაც ორივე შემთხვევაში, კანონიკური სამართლით გათვალისწინებული სასჯელის უმაღლესი ზომაა.

რომაელი იურისტების მიერ დამუშავებული საკანონმდებლო ცნებები ქორწინებისას პირის თავისუფალი ნების შესახებ გადმოცემულია იუსტინიანეს კანონმდებლობაშიც, რაც თავის მხრივ არ ეწინააღმდეგება კანონიკურ სამართლებრივი ურთიერთობების ხასიათს და გარკვეულ წილად საზრდოობს კიდევ მისით. იუსტინიანეს კოდექსი ადგენს "არც ერთ ქალწულს, ქვრივს ან ნებისმიერ სხვა ქალს არ აქვს უფლება მიიღოს თავისი მომტაცებელი როგორც ქმარი, მაგრამ ნებისმიერ პირს, ვისზეც მისი მშობლები დათანხმდებიან (მისი მომტაცებლების გარდა), შეუძლია კანონიერად იქორწინოს მასზე, რადგან არანაირ გარემოებებში და არცერთ დროს არ მიეცემა ჩვენგან ნებართვა დათანხმდეს იქორწინოს იმაზე, ვინც ჩვენს იმპერიაში შეიძლება შეეცადოს დადოს ქორწინება მტრული გზით" (კოდ. 9: 13, 1).²

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 533 და 354.

² იუსტინიანეს კოდექსი, წიგნი მე-9 [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ9_Scott.gr.htm#13] <23.01.25>

ქორწინებისას ნების გამოვლენის საკითხთან მჭიდროდაა დაკავშირებული კანონიკური სამართლის ნორმა, რომლის მიხედვით არასრულწლოვან, მშობლების (ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლის) მეურვეობის ქვეშ მყოფ პირებს ეკრძალებათ ქორწინება მშობლის ან მეურვის ნებართვის გარეშე. ამ საკითხშიც ნათლად ჩანს ებრაული და რომაული კანონმდებლობის ანარეკლი. საეკლესიო კანონი მოცემულია კესარია-კაბადოკიის მთავარეპისკოპოსის ბასილის მეორე კანონიკურ ეპისტოლეში იკონელი ეპისკოპოს ამფილოქესადმი (წმ. ბასილი დიდის 38-ე, 40-ე და 42-კანონები). ბასილი დიდი ადგენს, რომ „მამის ნებართვის გარეშე გათხოვილი ყმაწვილქალები - სიძვობენ ...“, „ვინც ბატონის ნებართვის გარეშე გათხოვდება - სიძვობს...“ ასევე „მფლობელის ნების საწინააღმდეგო ქორწინებები, თავისი არსით სიძვაა...“¹ დღეის მდგომარეობით „სხვისი ხელისუფლების“ და „მფლობელის“ ქვეშ იგულისხმება მშობლები და შვილები, მეურვეები და მეურვეობაში მყოფი პირები. დღევანდელი რეალობის გათვალისწინებით მსავსი „ხელისუფლების ქვეშ“ იმყოფებიან მხოლოდ არასრულწლოვანი პირები, რომელთა ქმედუნარიანობა შეზღუდულია (არა იმ ფორმით და ხარისხით, როგორსაც ადგილი ჰქონდა შესაბამისი კანონის მიღებისას). კანონის მიზანს კი წარმოადგენს ნაკლები გამოცდილების მქონე შვილის ინტერესების დაცვა. ასევე, ქრისტიანული სწავლების შესაბამისად, მშობლის (მეურვის) მიმართ პატივისცემის გამოხატვა. განსაკუთრებით ცხოვრების ისეთ მნიშვნელოვან ეტაპზე, როგორიცაა ოჯახის შექმნა.²

ბიზანტიური კანონმდებლობა მშობლის ნებართვის საკითხზე მსჯელობისას აგრძელებს ძველრომაულ მიდგომებს. იუსტინიანეს კოდექსი

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქმუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 388, 389, 391.

² თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი“, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“ (ISSN 1987-7668). #2'20, 11.

(კოდ. 5:4,20)¹, „პროჰირონი“ (პროჰ. 4:4, 12, 22),² „ეკლოგა“ (ეკლგ. 2,1)³ დეკლარირებს ქორწინების ნებაყოფლობით ხასიათს და ამასთან სავალდებულოდ თვლის ამისთვის მშობლების თანხმობას. მათგან განსხვავებულ ნორმას გვაძლევს მათე ბლასტარის „ანბანური სინტაგმა“, სადაც მიუთითებს მშობლების ნებართვაზე, მაგრამ მხოლოდ არასრულწლოვნებისთვის. ასევე პირები რომლებიც აირჩევენ „უქორწინებლობას“ არ შეიძლება იძულებული იქნენ ოჯახის წევრების მიერ (ბლსტ. 3[Γ]:2).⁴

2.8 განსხვავებული აღმსარებლობა, როგორც ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება

მართლმადიდებლობის გარდა სხვა აღმსარებლობის წარმომადგენელთან საქორწინო ურთიერთობები მკაცრადაა აკრძალული, როგორც მსოფლიო, ასევე ადგილობრივი ეკლესიების კანონიკური კანონმდებლობით. მითითებული გარემოება ქორწინებას ასევე გამორიცხავდა ებრაულ და რომაულ კანონმდებლობაში. თუ რომში რელიგიური ნიშანი არ განიხილებოდა და განმსაზღვრელი მნიშვნელობა ჰქონდა ეროვნულ-მოქალაქეობრივ კუთვნილებას, მართლმადიდებლურის მსგავსად, ებრაულ სამართალში ხაზგასმული იყო რელიგიური კუთვნილება, როგორც ქორწინების გამომრიცხავი გარემოება. ორივე შემთხვევაში აკრძალვის მიზანი იყო რელიგიური სიწმინდის დაცვა და მისი შეურევნელობა სხვა „წარმართულ“ რელიგიებთან.

¹ იუსტინიანეს კოდექსი, წიგნი 5 [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ5_Scott.htm#4] <23.01.25>

² A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 59, 60, 61.

³ Памятники Средневековой Истории Народов Центральной и Восточной Европы – ЭКЛОГА Византийский Законодательный Свод VIII Века, Коментарий Е.Э. Лмпший, издательство «НАУКА», Москва, 1965, 45.

⁴ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 154.

ტრულის მსოფლიო კრების 72-ე კანონი შემდეგ იმპერატიულ დადგენილებას გვაძლევს „არ შეეფერება მართლმადიდებელ მამაკაცს მწვალელები დედაკაცის ცოლად შერთვა; არც მართლმადიდებელი დედაკაცის მწვალელებს მამაკაცთან შეუღლება“.¹ იდენტური შინაარსის დადგენილებას იძლევა ქალკედონიის მეოთხე მსოფლიო კრების მე-14,² კართაგენის ადგილობრივი საეკლესიო კრების 21-ე³ და ლაოდიკიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მე-10⁴ კანონები, რომლებიც აგძელებენ იმავე სულისკვეთებას და დამატებით უკრძალავს მშობლებს შვილებისთვის არამართლმადიდებელთან ქორწინებაზე თანხმობის გაცემას. საქორწინო წყვილთა შორის რელიგიური განსხვავების შესახებ კანონი მოცემულია მათე ბლასტარის „ანბანურ სინტაგმაში“, რომელიც იმეორებს მსოფლიო საეკლესიო დადგენილებებს და დაუშვებლად მიიჩნევს მართლმადიდებელის ქორწინებას სხვა რელიგიის წარმომადგენელთან.⁵

რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების „ძეგლისწერის“ მე-16 კანონი მართლმადიდებელისა სხვა რელიგიის წარმომადგენელთან ქორწინების შესახებ ადგენს - „კუალად განვაწესებთ, რაითა არცა მართლმადიდებელი მამაკაცი მწვალელებსა გინა წარმართსა დედაკაცსა, ანუ დედაკაცი მამაკაცსა შეეუღლნენ, ვინაითგან ყოველი მართლმადიდებელი ტაძარი არს ღმრთისაი დამკვდრებულისა მის მიერ სულისა მისისა ჩუენ შორის, ხოლო ყოველი ბოროტად მადიდებელი, ანუ ყოვლად არა მადიდებელი ტაძარი არს ეშმაკისაი. ხოლო ვითარმედ არცა ერთი ზიარებაი არს ტაძრისა ღმრთისაი კერპთა თანა, ვითარ-იგი ბნელისაი ნათლისა თანა, მოწამე არს საღმრთოი:

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 508.

² იქვე, 329.

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქმუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 159.

⁴ იქვე, 81.

⁵ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 173-175.

მოციქული. ხოლო რომელმან ამიერიტგან იკადროსლა ქმნათ. ამათი, განიკანონოს იგი პირველთქუმულითა მით კანონითა.“¹

2016 წლის „დიდი და წმიდა კრების“-მ ენციკლიის მეორე ნაწილის მეხუთე პუნქტი ეხება ე.წ. შერეულ ქორწინებებს: „მართლმადიდებელი ქრისტიანების შერეულ ქორწინებასთან დაკავშირებით არამართლმადიდებელ ქრისტიანებთან ან არაქრისტიანებთან: i. ქორწინება მართლმადიდებლებსა და არამართლმადიდებელ ქრისტიანებს შორის აკრძალულია კანონიკური აკრიბიის მიხედვით (ტრულის კრების 72-ე კანონი). ii. ადამიანის ხსნის მიზნით, თითოეული ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის წმინდა სინოდმა უნდა განიხილოს საეკლესიო ეკონომიის გამოყენების შესაძლებლობა ქორწინების დაბრკოლებებთან მიმართებაში, წმინდა კანონების პრინციპების შესაბამისად და სამწყსო განსჯის სულისკვეთებით. iii. ქორწინება მართლმადიდებლებსა და არაქრისტიანებს შორის კატეგორიულად აკრძალულია კანონიკური აკრიბიის შესაბამისად“.²

2.9 საქორწინო ურთიერთობისთვის ხელისშემშლელი ჯანმრთელობის მდგომარეობა

პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რომელიც ერთის მხრივ ხელს უშლის გააცნობიეროს პასუხისმგებლობა, რაც თან სდევს საოჯახო ურთიერთობებს და იკისროს მისგან გამომდინარე ვალდებულებები შესაძლოა გახდეს ქორწინების ხელისშემშლელი ფაქტორები. მენტალური დაავადებების ან ისეთი ფიზიკური ნაკლის მქონე პირი, რომელიც მოკლებულია სამოქალაქო და ბუნებრივი ვალდებულებების შესრულების შესაძლებლობას არ აქვს ქმედუნარიანობა შევიდეს საოჯახო ურთიერთობებში. ჯანმრთელობის მდგომარეობა, როგორც ქორწინების

¹ გიუნაშვილი ე. მცირე სჯულისკანონი, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 1972, 553.

² 2016 წლის „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია

[<https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf>] <30.01.25>

დამაბრკოლებელი გარემოება შესაძლოა დღის წესრიგში დადგეს სქესობრივი დისფუნქციის შემთხვევაშიც (როგორც ქალის, ასევე მამაკაცის).

აქვე მხედველობაშია ისეთი ფსიქიკური დაავადებები, რომლებიც ხელს უშლიან ადამიანის ნების გათვინობიერებულ და თავისუფალ გამოვლენას, ანუ საკითხი დაკავშირებულია პირის ქმედუნარიანობასთან და შერაცხადობასთან. დაქორწინების მსურველებმა უნდა შეძლონ გააცნობიერონ, რა სახის ვალდებულებებთანაა დაკავშირებული საქორწინო ურთიერთობა.¹

ქორწინების დაბრკოლება ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო უცხო არ იყო ძველი აღთქმისა და რომაული კანონმდებლობისათვის. რამდენადაც, ორივე სამართლებრივი სისტემა, მართლმადიდებლობისგან განსხვავებით, ქორწინების ერთ-ერთ მთავარ მიზნად მიიჩნევდა გამრავლებას, შესაბამისად ფიზიკურად და ფსიქოლოგიურად უუნარო პირი მოკლებული იყო დასახელებული მიზანი განხორციელებინა. ამიტომაც შესაბამისი პერიოდის კანონმდებლობა კრძალავდა გამრავლებისათვის უუნარო პირის ქორწინებას. შესაბამისი სამართლებრივი წყობა გაგრძელდა ბიზანტიურ კანონმდებლობაშიც. მაგალითად, 22-ე ნოველას მეექვსე თავი დეკლარირებს, რომ „ქორწინება ბათილდება აუცილებელი და გონივრული მიზეზით, როდესაც ქმარს არ შეუძლია თავის ცოლთან სქესობრივი კავშირის დამყარება და ვერ აკეთებს იმას, რისთვისაც ბუნებამ შექმნა; და ჩვენ მიერ უკვე გამოცემული კანონის შესაბამისად, თუ ქორწინებიდან ორი წელი გავა და ქმარი კვლავ ვერ შეძლებს აჩვენოს, რომ ის მამაკაცია, მისი ცოლს ან მის მშობლებს უფლება ექნებათ გააუქმონ ქორწინება და შეატყობინონ ქმარს უარყოფის შესახებ, თუნდაც ეს უკანასკნელი არ ეთანხმებოდეს ამას“.² რაც შეეხება კანონიკურ კანონმდებლობას, აქ გასათვალისწინებელია მართლმადიდებლური სწავლება ქორწინების მიზანის შესახებ, სადაც

¹ Никодим Епископ Дапматинский, Православное Церковное Право, Санкт-Петербург, 1897, 591.

² იუსტინიანეს ნოველები, 22-ე ნოველა -

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N22_Scott.htm] <12.01.25>

გამრავლება არის ქორწინების ერთ-ერთი და არა ფუნდამენტური მიზანი. ქორწინების მართლმადიდებლური მიზანი მოიცავს მეუღლეების ურთიერთმხარდაჭერას, სწორ თანაცხოვრებას რელიგიურ დოგმატებთან შესაბამისი ცხოვრების ხაზის შესანარჩუნებლად. შესაბამისად კ.ბუმისი დასძენს, რომ „რაც შეეხება სქესობრივ უუნარობას იგი არ წარმოადგენს დაბრკოლებას“.¹ საეკლესიო კანონმდებლობა მითითებულ საკითხზე კანონს არ იძლევა და მისი დარეგულირება სრულად მინდობილია ადგილობრივ კანონმდებლობასა და ცალკეული შემთხვევების კაზუსტიკაზე.

2.10 საქორწინო ასაკი

მსოფლიო საეკლესიო კანონმდებლობა ასევე არ იძლევა დადგენილებებს საქორწინო ასაკთან დაკავშირებით. მსოფლიო კანონიკურ დადგენილებებში საქორწინო ასაკის ზედა, ქვედა ან წყვილებს შორის ასაკობრივი განსხვავების შესახებ ზღვარი მოცემული არაა. აღნიშნულის განსაზღვრა წარმოადგენს ადგილობრივი ეკლესიების პრეროგატივას.²

საქორწინო ასაკის შესახებ მრავლადაა მსჯელობა ბიზანტიურ საეკლესიო-საერო ხასიათის დადგენილებებში. იუსტინიანეს კოდექსი ადგენს - „მდედრობითი სქესის წარმომადგენლები ითვლებიან, რომ მიაღწიეს დედათა წესს თორმეტი წლის შესრულების შემდეგ, ასევე, მამრობითი სქესის წარმომადგენლები ჩაითვლებიან, რომ მიაღწიეს ამ ასაკს თოთხმეტი წლის გადაღახვის შემდეგ“ (კოდ. 5:60,3).³ ასევე „პროჰირონში“ საქორწინო ასაკთან დაკავშირებით შემდეგი მითითებაა მოცემული „მამაკაცი უნდა იყოს სქესობრივი მომწიფების ასაკს მიღწეული, ხოლო ქალი უნდა იყოს ქორწინებისთვის შესაფერისი. კერძოდ, მამაკაცი უნდა იყოს თოთხმეტი

¹ ბუმისი კ. კანონიკური სამართალი, თარგმნა ი.გარაყანიძე, გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2017, 106.

² იქვე, 105.

³ იუსტინიანეს კოდექსი, წიგნი 5, [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ5_Scott.htm#60] <23.01.25>

წლის, ხოლო ქალი - თორმეტი წლის.“ (პროკ. 4:3).¹ „ეკლოგა“ ადგენს, რომ „ქრისტიანებში ქორწინება მამაკაცსა და ქალს შორის, (თითოეული) რომელიც იმყოფება კავშირისთვის შესაბამის ასაკში, მამაკაცებისთვის თხუთმეტი წლიდან, ქალებისთვის კი ცამეტი წლიდან, მათი ორმხრივი სურვილით და მშობლების თანხმობით“ (ეკლგ. 2:1).²

დასახელებული ნორმების გავლენით მათე ბლასტარი გადმოგვცემს კანონიკური სამართლებრივი ურთიერთობებისთვის სახელმძღვანელო დადგენილებას, რომელიც გათვალისწინებულია მრავალი ადგილობრივი ეკლესიების მიერ. „საჭიროა, რომ დასაქორწინებელი მამაკაცები იყვნენ (სრულწლოვან) ასაკში, ხოლო ქალები - გათხოვების უნარის მქონენი, - ანუ პირველნი გადასცდნენ თოთხმეტი წლის ასაკს, ხოლო მეორენი იყვნენ თორმეტ წელზე მეტის“ („ანბანური სინტაგმა“, წიგნი მესამე (ასო Γ) თავი 2).³

2.11 ქვრივის ქორწინების საკითხები და ქორწინება გლოვისა და მარხვის პერიოდებში

ბიზანტიური სამოქალაქო კანონები დაქვრივებულებისთვის განსაზღვრავენ ე.წ. „სამგლოვიარო პერიოდს“, რომელიც მოიცავს ერთწლიან ვადას, რა დროსაც მათ ეკრძალებათ ხელახალი ქორწინება. "ქალებისგან მოთხოვნილი გლოვის ვალდებულება შემცირდა სენატის დეკრეტით, მათ არ მოეთხოვებათ მუქი ტანსაცმლის ტარება და მწუხარების სხვა ნიშნების გამოხატვა, მაგრამ მათ არ აქვთ უფლება დაქორწინდნენ იმ პერიოდში, რომლის განმავლობაშიც ცოლი ჩვეულებრივ გლოვობს ქმარს; რადგან თუ ქვრივი გათხოვდება ამ პერიოდში, არა მხოლოდ ის, არამედ კაციც, რომელმაც შეგნებულად იქორწინა მასზე, თუნდაც ის იყოს ჯარისკაცი,

¹ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 59.

² „Памятники Средневековой Истории Нродов Центральной и Восточной Европы – ЭКЛОГА Византийский Законодательный Свод VIII Века“, Коментарий Е.Э. Лмпший, издательство «НАУКА», Москва, 1965, 45.

³ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγούπουλου, Θεσσαλονίκη 2002), 154.

ხდება დამნაშავე უწყესობაში, მუდმივი ედიქტის პირობების თანახმად“ (კოდ. 2:12,15).¹ „თუ ქალი, რომელსაც არ ჰყავს შვილები გარდაცვლილი ქმრისგან, სათანადო პატივისცემის გამოხატვის გარეშე ძალიან მალე გათხოვდება, იგი დაისჯება სირცხვილით ამ მიზნით მიღებული ცნობილი კანონის თანახმად, თუ ეს სტიგმა არ იქნება მოხსნილი იმპერატორის წყალობით“ (კოდ. 6:56,4).² ამავე საკითხის შესახებ „პროჰირონი“ ადგენს „ქვრივს, რომელიც დაორსულდება, არ შეუძლია დაქორწინება გლოვის დადგენილი პერიოდის განმავლობაში. მაგრამ თუ ის მშობიარობს ამ პერიოდში, მას შეუძლია დაუყოვნებლივ დაქორწინება“ (პროკ. 7, 25-26).³

ქორწინებისთვის შეზღუდული დროის პერიოდთან დაკავშირებით ლაოდიკიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების 52-ე კანონი კრძალავს მარხვის პერიოდში ქორწინებებს. აქ იგულისხმება მართლმადიდებელ ეკლესიაში დადგენილი პერიოდი, როდესაც მორწმუნე ცხოვრობს თავშეკავებულად, უარს ამბობს მიიღოს სხვადასხვა სახის ცხოველური საკვები და თავს იკავებს ცოლ-ქმრული ურთიერთობებისგან. შესაბამისად საეკლესიო კრებამ ამ პერიოდში აკრძალა ქორწინებაც⁴.

2.12 კანონიკური იკონომია და ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები

კანონიკური სამართლებრივი ნორმების დადგენის ერთ-ერთი მთავარი მიზანია აღმსარებელს მიუთითოს ის „სწორი გზა“ (მაცხოვრებელი), რომლითაც იგი მიაღწევს საბოლოო მიზანს, ხოლო მორწმუნე, როგორც თავისუფალი ნების მქონე არსება თავად აკეთებს არჩევანს, მიჰყვება ამ გზას

¹ იუსტინანეს კოდექსი, წიგნი 2, [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ2_Scott.htm#12] <30.01.25>

² იუსტინანეს კოდექსი, წიგნი 6, [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ6_Scott.htm#56] <30.01.25>

³ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 72.

⁴ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 106.

თუ აირჩიოს სხვა მიმართულება. კანონიკური სამართლით დადგენილი მოთხოვნების უგულებელყოფა იწვევს საეკლესიო სიკეთეებიდან ჩამოცილებას (მოკვეთას, განკვეთას), რადგან როგორც „სხეულის“ ერთმა დაზიანებულმა ნაწილმა არ გამოიწვიოს სრული სხეულის დაავადება. კანონიკურ-სამართლებრივი იძულება შეიძლება გამოიხატოს მხოლოდ შეგონებაში და რაიმე სახის ძალადობა მისთვის უცნობია. საქორწინო ურთიერთობების მარეგულირებელი ნორმებიც არის მითითება იმისა თუ როგორ უნდა დამყარდეს და არსებობდეს საქორწინო ურთიერთობები, რათა იგი შეესაბამებოდეს მართლმადიდებლურ სწავლებას.

მითითებულ „გზაზე“ დაბრკოლებების დაძლევისთვის კანონიკური სამართალი იცნობს „სამოძღვრო იკონომიის“ ინსტიტუტს, რაც მორწმუნეს აძლევს საშუალებას დაშვებული შეცდომა გაითვალისწინოს და შემდგომი ქცევის წესი დაგეგმოს კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად. მართლმადიდებლურ სწავლება ქორწინებას დიდ ყურადღებას უთმობს. იგი არის ეკლესიაში აღსრულებულ შვიდ საიდუმლოთაგან ერთ-ერთი და დგას ისეთი მსახურებების გვერდით როგორიცაა ზიარება, ნათლისღება, მირონცხება, ზეთისცხება, აღსარება და მღვდლობა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქორწინებასაც ისეთივე მნიშვნელოვანი დანიშნულება აქვს მორწმუნესთვის, როგორც დასახელებულ მსახურებებს. მოცემული გარემოებით აიხსება კანონიკური სამართლის ნორმების მიერ ქორწინების დეტალური და რიგ შემთხვევაში მკაცრი საკანონმდებლო რეგულაციები.

მართლმადიდებლური კანონების შესრულება ეკლესიის ფარგლებში ცხოვრებასა და საეკლესიო წესრიგის დაცვას გულისხმობს, რითაც მორწმუნეთა ცხოვრების მიღწევაა შესაძლებელი. ამას საღვთისმეტყველო ენაზე აკრიბია¹ ეწოდება. ეს არის ეკლესიის დოგმატიკისა და კანონების ზუსტი და საიმედო დაცვა, ეკლესიის გავლენიანი, ავტორიტეტული ტრადიციების ერთიანობა, რომელიც წარმოადგენს მართლმადიდებლობის,

¹ Ακριβία - ბერძნულად სისწორე - ბერძნულ-ქართული ელექტრონული ლექსიკონი [<https://translate.glosbe.com/ka>] <30.01.25>

სწორი და ზუსტი რწმენისა და ცხოვრების საფუძველს. მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში კანონის პირდაპირმა მიდევნებამ შესაძლოა გამოიწვიოს ადამიანის (ხშირ შემთხვევაში ახლადმოქცეულის ან მცირედმორწმუნეს) დაბრკოლება.¹ ასეთ შემთხვევაში ეკლესია, როგორც სიყვარულის მქადაგებელი ცოცხალი ორგანიზმი, კანონის მოქმედებას დროებით აჩერებს. ეს ნაბიჯი ადამიანს საბოლოო მიზნის მიღწევაში ეხმარება ე.ი. აუცილებლობისას ეკლესია ყველასათვის სავალდებულო სამართლებრივი ნორმებიდან გადაუხვევს. კანონის ზუსტი დაცვისაგან, ანუ აკრიბიისაგან დროებით გადახვევას მართლმადიდებელი ეკლესია იკონომიას² უწოდებს. საეკლესიო შეწყალება (იკონომია) არის კანონთა აკრიბიიდან დროებითი და ლოგიკური გადახვევა (დოგმატურ ცნებათა დაურღვევლად), რაც ეკლესიის წიაღში და მის გარეთ მყოფ ადამიანთა ცხოვნებას ემსახურება.³

იკონომიით (შეწყალებით) დაშვებულია გამონაკლისი, კანონითა და აკრიბიით გაუთვალისწინებელი, მაგრამ დაცულია იმავე კანონისა და აკრიბიის მიზანი. თუკი იკონომიით მიიღწევა ადამიანის ცხოვნება, ეს აკრიბიის მიზანიც არის. შეიძლება ითქვას, რომ აკრიბია და იკონომია ერთი და იგივე სამრევლო მსახურებისა და საეკლესიო უფლებამოსილების ორი ასპექტია. ეკლესიას, რომელიც ყველაფერზე მაღლა აყენებს ადამიანთა ცხოვნების მიზანს, შეუძლია და აქვს უფლებამოსილება, თავისი განაწესებისამებრ უზენაეს საიდუმლოთა გაუყალბებლად გამოიყენოს ორივე პრინციპი - აკრიბიისა და იკონომიისა.⁴

იკონომიის პრინციპი დასაბამს იღებს ძველი აღთქმიდან და სახარებაში განახლებულია ისეო ქრისტეს სწავლების მიხედვით. როდესაც

¹ ანუ წარმოდგენების შეცვლა სარწმუნოების შესახებ, რაც იწვევს ეკლესიისგან ჩამოშორებას.

² Οικονομία - ბერძნულად მეურნეობა („οικος“ (იკოს) - „მამული“ და „νομος“ (ნომოს) - „კანონი“. - ბერძნულ-ქართული ელექტრონული ლექსიკონი - [\[https://translate.glosbe.com/ka\]](https://translate.glosbe.com/ka) <30.01.25>

³ ზუმისი პ. კანონიკური სამართალი, თარგმნა ი.გარაყანიძემ, გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2017, 43.

⁴ იქვე.

ფარისევლები მაცხოვარს საყვედურობენ შაბათის¹, მათთვის წმიდა და უქმედღის, დარღვევის გამო, იესო ქრისტე მიუთითებს ძველადთქმისეულ სიუჟეტზე, თუ როგორ შეიფარა მეფე საულისგან დევნილი დავით მეფსალმუნე (შემდგომში ისრაელის მეფე დავითი) მღვდელმა აბიმელექმა და სიკვდილისგან გადარჩენის მიზნით დავითი და მისი თანმხლები პირები დააპურა უფლისათვის შეწირული პურიტ, რომლის მიღება აკრძალული იყო ერისკაცთათვის.² ანუ დაარღვია მოსეს სამართლის დადგენილება ადამიანის სიკვდილისგან ხსნის მიზნით. ამ მაგალითზე მაცხოვარი პასუხობს ფარისევლებს რომ „შაბათი კაცისათვის დაებადა, და არა კაცი შაბათისათვის“ (მარკ. 2.27)³.

იკონომიის საკითხთან დაკავშირებით საკანონმდებლო ხასიათის ნორმას იძლევა ტრულის მსოფლიო კრების 103-ე კანონი, რომელიც საუბრობს სასულიერო პირების მიერ კრების კანონების პრაქტიკულ გამოყენებასთან დაკავშირებით „ვინც ღმერთისგან მიიღო შეკვრისა და გახსნის ხელმწიფება, უნდა განიხილავდეს ცოდვის ხარისხსა და ცოდვის ჩამდენის მოსაქცევად მზადყოფნას და ამის გათვალისწინებით შეუმზადებდეს მათ სწეულებისაგან განსაკუთრებულ წამალს, რათა ერთ, ან მეორე საკითხში ზომიერების დაუცველობის გამო, სწეულისათვის დახმარება უშედეგო არ აღმოჩნდეს; რადგან არაერთგვაროვანია ცოდვის სენი, არამედ განსხვავებული და მრავალსახოვანი და ბოროტების მრავალ ნერგს აღმოაცენებს, რომელთაგან უკეთურება უხვად დაინთხევა და შემდეგ ვრცელდება, ვიდრე არ მოხდება მკურნალის ძალ-მადლით მისი შეჩერება, ამიტომ, ვისაც მკურნალობის ხელოვნების გამოჩენა მართებს, მან პირველ რიგში უნდა განიხილოს ცოდვის ჩამდენის განწყობა და დაკვირვება მოახდინოს მასზე: სულიერი სიმრთელისაკენ ილტვის იგი, თუ პირიქით,

¹ „მოიქსენე დღე შაბათთა წმიდა-ყოფად მისსა“, ბიბლია, „გამოსვლათაი“ 20.8 - ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 143.

² ვრცლად, ბიბლია, პირველი მეფეთა 21, 6-7 - ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 481.

³ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1666.

საკუთარი ზნით სწეულებას მიიზიდავს და, ამასთან, როგორ წარმართავს თავის საქციელს; თუკი მკურნალს არ ეწინააღმდეგება და სულიერ წყლულებს დანიშნული წამლებით განიკურნავს, ასეთ შემთხვევაში ღირსებისამებრ მიესაწყაოს მას მოწყალება, რამეთუ ღმერთს და სამწყსოს წინამძღოლად ხელთდასხმულსაც მთელი საზრუნავი იქით აქვთ მიმართული, რომ შეცდომილი ცხოვარი მოაბრუნონ და გველის მოწყვლული განკურნონ; არც სასოწარკვეთის ციცაბოზე განდევნა ეგების, არც აღვირის მიშვება, განლაღებული ცხოვრებისა და დაუდევრობისათვის, არამედ დაუყოვნებლივ რაიმე სახით, ან მკაცრი და შემკვრელი, ან უფრო რბილი და მსუბუქი სამკურნალო საშუალებით, საჭიროა სწეულების წინააღმდეგ აღდგომა და წყლულის გასამართლებლად მოღვაწეობა; სინანულის ნაყოფის მიღება და ადამიანის ბრძნულად წარმართვა, რომელიც ზეციური განათლებისათვის არის მოწოდებული. ჩვენ გვმართებს ერთის და მეორის ცოდნაც - პატიოსანი მოშურნეობაც მონანულისა და წესის შესაბამისად მოთხოვნაც; ხოლო, ვინც არად აგდებს სრულყოფილი სინანულის მნიშვნელობას, მათ მიმართ გადმოცემისამებრ უნდა მოვიქცეთ, როგორც საღვთო ბასილი გვასწავლის.¹ ი. ზონარა მოცემული კანონის განმარტებას აღნიშნავს, რომ „სულიერმა ექიმმა ყურადღება უნდა მიაქციოს დაავადებულის განწყობას და არც ძალიან მწარე წამლები გამოიყენოს სულმოკლეთათვის, რათა არ გააძლიეროს ჭრილობა კიდევ უფრო მეტად, იმ ადამიანის მიერ მკურნალობაზე უარის თქმით, და არც ზედმეტად რბილად მოექცეს იმას, ვისაც შეუძლია უფრო მკაცრი წამლების მიღება, რათა ეპიტიმების სიმსუბუქის გამო, ის ადამიანი არ ჩავარდეს იმავე ვნებაში, და იქნებ უფრო მეტადაც“.²

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 546.

² Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 2, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 551-552.

„ეკლესია, როგორც მართლმკვეთელი, დოგმატიკოსია, ეკლესია, როგორც პედაგოგი, სულთა დიდი იკონომოსია, თუმცა თვით ამ იკონომოსობის მიზანდასახულობაც მხოლოდდამხოლოდ იმავე უცთომელი დოგმატიკის, როგორც გადარჩენის ანუ ცხოვნების ერთადერთი წესის, დანერგვაა კაცობრიობაში. ამიტომაც, რომ ეკლესია, რომელიც ცოდვას ვერ შეურიგდება, მყისიერად ამხილებს მას, მაგრამ იგივე ეკლესია ცოდვილს, ცოდვას დამონებულ ადამიანს მყისიერად როდი მოიკვეთს. პირიქით, იგი მიმართავს დიდ გარჯილობას, ავლენს განსაკუთრებულ პედაგოგიურ დამოკიდებულებას ცოდვილისადმი და, ვითარებიდან გამომდინარე, იჩენს ჭეშმარიტად მომობრივ ღმობიერებას, რომ ცთომილების ტალღებში შთანთქმადნი თანდათანობით გამოარიდოს წარწყმედის მორევს“ - დასძენს აკადემიკოსი ე.ჭელიძე.¹

საეკლესიო იკონომია წარმოადგენს თავისუფალი საეკლესიო ავტონომიის გამოხატულებას, ის არ შეიძლება შემოიფარგლოს წინასწარ განსაზღვრული შემთხვევებით, რადგან ამგვარად ის გადაიქცეოდა უბრალო კაზუისტიკად, მოკლებული ყოველგვარ სულიერ სიცოცხლისუნარიანობას და უუნარო გააწონასწოროს მართლმადიდებელი ეკლესიის ერთგულება ტრადიციული სიზუსტისადმი.²

იოანე ზონარა იკონომიის შესახებ შემდეგ განმარტებას იძლევა - „საჭიროა არა მხოლოდ ცოდვის ხარისხის განხილვა, დიდია იგი თუ საშუალო, არამედ შემცოდის განწყობისაც, როგორ არის განწყობილი სინანულისადმი; მზად არის თუ არა მიიღოს მწარე და მტკივნეული წამლები, თუ უფრო რბილად არის განწყობილი და ზანტად ეკიდება მკურნალობას; და ასე შესაბამისი მკურნალობა უნდა შესთავაზონ; რათა არ მოხდეს, რომ ორი ადამიანი, რომლებმაც ერთი და იგივე ცოდვა ჩაიდინეს, და ერთი მათგანი მზად არის მონანიებისთვის, მაგრამ იმისთვის, ვინც უფრო

¹ ჭელიძე ე. დოგმატი და იკონომია, ჟურ. „გული გონიერი“, №3 – [https://edisherchelidze.blogspot.com/2018/12/blog-post_70.html] <30.01.25.>

² ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ Π. ΕΠΙΤΟΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΥΤΔΟΝΙΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2005, 101.

ზანტია, ის, ვინც მათ მკურნალობს, მხოლოდ ცოდვას უყურებს და ორივეს მსგავსად ეპყრობა, შეიძლება ვერ გადაარჩინოს დაზარალებული. რადგან ის, ვინც მზადაა მონანიებისთვის, თუნდაც სასჯელი უფრო მკაცრი იყოს, მიიღებს მას და დაემორჩილება მისი მმართველის ნებას. მაგრამ ის, ვინც არ ავლენს მონანიებისკენ სწრაფვას, უკმაყოფილო იქნება ძალიან მკაცრი წამლებით და არა მხოლოდ არ განიკურნება, არამედ, იქნებ სასოწარკვეთილებაში ჩავარდნით, უარეს დანაშაულებს ჩაიდენს.“¹

„შეკვრისა და გახსნისა“ ეს უფლება ანუ ცოდვათა მიტევება და მათ გამო დასჯის უფლება მინიჭებული აქვთ მოციქულებს. საეკლესიო სწავლების მიხედვით, როგორც მოციქულების უფლებამოსილების უწყვეტი გამგრძელებლები, ეს უფლებაც გადმოცემული აქვთ სასულიერო პირებს (მღვდელმთავრებს და მღვდლებს).² წმ.პავლე მოციქული ამბობს: „ესრეთ შემრაცხენინ ჩვენ კაცმან, ვითარცა მსახურნი ქრისტესნი და მნენი საიდუმლოთა ღმრთისანი“ (I კორ. 4:1)³. ანკვირიის ადგილობრივი კრების მე-5 კანონი ადგენს „ეპისკოპოსებს უფლება აქვთ, გამოსცადონ მათი მოქცევა და უზიარებლობის ვადა კაცთმოყვარეობით შეუმოკლონ ან გაუვრცონ. პირველ ყოვლისა უნდა განიხილონ მათი ცდუნებამდე და ცდუნების შემდგომ გატარებული ცხოვრება და შესაბამისად უნდა მიეზღოთ მათ კაცთმოყვარეობით“.⁴ შესაბამისად იკონომიის შეფარდები უფლებამოსილება სახარებისეული სწავლებითა და მსოფლიო საეკლესიო კანონმდებლობით სრულად აქვთ მინიჭებული სასულიერო პირებს. მათი იერარქია განსაზღვრავს კიდეს იკონომიის მოცულობას.

ეკლესიის უფლებამოსილება გამოიჩინოს შემწყნარებლობა კანონის დარღვევის ფაქტებისადმი, ასევე მოქმედებს საქორწინო ურთიერთობების

¹ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 2, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 551.

² მათე 16:19 და 18:18, იოანე 20:23-24 - ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1637, 1640, 1790.

³ იქვე, 1874.

⁴ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 2, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 8-9.

დროსაც. ზემოთ განხილული შემზღუდავი გარემოებები და შესაბამისი სასჯელები, შესაბამისი იერარქის მიერ, იკონომიის იურისდიქციის ფარგლებში შესაძლოა „შერბილდეს“ ან წინააღმდეგ შემთხვევაში გამკაცრდეს კიდეც. თვალსაჩინოებისათვის მაგალითად შეიძლება მოყვანილ იქნეს ქართული, და არა მარტო, სამეფო ოჯახებსა და დიგვაროვანთა შორის არსებული პრაქტიკა ახლო ნათესავებსა, თუ უცხო აღმსარებლობის მქონე პირებთან ქორწინებებისა,¹ რაზეც ხშირ შემთხვევაში გაიცემოდა კურთხევა. იკონომიის ფარგლებში შესაძლოა დაიშვას ქორწინება: მიუხედავად მარხვის პერიოდისა; ქორწინებამდე მრუშობით დაცემულ პირთა შორის; არასრულწლოვანის შემთხვევაში ფარულად ან მშობლი/მეურვის ნებართვის გარეშე ქორწინების დროს და ა.შ. თუმცა რიგი დამაბრკოლებელი გარემოება იმთავითვე გამორიცხავს იკონომიის დაშვების შესაძლებლობას. რაც შეიძლება დაკავშირებული იყოს: ერთსქესიანთა და პარალელურ საქორწინო ურთიერთობებთან, ახლო ხარისხის სისხლით ნათესავებს შორის და მეოთხე ქორწინებასთან ანუ ყველა იმ გარემოებებთან, რომელთა დარღვევა კანონთან ერთად კვეთს ზნეობის წითელ ხაზებსაც. ნებისმიერ შემთხვევაში საკითხი გადასაწყვეტია ინდივიდუალურად, რაიმე კონკრეტული ინსტურქცია არ არსებობს.

კანონიკური იკონომია ანუ შეწყალება არის ქრისტესმიერი თავისუფლება, რომელიც გააჩნია ეკლესიას საღმრთო მადლის განსაგებად, იმისათვის, რომ იგი განაგებდეს თავის სახლს მის შიგნით და გარეთ მყოფი ადამიანების სულების სარგებლობისათვის. იკონომიის განაწესი წარმოადგენს კანონიკური სამართალს, რომელიც სრულიად განსხვავებულია არა მხოლოდ საერო სამართლისაგან, არამედ ძველი აღთქმის სჯულისაგანაც და სწორედ იკონომიის დაშვების გამო აქვს ლეგიტიმური უფლება მას ერქვას „კანონიკური“. აღნიშნული ცხადყოფს კანონიკური სამართლის ბუნებას და ხასიათს. მას მართებულად უწოდებენ „მადლის სამართალს“.²

¹ იხ. შველძე დ. პოლიტიკური შეუღლებანი ძველ საქართველოში, თბილისი 2021.

² ბუმისი პ. კანონიკური სამართალი, თარგმნა ი.გარაყანიძემ, გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2017, 54.

თავი III. განქორწინება და საეკლესიო სასჯელები, როგორც დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი

თანამედროვეობაში ხშირია საქორწინო ურთიერთობები, რომელიც შესრულებულია კანონიკური სამართლით დადგენილი მოთხოვნების დარღვევით, რომელთა დაცვა სავალდებულოა მართლმადიდებელი ეკლესიის წევრისთვის. ქორწინების შედეგის კანონიკურ-სამართლებრივი რეჟიმი მჭიდროდაა დაკავშირებული განქორწინების კანონიკურ-სამართლებრივ შინაარსთან. ქორწინების მოშლაზე მსჯელობისას აუცილებლად უნდა შევხვით განქორწინებული წყვილის მეორედ ქორწინების საკითხს, რასთან დაკავშირებითაც, ასევე მკაცრი მიდგომა აქვს წმიდა წერილს. ქორწინების მოშლის საკანონმდებლო რეგულირების აუცილებლობა დღის წესრიგში დგება იმ შემთხვევაში, თუ მხარეს სურს ხელახლა იქორწინოს და მომდევნო ქორწინებით არ დაირღვეს მონოგამიურობის პრინციპი, რაც იმთავითვე კანონგარეშე აყენებს ახალ საქორწინო ურთიერთობას. სხვა შემთხვევაში წყვილის დაშორება ანუ თანაცხოვრების შეწყვეტა რაიმე საკანონმდებლო რეგულაციას არ საჭიროებს.

3.1 ქორწინების შეწყვეტის კანონიკურ-სამართლებრივი შინაარსი

ქორწინების შესახებ მართლმადიდებლური ხედვა ეფუძნება შესაქმისეულ¹ და სახარებისეულ სწავლებებს. ბიბლია დასაწყისშივე გადმოგვცემს - „ამისთვის დაუტეოს კაცმა მამაი თვისი და დედა თვისი და შეეყოს ცოლსა თვისსა და იყვნენ ორნივე იგი ერთ ხორც...“ (დაბ. 2: 24,25)² აქ საუბარია ქალისა და მამაკაცის ერთიანობაზე, მათ ურთიერთობის დაურღვევლობაზე. მათეს, მარკოზის და ლუკას სახარებები აგრძელებს აღნიშნულ პათოსს, სადაც მოყვანილია მაცხოვრის სიტყვები ქორწინების

¹ შესაქმე - ბიბლიის პირველი წიგნის - „დაბადების“ ძველქართული სახელწოდება.

² ბიბლია, გამოცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და „ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 17.

დაურღვეველი ხასიათის შესახებ - „ვითარმედ არღარა არიან ორ, არამედ ერთ ჯორც. აწ უკუე რომელნი-იგი ღმერთმან შეაუღლნა, კაცი ნუ განაშორებს“ (მათე 19, 6),¹ „ვინც გაეყრება თავის ცოლს, სიძვის მიზეზის გარეშე, და სხვას შეირთავს, მრუშობს; და ვინც განაშვებს შეირთავს, აგრეთვე მრუშობს“ (მათე 19, 9).² „უკუეთუ განუტეოს ქმარმან ცოლი თვსი და შეირთოს სხუად, მან იმრუშა. და ცოლი თუ განვიდეს ქმრისაგან და შეერთოს სხუასა, მანცა იმრუშა“ (მარკ. 10, 11-12),³ „ყოველმან რომელმან განუტეოს ცოლი თვსი და სხუად შეირთოს, მან იმრუშა; და რომელმან განტევებული ქმრისაგან შეირთოს, მანცა იმრუშა“ (ლუკა 16, 18).⁴ მოყვანილი საღვთისმეტყველო ხასიათის ცნებები გადმოცემენ სწავლებას მართლმადიდებლური ქორწინების დაურღვევლობის შესახებ, რომელიც წარმოადგენს ერთჯერად და უვადო ურთიერთობას ქალსა და მამაკაცს შორის.⁵

აღნიშნულ დებულებებს კანონიკური ხასითი აქვს მინიჭებული მსოფლიო საეკლესიო კანონმდებლობის მრავალი დადგენილებით.⁶ წმ. მოციქულთა 48-ე კანონი დეკლარირებს „ერისკაცი, რომელიც თავის ცოლს განიშორებს და სხვას ან სხვისგან განტევებულს შეირთავს, ზიარებისგან განკანონდეს“, ⁷ კანონისტი თეოდორე ბალსამონი წმ. მოციქულთა ამ კანონს შემდეგი სახით განმარტავს „ვინც უსაფუძვლოდ განუდგება თავის ცოლს, არ შეუძლია სხვა შეირთოს, უფრო მეტიც, განკვეთილი იქნება. და ვინც თავისუფალ ქალს კი არ შეირთავს, არამედ განშორებულს (განშორებული კი არის ის, ვინც კანონიერად არ არის განქორწინებული თავისი ქმრისგან), თუნდაც მრუშად შეერაცხოს, უფლის სიტყვის თანახმად, რომელიც ამბობს:

¹ ბიბლია, გამოცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და „ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1641

² იქვე.

³ იქვე, 1681

⁴ იქვე, 1732

⁵ თენიეშვილი ლ. განქორწინების კანონიკურ-სამართლებრივი საფუძვლები, საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოებრივი აკადემიის საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“ #42'21, 56

⁶ იქვე, 57

⁷ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 96

"და ვინც განშორებულს შეირთავს, მრუშობს", განკვეთილი იქნება. ასე რომ კანონების მიხედვით, მრუშისა და მეძავის საეკლესიო სასჯელი განკვეთაა, როგორც ზოგიერთები ამბობენ".¹

ტრულის კრების 87-ე კანონი დასძენს: „...დედაკაცი, რომელიც ქმარს მიატოვებს და სხვა გაჰყვება, მრუშია, თუ გაირკვევა, რომ ცოლმა ქმარი უმიზეზოდ მიატოვა, მაშინ ქმარი შენდობის ღირსია, ხოლო ცოლი - ეპიტიმისა ... ხოლო ვინც კანონიერი ცოლი დატოვოს და სხვა მოიყვანოს, უფლის სიტყვისაებრ (ლუკ. 16, 18) მრუშობისათვის დაწესებული სასჯელი მიიღოს...“² დალმატია-ისტრიის ეპისკოპოს ნიკოდიმოსი (მილაში) ქორწინების დაურღვევლობასთან დაკავშირებით განმარტავს „ქორწინება არის ქმრისა და ცოლის კავშირი მთელი ცხოვრების მანძილზე. ... ვინც კანონიერად იქორწინა და ეს ქორწინება ერთ-ერთი მეუღლის სიკვდილით არ არის დარღვეული, უკვე აღარ შეუძლია ახალი ქორწინება სხვა პირთან, ხოლო თუ ვინმე თვითნებურად დაარღვევს ქორწინებით კავშირს,... მაშინ ასეთი პირი ექვემდებარება შესაბამის სასჯელს, ეს მეორე ქორწინება კი ითვლება მრუშობად.“³ ანალოგიური შინაარსის ნორმას იმეორებს წმ. ბასილი დიდის 35-ე კანონი.⁴

ქორწინება ბუნებრივად ირღვევა ერთ-ერთი მხარის გარდაცვალების შედეგად. თუმცა სულიერი თვალსაზრისით ამ შემთხვევაშიც შესაძლოა ვისაუბროთ ქორწინების დაურღვევლობაზე. და მაინც, ფაქტობრივი მდგომარეობის გათვალისწინებით, გარდაცვალება იწვევს ქორწინების შეწყვეტას. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ღმერთი თავის შეერთებულს თავადვე

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 64.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 525.

³ იქვე, 526.

⁴ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 386.

განაშორებს.¹ პავლე მოციქული თავის პირველ ეპისტოლეში კორინთელთა მიმართ განმარტავს, რომ „დედაკაცი შეკრულ არს შჯულითა, რაოდენ ჟამ ცოცხალ არს ქმარი მისი. ხოლო უკუეთუ მოკუდეს ქმარი იგი, თავისუფალ არს, უნდეს თუ ქორწინებად, გარნა ხოლო უფლისა მიერ. ხოლო უსანატრელეს არს, უკუეთუ ეგრეთ დაადგრეს ზრახებისა ჩემისაებრ. ვჰგონებ, ვითარმედ სული ღმრთისაჲ მაქუს მე“ (I კორ. 7, 39-40).² ქორწინება არ შეიძლება დაირღვეს, სანამ ცოლი და ქმარი ცოცხლები არიან და სანამ ქორწინება თავის დანიშნულებას პასუხობს. პავლე მოციქული რომაელთა მიმართ ეპისტოლეშიც ეხება აღნიშნულ საკითხს და განმარტავს „რამეთუ ქმრის ცოლი დედაკაცი სიკუდილადმდე ქმრისა შეკრულ არს შჯულითა; ხოლო უკუეთუ მოკუდეს ქმარი იგი, განთავისუფლებულ არს იგი შჯულისა მისგან ქმრისა. აწ უკუე ცხორებასა ქმრისასა მემრუშედ ეწოდოს, შე-თუ-ეყოს ქმარსა სხუასა; ხოლო უკუეთუ მოკუდეს ქმარი მისი, თავისუფალ არს იგი შჯულისა მისგან, რადთა არა იყოს იგი მემრუშე, შე-თუ-ეყოს ქმარსა სხუასა“ (რომ. 7, 2-3).³

კანონიერად არსებული საქორწინო კავშირის დარღვევა შეუძლია ან სიკვდილს, ან ისეთ მიზეზს, რომელიც დაძლევს საეკლესიო სწავლებას ქორწინების დაურღვევლობის შესახებ, აცლის მას რელიგიურ და მორალურ საფუძველს და წარმოადგენს იმავე სიკვდილს, მხოლოდ სხვა ფორმაში ანუ, მხოლოდ სიკვდილს - ფიზიკურს ან მორალურს, თუ რელიგიურს, შეუძლია დაარღვიოს საქორწინო კავშირი. განქორწინება, რომელიც დგება მორალური ან რელიგიური სიკვდილის შედეგად, არ უნდა ცდებოდეს სახარებისეულ სწავლებას, რომ ადამიანმა არ დააშოროს ის რაც ღმერთმა შეაერთა. ამ შემთხვევაში განქორწინება არ წარმოადგენს რაიმე ქმედების შედეგს, რომელიც აღიარებულია, მოწონებულია საეკლესიო საკანონმდებლო

¹ თენიეშვილი ლ. განქორწინების კანონიკურ-სამართლებრივი საფუძვლები, საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოებრივი აკადემიის საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“ #42'21, 57.

² ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1879.

³ იქვე, 1856.

ხელისუფლების მიერ. ის დგება თავისთავად, საქორწინო კავშირის საფუძველის მოშლის შედეგად, ერთი სიტყვით, თავისთავად ქორწინება აღარ არსებობს. ხდება ფაქტის საკანონმდებლო-სამართლებრივი კონსტანტაცია, რომ კანონიერ ქორწინებას გამოეცალა მორალურ-ზნეობრივი საფუძველი და დარღვეულია თავად უფლის მიერ.¹

სახარებაში მოცემულია მიზეზი, როდესაც გარდაცვალების შემთხვევის გარდა ქორწინება შესაძლებელია დაირღვეს, ასეთია - მრუშობა. მოციქულ მათეს სახარებაში ერთგვარი დიალოგის სახით გადმოცემულია იესო ქრისტეს განმარტება განქორწინების დასაშვებობის შესახებ. აღსანიშნავია, რომ განსხვავებულად იდგა საკითხი ძველი აღთქმის პერიოდში, რა დროსაც მოქმედებდა „ებრაული ანუ მოსეს სამართალი“, რის მიხედვითაც მამაკაცს თავისი ნების შესაბამისად, სიმუღვილის მოტივით, ქალისათვის „განტევების წერილის“ გადაცემით, ეძლეოდა განქორწინების უფლება. აღნიშნულ წესზე აპელირებით დასმულ კითხვაზე, თუ რა მიზეზით არის შესაძლებელი განქორწინება, იესო ქრისტე შემდეგ განმარტებას იძლევა: „თქმულ არს, რამეთუ რომელმან განუტეოს ცოლი თვისი, მიეცინ მას განსატევებელი. ხოლო მე გეტყვ თქუნ, რამეთუ ყოველმან რომელმან განუტეოს ცოლი თვისი თვნიერ სიტყვსა სიძვისა, მან ამრუშა იგი; და რომელმან განტევებული შეირთოს, მანცა იმრუშა“ (მათე 5:32),² ასევე „მაშინ მოუკდეს მას ფარისეველნი, გამოსცდიდეს მას და ეტყოდეს: უკუეთუ ჯერ-არს კაცისა განტევებაჲ ცოლისა თვისისაჲ ყოვლისათჳს ბრალისა? ხოლო იესუ მიუგო და ჰრქუა მათ: არა აღმოგიკითხავსა, რამეთუ რომელმან დაჰბადა დასაბამსა, მამაკაცად და დედაკაცად შექმნნა იგინი? და თქუა: ამისთჳს დაუტეოს კაცმან მამაჲ თვისი და დედაჲ თვისი და შეეყოს ცოლსა თვისსა, და იყვნენ ორნივე იგი ერთ ჯორც, ვითარმედ არღარა არიან ორ, არამედ ერთ ჯორც. აწ უკუე რომელნი-იგი ღმერთმან შეაუღლნა, კაცი ნუ

¹ თენიეშვილი ლ. განქორწინების კანონიკურ-სამართლებრივი საფუძვლები, საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოებრივი აკადემიის საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“ #42'21, 58.

² ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1617.

განაშორებს“ (მათე 19:3-6).¹ მთავარეპისკოპოსი ამბერკი ტაუშევი დასძენს, რომ „მხოლოდ ერთი გამონაკლისი შეიძლება არსებობდეს, როდესაც გაყრას დავუშვებთ: „სიძვის მიზეზი“, მაგრამ ესეც იმიტომ, რომ მრუშობით უკვე თავისთავად ირღვევა ქორწინების იდეა, ამ დროს ქორწინება თავისთავად წყვეტს არსებობას.“² ქრისტეს სიტყვებში განქორწინების შეუძლებლობის შესახებ უფრო მეტი სიცხადით იკვეთება ქრიატიანული ქორწინების ახალი ბუნება და შეპირისპირებულია ძველი აღთქმის მეორე სჯულის წიგნთან. დასახელებული გამონაკლისი, რომელიც მათეს სახარებაშია დაშვებული, არ წარმოადგენს კლასიკური იურიდიული გაგებით „განქორწინების საბაბს.“ აქ, მრუშობა წარმოადგენს, მხოლოდ ფაქტს იმისა, რომ ქორწინება აღარ არსებობს. მრუშობის შემთხვევაში ეკლესია არ „წყვეტს“ ქორწინებას, ქორწინება, როგორც სიყვარულის კავშირი, თავისთავად აღარ არსებობს.³

სახარება მემრუმეს უწოდებს მეორედ დაქორწინებულს, რაც ერთ-ერთი მძიმე გადაცდომაა კანონიკური სამართლის მიხედვით. წმ. პავლე მოციქული კორინთელთა მიმართ პირველ კანონიკურ ეპისტოლეში ბრძანებს „ხოლო ქორწინებულთა მათ ვამცნებ არა მე, არამედ უფალი: ცოლსა ქმრისაგან არა განშორებად. ხოლო უკუეთუ განეშოროს, ეგენ უქორწინებელად, გინა ქმარსავე დაეგენ; და ქმარი ცოლსა ნუ დაუტევენ“ (I კორ. 7,10-11).⁴ მეორე ქორწინების შესახებ კესარია-კაზადოკიის მთავარეპისკოპოსის წმ. ბასილი დიდი თავის მეორე კანონიკურ ეპისტოლეში იკონიის ეპისკოპოს ამფილოქეს მიმართ (წმ. ბასილი დიდი 48-ე კანონი)⁵ განმარტავს, რომ „ქმრისგან დატოვებული, ჩემი აზრით,

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1641

² ბიბლია განმარტებებით, ტ. 17, მამაცაშვილი თ. (რედ), თბ., 2020, 157.

³ თენიეშვილი ლ. განქორწინების კანონიკურ-სამართლებრივი საფუძვლები, საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოებრივი აკადემიის საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“ #42'21, 59.

⁴ ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1878.

⁵ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 395.

უქორწინებელი უნდა დარჩეს. რადგან, როდესაც უფალმა თქვა, რომ თუ ვინმე გაუშვებს თავის ცოლს, გარდა სიძვაში ბრალდებისა, მას ამით მრუშობის საბაბს აძლევსო (მათე 5:32),¹ მაშინ უწოდა რა მას მრუში, ამით მას აუკრძალა სხვასთან თანაცხოვრება. რამეთუ, როგორ შეიძლება ქმარი დამნაშავე იყოს, როგორც მრუშობის მიზეზით, ცოლი კი უდანაშაულო, თუ იგი უფლისგან მრუშად იწოდება სხვა მამაკაცთან შეერთებისთვის?“² იმის გათვალისწინებით, რომ ქრისტიანული სწავლება არ მიესალმება მეორე ქორწინებას, ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაშიც კი, განქორწინება დაიშვება მხოლოდ ერთგულების დარღვევაში დამნაშავე მეუღლესთან დაშორების ან/და თანაცხოვრებისგან თავშეკავების მიზნით, ხელმეორედ დაქორწინების უფლების გარეშე.³

ეკლესიის შემწყნარებლური ბუნების გათვალისწინებით მეორედ ქორწინება დაიშვება მხოლოდ, როგორც იდეალისგან გადახვევა, როგორც ადამიანური სისუსტის მიმართ დათმობა ან როგორც ახალი შესაძლებლობა შეცდომის გამოსწორებისა ან ცოდვის გამოსყიდვისა. ეკლესიის სამოძღვრო იკონომია მესამე ქორწინებასაც უშვებს, მაგრამ კრძალავს მეოთხეს. ქრისტიანული ქორწინება ერთია, ქრისტესა და ეკლესიის სახით და ქორწინების ყოველგვარი გამეორება „ძველი კაცის“ მოთხოვნილებებს უკავშირდება. ეს მოთხოვნილებები შეიძლება შეწყნარებული და პატივცემულიც კი იყოს, როგორც ნაკლები ბოროტება.⁴ წმ. ბასილი დიდ განმარტავს რომ „კანონების თანახმად, მხოლოდ პირველი ქორწინება ითვლება წმინდად და ღვთივკურთხეულად. მეორედ დაქორწინებული

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე. ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1617.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქმუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 395.

³ თენიეშვილი ლ. განქორწინების კანონიკურ-სამართლებრივი საფუძვლები, საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოებრივი აკადემიის საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“ #42'21, 59.

⁴ პროტოპრესვიტერი მეინდორფი ი., ქორწინება და ევქარისტია, აბაშიძე ლ. (თარგმ.), ჟურნალი „დიალოგი“, №1-2 (6-7), 2007 –

[http://library.church.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=517%3A2012-10-29-14-18-48&catid=48%3A2010-12-12-19-54-08&Itemid=68&lang=en] <20.01.25>

იმსახურებს კანონიკურ სასჯელს. მესამე ქორწინება ეკლესიაში ითვლება უწმინდურად და შეიძლება მხოლოდ მოთმენილ იქნეს, რამეთუ უკეთესია, ვიდრე აღვირახსნილი სიძვა...“¹

მრავალქორწინების შესახებ ანუ მესამე და მომდევნო საქორწინო ურთიერთობებთან დაკავშირებით, როგორ წინა თავშია განმარტებული, კანონიკურ სამართალში მოცემულია იმპერატიული შინაარსის ნორმები. ამ საკითხში მწვავე შეფასებებს იძლევა წმ. ბასილი დიდი (მე-4, 50-ე და მე-80 კანონები),² მას მსგავსი ქმედება შეფასებული აქვს პირუტყვულ საქმესთან. დასახელებული დებულებები გაზიარებულია მსოფლიო საეკლესიო კრებების კანონებშიც.

კართაგენის ადგილობრივი კრების 102-ე კანონი³ განქორწინების პროცესთან დაკავშირებით ადგენს, რომ მხოლოდ ერთი მხარის მიერ ცალმხრივად არაა ნებადართული ქორწინების მოშლა და შესაბამისად ამ მეთოდით განქორწინებულ წყვილს არ აქვს უფლება ხელმეორედ იქორწინოს (სხვასთან). კანონის დისპოზიციაში, ასევე იკითხება ერთობლივი გადაწყვეტილებით, მხარეთა შეთანხმებით განქორწინების აკრძალვაც,⁴ რაც შემდგომ ეტაპზე საფუძვლად დაედო სამოქალაქო სამართლებრივი დებულების ჩამოყალიბებას. კანონის დასასრულს მოცემულია მითითება სამოქალაქო ხელისუფლებისადმი, რათა მათ მოახდინონ აღნიშნული ურთიერთობის სამართლებრივი რეგულირება „საჭიროა ვითხოვოთ, რომ ამის შესახებ გამოიცეს სამეფო კანონი“ (კართ. 102).⁵

ქრისტიანობამდელი რომაული საზოგადოების და კანონმდებლობის დამოკიდებულება ქორწინებისადმი, როგორც ავლნიშნეთ, იყო ბევრად მარტივი ვიდრე კანონიკურ-სამართლებრივი რეგულაციებით არის დადგენილი. მხარეთა შეთანხმებით ან რაიმე მიზეზის გარეშე

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქმუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 412

² იქვე, 350, 396 და 412

³ იქვე, 234

⁴ იქვე, 235

⁵ იქვე, 234

განქორწინება ჩვეულებრივი პრაქტიკა იყო. ბიზანტიის იმპერატორები სხვადასხვა პერიოდში ამკაცრებდნენ განქორწინების მარეგულირებელ კანონმდებლობას, ზოგჯერ კვლავ ამსუბუქებდნენ კანონმდებლობას.

იუსტინიანეს კოდექსის, მე-5 წიგნის მე-17 ტიტული 8-9 მუხლებში მოცემულია ნორმები, რომლითაც აიკრძალა ცალმხრივად განქორწინება და დაწესდა შესაბამისი კრიტერიუმები, თუმცა მხარეთა შეთანხმებით განქორწინებას დასაშვებად მიიჩნევს.¹ ამ დადგენილების კვალდაკვალ იუსტინიანეს 22-ე ნოველა² უკვე იძლევა შეთანხმებით განქორწინების სრულ შესაძლებლობას. 134-ე ნოველა³ კვლავ ზღუდავს განქორწინების თავისუფლებას, თუმცა ამ შემთხვევაშიც მიუთითებს გარკვეულ წინაპირობაზე, რაც შეიძლება საფუძვლად დაედოს მხარეთა შეთანხმებას განქორწინებაზე. იმპერატორმა იუსტინიანე მეორემ ამ საკითხშიც გამოიჩინა „ორიგინალურობა“ და მე-2 ნოველით წოდებული განკარგულებით აღადგინა ძველრომაულ საქორწინო ურთიერთობებში არსებული მხარეთა თავისუფლების პრინციპი.⁴

საბოლოო ჯამში 117-ე ნოველით⁵ მოიძებნა ერთგვარი კომპრომისული ვარიანტი, რითაც აიკრძალა განქორწინება მხარეთა შეთანხმებით ანუ შესაბამისი საბაზის გარეშე და ამავე დროს დადგინდა კრიტერიუმები, რომელთა არსებობის შემთხვევაში დაიშვებოდა განქორწინებაზე ნებართვა და პირს ეძლეოდა ხელახალ საქორწინო ურთიერთობაში შესვლის უფლება. 117-ე ნოველაში დადგენილი განქორწინების წინაპირობები გათვალისწინებულია, როგორც „თოთხმეტ ტიტლოვან ნომოკანონში“ ასევე მათე ბლასრატის „ანბანურ სინტაგმაში“,

¹ იუსტინიანეს კოდექსი, მე-17 ტიტული -

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ5_Scott.htm#17] <29.01.25>

² იუსტინიანეს ნოველები, 22-ე ნოველა -

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N22_Scott.htm] <29.01.25>

³ იუსტინიანეს ნოველები, 134-ე ნოველა -

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N134_Scott.htm] <29.01.25>

⁴ იუსტინიანეს ნოველები, მე-2 ნოველა -

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N2_Scott.htm] <29.01.25>

⁵ იუსტინიანეს ნოველები, 117-ე ნოველა -

[https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N117_Scott.htm] <29.01.25>

საიდანაც მითითებული ნორმების რეცეფცირება მოხდა კანონიკურ-სამართლებრივ სივრცეში, როგორც ამ ურთიერთობებში დადგენილი ქცევის წესი.

მათე ბლასტარი „ანბანურ სინტაგმაში“ მესამე წიგნის (ასო Γ) მეცამეტე თავში ქორწინების შეწყვეტის მიზეზებზე მსჯელობისას შემდეგ განმარტებას იძლევა „ქორწინების გაუქმების შესახებ სამოქალაქო კანონი საუბრობს მრავალ ადგილას, მაგრამ გაცილებით სრულყოფილად (საუბრობს) იუსტინიანეს ნოველა, რომელიც ნათლად განმარტავს მიზეზებს, რომელთა გამოც ქმარს ან ცოლს შეუძლიათ მისცენ განქორწინების ან გათავისუფლების წერილი თანამცხოვრებ პირს. რადგან, მიუხედავად იმისა, რომ ძველად ადამიანებს ნებადართული ჰქონდათ, როგორც ძველი კანონებით, ისე ხანგრძლივი ჩვეულებით უმიზეზოდ დაერღვიათ ქორწინება, როდესაც ქმარი ეუბნებოდა მეუღლეს: „ცოლო, აკეთე რაც გინდა“, და ის მას: „აკეთე რაც გინდა“, როგორც ებრაელ მამაკაცებს ძველად კანონით ნებადართული ჰქონდათ გაეგზავნათ „განქორწინების წიგნი“ თავიანთი ცოლებისთვის, მაგრამ ახლა ქრისტიანებს წაერთვათ ეს (უფლება). ხოლო ღვთისმოსავმა იმპერატორებმა სახელობით ჩამოთვალეს მიზეზები, რომელთა გამოც მხოლოდ შეიძლება ქორწინების გაუქმება, და რომელთაგან ერთ-ერთის გარეშე გაუქმება არ არის ნებადართული. ცოლის დანაშაული: ქმარი უგზავნის განქორწინების წერილს ცოლს და იტოვებს მის მზითევს თავის სასარგებლოდ, როგორც ნათქვამია, შემდეგი მიზეზების გამო: ა) თუ ცოლმა შეიტყო, რომ ვინმეს აქვს ბოროტი განზრახვა სამეფოს წინააღმდეგ და არ შეატყობინა თავის ქმარს; ბ) თუ ცოლს ბრალი დაედება მრუშობაში და კანონის თანახმად ის დამნაშავედ იქნება ცნობილი; გ) თუ რაიმე გზით ბოროტ განზრახვას შეიმუშავებს ქმრის სიცოცხლის წინააღმდეგ, ან, თუ შეიტყობს, რომ სხვები ამას აკეთებენ, არ განაცხადებს ამის შესახებ; დ) თუ უცხო მამაკაცებთან ქმრის ნებართვის გარეშე მიიღებს მონაწილეობას ლოთობაში ან იბანავებს ერთად; ე) თუ დარჩება სახლის გარეთ ქმრის ნებართვის გარეშე, - გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ის თავის მშობლებთან

იმყოფება, ან როდესაც თვითონ ქმარი, ზემოთ ნათქვამი მიზეზების გარდა, გააგდებს მას, და მას, მშობლების არყოლის გამო, მოუწევს ღამის გატარება სახლის გარეთ; ვ) თუ წავა ცხენების შეჯიბრებაზე, ან სანახაობებზე, ან კოლიზეუმში, ყურების მიზნით, ქმრის უცოდინრად ან მისი აკრძალვის მიუხედავად. წერილის გამონათქვამი: არ დააბრუნო მრუშობაში მყოფი ქალი თავის ქმართან (იერ. 3:1), გაიგე ქმრის მიმართ, რომელსაც არ სურს მისი მიღება: რადგან თუ ქმარი აპატიებს დანაშაულს, მაშინ დაუბრკოლებლად შეუძლია ორი წლის განმავლობაში კვლავ მიიღოს ის, იუსტინიანეს და ლეონ ბრძენის ნოველის თანახმად. ქმრის დანაშაული: ცოლს შეუძლია გაუგზავნოს განქორწინების წერილი ქმარს და უფლება აქვს შეინარჩუნოს თავისი მზითვეი და ქმრის საქორწინო საჩუქარი, რომელსაც ინახავს შვილებისთვის, ან თუ შვილები არ ჰყავთ, თავისთვის იტოვებს შემდეგი მიზეზების გამო: ა) თუ რაიმე განზრახვას მოიფიქრებს სახელმწიფოს წინააღმდეგ თავად, ან თუ გაიგებს, რომ სხვებს აქვთ ასეთი განზრახვა და არ შეატყობინებს სახელმწიფოს თავად ან რომელიმე სხვა პირის მეშვეობით; ბ) თუ რაიმე გზით ბოროტ განზრახვას მოიფიქრებს ცოლის სიცოცხლის წინააღმდეგ; გ) თუ ცოლის უმანკოების წინააღმდეგ ბოროტი განზრახვით, დაიწყებს მის გადაცემას სხვებისთვის მრუშობის მიზნით; დ) თუ სხვა ქალთან შეუღლდება, ან საკუთარ სახლში, ან იმავე ქალაქში, და მიუხედავად იმისა, რომ ცოლი, მისი მშობლები ან სხვა ვინმე შეეცდება დაარწმუნოს, არ მოისურვებს ამის შეწყვეტას. ამ დანაშაულებისთვის ქმარი არა მხოლოდ კარგავს წინასაქორწინო საჩუქარს, არამედ თავისი სხვა ქონების მესამედსაც, და ექვემდებარება იმავე სასჯელს, რომელსაც უნდა დაექვემდებაროს დამნაშავე ცოლი. გარდა (ამ მიზეზებისა) ცოლს არ შეუძლია თვითნებურად განქორწინდეს ქმრისგან, არც ქმარს მისგან, სასამართლოსა და მოსამართლეთა გადაწყვეტილების გარეშე, როგორც ეს განსაზღვრულია

იუსტინიანეს სხვადასხვა ნოველებში; ამიტომ, ვინც ქორწინდება იმ ქალზე, რომელიც ამ წესით არ განქორწინებულა, მრუშობს.“¹

განქორწინებასთან დაკავშირებით მითიებულ დებულებებს ერთგვარად იმეორებს „ეკლოგა“² და „პროჰირონი“.³

კანონიკურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი დიალოგია მოცემული (განსაკუთრებით თანამედროვე ეპოქისთვის - ავტორი) იკონიის ეპისკოპოს ამფილოქესადმი წმ. ბასილი დიდის მიერ მიწერილ ეპისტოლეში, რომელიც აღწუსებულია, როგორც წმ. ბასილი დიდის მე-9 კანონი. ეპისკოპოსი ამფილოქე ინტერესდება ქალისა და მამაკაცის თანაბარი უფლებამოსილებით მოითხოვოს განქორწინება მეორე მხარის მრუშობაში მხილების შემთხვევაში. კითხვაზე წმ. ბასილი დიდი გასცემს პასუხს, რომელიც აბსოლუტურად შესაბამისობაშია მართლმადიდებლურ სწავლებასთან გენდერული თანასწორობის საკითხში. იგი იმპერატიულად პასუხობს, რომ „ცოლი, რომელიც ქმარს მიატოვებს, არის მემრუშე - თუ სხვა ქმართან შეუღლდა. თუკი ქმარი დაშორდება ცოლს და სხვასთან დაიწყებს ცხოვრებას, მაშინ თვითონაც არის მემრუშე, რადგან ცოლყოფილს აიძულებს ამრუშოს.“⁴

მხარეთა შორის ურთიერთშეთანხმებით ქორწინების დარღვევა კანონიკური სამართლის და მართლმადიდებლური წეს-ჩვეულებების მიხედვით დაშვებულია ერთადერთ შემთხვევაში - ეს არის ერთ-ერთი მხარის მიერ სამონაზვნო ცხოვრებაზე არჩევანის გაკეთება. ბიზანტიური სამოქალაქო სამართალი ამ შემთხვევას უწოდებს „უსასჯელო განქორწინება

¹ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 175-176.

² Памятники Средневековой Истории Народов Центральной и Восточной Европы – ЭКЛОГА Византийский Законодательный Свод VIII Века, Коментарий Е.Э. Лмпший, издательство «НАУКА», Москва, 1965, 48-49.

³ A Manual of Eastern Roman Law the Procheiros Nomos, published by the Emperor BASIL I at Constantinople between 867 and 879 A.D., Rendered into English By Edwin Hanson Freshfield M.A., CAMBRIDGE Printed at the University Press, MCMXXVIII, 82-87.

⁴ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 359.

და ქორწინების გაუქმება თავშეკავების ღვაწლის გამო.“¹ როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, მონაზვნური აღთქმა ანუ პირობის დადება მოიცავს უქორწინებლობის პირობასაც, შესაბამისად მონაზვნური აღთქმის მიმღები, როგორც ვერ დაქორწინდება მომავალში, ასევე ვერ გააგრძელებს არსებულ საქორწინო ურთიერთობას. მოცემულ საკითხზე საეკლესიო კრებების დადგენილებების გარდა (მსჯელობა მოცემულია წინა თავში) კანონი მოცემულია მათე ბლასტარის „ანბანურ სინტაგმაში“ - „ქორწინება უქმდება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ერთი ნახევარი, უკეთესი ცხოვრების არჩევით, გადაწყვეტს თავშეკავების ღვაწლზე, რომელიც უკეთეს გზაზე მიუძღვის. რადგან ვბრძანებთ, რომ მაშინ ქმარსა და ცოლს, რომლებიც უკეთესისკენ მიისწრაფვიან, უფლება აქვთ გაწყვიტონ თანაცხოვრება და განშორდნენ, მცირე ნუგემის პირობით, რომელიც დატოვებულ პირს რჩება: რადგან ის სარგებელი, რომელსაც, შეთანხმების თანახმად, ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში მეორე იღებს, უნდა ჰქონდეს პირს, რომელიც მეორემ დატოვა, რადგან დამტოვებელი პირი, დატოვებული თანამცხოვრების მიმართ, თითქოს კვდება, არჩევს რა ცხოვრების ერთ გზას მეორის ნაცვლად“.²

სამონაზვნო აღთქმის დამდებ პირთა განქორწინების საკითხთან მჭიდროდაა დაკავშირებული მღვდელმთავრის (ეპისკოპოსის) ქორწინების საკითხიც. ცოლოსანი სასულიერო პირი,³ რომლის აყვანაც ხდება მღვდელმთავრის ხარისხში, იგი აუცილებლად აღიკვეცება მონაზონთა რიგებში და შესაბამისად ეპისკოპოს უჩნდება ვალდებულება უარი თქვას, როგორც მომავალ საქორწინო ურთიერთობაზე, ასევე გააუქმოს მოქმედი ქორწინებაც. ტრულის მსოფლიო კრების 48-ე კანონი ადგენს ეპისკოპოსის და მეუღლის ვალდებულებას შეწყვიტონ საქორწინო ურთიერთობა -

¹ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 177.

² იქვე, 178.

³ უქორწინებელი სასულიერო პირი ანუ მღვდელმთავონი იმთავითვე სამონაზვნო აღთქმის ქვეშაა

„საეპისკოპოსო პატივში ასაყვანი პირის მეუღლე წინასწარ უნდა გაეყაროს თავის ქმარს საერთო თანხმობით.“¹ კანონში საუბარია ქალის უფლებაზე უარი თქვას განქორწინებაზე, შესაბამისად პირის ეპირკოპოსად ხელდასხმა ვერ განხორციელდება მეუღლის თანხმობის გარეშე, ასევე ვალდებულებაზე - თუ დათანხმდა, კანონი უბრძანებს მას გააგრძელოს ცხოვრება სამონაზნო წესით და დამკვიდრდეს ქმარყოფილი ეპისკოპოსისგან მოშორებით.²

ეპისკოპოსის ცოლყოფილისგან განსხვავებით, მონაზნური აღთქმის დადების მოტივით განქორწინებული საერო პირის მეუღლეს (კაცი ან ქალი - ავტორი) რჩება უფლება დაუბრკოლებლად იქორწინოს ხელმეორედ. მათე ბლასტარის „ანბანური სინტაგმაც“ იძლევა გამარტებებს მონაზვნის და ეპირკოპოსის საქორწინო ურთიერთობის შესახებ „მონაზვნობა, თუნდაც ერთ-ერთი მეუღლის ნების საწინააღმდეგოდ, მყარია; და ჩვენ ვადასტურებთ, რომ ქორწინების გაუქმება ხდება (ღვთის) მადლით, და დატოვებულ პირს შეუძლია მეორე ქორწინებაში შევიდეს. თუმცა, ეპისკოპოსად ხელდასხმულის ცოლს ეს უფლება არ აქვს, და ამიტომ მისი ხელდასხმა უნდა მოხდეს მისი (მეუღლის - ავტორი) თანხმობით. ხოლო თუ ქორწინება გაუქმდება ორივე ნახევრის თანხმობით ან უბიწოების სიყვარულით, მაშინ ვბრძანებთ, რომ თითოეული ნახევარი (აქ ნაგულისხმევია ეპისკოპოსის მეუღლე - ავტორი) დაუყოვნებლივ შეუდგეს სამონაზვნო ცხოვრებას თავიანთი უმანკოების შესანარჩუნებლად.“³

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 482

² იქვე.

³ Ράλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 189.

3.2 საეკლესიო სასჯელი, როგორც დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგები

კანონით დადგენილი მოთხოვნების (გარემოებების) უგულებელყოფით დამყარებული საქორწინო ურთიერთობა იწვევს შესაბამის უარყოფით შედეგს ამ ურთიერთობაში შესული მხარეებისთვის. შედეგის სიმძიმე დამოკიდებულია, თუ რომელი გარემოების დარღვევას აქვს ადგილი.

კანონიკური, თუ სამოქალაქო შინაარსის ყველა საკანონმდებლო აქტი ადგენს საქორწინო ურთიერთობის დასაშვებობას მხოლოდ სხვადასხვა სქესის წარმომადგენლებს შორის. წმ. ბასილი დიდი (7-ე და 62-ე კანონები)¹ და წმ. გრიგოლ ნოსელი (მე-4 კანონი)² ერთსქესიანთა ურთიერთობას აყენებს ისეთი დანაშაულების გვერდით, როგორიცაა მრუშობა, პირუტყვთან სქესობრივი ურთიერთობა და მკვლელობა. წმ. ბასილი დიდი მეშვიდე კანონში სასჯელის სახით განსაზღვრავს 30 წლიან სინანულს ანუ ამ ვადის გასვლის შემდეგ, პატიების თხოვნის შემთხვევაში დაიშვება დამნაშევე მართლმადიდებლური ეკლესიის საიდუმლოებებთან,³ რაც მკაცრ და ხანგძლივ სასჯელს წარმოადგენს მორწმუნესათვის. ერთსქესიანთა ურთიერთობის შემთხვევაში ზოგადად ქორწინებასთან არ გვაქვს საქმე და იგი იმთავითვე კანონგარეშეა.⁴

საქორწინო ურთიერთობების მონოგამიურობის პრინციპი კანონიკურ სამართალში გულისხმობს არა მხოლოდ პარალელური ქორწინების აკრძალვას, არამედ მრავალჯერადი ქორწინების დაუშვებლობასაც. საუკუნეთა განმავლობაში კანონიკური კანონმდებლობა პავლე მოციქულის მიერ ჩამოყალიბებულ პრინციპს მისდევდა, რომლის

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 355 და 403

² იქვე, 451.

³ იქვე, 355.

⁴ თენიეშვილი ლ. დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“ (ISSN 1987-7668). #2'20, 6.

თანახმად მეორედ ქორწინება ქრისტიანული ნორმისგან გადახვევაა და მხოლოდ ადამიანური სისუსტის გამო დაიშვება (I კორ. 7.9).¹ „მეორედ ქორწინება დაიშვება მხოლოდ როგორც ახალი შესაძლებლობა შეცდომის გამოსწორებისა ან ცოდვის გამოსყიდვისა. მთელი ეკლესიური ტრადიციის საზრისი ამ ფორმალური შეზღუდვაში კი არაა, არამედ ძირითადი ახალადთქმისეული ნორმის ერთგულებაშია: ქრისტიანული ქორწინება ერთია, ქრისტესა და ეკლესიის სახით. ეს მოთხოვნილებები შეიძლება შეწყნარებული და პატივცემულიც კი იყოს, როგორც ნაკლები ბოროტება“ - განმარტავს პროტოპრესვიტერი იოანე მეინდორფი.²

ავტორიტეტული საეკლესიო მოღვაწეები ერთსქესიანთა ურთიერთობას და პარალელურ სქესობრივ კავშირებს მსგავს დანაშაულებრივ ქმედებათა რიგში აყენებენ და „პირუტყვულ საქმედ“ მოიხსენიებენ.³ ქორწინების მონოგამიური ხარისხის შესახებ არაერთი საკანონმდებლო ნორმაა წარმოდგენილი, სადაც დადგენილია მრუშობისთვის განკუთვნილი საეკლესიო სასჯელი. ამ ურთიერთობების შედეგები შეიძლება იყოს ერთადერთი - დაუყოვნებლივ უნდა შეწყდეს კავშირი, მხარეები პატიების თხოვნის რეჟიმში დაექვემდებაროს საეკლესიო სასჯელს⁴ და სასჯელის ვადის გასვლის შემდეგ დაუბრუნდებიან

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1878.

² პროტოპრესვიტერი მეინდორფი ი., ქორწინება და ევქარისტია, აბაშიძე ლ. (თარგმ.), ჟურნალი "დიალოგი", №1-2 (6-7), 2007 – [\[http://library.church.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=517%3A2012-10-29-14-18-48&catid=48%3A2010-12-12-19-54-08&Itemid=68&lang=en\]](http://library.church.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=517%3A2012-10-29-14-18-48&catid=48%3A2010-12-12-19-54-08&Itemid=68&lang=en) <20.01.25>

³ წმ. მოციქულთა 48-ე კანონი, წმ. ბასილი დიდის მე-7, 62-ე, 80-ე კანონი და წმ. ეპისკოპოს გრიგოლ ნოსელის მე-4 კანონი - მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 355, 403, 412, 449, 451 და მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 97.

⁴ ტრულის მსოფლიო კრების 87-ე, 93-ე კანონი, ანკვირიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მე-20 კანონი, წმ. ბასილი დიდ 21-ე, 31-ე, 36-ე, 37-ე და 46-ე კანონები - მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 525, 533 და მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში)

მორწმუნეთა რიგს, თუმცა სასულიერო ხარისხში აყვანა, სასჯელის მოდის მიუხედავად, აკრძალულია.

მართლმადიდებლური ეკლესიის და სწავლების უარყოფითი დამოკიდებულების მიუხედავად, გათვალისწინებულია რა მეორე და მესამე საქორწინო ურთიერთობების დაშვება, კანონი ითვალისწინებს გარკვეულ შეზღუდვებს და მათ უწესებს პირველი ქორწინებისგან განსხვავებულ სამართლებრივ რეჟიმს. კერძოდ, 1. მეორედ და მესამედ დაქორწინებულები ექვემდებარებიან საეკლესიო სასჯელს ანუ ეპიტიმას. სასჯელის სახედ წმ. მამები განსაზღვრავენ მრუმობისთვის განსაზღვრულ უზიარებლობას, თუმცა შემცირებული ვადით;¹ 2. ჯვრისწერა ხორციელდება პირველი ქორწინებისგან განსხვავებული წესით. ატარებს ნაკლებად საზეიმო ხასიათს;² 3. მეორედ დაქორწინებულთა საქორწინო სუფრაზე დასწრება ეკრძალებათ სასულიერო პირებს;³ 4. მეორედ და მესამედ დაქორწინებულებს აკრძალული აქვთ სასულიერო ხარისხში აყვანა.⁴ დასახელებული შეზღუდვების გათვალისწინებით და შესაბამისი სასჯელის ვადის დასრულების შემდეგ მეორე და შემდგომი ქორწინება უბრუნდება საკანონმდებლო ჩარჩოებს. რაც შეეხება მეოთხე ქორწინებას, აქ არანაირი დათმობა ან გამონაკლისი კანონის მიხედვით არაა გათვალისწინებული.⁵ ასეთი ქორწინება უკანონოა, რაც იმას ნიშნავს, რომ მსგავს ურთიერთობაში

განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 22, 373, 384, 387, 394.

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 76.

² არქიეპისკოპოსი ამბერკი (ტაუშევი), ლიტურგიკა, წმ. იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის ბათუმის სასულიერო სემინარიის გამოცემა, ბათუმი 2018, 52-53.

³ ნეოკესარიის ადგილობრივი საეკლესიო კრების მეშვიდე კანონი - მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 29.

⁴ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 55.

⁵ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 351.

მყოფი პირი არ დაიშვება საეკლესიო მსახურებებში მანამ, სანამ არ შეწყვეტს კანონდარღვევით არსებულ ურთიერთობას.

ერთქორწინების პრინციპის სრულად დაცვა ეკლესიამ განახორციელა სასულიერო პირებთან მიმართებაში. როგორც აღინიშნა, სასულიერო პირს ეკრძალება არა მხოლოდ ხარისხში ყოფნისას მეორედ დაქორწინება, არამედ კურთხევამდეც არ უნდა იყვნენ ორჯერ ნამყოფი ქორწინებაში და ასევე, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, სასულიერო ხარისხიდან განყენების შემდეგაც არ ეძლევათ უფლება მეორედ იქორწინონ. სამღვდლო ქორწინებასთან დაკავშირებით ეკლესიის მიდგომა არის მკაცრი და ერთგვაროვანი, რაც აისახა კიდევ კანონიკური სამართლის ნორმებში. ინტერესს იმსახურებს სასულიერო პირთა ქორწინების საკითხი სასულიერო ხარისხიდან განყენების შემთხვევაში. საეკლესიო კანონთა განმმარტებლები - ეპისკოპოსი ნიკოდიმოს მილაში და თეოდორე ბალსამონი ეთმნიშვნელოვნად დასძენენ, რომ ხელდასხმულები სამღვდლო ხარისხში, ვისზედაც სულიწმიდის მაღლი მოქმედებს, მიუხედავად ხარისხიდან განყენებისა, უნდა იცავდნენ ერთქორწინების პრინციპს: „რაც წმიდაა ის არ შეიძლება შებილწულ იქნეს.“¹ ტრულის მეექვსე კანონი დასძენს, რომ „ამიერითგან, ხელდასხმის შემდეგ იპოდიაკონს, დიაკონს ან მღვდელს აღარ აქვთ დაქორწინების უფლება“² რამდენადაც მღვდლობა, რომელიც ხორციელდება ხელდასხმით, წარმოადგენს ეკლესიის ერთ-ერთ საიდუმლოს და აღესრულება სულიწმიდის გარდამოსვლით, საიდუმლოში მონაწილე პირზე, მისი მოქმედების შეზღუდვა დროით ან რაიმე ვითარებით შეუძლებელია. შესაბამისად, ერთხელ ხელდასხმულნი სამღვდლო ხარისხში, მიუხედავად სასჯელისა - ხარისხიდან განყენების ფორმით, ექვემდებარებიან ყველა იმ ვალდებულებებს, რაც უკავშირდება მღვდლობას. კანონის მოთხოვნათა დარღვევის შედეგად (ამ შემთხვევაში ქორწინებასთან

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, თბილისი 2011, 375.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 407.

დაკავშირებით) სასულიერო პირს ემუქრება განკვეთა სასულიერო ხარისხიდან. თუმცა სასულიერო ხარისხის დაკარგვა ქორწინებას არ აქცევს კანონიერ ჩარჩოებში. კანონის დარღვევით შესრულებული ქორწინების გამო სასულიერო პირს განაყენებენ ხარისხიდან. თუმცა სასულიერო ხარისხიდან განაყენება არ რთავს მას ნებას იმყოფებოდეს კანონის დარღვევილ შესრულებულ ქორწინებაში. მის მიერ ფაქტობრივად დამყარებული საქორწინო ურთიერთობა, რომლის მიზეზითაც იგი ჩამოაშორეს საეკლესიო მსახურებას, კანონიერად ვერ იქცევა. ასევე, მეორედ ვერ იქორწინებს სასულიერო ხარისხს განაყენებული პირი თუნდაც მას ხარისხი ჩამორთმეული ჰქონდეს სხვა მიზეზითაც. საკითხი მეტად რთული და მგრძნობიარეა მონაზონთან მიმართებაში, სხვა დანაშაულთან ერთად, მის მდგომარეობას ამძიმებს მონაზვნური აღთქმის დარღვევაც. „დათმობები“, რომლებიც შესაძლოა დაიშვას მოქალაქეების მიმართ, მაგალითად მეორე ქორწინება, განქორწინებულთან ქორწინება და ა.შ. კატეგორიულად მიუღებელია სამღვდელო ხარისხის პირთათვის.

ნეოკესარიის ადგილობრივი კრების მე-8 კანონი ადგენს, რომ მღვდელმსახური ან განქორწინდება ან განაყენებული იქნება სამღვდელო ხარისხიდან „თუ რომელიმე ერისკაცის ცოლი იმრუშებს და აშკარად იქნება მხილებული ამაში, ამ ერისკაცს არ შეეძლება ეკლესიის მსახურად გახდომა. ხოლო თუ ქმრის ხელდასხმის შემდეგ დაეცემა მრუშობით, ქმარი უნდა გაეყაროს მას. იმ შემთხვევაში კი, თუ გააგრძელებს ცოლთან თანაცხოვრებას, მას აღარ აქვს უფლება დაკისრებული მსახურება აღასრულოს.“¹

იკონიის ეპისკოპოს ამფილოქეს მიმართ მეორე კანონიკურ ეპისტოლეში წმ. ბასილი დიდი მსჯელობს მღვდლების შესახებ (წმ. ბასილის დიდის 27-ე კანონი)², რომლებმაც უმეცრებით, განზრახვის გარეშე, იქორწინეს კანონის დარღვევით (როგორც სამოქალაქო, ასევე საეკლესიო - ნათესავზე, მონაზონზე და სხვა). დანაშაულის ნაკლებ სიმძიმეს

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებები, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 29

² იქვე, 379

განსაზღვრავს სასულიერო პირის არაინფორმირებულობა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის შესახებ, თუმცა ეს გარემოება არ იძლევა პასუხისმგებლობისგან სრულად გათავისუფლების საფუძველს. წმ. ბასილი დიდის 27-ე კანონი და ტრულის მსოფლიო საეკლესიო კრების 26-ე კანონი¹ ადგენს, რომ პირველ რიგში ასეთი ქორწინება უნდა გაუქმდეს, ხოლო სასულიერო პირს შეუჩერდეს მღვდელმოქმედების უფლება სამღვდლო ხარისხის შენარჩუნებით ანუ სტატუსი უნარჩუნდება, კვლავ კლირიკოსთა დასში იქნება რიცხული, მაგრამ შეეზღუდება მღვდელმსახურების უფლება - „სხვისი კურთხევა კი იმისთვის, ვინც საკუთარი წყლულების მკურნალობას საჭიროებს, არ არის მართებული“² - დასძენს წმ. ბასილი დიდი.

სამონაზვნო მსახურებაც იდენტურ სამართლებრივ რეჟიმშია მოქცეული. სამონაზვნო აღთქმა იმპერატიულად გამორიცხავს ზოგადად საქორწინო ურთიერთობას³. ასეთის არსებობის შემთხვევაში საქორწინო ურთიერთობა ექვემდებარება შეწყვეტას, რათა მონაზონი დაუბრუნდეს თავდაპირველ სტატუსს. სამღვდლო ხარისხის მსგავსად სამონაზვნო ცხოვრების მიტოვების შემთხვევაშიც მონაზონის საქორწინო ურთიერთობა ვერ შეიძენს კანონიერ ხასიათს. სასულიერო პირების, როგორც ცოლოსანი, ასევე მონაზვნების ქორწინების საკითხთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი და დღესდღეობით აქტუალური განხილვის საგანია უქორწინებელი, დაქვრივებული, განქორწინებული ან სიძვა-მრუშბით დაცემული სასულიერო პირების ქორწინების კანონიერების საკითხი სამღვდლო ხარისხიდან განყენების შემდეგ. კითხვაზე ცალსახა პასუხს იძლევა წმ. ბასილი დიდი თავის პირველ კანონიკურ ეპისტოლეში იკონიის ეპისკოპოს

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 461.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 379. და მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 461.

³ იქვე, 334.

ამფილოქეს მიმართ (წმ. ბასილი დიდის მე-6 კანონი)¹ „ღვთისათვის შეწირული პირთა სიძვაში ცხოვრება ქორწინებად არ უნდა იქცეს, პირიქით ყველანაირი მცდელობაა საჭირო მათი კავშირის გასაწყვეტად“.² კანონის განმარტებისას იოანე ზონარა³ აღნიშნავს, რომ „თუ ასეთი (სამღვდელო პირი - ავტორი) ვინმე მეძაობას ჩაიდენს, მას არ მიეცემა უფლება იმასთან ერთად იცხოვროს, ვისთანაც შესცოდა, თითქოს ეს უკანონო კავშირი ქორწინებად ჩაითვალოს. რადგან მოსალოდნელია, რომ სასულიერო პირი, რომელიც ცოდვის გამო მღვდლობიდან გადააყენეს, იტყვის: "რადგან უკვე დავკარგე ჩემი წოდება, მაინც დავტკბები სიამოვნებით და ქალი, ვისთანაც შევცოდე, იყოს ჩემი მეუღლე". ამის დაშვება არ შეიძლება, არამედ მათი კავშირი ყოველმხრივ უნდა დაირღვეს და ასეთი ადამიანები ერთმანეთს უნდა დაშორდნენ“.⁴

სამღვდელო ხარისხის მქონე პირთა საქორწინო ურთიერთობები, როგორც აღინიშნა, მოქცეულია იმ ჩარჩოებში, რასაც ადგენს კანონიკური კანონმდებლობა და მათ მიმართ მითითებული ქცევის წესიდან გადახვევა პირდაპირ პროპორციულად უარყოფითად მოქმედებს სამღვდელო ხარისხზე. სამღვდელო პირის საქორწინო ურთიერთობა ხასიათდება შემდეგი ნიშნებით: 1. სასულიერო პირს აქვს მხოლოდ ერთი ქორწინების უფლება. ამასთან ქორწინება შესრულებული უნდა იყოს მხოლოდ ხელდასხმამდე. სასულიერო დასში აყვანის შემდეგ არავითარ შემთხვევაში არ აქვს ქორწინების უფლება. ასევე სასულიერო პირად დადგენის კანდიდატი არ უნდა იყოს შემჩნეული მრუმობაში; 2. მეუღლე არ უნდა იყო ნამყოფი საქორწინო ურთიერთობაში სხვა პირთან, როგორც კანონის

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომც. „ალილო“, თბილისი 2021, 354.

² იქვე, 354.

³ მეთორმეტე საუკუნეში მოღვაწე ბიზანტიის იმპერიის მაღალჩინოსანი, ათონის მთაზე მოღვაწე სასულიერო პირი, საეკლესიო კანონთა განმარტებელი - მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 9.

⁴ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύσταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 108.

დარღვევით, ასევე კანონიერად. აღნიშნული პირობების დარღვევა იწვევს მღვდელმსახურების უფლების შეჩერებას. უცოდინრობით კანონის დარღვევით დამყარებული ურთიერთობის შეწყვეტა გამოიწვევს მღვდელმსახურების უფლების ჩამორთმევას, მღვდელმსახურის სტატუსის შენარჩუნებით.

ნათესაური კავშირის გაუთვალისწინებლად საქორწინო ურთიერთობების დამყარების შემთხვევაშიც კანონი მკაცრია და ითვალისწინებს მსგავსი ქორწინების გაუქმებას და წყვილის დაშორებას. ტრულის კრების 53-ე და 54-ე კანონები ადგენენ - „(წყვილი) უწესო ქორწინებას უნდა განერიდოს, შემდეგ კი მეძავთათვის დაწესებულ ეპიტიმias დაექვემდებაროს“, ასევე „ისინი შვიდწლიან ეპიტიმias უნდა დაექვემდებარონ, ცხადია უწესო ქორწინების გაუქმების შემდეგ“.¹ ნათესაური კავშირის მქონე პირებს შორის დამყარებული საქორწინო კავშირი იწვევს მრუშობისათვის დაწესებულ სასჯელს.² იგი განსაკუთრებით მკაცრია სისხლით ნათესავთა შორი არსებული ქორწინების შემთხვევაში და მკვლელობისთვის გათვალისწინებულ სასჯელს ითვალისწინებს.³ ტრულის მსოფლიო კრების 54-ე კანონი სისხლით და მოყვრობითი (მათ შორის სამნათესაობის) ნათესაობის ხარისხის დარღვევით შესრულებული ქორწინებისთვის სასჯელის სახით ადგენს უზიარებლობას, მხოლოდ მას შემდეგ, რაც წყვილი შეწყვეტს უკანონო თანაცხოვრებას.⁴ ნათლობისმიერ ნათესავეებს შორის ურთიერთობაც მკაცრად ისჯება. ტრულის მსოფლიო კრების 54-ე კანონი სულიერ ნათესავეებს შორის დამყარებული ქორწინების

¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 488, 489.

² „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 406.

³ იქვე, 405.

⁴ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 490

შემთხვევაში ბრძანებს, რომ წყვილი „უწესო ქორწინებას უნდა გაერიდოს, შემდეგ კი მეძავთათვის დაწესებულ ეპიტიმias დაექვემდებაროს.¹

გერობითი და სახელდების (შვილების) ნათესაური კავშირში მყოფთა წრის გამოთვლა იდენტურია მოყვრობითი და ნათლობითი ნათესაური კავშირისა. შესაბამისად მსგავს ურთიერთობის დარღვევით შესრულებულ ქორწინებასაც იდენტური შედეგები მოჰყვება, სასჯელისა და უკანონო ურთიერთობის შეწყვეტის სახით.

კანონიკური კანონმდებლობა განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს იძულებით ანდა სათანადო ნებართვის გარეშე შესრულებულ ქორწინებებს და შესაბამის სანქციას აწესებს ამ ურთიერთობების მომწესრიგებელი კანონის დარღვევისთვის. თუნდაც დაქორწინების მიზნით ხდებოდა ქალის მიმართ ძალადობა ქალკედონიის და ტრულის საეკლესიო კრების კანონები ადგენენ „თუ ეს პირები კლერიკოსები იქნებიან - პატივი აეყაროთ, ხოლო თუ ერისკაცები - შეჩვენებულ იქნენ“.² ხოლო ქალის შესახებ წმ. ბასილი დიდი განმარტავს, რომ „თუ ვინმე დაუწინდავს მოიტაცებს, მაშინ მას იგი უნდა წაერთვას, დაუბრუნდეს ნათესავებს და მისიანების ნებით გადაწყდეს და თუ ინებებენ მისცენ მას, მაშინ დაე, არ იიძულონ. ცოლის მომყვანმა, მისი შერყვნის შემდეგ, ან ფარულად ან ძალადობით, აუცილებლად უნდა მიიღოს სიძვისთვის დაწესებული საეკლესიო სასჯელი.“³ წმ. ბასილი დიდი აღნიშნული კანონით უშვებს გარკვეულ შეწყნარებას, უკეთუ ქალი ინებებს, შესაძლებელია შედგეს ქორწინება მოცემულ წყვილს შორის. აქ გაკეთებულია დათქმა მოძალადის შესახებ, რომელიც დაქორწინების შემთხვევაშიც კი ექვემდებარება საეკლესიო სასჯელს, რაც გათვალისწინებულია სიძვის ჩამდენთათვის (ბასილი დიდის

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 1, რედ. ილუ. დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 488

² ქალკედონიის მეოთხე მსოფლიო საეკლესიო კრების 27-ე და ტრულის მსოფლიო კრების 92-ე კანონები - მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუ. დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 533 და 354.

³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედა. მღვ. ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 374.

22-ე კანონი).¹ იდენტური შინაარსის დებულებას იძლევა იმავე ეპისტოლეში წმ. ბასილი დიდი, 30-ე კანონის სახით, სადაც სასჯელის სახით ითვალისწინებს 3 წლით საერთო ლოცვიდან განყენებას.²

ძალადობასთან დაკავშირებით „ანბანურ სინტაგმაში“ დადგენილია, რომ „ქალწულზე მოძალადე და მისი შემბილწველი უნდა დაექვემდებაროს ცხვირის მოკვეთას და მისთვის ქონების მესამედის გადაცემას. როცა საქმე გამომჟღავნდება, თუ მოისურვებს მის ცოლად მოყვანას და მშობლები თანახმანი არიან, დაე შედგეს კავშირი. ხოლო თუ ერთი მხარის მშობლები არ თანხმდებიან ამაზე, და თუ შემძლეა შემბილწველი, მაშინ უნდა გადასცეს შებილწულ ქალწულს ერთი ლიტრა ოქრო; ხოლო თუ არ არის შემძლე, მაშინ უნდა მისცეს თავისი ქონების ნახევარი; ხოლო თუ ის სრულიად ღარიბია, მაშინ სხეულებრივი დასჯისა და თმის შეკრეჭის შემდეგ უნდა გადასახლდეს.“³

წმ. ბასილი დიდის 38-ე კანონი მშობელთა ნებართვის გარეშე დაქორწინებულებს სიძვის ცოდვის ჩამდენებს უთანაბრებს და სასჯელსაც ითვალისწინებს, თუმცა კანონის მეორე ნაწილი ადგენს შეწყნარებას იმ შემთხვევაში თუ წყვილი შეურიგდება მშობლებს - „მაგრამ მშობლებთან შერიგებით ვითარება, ვგონებ, განკურნებულია. თუმცა, ზიარებაზე ისინი მაშინვე არ დაიშვებიან, არამედ სამი წლით განიყენებიან.“⁴

კანონიკური კანონმდებლობა მკაცრად განსჯის მართლმადიდებელი აღმსარებლობის მქონე პირის ქორწინებას სხვა კონფესიის წარმომადგენლებთან. ტრულის მსოფლიო კრების 72-ე კანონი

¹ თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“ (ISSN 1987-7668), #2'20, 11.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 383.

³ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამომც. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 201-202.

⁴ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 388.

სანქციის სახით ადგენს „თუკი ასეთ ქმედებას ვინმე ჩაიდენს, ქორწინება უკანონოდ უნდა ჩაითვალოს და უსჯულო თანაცხოვრება დაირღვეს, რამეთუ შეუძლებელია შეუერთებელთა შეერთება, ცხვრისა და მგლის თანაყოფა და ქრისტეს ნაწილთან ცოდვილის წილხვედრობა. ვინც ჩვენ განჩინებას დაარღვევს, უზიარებლობით დაისაჯოს“.¹ მიუხედავად დასახელებული მკაცრი სანქციისა იმავე კანონში არის მითითებული დათქმა, რომელიც ითვალისწინებს გარკვეულ შეღავათებს. კანონი შემწყნარებლობას იჩენს რწმენაში ახლადმოქცეული წყვილისადმი და ადგენს „თუ ისეთი პირები, რომლებიც ურწმუნოებაში იყვნენ, მართლმადიდებელთა სამწყოს არ მიეკუთნებოდნენ და ერთმანეთზე კანონიერად იქორწინეს, მაგრამ შემდეგ ერთ-ერთმა მათგანმა კეთილი არჩევანი გააკეთა და ჭეშმარიტების ნათელს მიეახლა, მეორე კი ცდომილების საკრველში დარჩა, რადგან არ ისურვა საღვთო შარავანდედისკენ მიხედვა და მაინც ურწმუნო მეუღლეს მორწმუნე მეუღლესთან ცხოვრება სურს, მაშინ გათვალისწინებულ იქნეს საღვთო მოციქულთა სიტყვა: განიწმინდების ქმარი იგი ურწმუნოისა ცოლისა მისგან მორწმუნისა და განიწმინდების ცოლი იგი ურწმუნოისა ქმრისგან მისგან მორწმუნისა (1 კორ. 7:14) და ნუ განეშორებიან ერთმანეთს“.²

ქალკედონიის მსოფლიო მეოთხე საეკლესიო კრების მე-14 და ლაოდისკიის ადგილობრივი კრების 31-ე კანონები ასევე უშვებს მოცემული დადგენილებიდან გამონაკლისის საშუალებას და ადგენს, რომ არამართლმადიდებელთან საქორწინო ურთიერთობა დაიშვება მხოლოდ იმ პირობით თუ არამართლმადიდებელი „მართლმადიდებლურ რწმენაზე მოქცევის პირობას დადებს“ (ქალკედონიის მე-14 კანონი)³ და „უფრო ჯეროვანია მათგან (არამართლმადიდებელთაგან - ავტორი) მოყვანა (ქორწინება - ავტორი), თუკი აღთქმას დადებენ, რომ ქრისტიანებად

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 508.

² იქვე.

³ იქვე, 329.

მოიქცევით“ (ლაოდიკიის 31-ე კანონი)¹. მოცემული დათქმებს საფუძვლად უდევს წმ. პავლე მოციქულის მიერ კორინთელთა მიმართ პირველ ეპისტოლეში გაჟღერებული მოწოდება „დანარჩენებს კი მე ვეუბნები და არა უფალი: თუ რომელიმე ძმას ურწმუნო ცოლი ჰყავს და ქალი თანახმაა იცხოვროს მასთან, ნუ მიატოვებს მას. ასევე ცოლიც, რომელსაც ურწმუნო ქმარი ჰყავს და კაცი თანახმაა იცხოვროს მასთან, ნუ მიატოვებს მას. რადგანაც ურწმუნო ქმარი მორწმუნე ცოლისაგან განიწმინდება, ურწმუნო ცოლი კი - მორწმუნე ქმრისაგან. რა იცი, ქალო, იხსნი თუ არა ქმარს? ან შენ რა იცი, კაცო, იხსნი თუ არა ცოლს? (1 კორ. 7:12-16).²

მიუხედავად მითითებული დადგენილებებისა თანამედროვე საეკლესიო პრაქტიკაში აღნიშნული წესი არ გამოიყენება. რამდენადაც ქორწინება წარმოადგენს შვიდ საეკლესიო საიდუმლოთაგან ერთ-ერთს ანუ ქორწინების დროს სრულდება ღვთისმსახურების ერთ-ერთ სახე. ამიტომ ლოგიკურიცაა, რომ მართლმადიდებლურ ღვთისმსახურებაში არამართლმადიდებელი ვერ მიიღებს მონაწილეობას.³ ასევე მათე ბლასტარი „ანბანურ სინტაგმაში“ განმარტავს რომ „მე დარწმუნებული ვარ, რომ ეს იყო დასაწყისში და ქადაგების შესავალში; მაგრამ დღევანდელ დღეს, როგორ შეიძლება ნათლობამიღებულმა ებრაელმა ან აგარიანმა კვლავ იცხოვროს

¹ „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებით“, ტომი 2, რედ. მღვდელი ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 97.

² ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1878.

³ ჯვრისწერა, როგორც ცალკე მსახურების ფორმა დაახლოებით მეათე საუკუნემდე არ არსებობდა. წყვილი ერთად ესწრებოდა წირვას, სადაც საჯაროდ განაცხადებდნენ სურვილს დაქორწინებულიყვნენ. თუ რაიმე დამაბრკოლებელ გარემოება არ გამოვლინდებოდა, წყვილი ეზიარებოდა ერთად, რაც ითვლებოდა ქორწინების კურთხევად. თანამედროვე ჯვრისწერის ცერემონია, განცლკვეებული ზიარებისგან, პრაქტიკაში გამოჩნდა მეათე საუკუნიდან, სადაც წყვილის მიერ წითელი ღვინის მიღება ერთი ჭურჭლიდან განასახიერებს ზიარების საიდუმლოს. არამართლმადიდებელი მოკლებულია ზიარების შესაძლებლობას, შესაბამისად მას ვერც ჯვრისწერაში მონაწილეობა შეეძლო - პროტოპრესვიტერი იოანე მეიენდორფი „ქორწინება და ექპარისტია“, თარგმნა ლევან აბაშიძემ, ჟურნალი "დიალოგი", №1-2 (6-7), 2007 –

[http://library.church.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=517%3A2012-10-29-14-18-48&catid=48%3A2010-12-12-19-54-08&Itemid=68&lang=en] <20.01.25>

მოუნათლავთან, ან ნათლობამიღებულმა ქალმა - ურწმუნოსთან? (ბლსტ. 3: [Γ]12).¹

ქორწინების დამაბკოლებელ განხილულ გარემოებათა გარდა, კანონიკური სამართალი ითვალისწინებს სხვადასხვა გარემოებებს, რომელთა არსებობა წარმოადგენს ხელისშემშლელ ფაქტორს ქორწინებისათვის და რომლებიც საეკლესიო ტრადიციებში დამკვიდრდა ბიზანტიური სამოქალაქო კანონმდებლობიდან ან ადგილობრივ ეკლესიაში არსებული ტრადიციიდან ან საღთისმეტყველო თუ ლიტურგიკული მითითებებიდან. მათ შორის შეიძლება დასახელდეს საქორწინო ასაკის მიუღწევლობა, ქორწინების შესრულება წელიწადის აკრძალულ პერიოდებში (აქ იგულისხმება მარხვები), ქვრივისთვის გლოვის პერიოდი, თანაცხოვრების ფიზიკური შეუძლებლობა, ასევე ისეთი შემთხვევა, როდესაც წყვილი ერთმანეთის მიმართ ქორწინებამდე დაცემულია სიძვის ცოდვით (წმ. ბასილი დიდის 26-ე კანონი²), დაქორწინებული იყოს მეძავზე ან მრუშზე (წმ. ბასილი დიდის 25-ე კანონი³) ერთი გვარის წამომადგენლებს (ნათესაობის არარსებობის შემთხვევაშიც) ან ერთი სულიერი მოძღვრის სამრევლოს წევრებს შორის აკრძალული საქორწინო ურთიერთობა. თუმცა ეს ის შემთხვევებია, რომლებიც არ წარმოადგენენ ქორწინების სრულ დაბრკოლებას. ასეთ შემთხვევებში, ინდივიდუალური ვითარების გათვალისწინებით შესაძლებელია კანონიკური იკონომიის გამოყენება და გამონაკლისის სახით არსებული წინააღმდეგობის დაძლევა. მაგალითად, სათანადო ასაკს მიუღწეველ წყვილს მიეცემა ნებართვა იქორწინოს მშობელთა თანხმობით ან თუ მათ უკვე ჰყავთ შვილი; მარხვის პერიოდში, გამონაკლის შემთხვევაში წყვილს შესაძლებელია მიეცეს ნებართვა ქორწინებაზე, ჯვრისწერაზე, მაგალითად, თუ, წყვილი მოხუცებულია ანდა

¹ Πάλλης Γ. Ποτλής Μ. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (რეპრინტი გამოდგ. Β. Ρηγιοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002), 174.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვ. ალექსი (ქშუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021, 377.

³ იქვე.

ერთ-ერთი მძიმედ ავადაა და ა.შ. მსგავსი შემთხვევების გათვალისწინება შესაძლებელია, მხოლოდ ინდივიდუალურ შემთხვევებში, გამონაკლისის წესით და ფუნდამენტური მართლმადიდებლური კანონიკური საკანონმდებლო ნორმების დაურღვევლად, ანუ იკონომიის გამოყენების პრინციპების დაცვით.¹

კანონის ფარგლებს გაცდენილ საქორწინო ურთიერთობის შედეგად დაბადებული ბავშვები, რა თქმა უნდა, არიან ეკლესიის სრულუფლებიანი წევრები. ეკლესიის კაცთმოყვარე და შემწყნარებლური ბუნების შესაბამისად მათი კანონგარეშე, ანუ უკანონო შვილებად სახელდება არ ხდება და რაიმე სახის ეპიტიმias თუ შეზღუდვებს არ ექვემდებარებიან. ამ საკითხის რაიმე სახით მარეგულირებელ ნორმას კანონიკური კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს. მშობლებისა და შვილების ურთიერთობის შესახებ რეგულაცია მოცემულია ღანგრის ადგილობრივი კრების მე-14, მე-15 და მე-16 კანონებში,² სადაც კანონი ორივე მხარეს, რელიგიური აღმსარებლობის მიუხედავად, ორმხრივად, ავალდებულებს ერთმანეთის მიმართ ზრუნვას.

საქორწინო ურთიერთობების დამყარების პროცესში ხელისშემშლელი გარემოებების გაუთვალისწინებლობა ქორწინებას აყენებს კანონის მიღმა. ასეთ ქორწინებაზე ეკლესია არ გაცემს ნებართვას ანუ წყვილი ვერ დაიწინდება და ჯვარიც არ დაეწერებათ. რის შედეგადაც წყვილი მოკლებულია ყველა იმ სიკეთეებს, რასაც ეკლესიის წევრი იღებს საეკლესიო ცხოვრებიდან - არ დაიშვება ზიარებასთან, ვერ მიიღებს მონაწილეობას ღვთისმსახურებებში (მგალობელი, წიგნისმკითხველი) მამაკაცი ვერ იქნება აყვანილი სასულიერო ხარისხში, ასევე გარდაცვალების შემდეგ ვერ შესრულდება „წესის აგება“, ვერ მოიხსენიებენ პანაშვიდებსა, თუ ლიტურგიის მსახურებებზე და სხვა მრავალი.

¹ თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი“, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“ (ISSN 1987-7668). #2'20, 12.

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის(მილაში) განმარტებებით, ტომი 2, რედ. მღვ. ალექსი (ქუტაშვილი), გამომც. „ალილო“, თბილისი 2021, 42-43.

დასკვნა

საქორწინო ურთიერთობების მომწესრიგებელმა კანონიკურმა კანონმდებლობამ განვითარების გრძელი გზა განვლო, სანამ მიაღწევდა იმ ზნეობრივ ხარისხს, როგორი სახითაცაა: დღეს წარმოდგენილი. მართლმადიდებლური ქცევის წესი სათავეს იღებს ძველ აღთქმაში. მოსეს სამართალით დადგენილი საქორწინო ურთიერთობების პოსტულატები, ისეთები როგორიცაა მეუღლეების ერთიანობის, განსხვავებული სქესის მქონე პირთა, განქორწინების შეზღუდვის, ცოლ-ქმარს შორის სუბორდინაციის, სხვა რელიგიური მრწამსის და ახლო ნათესაური კავშირის მქონე პირებს შორის ქორწინების აკრძალვის და მრუმობის შესახებ საფუძვლად უდევს სახარებისეულ სწავლებებს. ქრისტიანობის გავრცელებამდე, რომაულ საკანონმდებლო რეგულირების სფერომ მაღალ სამართლებრივ ხარისში დაამუშავა გარემოებები, რომლებიც გამორიცხავს საქორწინო ურთიერთობებს. რომაელი იურისტებისთვის შესაფერისი დახვეწილი სამართლებრივი ტექნიკით დამუშავებული საოჯახო სამართლებრივი ინსტიტუტები და დეფინიციები, ზოგჯერ ქრისტიანული სწავლების შესაბამისად ტრანსფორმირებული, დიდი დოზით აისახა კანონიკურ სამართალში. კანონიკური სამართლისთვის კონსტიტუციური მნიშვნელობის ჰ.მოდესტინიუსის მიერ დამუშავებული ქორწინების დეფინიცია და იუსტინიანეს ინსტიტუტებში დადგენილი ნათესაური კავშირების დაანგარიშების ფორმულა უცვლელადაა რეცეფცირებული კანონიკურ სამართალში. ასევე ერთსქესიანთა, ბიგამიური, სისხლით და მოყვრობით ნათესავეებს და შვილად აყვანის შედეგად დანათესავებულ პირთა და საქორწინო ასაკს მიუღწეველ პირთა შორის საქორწინო ურთიერთობების ამკრძალავი ნორმები თითქმის სრული მოცულობით აისახა რომაული კანონმდებლობიდან კანონიკურ საოჯახო-სამართლებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელ დებულებებში.

შეზღუდვების მიუხედავად შემდგარი ქორწინება ორივე სამართლებრივი სისტემის (ებრაული და რომაული) მიხედვით იწვევდა

ქორწინების ანულირებას. ებრაულ შემთხვევაში სავალდებულო იყო წყვილს შეეწყვიტა კანონდარღვევით არსებული ურთიერთობა, ხოლო რომაული კანონმდებლობა ამ მხრივ იჩენდა სამოქალაქო სამართლისათვის დამახასიათებელ მიდგომას და კანონდარღვევით შესრულებული ქორწინება „ცივილური“ კანონის მიღმა აქცევდა მას, რაც იწვევდა შესაბამისი სამარლებრივი სიკეთეებისგან წყვილის და მათი შვილების ჩამოშორებას (მემკვიდრეობა, მეუღლეებს შორის ვალდებულებები და ა.შ.). თუმცა რეალურად „უკანონო ქორწინებების“ არსებობას რომაული კანონმდებლობა ხელს არ უშლიდა.

ბიზანტიის იმპერიის საკანონმდებლო სისტემამ კი ფუნდამენტური გავლენა იქონია კანონიკური სამართლის, როგორც სამართლის დარგის ჩამოყალიბებაზე. მსოფლიო თუ ადგილობრივი საეკლესიო კრებები იმართებოდა საერო ხელისუფლების ორგანიზებით, ასევე ბიზანტიური საკანონმდებლო რეგულაციები დაფუძნებული იყო მართლმადიდებლურ დოგმატურ სწავლებებზე, რაც პირდაპირ პროპორციულად აისახა კანონიკური სამართლის ფორმირების პროცესზე, მათ შორის საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობების მარეგულირებელი ნორმების შემუშავებისას.

საქართველოს საკანონმდებლო სისტემა, როგორც საერო-სამოქალაქო, განსაკუთრებით კანონიკური, წარმოადგენს ბიზანტიური საკანონმდებლო სისტემის რეცეფციის კლასიკურ მაგალითს. აღსანიშნავია, რომ კანონიკურ სფეროში სხვაგვარი მიდგომა დაუშვებელიც კი არის, თავად კანონიკური სამართლის შინაარსიდან გამომდინარე, რომელიც ცდება ეროვნულ ფარგლებს და მოქმედი ქცევის წესია ყველგან, სადაც კი არსებობს მართლმადიდებლური ერთობა, მითუმეტეს ერი ან/და სახელმწიფო. დასახელებული საკანონმდებლო ძეგლები ძირითადად წარმოადგენენ ბიზანტიური კანონიკური ძეგლების თარგმანებს, თუმცა შესრულებულს, ცალკეულ შემთხვევებში, ქართული რეალიების გათვალისწინებით.

კანონიკურ სამართალში მოცემული გარემოებებით დადგენილია სტანდარტები, რომელთა დაცვა სავალდებულოა ქორწინებისთვის

კანონიკურ სამართლებრივი სტატუსის მისანიჭებლად, რომელთა დაუცველობა სხვადასხვა შემთხვევაში იწვევს შესაბამის შედეგს წყვილისთვის და ასეთი ქორწინების „დამკანონებელი“ სასულიერო პირისთვის.

დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი შესაძლოა დავაჯგუფოთ ამ გარემოებების შინაარსის მიხედვით:

1. გარემოებები, რომელთა არსებობის შემთხვევაში კანონი უპირობოდ ითხოვს წყვილის დაშორებას, დამატებით სასჯელის პერიოდის გავლით. აქ ტერმინ „განქორწინებას“ ვერ გამოვიყენებთ, რადგან კანონის დარღვევით დამყარებულ ურთიერთებას „ქორწინებას“ ვერ ვუწოდებთ. ამ შემთხვევაში კანონიკური იკონომიის გამოყენება ვერ მოხერხდება.
2. გარემოებები, რომლებიც ითვალისწინებენ ურთიერთობის შეწყვეტას, თუმცა უკიდურეს გამონაკლის შემთხვევაში, შესაძლოა სამომდგრო იკონომიის საფუძველზე, საეკლესიო სასჯელის მოხდის შემდეგ, მსგავსი ურთიერთობა მოექცეს კანონიერ ჩარჩოებში.
3. გარემოებები, რომლებიც არ იწვევს წყვილის დაშორებას და უბრუნდება კანონიერ სტატუსს, მხოლოდ საეკლესიო სასჯელის ვადის გავლის შემდეგ.

კანონიკურ კანონმდებლობით დადგენილი კრიტერიუმები, რომლებიც ნაკარნახეიაა ზნეობრივ-სადვთისმეტყველო პარამეტრებით წარმოადგენენ მკაცრი რეგულირების ნორმებს. მათ მიერ დადგენილი ზღვარის გადალახვა არ შეიძლება, არცერთ ვითარებაში მართლმადიდებელი აღმსარებლობის მქონე პირის მიერ აღიქმებოდეს, როგორც უკიდურესი აუცილებლობა, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი აუცილებლობა ანდა აკრიბიის სულისკვეთების დარღვევა. საკითხი უკავშირდება ქორწინების დამაბრკოლებელ ისეთ გარემოებებს, როგორიცაა:

- ა) ერთსქესიანთა თანაცხოვრება,

- ბ) პარალელური საქორწინო ურთიერთობები (ბიგამია ან პოლიგამია)
- გ) სასულიერო პირების ქორწინებასთან დაკავშირებული საკითხები (ხარისხში აყვანამდე ანდა შემდგომი პერიოდის),
- დ) სამონაზვნო აღთქმის მქონე პირთა ქორწინების საკითხი.

მოცემულ შემთხვევებში როგორც კანონი, ასევე მართლმადიდებლური საღვთისმეტყველო სწავლება და გადმოცემა ერთმნიშვნელოვნად გამორიცხავს, ნებისმიერი პირობების არსებობის შემთხვევაში საქორწინო ურთიერთობების დაკანონებას. მოცემულ საკითხებთან დაკავშირებით კითხვაზე პასუხი შეიძლება იყოს მხოლოდ ერთი - წყვილმა უნდა შეწყვიტოს თანაცხოვრება, დაუბრუნდნენ საწყის მდგომარეობას და დაექვემდებარონ სასჯელს საეკლესიო ერთობაში დასაბრუნებლად. კანონი ახდენს სასულიერო პირების და ერისკაცების პასუხისმგებლობის დიფერენცირებას. საერო პირებმა უნდა შეწყვიტონ დასახელებული ურთიერთობა, მოიხადონ კანონით განსაზღვრული საეკლესიო სასჯელი და მხოლოდ ამის შემდეგ დაუბრუნდებიან საეკლესიო „სიკეთებს“. სასულიერო პირთა მსახურების ამადლებული მდგომარეობის გამო მათ პასუხისმგებლობა მეტი აკისრიათ, რაც ქორწინების შემთხვევაში იმით გამოხატება, რომ ურთიერთობის შეწყვეტის მიუხედავად ვერ დაუბრუნდებიან სასულიერო ხარისხს, ასევე სასულიერო ხარისხიდან განყენების შედეგ ვერ იქორწინებენ კანონიერად, თუმცა დამატებით საეკლესიო სასჯელს - უზიარებლობას არ დაექვემდებარებიან. აქ მოქმედებს სახარებისეული პრინციპი „რასა ჰგონებთ უფლისა მიმართ? აღსასრული მან ყოს. და არა შური იძიოს ერთბამად ორგზის ჭირსა შინა“ (ნაუმ. 1.9)¹, რომლის მიხედვითაც ერთი დარღვევისთვის დაშვებულია მხოლოდ ერთი სასჯელი (ერთია როგორც ერისკაცებისთვის, ასევე სასულიერო პირებისთვის). ამრიგად სასულიერო პირი დაექვემდებარება ერთ სასჯელს - სასულიერო

¹ ბიბლია, გამომცემელი და რედ. ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015, 1673 და წმ. მოციქულთა 25-ე კანონი მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპისკოპოს ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით, ტომი 1, რედ. ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020, 61.

ხარისხიდან განყენებას, მხოლოდ იმ პირობით რომ შეწყვეტს მსგავს ურთიერთობას.

დაბრკოლებათა მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება გარემოებები, რომლებიც დადგენილია ზნეობრივი და საღვთისმეტყველო, თუმცა არა დოგმატური შეხედულებებით. ამ შემთხვევებში საეკლესიო სწავლების ფუნდამენტურ პრინციპებთან არ გვაქვს საქმე, თუმცა არანაკლებმნიშვნელოვან საკანონმდებლო რეგულაციებს ეხება, რომელთა დაცვას მორწმუნე მიჰყავს „დასახულ მიზნისკენ“, მათი დარღვევა კატეგორიულად მიუღებელია და ანტიქრისტიანულია. თუმცა ზოგიერთ უკიდურეს შემთხვევებში, მხოლოდ მაღალი სამღვდლო იერარქის ან იერარქების ნებართვით, შესაძლოა ამ პირობების არსებობისას დაშვებულ იქნეს ქორწინება, თუმცა ძირითადად უკვე არსებულ ქორწინებას მიენიჭოს კანონიერი სახე ანუ დაიშვას ჯვრისწერა. საუბარია ისეთ გარემოებებზე, როგორიცაა:

ა) ნათესაური კავშირი. აქ უნდა აღინიშნოს, რომ იკონომია შესაძლოა შეეხოს მხოლოდ მსოფლიო საეკლესიო კანონებით (კერძოდ ტრულის 53-ე და 54-ე კანონებით) დადგენილ ზღვარზე მაღალ ნებისმიერი ხასიათის ნათესაურ კავშირს. შესაბამისად იკონომია ვერ შეეხება პირველი, მეორე და მესამე ხარისხის სისხლით, მოყვრობით თუ შვილებით ნათესავეებს შორის საქორწინო ურთიერთობებს. რაც შეეხება ნათლობით ნათესაობას, ამ შემთხვევაში ქორწინება გამორიცხულია პირდაპირი ხაზის პირველ და მეორე ხარისხებში, ხოლო გვერდითი ხაზის ნათესავეებს შორის იკონომიაზე მსჯელობა უკიდურესად საგამონაკლისო წესით შესაძლოა იყოს დაშვებული.

ბ) არსებული წინდობა. სახალხო შეხედულება წინდობის თაობაზე, რომ მისი დარღვევა მეტად დანაშაულია ვიდრე ქორწინების, არც ისე შორსაა რეალობისგან. საკითხი დაკავშირებულია უმიზეზოდ, შესაბამისი საბაბის გარეშე გაწყვეტილ წინდობასთან, რაც აღიქმება, როგორც პოლიგამიური ურთიერთობა, ამიტომ დაწინდულის სხვასთან

ქორწინება საჭიროებს შესაბამის იკონომიურ, ობიექტურ გარემოებებზე დაფუძნებულ, გადაწყვეტილებას მაღალი საეკლესიო იერარქის მხრიდან.

გ) მესამე ქორწინება. როგორც ავღნიშნეთ პირველის შემდგომ მომდევნო ქორწინებები განიხილება, როგორც უფრო ნაკლები დანაშაული, ვიდრე მრუშობა. ანუ არჩევანი ცუდსა და უარესს შორის, როგორც მრუშობის საწინააღმდეგო სამკურნალო საშუალება. მესამე ქორწინება არის უკიდურესი ზღვარი, რასაც ასევე სჭირდება წინა ქორწინებების დარღვევის მიზეზების ობიექტური გარემოებების დადგენა და მაღალი იერარქიის მქონე სასულიერო პირის ნებართვა.

დ) რელიგიური განსხვავება. მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით იკონომიის დაშვება, წინა გარემოებებთან დაკავშირებით, ბევრად რთულია. საეკლესიო კანონებით გათვალისწინებულ ვითარებაში, როდესაც არაქრისტიანულად დაქორწინებული წყვილიდან ერთ-ერთი მოექცევა მართლმადიდებლურ სარწმუნოებზე, არაა სავალდებულო ურთიერთობის დარღვევა. კანონი ითვალისწინებს ცოლ-ქმრული ურთიერთობის მისტიურ ხასიათს და მიუხედავად იმისა, რომ ქორწინება არაა შესრულებული საეკლესიო წესით, მიუთითებს პავლე მოციქულის მოწოდებაზე, რომ ცოლ-ქმარი „განსწმენდს“ ერთმანეთს და რთავს ასეთ ქორწინებას არსებობის უფლებას, იმ იმედით რომ ოჯახი სრულად მოექცევა მართლმადიდებლობაზე.

რაც შეეხება მართლმადიდებლის არამართლმადიდებელთან საქორწინო ურთიერთობის დამყარებას, ამ შემთხვევაში კანონის ზოგიერთი ადგილი უშვებს იკონომიას. კანონის ამ დებულებებზე აპელირებდა 2016 წელს მსოფლიო საპარტიარქო, როდესაც ცდილობდა სხვადასხვა რელიგიური მრწამსის მქონე პირებთან მართლმადიდებლების ქორწინების დაკანონებას. თუმცა დღეს არსებული პრაქტიკით და 2016 წლის კრებაში მონაწილე სასულიერო პირების გადაწყვეტილებით მსგავსი გარემოება სრულად გამორიცხავს ქორწინების საკითხს. მეტიც, საღვთისმეტყველო

თვალსაზრისით ასეთი ქორწინება სრულად მიუღებელია, რადგანაც ქორწინების დროს აღესრულება ერთ-ერთი საეკლესიო „საიდუმლო“ ანუ იგი დაკავშირებულია ლიტურგიკულ კანონებთან, სადაც მონაწილეობას ვერ მიიღებს არამართლმადიდებელი. შესაბამისად დღეს მართლმადიდებლურ ეკლესიაში არსებული პრაქტიკით მართლმადიდებელის ქორწინება არამართლმადიდებელთან დაუშვებელია და იკონომიის საკითხიც არ განიხილება, გარდა იმ შემთხვევისა თუ საკითხი ეხება, როგორც დასაწყისში ავღნიშნეთ, უკვე არსებულ ქორწინებას არამართლმადიდებლებს შორის.

დამაბრკოლებელი გარემოებების მესამე ჯგუფს განეკუთვნება ვითარებები, როდესაც კანონით აკრძალული გარემოება შესაძლოა დაირღვეს ანუ იკონომია შეეხოს თუ არსებობს ამის ლეგალური, ობიექტური გარემოება, როდესაც კანონის დაცვამ შესაძლოა უფრო მეტი ვნება გამოიწვიოს ვიდრე მისმა დარღვევამ. მსგავს ვითარებაში ხშირ შემთხვევაში კანონი თავად მიუთითებს ასეთ გამონაკლისებზე. მოცემული ვითარება შესაძლოა დაკავშირებული იყოს

- ა) მრუშობის ფაქტთან,
- ბ) ქალის მიმართ ძალადობასთან,
- გ) საქორწინო ასაკთან,
- დ) არასრულწლოვანის მიერ ნებართვის გარეშე ქორწინებასთან,
- ე) ფიზიკური და ფსიქოლოგიური დაავადების არსებობის შემთხვევასთან,
- ვ) მეორედ ქორწინებასთან,
- ზ) ქორწინებისთვის აკრძალულ დროის პერიოდთან და
- თ) ისეთ შემთხვევასთან, როდესაც იქორწინა პირმა, რომლის მეუღლე ითვლებოდა დაკარგულად ან გარდაცვლილად.

ეკლესიამ, როგორც ცოცხალმა ორგანიზმმა და მთელი მისი არსებით მოწოდებულმა მორწმუნე მიიყვანოს დასახული მიზნისკენ - სასუფეველისკენ, შეიძლება ცალკეულ შემთხვევაში, სამოძღვრო იკონომიის საფუძველზე, დაუშვას გამონაკლისი. თუმცა ამ დროს გადაწყვეტი

მნიშვნელობა აქვს დოგმატური დადგენილებების და ზნეობრივ-საღვთისმეტყველო ფასეულობების დაცვას, რომელთა უგულებელყოფა საქორწინო ურთიერთობას გაიყვანს მართლმადიდებლური სწავლების მიღმა. არანაკლებმნიშვნელოვანია ცალკეული სახელმწიფოს სამოქალაქო კანონმდებლობის ნორმების გათვალისწინება და დაცვა ეკლესიის მხრიდან საქორწინო ურთიერთობების დაკანონების პროცესში. როგორც წესი ეკლესია ზოგადად, და საქორწინო ურთიერთობებში განსაკუთრებით, ითვალისწინებს სამოქალაქო კანონონით დადგენილ შეზღუდვებს.

ბიბლიოგრაფია

1. ბიბლია, გამომცემელი და რედაქტორი ე.ჭელიძე, გამომცემლობა „ალილო“ და ქრონიკონი“, თბილისი 2015
2. საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის 2007 წლის 21 დეკემბრის ოქმი - [https://www.orthodoxy.ge/samartali/oqmi_21-12-07.htm] <30.01.25>
3. საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის 2008 წლის 27 ივნისის ოქმი [https://www.orthodoxy.ge/samartali/oqmi_27-06-08.htm] <30.01.25>
4. საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის 2016 წლის 26 მაისის ოქმი. [patriarchate.ge/news/1575] <30.01.25>
5. 2016 წლის 16-25 ივნისის კრეტის მართლმადიდებლური აკადემიის (OAC) ტერიტორიაზე შეკრებილმა „დიდი და წმიდა კრების“ ენციკლია. [<https://www.oac.gr/articlefiles/SYNODOS/The%20sacrament%20of%20marriage.pdf>] <30.01.25>
6. რომის სამართლის ძეგლები, იუსტინიანეს დიგესტები, წიგნი ოცდამესამე, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედაქტორი ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2001
7. რომის სამართლის ძეგლები, იუსტინიანეს ინსტიტუციები, ლათინურიდან თარგმნა ნ.სურგულაძემ, რედაქტორი ვ.მეტრეველი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2002
8. „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 2, რედაქტორი მღვდელი ალექსი (ქუტაშვილი), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2021
9. „მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები წმ. მღვდელმთავარ ნიკოდიმოსის (მილაში) განმარტებებით“, ტომი 1, რედაქტორი ილუმენი დოსითეოზი (ბრეგვაძე), გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2020
10. დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტომი 1, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი 1963
11. დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 2, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1965
12. დოლიძე ი. ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. 3, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1970
13. დიდი სჯულისკანონი, რედაქტორი გაბიძაშვილი ე. გამომცემლობა „მეცნიერება“ თბილისი 1972
14. მცირე სჯულისკანონი, რედაქტორი გიუნაშვილი ე. გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 1972
15. ბიბლია განმარტებებით, რედ. თამარ მამაცაშვილი, თბილისი 2019
16. კეკელიძე კ. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტომი 1, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი 1980
17. ზოიძე ბ. ევროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, „საგამომცემლო საქმის სასწავლო ცენტრი“-ს გამოცემა, თბილისი 2005
18. ხახუბია ი. ქორწინება და განქორწინება მოსეს რჯულის მიხედვით, გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი 2006

19. შოშიაშვილი ლ. ქორწინების ინსტიტუტი რომაულ და ძველ ქართულ სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2003
20. ბოსტოღანაშვილი, დ. სურგულაძე ნ. რომის სამართლის საფუძვლები, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისის 2024
21. გარიშვილი მ. ხოფერია მ., რომის სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2013
22. ჭელიძე ე. სული-ცხოველი, მრავალნათლიობა, ერთი ნათლის ნათლულთა ურთიერთნათესაობა, სამგზის დასხმით ნათლისღება, თბილისი, 2012;
23. არქიეპისკოპოსი ამბერკი (ტაუშევი), ლიტურგიკა, წმ. იოანე ღვთისმეტყველის სახელობის ბათუმის სასულიერო სემინარიის გამოცემა, ბათუმი 2018
24. ბუმისი პ.ი. კანონიკური სამართალი, თარგმნა ი.გარაყანიძე, გამომცემლობა „ალილო“, თბილისი 2017
25. შველძე დ. პოლიტიკური შეუღლებანი ძველ საქართველოში, თბილისი 2021
26. ალექსიძე ლ. გაგუა ი. დანელია მ. კობახიძე ე. რუხაძე ნ. ლათინური იურიდიული ტერმინოლოგია, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2015
27. ჭაბაშვილი მ. უცხო სტყვათა ლექსიკონი, გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, 1973
28. ნადარეიშვილი გ. ქორწინების მოდესტინუსისეული განმარტება ქართულ „დიდი სჯულის კანონში“, ჟურნ. „სამართალი“ #6, 2001
29. თენიეშვილი ლ. დამაბკოლებელი გარემოებების არსებობისას შესრულებული ქორწინების შედეგი, თსუ-ს იურიდიული ფაკულტეტის ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, #2'20
30. თენიეშვილი ლ. განქორწინების კანონიკურ-სამართლებრივი საფუძვლები, საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოებრივი აკადემიის საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“ #42'21
31. პროტოპრესვიტერი მუინდორფი ი., ქორწინება და ევქარისტია, აბაშიძე ლ. (თარგმ.), ჟურნალი "დიალოგი", №1-2 (6-7), 2007 – [\[http://library.church.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=517%3A2012-10-29-14-18-48&catid=48%3A2010-12-12-19-54-08&Itemid=68&lang=en\]](http://library.church.ge/index.php?option=com_content&view=article&id=517%3A2012-10-29-14-18-48&catid=48%3A2010-12-12-19-54-08&Itemid=68&lang=en) <20.01.25>
32. ნათია თარაშვილი, ქრისტიანული ოჯახი, ქორწინების სიწმიდე ძველი აღთქმის მიხედვით, გაზეთი „საპატრიარქოს უწყებანი“ № 31-35, 2002, [\[https://www.orthodoxy.ge/ojakh/ojakh_2.htm\]](https://www.orthodoxy.ge/ojakh/ojakh_2.htm) <30.01.25>
33. A MANUAL OF EASTERN ROMAN LAW THE PROCHEIROS NOMOS, PUBLISHED BY THE EMPEROR, BASIL I AT CONSTANTINOPLE BETWEEN 867 AND 879 A.D., Rendered into English By EDWIN HANSON FRESHFIELD M.A., CAMBRIDGE PRINTED AT THE UNIVERSITY PRESS, MCMXXVIII
34. Γ. Πάλλης & Μ. Ποτλής, Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφύμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και

- τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 2, Αθήνα 1854, (Ἡρῶδοτος γαμῶδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002)
35. Γ. Ράλλης & Μ. Ποτλής, Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 4, Αθήνα 1854, (Ἡρῶδοτος γαμῶδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002)
 36. Γ. Ράλλης & Μ. Ποτλής, Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 5, Αθήνα 1854, (Ἡρῶδοτος γαμῶδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002)
 37. Γ. Ράλλης & Μ. Ποτλής, Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, τ. 6, Αθήνα 1854, (Ἡρῶδοτος γαμῶδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2002)
 38. Αποφάσεις συνοδικαί και διατάξεις αρχιερατικά των Κωνσταντινουπόλεως αρχιεπισκόπων και πατριαρχών, Λουκά, PG 119, 769B-773C
 39. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ, ΕΠΙΤΟΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΥΓΔΟΝΙΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2005
 40. THE PENTATEUCH AND HAFTORAHS, edit by DR. J. H. HERTZ, C.H. sec. eddition, London 5742-1981
 41. Памятники Средневековой Истории Нродов Центральной и Восточной Европы – ЭКЛОГА Византийский Законодательный Свод VIII Века, Коментарий Е.Э. Лмпший, издательство «НАУКА», Москва, 1965
 42. Ефимов В. Догма римского права, Санкт-Петербург, 1901
 43. Бартошек М. Римское право, Понятия, термины, определения, Москва, 1989
 44. Суворов Н. Учебник Церковного Права, Москва, 1908
 45. Никодим Епископ дапматинский „Православное церковное право“ Санкт-Петербург, 1897
 46. Архимандрит Иоанн (Соколов) „Опыт курса церковного законоведения“, Раздел 2, Санкт-Петербург 1851
 47. Протоиерей Михаил Горчаков „О тайне супружества“, происхождение, историко-юридическое значение и каноническое достоинство 50-й главы печатной Кормчей книги, Санкт-Петербург, 1880
 48. Л.Ю. Костогрызова «ОЧИЩЕНИЕ ДРЕВНИХ ЗАКОНОВ» В ВИЗАНТИИ: «ВАСИЛИКИ», ВЕСТНИК ПЕРМСКОГО УНИВЕРСИТЕТА 2010, 4(10) [<https://cyberleninka.ru/article/n/ochischenie-drevnih-zakonov-v-vizantii-vasiliki>] <30.01.25>
 49. Lokin J.H.A. The Significance of Law and Legislation in the Law Books of the Ninth to Eleventh Centuries// Law and Society in Byzantium, D.C. Distributed by Harvard University Press, Washington, 1992
 50. Collectio librorum juris graeco-romani ineditorum: Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii Leonis et Alexandri. Edidit Carolus Eduardus Zachariae a Lingenthal, Lipsiae, 1852

51. THE CODE OF JUSTINIAN Concerning repudiation and the abolition of the action de moribus, Translated by Samuel P. Scott (Cincinnati, 1932) – [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/CJ5_Scott.htm#17] <29.01.25>
52. THE NOVELS OF JUSTINIAN, (S.P. Scott, The Civil Law, XVI, Cincinnati, 1932) – [https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/N22_Scott.htm] <29.01.25>
53. [www.interfax.ru/world/627665] <30.01.25>
54. [ria.ru/20180904/1527826946.html] <30.01.25>
55. [https://www.romfea.gr/oikoumeniko-patriarxeio/23626] <30.01.25>.
56. [www.orthodoxy.ge] <30.01.25>